

67351

TC
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Betül DEMİRAYAK (ÖZSOY)

SERGÜZEŞTNÂME -İ ZİHNÎ (Bayburtlu Zihnî)

67351

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr.Ziyat AKKOYUNLU

T.C. YÜKSEKÖRETİM KURULU
DOKÜMANASYON MERKEZİ

DENİZLİ-1997

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında
YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Ziyat AKKOYUNLU

Üye: Yrd. Doç. Dr. C. Vedat UYGUR

Üye: Yrd. Doç. Dr. Nergis BİRAY

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 1997

Doç. Dr. Mehmet Akgün

Enstitü Müdürü

ÖZET

1797 -1859 târîhleri arasında yaşamış olan Bayburtlu Zihnî'nin, edebî kişiliği, sanatkârlığı ve renkli şahsiyeti ile yaşadığı döneme damgasını vurmuş bir şâir olduğu bilinmektedir. Ona sâdece dîvân şâiri veyâ sâdece âşık demek yanlış olur. Dîvân ve halk şiiri geleneklerini ustalıkla kullanarak güzel şiirler yazmıştır.

Tezimizin konusu olan “ Sergüzeştname -i Zihnî” (İstanbul Millet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar No: 1123, Ahmed Revâyî Hattı 1290) adlı eseri ise O'nun hicivdeki ustalığını da gözler önüne sermektedir. Sergüzeştname nüsha bakımından hayli zengin bir eserdir. Çalıştığımız Millet Kütüphanesi Nüshası'ndan sonra Ankara Millî Kütüphâne Abdullah Öztemiz Yazmaları'nda bulunan 69 varaklık diğer bir nüsha da temin edilerek Millet Kütüphanesiyle arasındaki nüsha farkları tespit edilmiş ve sunulmuştur.

Eser eski yazıdan yeni harflere çevrilmiştir. Orijinal metnin üzerinde metin tâmirine gidilmemesine özen gösterilerek aynen aktarılmıştır. Ayrıca eserde geçen yabancı kelimeler için “Sözlük” hazırlanmıştır.

Eser üzerinde - tahminimizce eserin müstehcen olması ve çok fazla argo tâbir içermesi sebebiyle- bugüne kadar detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışma; Bayburtlu Zihnî ve O'nun değerinde bulunan şâirlerin nüshaları ellerde, ünleri dillerde dolaşan eserlerinin târîhe gömülüp, kayıplara karışmasını önlemede bir örnek olması bakımından yapılmıştır. Muhtevâsı ne olursa olsun Bayburtlu Zihnî'nin Sergüzeştnamesinin halk bilimi âlemine kazandırılması amaçlanmıştır.

ABSTRACT

Bayburtlu Zihnî (1797 -1859) is famous for his literal works and his colourful artistic character during his time.

His poems were written by using skillfully both the traditions or divan and folk. Poetry consequently, one can not call him only a divan poet or folk poet.

The subject of this theses, “Sergüzeştname -i Zihnî” (İstanbul Nation Library, Turkish Literal Works, No:1123, Ahmed Revâyî hand -writing 1290) demonstrates his skill in satire. Sergüzeştname is his richest and longest work and got many hand -written copies. After our researches on the copy that is found at “Nation Library” another comperative research has been performed on the copy which is found at Ankara National Library. This copy is written by Abdullah Öztemiz, consisting 69 pages.

“Sergüzeştname” is translated from Arabic alphabet to Turkish alphabet. It is a direct translation with no corrections or any word constructions. It is presented to the reader as it was. The words, from other languages are given as an appendix in the end of our theses.

Since, the work consists of many slanged and erotic terminology, it is thought that no detailed resgarch has been performed on this work by thecrinics, up to now.

The aim of this research is not to let such invaluable contributions to the darkness of literary world, not to disappear without being recognized to its full potential. Besides its content, it has to be recognized and take its place in folk literature.

ÖNSÖZ

Sergüzeştname -i Zihnî, Bayburtlu Zihnî'nin memuriyet hayatının bir târihçesi gibidir. Zihnî, bu hayat boyunca başından geçen olaylara, yaşadığı tâyinlere, azillere, istifâlara eserinde geniş bir şekilde yer vermektedir. Şâirimiz bu olayları anlatırken kendisine ve halka zulmeden, görevlerini kötüye kullanan, herkesin hakkını yiyen yöneticilere çoğu zaman ahlâk ve terbiye sınırlarını zorlayan, yüz kızartıcı, aşağılayıcı öyle sözler sarfetmiştir ki azledilmesine çoğu zaman bu sözler sebep olmuş olabilir.

Sergüzeştname akıcı fakat çoğu yerde çözümü gerektiren ve bulunması çok zor kelime ve ibârelerle doludur. Bu kelime ve ibâreler ulaşılabilen kaynaklardan bulunmuştur. Bunların arasında müstensihin harekelemesinden ötürü aynı şekilde okunması gereken fakat sözlüklerde bulunamayan kelimeleri yanına parantez içinde soru işareti (?) koyulmuştur. Aynı şekilde anlamlı olup da beyitin anlamına oturtulamayan birkaç ibâre için de aynı simge kullanılmıştır. Bunların dışında yazmadan mikrofilme, mikrofilmden fotokopiye çekilerek elimize ulaşan eserde bu aşamalardan dolayı, belki de yazmanın orijinalindeki siliklikten dolayı, okunamayan bazı kelimeler çıkmıştır. Bunlar da nokta nokta (.....) şeklinde gösterilmiştir.

Eserde Ermenice, Rumca, Farsça, Arapça, Gürcüce beyitler bulunmaktadır. Bu beyitlerden özellikle Arapça olan kısımda ister ifâde, ister imlâ bakımından oldukça bozuk bir dil kullanıldığı tespit edilmiştir.* Meselâ: “humakâ”, “hakâket”, “Şi'rehu hassatun 'ale't -tîzi müsammercesine” vs. Tedkîk edilebilen Arapça kısımlardaki hatâlar ölçü olarak alındığında tedkîk edemediklerimizin ne kadar doğru olacağı kanaati hâsıl olmuştur.

Eser üzerinde çalışırken silik çıkan, okunamayan yerler için başka bir nüshanın da incelenmesinde fayda görülmüştür. Bunun üzerine Ankara Millî Kütüphânesi Abdullah Öztemiz Yazmaları'nda bulunan “Sergüzeştname ve Mecmuâ-i Hicviyyât” başlıklı 69 varaklık 2. bir nüsha incelenmiştir. Bu nüshanın bizim nüshamız olan İstanbul Millet Kütüphânesi 1123 nolu nüshadan eksik olduğu görülmüştür. Ayrıca 2. bir nüshaya ulaşımsın bizim nüshamız ile 2. nüsha arasındaki nüsha farkları saptanmış ve dipnotlar hâlinde sunulmuştur. Bu sunuşta farklı olan kelimenin, mısraın veyâ beyitin sonuna dipnot numarası verilerek sayfa altında önce kendi nüshamızdaki ibâre

* Tez Danışmanım Prof. Dr. Ziyat AKKOYUNLU tarafından tespit edilmiştir.

daha sonra 2. nüshadaki farklı ibâre gösterilmiştir. Nüshaların birinde olup da diğesinde olmayan kelime veyâ ibâreler parantez içi boşluk () olarak gösterilmiştir. İki ayrı nüshada aynen olup da yer değiştirmiş olan mısra veyâ beyitler yine ilgili yerlerde dipnotlar şeklinde gösterilmiştir. Bunların yanında Arapça, Farsça ve diğerdillerdeki beyitlerin tercümelere de çözümlenebildiği kadarıyla dipnotlarda verilmiştir.

Eserde geçen köy isimleri; “Köylerimiz(İçişleri Bakanlığı, İller İdâresi Genel Müdürlüğü, Ankara Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1968, 790 s.)” adlı eserden kontrol edilmiştir. Ancak şüpheli olan bazı şehir ve ada isimlerinin yanına parantez içi soru işareti (?) koyulmuştur.

Üzerinde çalıştığımız Millet Kütüphânesi Nüshası Zihni'nin oğlu olan Ahmed Revâyî tarafından istinsah edilmiştir. Ahmed Revâyî'nin hüsn -i hatt hocası olup Sergüzeştname'yi isteyenlere çoğalttığı bilinmektedir.* Eserin sayfa kenarlarına müstensih kendi şiirlerini yazmıştır. Bu şiirlerin edebî değerleri ve sanatkâraneliği dikkat çekicidir. Bu şiirler de ileride üzerinde başka araştırmalar yapılabileceği düşüncesiyle tarafımızdan okunmuş ve bunların hepsi “Ekler” bölümünde sunulmuştur. Yine bu şiirlerin hangi sayfanın kenarında olduğu orijinal metin sayfasındaki son beyitte dipnot numarası verilerek belirtilmiştir. Revâyî'den başka muhtemelen Hâmî adında bir şâirin de şiiri de okunmuş, aynı şekilde sunulmuştur.

Eser eski yazıdan yeni harflere aktarılmıştır. Transkripsiyon alfabesi kullanılmamış; sâdece ayın (‘) ve hemze (’) harfleri gösterilmiştir. Tezimizde eserin değerlendirilmesi veyâ şiirlerin açıklaması yapılmamış, sâdece eseri olduğu gibi çevirerek edebiyât âlemine kazandırmak hedeflenmiştir. Eserin sonuna bilinmeyen kelimeleri ihtivâ eden bir “Sözlük” eklenmiştir.

Tezimin hazırlanması boyunca geçen uzun sürede değerli vaktinden ayırarak çalışma fırsatı bulduğum; tezimin her safhasında tavsiye ve yardımlarından faydalandığım sayın Hocam Prof. Dr. Ziyat AKKOYUNLU'ya sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Farsça ibâre ve beyitlerin çözümlerini gerçekleştiren sayın Hocam Yrd. Doç. Dr. Saadet KARAKÖSE'ye de teşekkürlerimi sunarım.

* Prof Dr. Sâim Sakaoglu; Bayburtlu Zihni, İstanbul, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 1988. s. 29, 30

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ONAY SAYFASI.....	I
ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
ÖNSÖZ	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
GİRİŞ	1
METNİN ÇEVİRİSİ.....	4
Sergüzeştname -i Zihnî.....	4
Der Beyân-ı Hademât -ı Vüzerâ.....	10
Der Beyân -ı Merhûm 'Osman Paşa.....	11
Der Beyân-ı Osman Nûrî Paşa Vâli-yi Erzurum	13
Der Beyân-ı Memûniyet-i Ordu-yu Hümâyûn.....	17
Der Beyân-ı Kazîyye-i Kudüs-i Şerif.....	21
Der Beyân-ı 'Azîmet Mısır Kâhire	24
Der Beyân-ı Giriften -i Müdüriyye.....	26
Ez-'Azîmet -i Hopa Der Muvâsalât -ı Rum	29
Der Beyân-ı Giriften-i Dest-Be-Dest.....	38
Der Beyân -ı Müdüriyet -i Karaağaç.....	47
Der Beyân -ı Ahvâl -i Karaağaç vü Hareket -i Mümin.....	49
Der Beyân -ı Kâtib -i Âliyye -i Der Livâ -yı Burdur Bi -Temsil -i Rûbâh.....	63
Kâimmakam Râif Beg Der Livâ -yı Burdur.....	69
Der Hakk -ı Mîr -i Mûmâ-ileyh.....	71
Der Beyân -ı Kâimmakâm İzzet Beg.....	74
Ez - 'Azîmet -i Karaağaç Der Muvâsalat -ı Rum	76
Der Hakk -ı İşân.....	83
Der Hakk -ı Hasan Tahsin Ma'a Nüzhet Efendi.....	88
Der Hakk-ı Yûsuf Kâmil Paşa Vesâire	92
Der Zemm -i Hayreddin Paşa Beşir -i Zabtiyye.....	96
Der Medh -i Müşarü'n -ileyh	97

Mesnevî.....	100
Der Beyân -ı Hakk -ı Sadr -ı Â'îlî.....	102
Der Beyân -ı Târîh Cihâdiyye.....	103
Der Beyân -ı Kethüdâ -yı Sadr -ı Â'îlî.....	107
Der Hakk -ı Fatin Efendi 'İzz -i Şu'ârâ -uı İslambol.....	108
Der Beyân -ı Fahri Beg Farmasonî.....	111
Ziyûr Efendi Hakkında 'İzz - Kibârânî İslambol.....	121
İbtidâ -yı Mecmuâ -yı Hicviyyât Ez- Küşâd -ı Zihnî Ünyevî Vâsîf Efendi Şe'ninde.....	128
Trabzon Defterdârı Câzim Beg Şe'ninde.....	133
Der Vâsf -ı İçağası Ma'a Dede Sultan.....	138
Çehâr -Şenbihden Râkib Olunduğu Rahvândır.....	146
Hicviyye -i Zihnî Der Hakk -ı 'Ali Nâmîk Efendi.....	148
Trabzon Defterdârı Nüzhet Efendi Şe'ninde.....	155
Ünyevî Dervîş Efendi Şe'ninde.....	159
Trabzon Defterdârı Tahsin Beg Şe'ninde.....	163
Trabzon'dan Felekoğlu Seyyâre'ye.....	165
Batum'dan Karantina Kâtibi Trabzonî Vehbî.....	166
Atinalı Patsizzâde Hüseyin Efendi Şe'ninde.....	170
Mührü Zâyi' Oldukda Berây Latîfe.....	174
Bayburt'da Esnâflar Şeyhi'ne.....	177
Erzincânî Enverî Efendi Şe'ninde.....	179
Trabzonî 'Abdülvahab Efendi Şe'ninde.....	181
Erzincan Voyvodası Ahmed Beg Şe'ninde.....	183
Trabzon'da Kadı -yı Belde -i Erzincânî Şerif Kadı..... Şe'ninde.....	184
Trabzonî Tüccar Hacı Es'ad Şe'ninde.....	185
Defterdâr -ı Erzurum'a.....	189
Trabzon'da Kübcünez'de(?) Fermayed(?).....	190
Hamsî -i Ra'na Şe'ninde Der Trabzon.....	191
Mısır'da Bir Mîr -i Zî -Şân Şe'ninde.....	192
Mısır'da Matba'a Nâzırının Vefâtı Târîhi.....	192

İ'lâl -i Kadıköyü İnşa -Gerd -i Zihnî.....	193
Sûret -i Arzuhal.....	194
Sûret -i Tezir -Neme (Tenzîr -Nâme).....	195
Trabzonî Tâlib Atâ Efendi Hakkında Gazel -i Hevâyî.....	196
Nev' -i Diğerdîr Hakk -ı Mumâ -ileyh.....	197
Trabzon Mollası 'Âsım Efendi'ye Gazel -i Hevâyî.....	198
Ez -Hezeliyât.....	199
Hezeliyât -i Diğêr.....	201
Dâsitân -ı 'Akka.....	202
Dâsitân -ı Muhârebe -i Karye -i Hart.....	207
Dâsitân -ı Otlakçı.....	213
Kırık 'Alemdâr'ın Merkeb Dâsitânı.....	217
Merkûmun Ocak Dâsitânı.....	220
Der Vâsf -ı Vâ'iz.....	223
Dervîş Şeydâyî Hakkında.....	224
Dâsitân -i Kazıyye -i Sinob.....	228
Hâzâ Hutbe -i Ra'nâ.....	232
SONUÇ.....	236
ORJİNAL METİN.....	238
SÖZLÜK.....	316
BİBLİYOGRAFYA.....	388
ÖZGEÇMİŞ.....	389
EKLER.....	390

GİRİŞ

Bayburtlu Zihni'nin edebî kişiliği gözönüne alındığında Sergüzeştname'sinin bu kadar uzun zamandır edebiyât âlemine kazandırılmaması dikkatimizi çekmiştir. Bunun üzerine önce YÖK Tez Dokümantasyon Merkezi'nden; daha sonra bazı değerli hocalarımızdan aldığımız bilgilere dayanarak eser üzerinde çalışılmadığı tespit edilmiştir. Ancak bazı değerli araştırmacılarımızın bizim nüshamız da dâhil olmak üzere Sergüzeştname'nin birçok nüshasını inceledikleri fakat bunlar üzerinde detaylı bir çalışma yapmadıkları görülmüştür.

Sergüzeştname kelimesinin anlamından da anlaşılacağı üzere eserin konusu Bayburtlu Zihni'nin başından geçen olaylar, yaşadığı serüvenlerdir. Memur olmasından dolayı çok yer dolaşmış, pek çok tâyin, azil, istifâ görmüştür. Kudüs, Mısır, Trabzon, Ünye, İslambol, Karaağaç, Of onun tâyin olduğu yerlerden bâzılarıdır. Bu yerlerde idârî görev yapan fakat şâirimizce yönetimi kötü olan kişiler Sergüzeştname'nin konusunu oluşturmaktadır. Zâten eserde geçen konu başlıklarına dikkat edilecek olursa çoğunlukla bu yöneticilerle ilgili hicivler göze çarpar. Bu hicivlerde kullanılan tâbirler, yapılan eleştiriler, bu kişilere sarfedilen sözler yer yer insânî vasıfları rencide edecek seviyeye ulaşmıştır. Eserin hemen hemen tümüne hâkim olan bu müstehcen, bu vurdumduymaz, biraz kabasaba sayılabilecek tavır çalışma boyunca bizi zor durumda bırakmıştır.

Sergüzeştname'nin tespit edilen fakat bâzılarının bugün nerede bulunduğu bilinmediği 12 nüshası vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kütüphânesi Âgâh Şırrı Levend Yazmaları, nu. 354, 174 s
2. Aynı yer, nu. 353, 157 s
3. Aynı yer, Münip Yıldırğan Yazmaları, numarasız, 158 s. (Demirbaş nu. 52274).
4. Millet Kütüphânesi, Türkçe yazmalar nu. 1123. H 1290 / 1874-1875, Ahmed Revâyî hattı
5. Millî Kütüphâne, Abdullah Öztemiz Yazmaları, 69 varak
6. 7 ve 8. Erzurum ilmektep muallimlerinden Bayburtlu Hafız Ziyâ Bey ve Lütfü Bey ile Ankara Maarif Emini Avni Bey nüshaları. Birbirinin aynıdır, Lütfü Bey'inin yazısı daha düzgündür. (Fındıkoğlu 1950, 47)
9. İbnülemin Mahmud Kemal İnal nüshası. Müellif hattıdır. Hece ile yazdığı şiirlerden (koşmalar) 24 tanesine de yer verilmiştir. (İnal 1929, 59).

10 ve 11. Bayburtlu Ekrem Ocaklı ve Kırzioğlu'nun adını vermediği bir arkadaşındaki nüshalar(Kırzioğlu 1944, 11).

12. Avukat muallim M. Arif Bey nüshası (Fındıkoğlu 1950, 28).¹

Sergüzeştname'nin ilk 5 sayfasında yer alan 63 beyitlik kısım tasavvufi şiiri andıran bir durum arz etmektedir. "Der Beyân -ı Hademât -ı Vüzerâ" başlıklı mesneviyle Zihnî'nin, memuriyet hayâtının târîhçesine başladığı görülmektedir. Bundan sonra görev yaptığı yerleri, buralarda karşılaştığı kişileri ve olayları bir bir anlatacaktır. Zihnî'nin çoğu yerde başından geçenleri doğrudan anlattığı gibi "Der Beyân -ı Kâtib -i Mâliye -i Der Livâ -yı Burdur Bi -Temsil -i Rûbâh" başlıklı mesnevîde olduğu gibi bir hikâyeyle başlayıp daha sonra bu hikâyeden alınacak hisseyi hicviyesini yazdığı kişiye mâlettığı de olmuştur. Zihnî; şiirlerinin çoğunun ilk beyitlerinde, aşağıda vereceğimiz örneklerde görüleceği gibi oğlu olan Ahmed'e duâ etmiş, derin bir muhabbetle seslenmiştir. "Hidmetim hâsılı oğlum Ahmed / Vere Allah sana ömr -i sermed", "Yavrurum iki gözüm evlâdım / Servî -yi bağ dil -i nâ -şâdım"

Sergüzeştname'de yer alan 5 nesir parçası vardır:

Der Vâsf -ı İçağası Ma'a Dede Sultan başlıklı parçada bir İçağasıyla bir Mevlvî Dedesi'nin Selanik'e giderlerken başlarından geçen bir olay anlatılır. Olayın anlatımı bittikten sonra uzun bir destanla konu süslenmiştir.

İ'lâl -ı Kadıköyü İnşâ -Gerd -i Zihnî başlıklı parçada "Kadıköy"ün adının aslında "Kazvânî Köyü" olduğu söylenir. Bunun bâzı Arapça gramer kurallarından faydalanılarak nasıl düzeltildiği uzun uzadıya anlatılır.

Sûret -i Arzuhâl ve Sûret -i Tezir -neme birbirinin devâmı olan iki parçadır. Bolca Ermenice kelime ve beyitlerle dolu olan bu parçalarda kelimeleri kasıtlı olarak farklı telaffuz etmekle gülünç bir durum yaratılmaya çalışılmıştır. Bu kelimelerin doğru şekilleri tarafımızdan parantez içinde yazılmıştır.

Hâzâ Hutbe -i Ra'nâ ise Arapça yazılmış bir parçadır. Burada yiyecek ve içeceklerden bahsedilmektedir.

Sergüzeştname'de hem hece hem de aruz vezniyle yazılmış şiirler bulunmaktadır. Eserde farklı nazım şekillerinden örnekler de verilmiştir. Eserde sıkça kullanılan destan,

¹ Prof Dr. Sâim Sakaoğlu: Bayburtlu Zihnî, İstanbul, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 1988. s. 29, 30

koşma, gazel, mesnevî türlerinden başka müseddes, muhammes -i müzdevic, muhammes -i mütekerrir gibi türler de görülür.

Bu âna kadar adını zikrettiğimiz Bayburtlu Zihnî'nin hayâtı hakkında kısa bir bilgi sunmanın faydalı olacağı kanaatindeyiz:

Bayburtlu Zihnî 1212 H. / 1797 M. yılında Bayburt ilçesinde doğmuştur. Asıl adı Mehmed Emin'dir. Adını oğlu Ahmed Revâyî Sergüzeşt -nâmesi'nin sonunda açıkça zikretmiştir. Babasının adı Osman'dır. Bâzı kaynaklarda hacı olarak bahsedilen Osman Efendi'nin "iş ve sosyal durumu hakkında fazla bilgiye sâhip olmadığımız için hacca gidip gitmediğini bilemiyoruz." "Annesi hakkında hiçbir bilgiye sâhip değiliz"²

Zihnî'nin tahsîli hakkında da kesin bilgiler yoktur. Medrese eğitimi görüp görmediği konusunda değişik görüşler vardır. Ancak "Zihnî'nin şiirlerini dil, konu ve şekil açısından incelersek onun iyi bir tahsile sâhip olduğunu söyleyebiliriz."³

Zihnî'nin iki evlilik yaptığı bilinmektedir. İlk eşi hakkında bilgi yoktur fakat bu evlilikten oğlu Ahmed Revâyî'nin olduğu bilinmektedir.⁴ İlk eşinden boşanması veyâ ikinci eşiyle evlenmesine dâir herhangi bir târîh veyâ bilgi yoktur. Fakat ikinci eşinden boşanması sırasında yaşadığı sıkıntılar Sergüzeşt-nâme'de, "Ez -'Azîmet -i Karaağaç Der Muvâsalat -ı Rum" başlıklı mesnevîde uzun uzadıya anlatılmaktadır.

Zihnî, "Der Beyân -ı Hademât -ı Vüzerâ" başlıklı şiirinde söylediği gibi 1232 H. yılında 25 yaşında başladığı memuriyet hayâtını, geniş bir coğrafyada dolaşarak, pek çok kişinin mâiyetinde bulunarak 1858'de Ünye'de hastalanmasıyla noktalamıştır. 1859'da biraz iyileşince Trabzon'dan Bayburt'a dönmek için hareket eder; yolda Ulasa Köyü'nün yarım saat ötesinde hastalanarak vefât eder ve oraya defnolunur. 1936 yılında buradan alınarak doğum yerine getirilir ve İmâret Tepesi'nde hazırlanan mezara defnedilir.⁵

Şâirimizin Sergüzeşt-nâmesi'nden başka Dîvân-ı Zihnî ve Kitâb -ı Hikâye -i Garîbe adlı iki eserinin daha olduğu bilinmektedir.

² Sakaoğlu. age s.2,3,4

³ Sakaoğlu. age s.6

⁴ Sakaoğlu. age s.7

⁵ Sakaoğlu. age s.12

METNİN ÇEVİRİSİ

SERGÜZEŞTNÂME -İ ZİHNİ⁶

Hakk'ı her emirde lâzımdır yâd
Kıldı hakkıyla her şeyi îcâd

Kudretiyle edip eşyâyı 'ayân
Eyledi kendini eşyâda nihân

Her nere baksan o zâhir görünür
Her bir eşyâda mezâhir görünür

Hâlik -i külli şey oldur çünküm
Râzik -i külli hayy oldur çünküm

Yoğiken var edip Allah seni
Yâr edip 'ârif billah seni

'Ademe sor ki bu 'âlem ne idi
Bir avuç hâk idi âdem ne idi

Ne vücûdu var idi insanın
Var mı idi eseri 'irfânın

Sana senden yakın oldur elbet
Rabbini bil yetişir bu gaflet

Öyle Hallâk Huva'l -lâhu ahad
Öyle Rezzak ki Allahu Samed

⁶ İlk dört sayfa metnimizde eksik olduğu için Millî Kütüphâne Nüshası'ndan eklenmiştir.

Lem yelid ola ve lem yûled hem
Ana küfûv olabilir mi âdem

Kâse -i şems çün oldu peydâ
Etdi envâr -ı Muhammed'le nidâ

Oldu müştâk -i ahadden
Halka rahmet o nebî sermedden

Verdi kurs -ı kamere hüsnu zarar
Bellidir vech -i kamerde o eser

Ana müştâk idi çün nüh tabakât
Zevk -i teşrîfi ile oldu kat kat

Her tecellisini verdi kaleme
Kimini zevk kimin bahr -i gama

Çünkü her şahsa tecellî kıldı
Bizi de böyle tesellî kıldı

Ünye'de bir gece ferzendim ile
Nûr -ı dîdem ile dilbendim ile

Feleğin devrine bir âh etdim
Âhıma çarhını âgâh etdim

Dedi oğlum ki bu hâdis ne idi
Âh -ı cangâhına bâ'is ne idi

Dilde gam dîdede nem serde elem
Söyledim derdimi ber vech -i etemm

Nice âh etmeyeyim ey can peder
Sana göstermeye Allah keder

Eyledim çok vüzerâya hizmet
Sıdk -ı ihlâs ile dürlü rağbet

Tıfl -ı maksûdlarına dâye gibi
Döşenip yerlere her sâye gibi

Nûr -ı dîdem ederek sarf -ı müdâm
Sene kırkdır dedi destûr da tam

Çıkmadım zerre rızâdan ammâ
Hâsılım yok emeğim oldu hebâ

Beni her lahzada mağmûm etdi
Cism -i canım eridip mum etdi

Nefsine vermediydi bunca lakab
Bunda elbette ki var hikmet -i Rabb

Feyz -i Mevlâ sana sâdır mı değil
Gayrı yüzden vere kâdir mi değil

Seni bu feyz -i kemâle yetiren
Yetirir vâsitasız iş bitiren

Hamdu Lillah sana 'irfân vermiş
Nazm -ı eş'ârda burhân vermiş

'Âlim -i şâ'ir ü mâhir sensin
'Asırda gün gibi zâhir sensin

Sensin her feyz -i hüner şâyânı
Her cihet sibkat eden akrânı

Çok şükür heft kalem destinde
Var mı bâlâ vü gerek pestinde

Kalem alsan ele devrân ditrer
Medh -i zemmin işiten can ditrer

Hunçegânî kaleminden her dem
Hazer etmektedir efrâd -ı ümem

Sen de ah eyler isen biz nidelim
Kûy -i maksûda ne yoldan gidelim

Pîh -i nat' -ı kemâlin heyhât
Nice hod-bîn müteşehhî eyler mat

Ferzine yol bulup at debredemez
Fil -i ma'kûsa döner baş edemez

Bu ne da'va bu ne şekvâ bu ne hal
Bu kemâle yakışır mı bu melâl

Nûr -ı dîdem dedim öyle amma
Gün bugün hal değil ol hâl rubbema

Bu 'asırda bu meseldir şâyî'
Bir kişi bir deve etmiş zâyî'

Deve dellâlin işitdi bir zât
Dedi var bunda bir u'cube nükât

Bırakıp sükda kesb -i kârın
Evine girdi kapatdı dârın

Zevcesi sordu ne geldin böyle
Ki henüz olmadı zannım ögle

Dedi 'avrat deve gaybetmişler
Sırasızdır anı 'aybetmişler

Deve misin dedi sen a herif
Dedi öyle değil olma zarîf

Şütür ile âdem o iki fırka
Ümerâ kudreti yokdur farka

Deve deyü tutalar belki beni
Gama tutsağ edeler belki beni

Bu 'asır 'asr -ı hevlâ çün
Humakâ rütbe -i evlâdır çün

Dediği gibi o zâtın o zamân
O zamâna bu zamândır yeksân

Totalım 'Örfi vü Hâkânîyim
Behcet Cevdet ü Ken'ânîyim

Fi'l -mesel muktedir -i tefsîrem
 'İlmle farzedelim tahrîrem

Pederin var eli her fende velî
 Bes değil kâtib tarafında velî

'Asrımız mu'teberi taze gerek
 Perçemi rûyine yelpâze gerek

Sâl kırk oldu der -i devletde
 Sarf edip nûr -ı basar hizmetde

Bir zaman kâtib -i dîvân oldum
 Gehi giryân gehi handân oldum

Bir zaman kâtib -i mektûbu idim
 Vüzerânın heme matlûbu idim

Görmedim hiç birisinde insâf
 Gördüm amma nice bin lâf -ı güzâf
 (5)

- 1 Ber Trabzon'da 'Osman Paşa
 Vüzerâ vü vükelâda yektâ

Anda olmuşdu kemâlim ibrâz
 Sâyesinde dahi rütbem ihrâz⁷

Geri kalanını söyletme beni
 Ederem zemmin açar isem deheni

⁷ Millî Kütüphanê Nüshası'nda bu ve bundan sonraki beyit yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

Hâin ü sâdık olanı bir bir
İster isem sana edem takrîr

- 5 Bu kadar zemm ile medhimde fûrûğ
İrtikâb etmemişim kizb ü dürûğ

DER BEYÂN-I HADEMÂT-I VÜZERÂ

Hidmetim hâsılı oğlum Ahmed
Vere Allah sana ömr-i sermed

Evvelâ Morevî Derviş Paşa
Yaş yigirmi beş eder bin yaşa

Dehirden görmemişim tevbîh
Mısır'a gittik otuz iki târîh

- 10 Dediler git sılaya evlâdır
Sıladan sonra Rauf Paşa'dır

Dört sene sonraca Gâlib Paşa
'Alim ü kâtib ü şeyhü'l-vüzerâ

Asdak u ahlas u ehl-i irfan
'Akılla derler idi nısf-ı cihan

Kâmeti bir buçuk endâze misâl
Lîk endişesi bir tâze nihâl

Fâzıl u kâmil ü dindâr vezir
Dinine devletine yâr vezir

- 15 Sonra Sâlih Paşa istilâda
 Sonra ‘Osman Paşa hâzinzâde⁸
 (6)

1 **DER BEYÂN -I MERHÛM⁹ ‘OSMAN PAŞA**

Küllî Trabzon’da ‘Osman Paşa
 Görmedi mislini çeşm -i dünya

Zir-i nigûnî-yi¹⁰ gerdûnda ana
 Belki nâbud mûmâsil vüzerâ

Sâhib u seyf u kalem-i hilm -i hayâ
 Mâlik-i mülk -i niâm kân -ı sahâ

- 5 Anda hem kâtib idim hem şahbâz
 Beş sene hizmete açdım pervâz

Ne desem şânına layık idi ol
 Cümle akrânına fâik idi ol

Her kasidemde yazılmıştır ana
 Şan -ı vâlâsına Şeyhü'l-vüzera

Sühânı tatlı idi tab’-ı selîm
 Yakışıklı vüzerâ vech-i besîm

Hakkı ketmedemem oğlum nideyim
 Zulmü de var idi az bahsedeyim

⁸ Orjinal metinde sayfa kenarında bulunan 5 beyitlik gazel “Ekler” bölümünde sf 390’da verilmiştir.

⁹ Merhum / Hâzinzâde

¹⁰ nigûni / nilgûni

- 10 Zâhiri uymaz idi bâtınına
Seyf-i gaddar idi girmiş kınına

Neçe lâyıklı zevâta kıydı
Emrin Allah'ın o babda saydı

Yaktı yıktı Of ile Sürmene'yi
Taşa tuttu¹¹ 'Arafat u Mine'yi

Aldığı iki kazâdan yerler
İntikam pederiydi derler

Lutfu gâlip idi varsa kahrı
Su getirdi edip ihyâ şehri

- 15 Dahi bir câmi'-i nûr etdi binâ
Kim eder Mescid-i Aksâ imâ
(7)

- 1 Her der ü revzeni bir matla'-ı nûr
Mehfil-ü(?) minberi ser menzîl-i hûr

Kendi âvize -i arş-ı kudret
Kubbesi gonçe-i bağ-ı vahdet

Her nesim diri câna dokunur
Udhuluha biselâmin¹² okunur

Der-i vâlâsına kendim yazdım
İki târîh-i mücellâ kazdım

¹¹ Taşa tutdu / Tutdu taşa

¹² Tercümesi: İçine esenlikle girin

- 5 Öyle târîh ki Furkân-ı mesûr
Câmi' nüşhâ-yı Tevrat Zebûr

İki târîh dediğim¹³ işte bâlâ
İkisi biri birinden a'lâ

Çâr-sû buldu şeref-i Kabe-i 'ülyâ mânend 1255
Beldeye ma'bed-i nûr oldu bu beyt-i ma'mûr 1255

Araya mevt girip kalmışidi
Anı ferdâya felek salmışidi

Sonra mahdûmları yazdırdı
Mermerî sîmine zer ezdirdi

- 10 Bahr -i eltâfına pâyân yoğıdı
Halka in'âmı da el-hakk çoğıdı

DER BEYÂN-I OSMAN NÛRÎ PAŞA VÂLÎ-Yİ ERZURUM¹⁴

Elli dört sâl idi çeşmim nûrı
Erzurum Vâlisi Gürcü Nûri

'Ali Nâmık gibi menhûs tersi
Muşmula çehreli bostân teresi

Hocalık rütbesi ihsân etmiş
Kendine kâtib-i divân etmiş

¹³ dediğim / budur

¹⁴ VÂLÎ -Yİ ERZURUM / ()

- 15 Lafzatullahı nüveyden ayırıp
Anı bir câmi'a târîh kayırıp
(8)
- 1 Hanefî'den çevirip yüz pezeveng
Mezhebi beş o kızılbaş şeleleng

Paşa maşa okuyup şevkinden
Cildine sığmaz olup zevkinden

O sene hacdan idi 'avdetimiz
Erzen-i Rum'a çekip kismetimiz

Bana gösterdiler anı mutlak
Kâfir¹⁵ olmuş dedim el-hakk el-hakk

- 5 İşidip şapkayı ters giydi teres
Sıkılıp canı çıkayazdı nefes

İştikâ etdi gidip Paşa'ya
Kalkdı eş'ârımı istihzâya

Tiğ-i endişemi zağlattım o şeb
Tıfl-ı ezhânımı ağlattım o şeb

Etdim iklim-i ma'aniye sefer
Getirip her fenne lâyük güher

Herkes ol güherin âşüftesidir
Şâhid-i hüsnünün âlüftesidir

¹⁵ Kâfir / Gavur

10 Her diyârın kim odur bifristi (?)
Nüsha-i şöhretimin fihristi

Tıfl mektebde sever bu ezelim
Demeden akdem Rabb-i temmim

Herkesin hande-i merfû'asıdır
Heme ser-levha-i mecmû'asıdır

Öyle sermayeli deyyus idi kim
Hâline tercümedir bu dediğim

Bilen ahvâlini teslim eyler
Beni tasdîk anı tezmim eyler

15 İşte oğlum bunda ol hicviyyem
Bâ'is-i şöhret-i âfâkıyyem
(9)

1 'Askere nâzır idi ol nâ-ser
Bahri Paşa da ferîk-i asker

Revîş-i sıdk-ı sebattan giderek
Zâbitân aylığı çokdur diyerek

Sanki ibrâz-ı sadâkat etdi
Sonra gör kim ne rezâlet etdi

Yazmış İslambol'a hâsıl-ı ma'nâ
Bahri Paşa'ya gelip ol inhâ

5 Zâbitânı çağırıp şuraya
Namık'a dedi otur şuraya

Bak şu inhâyı kim etmiş kimden
Kime gelmiş kime gitmiş kimden

Zâbitân cümle sükût Paşa da
Kağıdı aldı gözü maşada

Kendi inhâsı görüp fehmetdi
İşedi¹⁶ pantola çok vehmetdi

Okudukça kızarırdı çehre
Kızırır gah bozarırdı çehre

10 Kankı rengi beğenirsen hâzır
Sarı¹⁷ cengâri al işte nâzır

Dedi Paşa ki a deyyus felek
Sana lâzım mı değil bin değnek

Ol zaman sürdüler anı Van'a
Sonra şebender olup İran'a

Anda da etdi rezâlet encâm
Sâmî Efendi ile gavga-i gulam

Sonra İslambol'a oldu ihzâr
Kaldı hanlar köşesinde bî-kâr

¹⁶ İşedi / İşe

¹⁷ Sarı / Mavi

- 15 Kaldı sultan odaları handa
 Âzim -i âhiret oldu anda
 (10)

1 DER BEYÂN-I MEMÛRİYET-İ ORDU-YU HÛMÂYÛN

Târîh elli altıda ey cân peder
 Etdim ordu-yu hümâyuna güzer

Gider iken gemi urdu karaya
 Tâze merhem yine sardık¹⁸ yaraya

İkiyüz asker idi kırk kâtib
 'Akka'ya gitmeğe olduk râkib

- 5 Bindik İslambol'dan vapura
 Alıcak Marmara'yı manzûra

Batıdan bir karayel etdi zuhûr
 Öyle sandık biz anı nefha-i sûr

Mevc-i tûfân belâ vurmadañ
 Göz açılmaz idi üçerlemeden (?)

Kamara kum ile yâ Rabb doldu
 Herkesin benzi sarardı soldu

Nâhudâdan ederiz istimdâd
 Nâhudâ der ki Hudâ'dan imdâd

¹⁸ sardık / urduk

10 Sa'at altı bizi aldı tûfân
Subha dek eyledik âh u efgân

Su yunub ocağı çarh oldu şikest
Mevc-i deryâ gehi bâlâ gehi pest

Şaşırıp pusula-i keştibâni
Herkesin ağzına geldi canı

Mevcler üstüne gittikçe kodu
Canımı ol sudan her kirlü¹⁹ yudu

Çağırır her biri noldu noldu
Dediler su ile anbar doldu

15 Gitti ümmid²⁰ Hudâ'dan gayrı
Kalmadı canda fedâdan gayrı
(11)

1 Cebele oldu müsâvi emvâc
Eyledi rîgini deryâdan ihrâc

Kanda tûfân-ı Nuh kanda necât
Garkdan özge bize kanda sebât

Kalmadı elde ne yelken ne dümen
Oldu baştan kara²¹ sâhil efgan

¹⁹ kirlü / keslü

²⁰ ümmid / imdad

²¹ kara / ()

Yekdir Allah çağırırken²² herkes
Erişib ‘avn-i Hudâ subh ile bes

- 5 Karayı²³ gördük azaldı gamımız
Telef oldu yine üç adamımız

Öyle sâhil ki necâta mulhak
Zeytin ağaçları halk etmiş Hakk

Pala mûr atdık ana bağlandı
Sanki çürük ipimiz sağlandı

Kim yüzüb kim pala mûrdan geçdi
Bahrden kuş idi berre uçtu

Bulduk ol sâhil-i bî-gamda necât
Candan el yumuş iken heyhât

- 10 Eyledik gitmeğe tekrâr taleb
Çekdik ol yolda da envâ‘-ı ta‘ab

Gayrı vapur ile olarak râhil
Ordu -yu Şam'a yine velhâsıl²⁴

‘Akka u Şâm’ı alıp Mısırî’den,
Mülk-i evvel ehremin ‘asrîden

²² çağırırken / çağırırken

²³ Karayı / Kara

²⁴ Millî Kütüphâne Nüshası’nda bu beyit yoktur. Bunun yerine “DER BEYÂN -I MISIRLI İBRAHİM PAŞA” diye bir başlık vardır.

Geldi gözlüklü Reşid Paşa'ya²⁵
 'Akka Vâliliği aldık pâye

Anda dört yıl kadar ey can pader
 Bir belâ gerdenime takdı kader

15 Beni on beş²⁶ senedir zâr etdi
 Her belâ u gama dûcâr etdi
 (12)

1 Ömrümün fazlası varsa anda
 Dil halâs olmağı ister canda²⁷

Cevri îmânıma kıldı seferi
 Eylerim 'akıbetimden hazeri²⁸

Böyledir²⁹ çünkü hadîs-i kudî
 Kim ki olmazsa kazâma râzî

Olmayanı dahî belâm sâbir
 Verdiğim ni'metim üzre şâkir

5 Benden özge taleb etsin Mevlâ
 Hem çıkıp yer ü göğümden farzâ

²⁵ Paşa'ya / pâye

²⁶ Beni on beş / Beni on ()

²⁷ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda yoktur.

²⁸ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda yoktur.

²⁹ Böyledir / Böyle

DER BEYÂN-I KAZÎYYE-İ KUDÛS-İ ŞERÎF³⁰

Kudûs'e Vâli Deli Haydar Paşa
Hüsrev'in köleliğinden azmâ³¹

Böyle zırzır deli-i nâ-haydır³²
Kim anı görse meded yâ Hayy der

Öyle³³ mecnûnu edüb Paşa hem
Eylemişler anı vâli-i harem³⁴

10 O şifâhâneli mecnûna da âh
Olmuşum kâtib-i dîvân o üç mâh

Anda var bir hocegân memûru
Lâle vü sünbül gül mecbûru

Verdi mahbûbuna bir şeb hocegân
Öyle mahbûb ki mahbûb-ı zamân

Elde bir deste çiçek sermaye
Bir selâm ile gelib Paşa'ya

Gazab âlûd olarak³⁵ kamer aşdı(?)
Kapıcak zobayı oğlan şaşdı

³⁰ () / MAA DELİ HAYDAR PAŞA

³¹ köleliğinden azmâ / köleliğine liğinden

³² () nâ -haydır / kim nâ -haydır

³³ Öyle / Böyle

³⁴ harem / haram

³⁵ olarak / olıcak

15 Pezeveng rosbu muyum ben bu nedir
Gör şu ahvâl-i cihân 'aksinedir
(13)

1 Zâhire³⁶ sünbül-i reyhân idiler
Ma'nîde perçem-i hûbân idiler

Böyle menhûs ola mı 'âlemde
Echel ü ebleh ahmak³⁷ âdemde

Ohşadıb 'ârızına güllerini
Benzedüb kâküle sünbüllerini

Koklayıb başına koy destesini
Boynuna kâkül ser-bestesini

5 Yanağın alı mı bu gül diyerek
Perçemin bûyu mu sünbül diyerek

Eğdirüb perçemi üzre fesini
Nakl-i can eyleyerek bûsesini

Filfilî dâne-i hâlin mi 'aceb
Olmamış böyle deyüb leb ber leb

Böyle şaşkın paşa hiç³⁸ gördün mü
Bu işe hiç 'akıl ırgördün mü

³⁶ Zâhire / Zâhiren

³⁷ ebleh ahmak / ahmak ebleh

³⁸ paşa hiç / paşayı

Bî - tekellûf bu ne da'vâ bu nedir
Bu vezîr şânı mı âyâ bu nedir

- 10 Sende nâmus-ı vezâret yok mu
Sende var anda cesâret yok mu

Böyle derken kızarak misl-i hadid
Hocegân oldu ale'l-fazla bedid

Dedi senden ne idi matlûbum
Sana ben göndereyim mahbûbum

Yıkasın 'ırzını pâ-mâl edesin
Şermden ruhlarını al edesin

Dîde-i mestini nemnâk edesin
Dürr-i şahvâr yerin hâk edesin

- 15 Servi kaddi gibi dal³⁹ ol dilerim
Kaşları gibi hilâl ol dilerim

(14)

- 1 Dokunub hatır-nâzın terine
Nice saldın özünü hançerine

Eğri bakdın sen o âfet-bîne .
Nice kıydın o gazâl-ı çîne

Çözülüp rûyine zülf-i siyehi
Kıplamış husf-i hacâlet o mehi

³⁹ dal / lal

Geldi giysisi Şikeste beste
Elde gam snbl deste deste

- 5 Alnının mihri zevle ermiŐ
Hle-i mh⁴⁰ ne hle girmiş

'âlem ol hya h eyler iken
Ne revdir ola ha mesken

Eyledik nergis çeşmin nemnâk
Başına and içer iken eflâk

DER BEYÂN-I 'AZMET MISIR KHRE

Benim ey⁴¹ Yûsuf -ı iklim benim
Çeşm-i Yakub dile pre benim

- 10 Eyledim Kuds-i Şerif'den hareket
Ol zaman Mısır-ı azze raŐbet

Mısır'a  kerre hirm etmiŐidim
Birisi hacca revân gitmiŐidim

Kahrı ok Kâhire'nin cezmetdim
r sl Rm'a yine⁴² 'azmetdim

Presinde bereket yok asl
Zevki çok püresi çok ammâ

⁴⁰ Hle -i mah / Hle -i mihr

⁴¹ Benim ey / Ey benim

⁴² Rum'a yine / yine Rum'a

Eri gör avreti gör fellahlar
 'Irzı yok nâmusu yok mellahlar

- 15 Subha dek her gece zâkirleri var
 Ni'met-i Hâlik'a şâkirleri var
 (15)

- 1 Bes Muhammed Ali Paşa meşhûr
 Etmiş ol belde-i beyt-i ma'mûr

Câmi'-i ezheri var mâden-i 'ilm
 Câmi'u'l-fayz Haseneyn ahsen-i 'ilm

Çok ziyâret edecek anda makâm
 Evliyâ meskeni ashâb-ı kirâm

İmtihâna nice zâtlar gelmiş
 Cesed-i pâkin o hâke salmış

- 5 Anda da gam-ı dile mihmân oldu
 Hünerim kendime düşman oldu

Câmi'u'l-hayr Hidîv Mısır'a
 Yapılıp târih o Dâru'n-Nasr'a

Yapdı gül paşa Sâmi Paşa
 Câmi'a târih herbir şu'arâ

Emr olundu bize de vifk-i merâm
 Yapdık her misra'ı bir târih -i tam

Hased etdi ümerâsı yeksân
 Ümerâsı şuarâsı yeksân

- 10 Yapdığım târîhi gör kim nicedir
Nâbî vü Nef'icedir 'Örficedir

DER BEYÂN-I GİRİFTEN -İ MÜDİRİYYE

Altmış üç sâlinin encâmı olsa
Geldiğim Mısır'den İslambol'a

Sadr -ı sâbık idi Sârim Paşa
Beni müdürliğe etdi iğrâ

Evvelâ Hopa'ya oldımdu müdür
Çok gelir oraya Çerkes'den⁴³ esîr

- 15 Çerkes ü Abaza'nın iskelesi
Haylice hûb mahâll yıkılası
(16)

- 1 Sâhil-i Bahr-i Siyeh'de bihter
Batum'a on iki sa'at bir yer

İki kez anda müdür olmuşidim
Kışver-i zevke emîr olmuşidim

Anda ayıcioğlu teresi
Râhatım bozdu⁴⁴ o yere giresi⁴⁵

Dîni yok mezhebi yok bir kâfir
Ol havâlide nüfûsa nâzır

⁴³ oraya Çerkesden / Çerkesden anda

⁴⁴ bozdu / aldı.

⁴⁵ Bu beyit Milli Kütüphâne Nüshası'nda bir önceki beyitle yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

5 Kim gelir Batum'a eyler rağbet
Çatmağa yol bulur elbet elbet

Câriyeler verir in'âm⁴⁶ eyler
Anlara âm ile ikrâm⁴⁷ eyler

Günde bin fitneyi ikâz eyler
Gece şeytandan istikraz eyler

Çene çıkmış ileri it gibi
O siyâh kâmeti ifrit gibi

Hele yok çehrede nûrun eseri
Sulahâdan imiş amma pederi

10 Böyle bî-mezheb ü bî-din olamaz
Böyle evlâd sulahâdan gelemes

Heyet ü heykeli Dakyânûsî (?)
Der gören anı 'Acem câsusı

İki sâl gezdi 'aleyhimde benim
Hîlesinden sıkılub cân u benim

Vâli -i sancak idi⁴⁸ kör Gâlib.
Ana her emirde⁴⁹ oldu sâhib

⁴⁶ in'âm / ikrâm

⁴⁷ ikrâm / in'âm

⁴⁸ idi / ()

⁴⁹ Ana her emirde / her emirde ana

'Azlim⁵⁰ için alub akçesini
Bağrına basdı açub boğçasını

15 İki kez 'azlime⁵¹ mahzâr dizdi
Kârger olmadı tevfik bozdi⁵²
(17)

1 Lahyesi lahye-i çârûb -ı kenef⁵³
Hilyesi hilye -i mecmû' -i kazef

Burnu bir asma helâdır güyâ
Bed-zebân kâmeti katran boya

Ağzı salhhâne gibi kendi de
Kara kuzgun gibidir kendi de

Zaz-hadır(?) sözü külhancı sesi
Sanki külhan demidir her nefesi

5 Çalkazan çalkapûsât heyeti var
Deli mollalığla şöhreti var

'Âliye rosbûya yakmış abayı
Nice kerre yemiş a'lâ zobayı

Pûs -horoğlu o bacaksız pezeveng
Zevce-i 'Âliye deyyûs şe'leleng

⁵⁰ 'Azlim / 'Azlimiz

⁵¹ 'azlime / hakkıma

⁵² Bu beyitten sonra Millî Kütüphâne Nüshası'nda şu beyit kayıtlıdır :

"Ah ol tabut kurusu cansız Gâlib
Beni 'azletdi bilâ -cunha îmânsız"

⁵³ kenef / hedef

El yapar ‘Âliye’yi⁵⁴ kendi uyur
Çifte boynuz takar amma ki büyür

Sâye-i ‘Âliye’ de çok gezdi
Baş olub iki yüz asker dizdi

- 10 Şâm’a götürdü bu ef’âl ile o
Yine götürdü nice mal ile o

İki kardeş Eyüboğulları’nın
Var mıdır dîn ü talâkı birinin

Fırça bıyıklı Memiş çalkazanı
Sahte ‘unvanlı o ‘ârif hazanı

Bunların her biri şeytan gibidir
Geri kalanları hayvan gibidir

EZ-‘AZÎMET -İ HOPA DER MUVÂSALÂT -I RUM⁵⁵

- 15 Ey benim tûti-i şeker şikenim
Nî-şeker kand -i mükerrer sühânım
(18)

- 1 Keştî-i himmeti atdık bahre
Alırız belki felekden behre-

Andan İslambol’a râhi oldum
Anda beş tabyayla Of’ u aldım

⁵⁴ ‘Âliye’yi / ‘Âliye

⁵⁵ EZ ‘AZÎMET -İ HOPA DER MUVÂSALAT -İ RUM / ‘AZÎMET -İ EZ KÂZÂ -YI
HOPA MUVÂSALAT -I RUM

Etdi hep meclis-i vâlâ hande
Eyle hande okudukça sen de

Of Of'dan 'azl olub kaldım kuru feryâda of
On bir aydır gitdi mahsul -i ma'aşım bâde of

- 5 Sâl kırk oldu dedi vâlâ-yı destûr anda
Etmedim terfî-i rütbe şöyle kaldım sâde of

Penç ü deh sâl oldu gerçi hocayım bâ-hâme
Râbi'a mümkündü amma olmasa arada Of

Çıktı ofumdan bir of yıktı müdür-i lâhikim
Etdi onbeş gün dince cennet-i a'lâda of

Bin kadar⁵⁶ of şu'bede perdâz olur bir⁵⁷ ofdan
Rûz-ı 'azlimden berü hergün gelince yâda Of

Öyle of çekdim ki hep a'zâ-yı tahrîk eyledim
Ola ki bir iş göreydi meclis-i vâlâda of

- 10 İşidib ofum sadâsın kûhlar da of eder
Ra'idlerle lâciverd kubbe-i mînâda of

Ofdan bir of dahî tevellüd âhlar
Tev-emândır Of'la biz 'âle'm-i dünyâda of⁵⁸

Of münhall olalı 'uhdemde ey erbâb-ı hal
Gece gündüz eylerim sığâda of kübrâda of

⁵⁶ Bin kadar / Bin ()

⁵⁷ bir / her

⁵⁸ Tev -emandır Of'la biz âlem -i dünyâda of / Scr çekip âfâka eyler âlem -i bâlâda

Ben of oldum of ben ben Of'la âlüfteyim
 'Âşık olmuştur bana of ben Of'a üftâde of

- 15 Mısra'-i berceste-i evvelde târîh-i Zihniyâ⁵⁹
 Of ofdan 'azl olub kaldım kuru feryâda of⁶⁰
 1268⁶¹

(19)

- 1 Hüsni-i hizmet edüb of of⁶² dahî
 Of of of⁶³ ile ma'rûfda dahî

Ele aldım dı firârielerini
 Yedi yıllık da şerârielerini

Mal-ı mîrisini kıldım tahsîl
 Ulemâsın edüb amma tebcîl

Bir yezîd anda⁶⁴ oldu peydâ
 Ulemâ hâini hân -ı yağma

- 5 Hükmeder ders okudur her yana
 Gündüz insana gece şeytana

Düş olub anda da bu berbâda
 Nâmı Ahmed Küçük 'Ömerzâde

⁵⁹ evvelde târîh -i Zihniyâ / evvel meğer târîh imiş

⁶⁰ Millî Kütüphanâ Nüshası'nda redif olan "of" yazılmamış

⁶¹ 1268 /-()

⁶² of of / of ofda

⁶³ of of of / ofla

⁶⁴ anda / anda da

Kıssa budur Çelebi bir menhûs
Bir karış boklu bacak bir koknus (?)

Sihriyle bende çeker Hârut'ı
Düşürür çâhe hezâr Mârut'ı

Of da cumhurbaşkanı oldur her gâh
Olur iş kaddi gibi anda kûtâh

- 10 Ne fesâd istese basmış anın
Beyaza mührünü muhtârânın

Mahzar eyler kimi sevmezse o zât
Öyle bir 'âlim ü zâlim hareket

Üç kilisa papası Mihâil
Hattı da hatt-ı benî İsrâil

Of ahâlîsi ana tersinde
Sihirle kendine etmiş bende

Âyeti ters yazıp ters okuyub
Oturur minderi altında koyub

- 15 İftirâ sanma a mahdûm -ı şefik
Etdim erbâb-ı vukûfdan ta'kîk
(20)

- 1 'İlmini tecrübe için amma
Bir hadîs-i nebevî sordum ana

Bilmedi hazret Yûnûsça idi
Mânevî ma'nisi mûnisçe idi

Öyle bir tahta sakal sahte vakâr
Saraloğlu Emin Ağa etvâr

Öyle zanpara denî süflî sıfât
Kuru bir meyvesiz ağaç gibi zât

- 5 Âdemiyyet aranır mı sende
Gördük az mislini görmüşsen de

Â'zânın herbiri bir başbuğlu
Alıverirdi yine sandıkçioğlu

Çakıroğlu Memişoğlu⁶⁵ bilici
İki yana kesici Şam kılıcı

OI⁶⁶ Süleyman Ağa için ki yedi
Deli Sâlih gibi babayiğidi

O da âdem değil imiş hâsıl
Cedd-be-cedd kan içici bir kâtil

- 10 Sâlihoğlu gibi hâin sözünü
Tutub etdi nâra lâik özünü

Cümle onbin gurûş aldı andan
İştirâ eyledi yer nîrândan

O firârîleri izn-i Hakkla
Çok emek sarfedib aldımdı ele

⁶⁵ Memişoğlu / Memiş Ağa

⁶⁶ OI / Puşt

Eylemiştim küfelâya merbût
Hânesinde otururdu mazbût⁶⁷

Çünkü her hükm-i Rabbânî
Yine bir hikmete olmuş bânî

15 Ne güzel eyledi bu nazmı belîğ
Eyledi ârife anı teblîğ
(21)

1 Kesmiş atmıştır anı etme cedel
Tiğ-i lâyesel ü 'amma yef'al⁶⁸

Deli Sâlih dediğim merd-i şecî'
Hânedanzâde⁶⁹ değil ehl-i şenî'

Sâlihoğlu dediğim Hâik da
Sergüzeşti var imiş sâbıkda

Bir tütüncü var imiş kendinde
Aşûrî mu'teberi 'indinde

5 Yüzü ağ alnı açık bir oğlan
Perçem-i ham necm-i âfet-i can

Lu'b-ı şatrançda ol puştoğlan
Deli Sâlih'e ki söğmüş o zâman

Kadı ve müftüye gitmiş gamgîn
Hakkım icrâ diyerek ol miskin

⁶⁷ mazbût / mevcûd

⁶⁸ Tercümesi: Ne yaptığını ona sormaz

⁶⁹ Hânedanzâde / Hânczâde

Gördüğüm kimseye âid olmaz
Ne kadar söylese fâid olmaz

Yüz âdemden dediler etdi nihân
Urdu oğlanı yaturdı bî-can

- 10 Bu sebep oldı firâriyyetine
Yedi bin dağlar ile ülfetine

Büyük ağa nice⁷⁰ ahdetdi
Yedi yıl asker ile cehdetdi

Kardaşı 'Osmanı kim şabb-ı zarîf
Urdurub olmadı kâni' o herif

Urdurub anasına hem köpek
Melâ-ı nâsda beşyüz değnek

Biz amân⁷¹ verib aldıkdi ele
Kim bilir başa anınçün ne gele

- 15 Gitdi Sâmi Paşa geldi Vâsîf
Esib üstümüze rih-i âsîf
(22)

- 1 Yapdı paşayı vü defterdârı
O hüsn-i tahsîn⁷² ol bî-ârî

⁷⁰ nice / nice bin

⁷¹ aman / aman kim

⁷² tahsîn / tahassün

Efendi ne demek verdi⁷³ amân
Deli Sâlih⁷⁴ gibi kelbe bu zamân

‘Azlolub Zihnî⁷⁵ o katlolmalıdır
Yohsa her ne olacak olmalıdır

Havfedib melakından anın
Koydu başına anın fermânın

5 Katle anı ‘azle beni verdi karâr
Ağa vü Vâsif ü bok defterdâr

Mâl -ı mîrîden de alıb yüz kise
Götürüb Vâsif ü Âsif pise

Kim saraydan içerü girdikde
Tâ ki ‘azlolduğumu bildikde

Bî-tekellüf gidib öpdüm eteğin⁷⁶
Yüzü it yüzüne benzer köpeğin

Dedim ‘azlolmuşum âyâ ne sebeb
Emeğim yellere mi gitdi ‘aceb

10 Malı mâliyeye etdim teslîm
Hizmet-i devletimi kıldım⁷⁷ tetmîm

⁷³ verdi / vere

⁷⁴ Deli Salih / Deli ()

⁷⁵ ‘Azl olup Zihnî / ‘Azl olup ()

⁷⁶ gidip öpdüm eteğin / yanına gittim eşçğin

⁷⁷ devletimi kıldım / devletim etdim

Of'a Hurşîd Ağa'yı etdi müdür
Gitdi beş günde bi-hükm-i⁷⁸ takdîr⁷⁹

Hâinin sonra⁸⁰ konağı yandı
Ettiği yanına kaldı sandı

Dahî çok sürmedi 'azl -i paşa
Arabistan'da müşîrdir hâsâ

Hüsrev'in kîri kırılısın dilerim
Yaptığı oldu vezîr -i ekrem

15 Gürcü olduğu sözünden belli
Kâfir olduğu özünden belli
(23)

1 Ne namâz u ne niyâz illâ nûş
Zâni u lûtî u bekri serhoş

Böyle etvâr u habâsetle köpek
Ya nighbâni-i eyâlet ne demek

Gürcü kâfirlerinin ma'mûdi
Kodoş ağacı ola ma'bûdı

Anda ne hayr ola ne seyr-i sülûk
Ne revâdir ola eczâ-yı mülûk

⁷⁸ bi -hükm -i / bi -emr-i

⁷⁹ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphanê Nüshası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

⁸⁰ sonra / dahi

5 Ya⁸¹ hamamcı ola ya külhancı
Ya esirci ola yâhud hancı

Sorma oğlum hele defterdârı
Oku hicviyyesin eğlen bârî

DER BEYÂN-I GİRİFTEN-İ DEST-BE-DEST

Benim ey pertev-i nûr-ı basarım
Cismime cüret ü zânûye ferim

Elli dört târîhi bâ-'izz u huzûr
Ma'den-i Akdağ'a oldum memûr

10 Yol tedârîki telâşında iken
Sere oldu bu beliyeye efgem

Aksaray kahvelerinde nâçâr
Taze bir serhoşa olduk dûçâr

O Trabzonî otuzbir zâde
Düştük ol bî edeb ü berbâde

Kahvede oturur iken nâgâh
İçeri girdi o mest-i gümrâh

Diyerek vay efendim Zihnî
Güle şem şah levendim Zihnî

⁸¹ Ya / Ne

15 Seni ben gökde ararken⁸² her su
Yerde buldum ne 'inâyettir bu
(24)

1 Etdi gah destimi gah pâyımı bus
O hayâsız o edepsiz⁸³ meyûs

Göz ağartdım dişimi sıktım boş
Kanda söz anlaya gömgök serhoş

Sere çöktü bu belâ-yı mübrem
Şaşırub nideceğimi bilmem

Oldu müstevli bana şerm u hicâb
Kapladi çâr köşeyi istiğrâb⁸⁴

5 Kahve halkı bizi⁸⁵ seyreylerler
Gülüşüb gah rumûz söylerler

Darılıb çapkına çok söz söyledim
Kalkıb elhâsılı gitmek diledim

Dedi yok hâneme doğru gidelim
Bu gece bâri biraz zevk edelim

Seni billah bu şeb koyvermem
Cennet olsa dahî sensiz girmem

⁸² araken / arar

⁸³ O hayâsız o edepsiz / O edepsiz o hayâsız

⁸⁴ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüshası'nda eksiktir.

⁸⁵ bizi / bize

Ben dedim var gideyim ma`zûrum
Yolçiyım mâliyeden memûrum⁸⁶

- 10 Dedı vallah ve billah seni
Salıvermem biri öldürse beni⁸⁷

Zarrını def'e o bed ef'âlin
Şerrini ninni eyle etfâlin

Çıkdık andan yürüdük velhâsıl
Râhinin gayriyye olduk vâsıl

Alarak meze manavdan gâhî
Kumkapu semtine olduk râhî

Dedim ey bî-edeb ü bed-fercâm
Bu gidiş nereye oldu ahşam

- 15 Bir beğim var dedi şunda alalım
Bu gece lücce-i zevke dalalım
(25)

- 1 Bulmadı gitdi beğim hânesine
Yüz tutub Kumkapu meyhânesine

Buldu meyhânedede ol kallâşı
Bî-nevâ kendü gibi ayyâşı

Ağzı eğri gözü şaşı bir beg
Kurulub köşede mânend-i seg

⁸⁶ Bu beyit Milli Kütüphanesi Nüshası'nda eksiktir.

⁸⁷ Bu beyit Milli Kütüphanesi Nüshası'nda eksiktir.

Dilini çiğneyerek ol zarrata
Diyerek nerde kaldın kerata

- 5 Dedi buldum yeniden cânımı ben
Zihnî Efendi gibi sultanımı ben

Oturub ikisi sekrân sekrân
Kaldık⁸⁸ ayakda şikeste hayrân

Olmuşum sandalye üzre mekîn
Gazab -âlûd sehmnâk gamgîn

Çünkü 'âlem -i şeb deycûr oldu
Sentimiz meykedeye dûr oldu

Fenerim yok elime yaksam da
Bulamam doğru yolu çıksam da⁸⁹

- 10 Bi'z-zarûr bekleyib ol me'bûnu
İki yatsıya kadar çapkını

Bize teklîf-i 'arak eyledi beg
Yok yok içmez dedi reddetdi o seg

Limonata getirin emretti
Bırakıb 'arakı meyci gitdi

Getirib bir dolu kâse şerbet
Nûş-ı şerbetle etdik rahat

⁸⁸ Kaldık / Kaldım

⁸⁹ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüshası'nda eksiktir.

Gülerek oynayarak velhâsıl
Sa'at altıya ki oldu vâsıl

15 Kalkacak oldu beg anda nâgâh
Kendisinden değil aslâ âgâh
(26)

1 Meyci meyhâneci topdan yürüdü
Beğimi boklu sinekler bürüdü

Dört takım çalgı gelib gitmişidi
Tavşan oğlanları raks etmişidi

Rosbu-âsâ beğim eğdi fütüzü (?)
Altının anlara gitdi otuzu

Onu çalgıya onu meycilere
Elli zer göz göre atdı sulara

5 Meycilerden bûseler alınarak
Çalgılar önü sıra⁹⁰ çalınarak

Çıktılar meykededen gök kandil
Bilmeyiz hiç birimiz kanda sebîl

İkisi de yıkılıb kaldırıma
Dediler koy yatalım kaldırma

Ben şaşırđım hele bilmem nedeyim
Yönü bilmem ne taraf 'azmedeyim'⁹¹

⁹⁰ sıra / sonra

⁹¹ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüshası'nda eksiktir.

Ben Trabzonluyu aldım döğerek
Serzenişler ile döğüb söğerek

- 10 Bırakub seg beğimi ol câde
Ben bu serhoş ile kaldım sâde

Yönü ben bilmem o serhoş bilemez
Yıkılır ikide birde gelemez

Ne haber anlamağa fırsatı⁹² var
Ne bir adım atacak kudreti⁹³ var

Beni sitret bu hatardan yâ Rabb
Bu hevl-nâk kaderden yâ Rabb⁹⁴

Diyerek Hakk'a tevekkül ederek
İsm-i Settâr'ı tevessül ederek⁹⁵

- 15 Giderek gah yukarı gah aşağı
Çatdık elhâsıl çıkmaz zokağa⁹⁶
(27)

- 1 Karakol tutsa eğer gerdenimiz
Bâb-ı ser-'askerîdir meskenimiz

Sabah olur çıkarız dîvâna

⁹² fırsatı / kudreti

⁹³ kudreti / fırsatı

⁹⁴ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir.

⁹⁵ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

⁹⁶ Bu beyitten sonra Millî Kütüphâne Nüshası'nda şu beyit kayıtlıdır :

"Düşdüm ol râha tefekkür ederek
Kâr encâm tezekkür ederek"

Bakarak⁹⁷ hayret ile her yana

Kim imiş deyü ederler teftiş
Akdağ'ın kâtib-i dîvânı imiş

Ola harbhâne bu işden âgâh
Diyeler kâtib imiş mâşallah

- 5 Söylen ol zâta bulun hem birini
Künc-i meyhâneye sersin yerini

Başa geldi ne felâketdir bu
Ne rezâlet ne kabahatdir bu

Beni hıfzeyle cemâlin hakkı
İzzetin hakkı celâlin hakkı

Şânına düşeni işle bu gece
Hâfız ismine bağışla bu gece

Karakoldan beni sakla yâ Râbb
Niyyetimce beni hakla yâ Râbb

- 10 Bana kıl bu gece feth-i bâbı
Değilim ben bu işin erbâbı

Sana ma'lûm ki nisyân etdim
Bî-edeb kuluna uydum gitdim

Bu belâ-i sû karînemdendir
Tali'-i çîni cebînemdendir

⁹⁷ Bakarak / Bakarız.

Bu temennâ ile daldık giderek
Bir tarîki ele aldık giderek

Giderek sğınarak müteâlâ
Geldi Horhor bizi istikbâle

15 Karakolsuz bizi yolsuz billah⁹⁸
Eyledi Horhor'a vâsıl Allah
(28)

1 Bizi sitretti karakollardan
O bulaşık dolaşık yollardan⁹⁹

Çeşme-i Horhor'u gördüm bâri
Taze can cismime oldu sâri¹⁰⁰

Bildim ol câ-yı tarîki buldum
Ötesin câ-yı selâmet bildim¹⁰¹

Hakk'a yüzbin kere şükreyleyerek
Türbe kapısın buldum giderek¹⁰²

5 Buradır¹⁰³ câ-yı selâmet derken
Çekmeyiz gayrı kasâvet derken

Karakol var imiş anda nâgâh.
Yakamızı ele verdik eyvâh

⁹⁸ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir.

⁹⁹ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

¹⁰⁰ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

¹⁰¹ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

¹⁰² Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

¹⁰³ Buradır / Ötesi

Yakayı kapdı 'ale'l - gafle nefer
Beride etdi o menhûsa güzer

Güyya aklı gelüb 'âr etdi
Gitdi¹⁰⁴ yüzbaşıya ikrâr etdi

Ki benim medresem olsun şunda
Beni farketmeyesin sen bunda

10 Dedi yüzbaşı a serhoş meşreb
Nice bilmem seni bî - 'âr u edeb

Pâdişah etmeği tutsun gözünü
Kendinden yok haberin gör özünü¹⁰⁵

Ah ey meykede mestâneleri
Etdiniz¹⁰⁶ mashara dershâneleri

Gündüzün molla -yı gûrânîsiz
Geceler hûnî-i İrânîsiz

Sa`at altı ne rezâletdir bu
Fenerin yok ne cesâretdir bu

15 Mollasın bir kez utan hâline bak
Tavrına , kavline , etvârına¹⁰⁷ bak
(29)

1 Dedi kimdir o refîkın söyle

¹⁰⁴ Gitdi / Vardı

¹⁰⁵ özünü / sözünü

¹⁰⁶ Etdiniz / Eylediz.

¹⁰⁷ etvârına / eCâline

Neferin destine girmiş öyle

Dedi üstâd -ı vefâdar mıdır
Böyle yerlerde mededkâr mıdır

Ol dahî sen gibi serhoş mu dedi
Gösterişli tulumu boş mu dedi

Hâşâlillah dedi içmez ol zât
Bilsen ol zâtı ki kimdir heyhât

5 Dedi tutun şunu taşra atın
Hâtırçün bırakın şu zâtın

Çün girbânımı koyverdi nefer
Kahvede kaldım o şeb tâ -be-seher

Gitmedim medresesine teresin
Neler etdim o habîse göresin

DER BEYÂN - I MÜDİRİYET - İ¹⁰⁸ KARAAĞAÇ

Yavrum iki gözüm evlâdım
Servî - yi bağ dil - i nâ-şâdım

10 Kaderin hâli değil mi oğlum
Pederin hâli değil mi oğlum

Seni gamda beni gurbette¹⁰⁹ kodu

¹⁰⁸ MÜDİRİYET - İ () / MÜDİRİYET - İ KAZÂ - YI

¹⁰⁹ gurbetde / hasretde

Beni hasret¹¹⁰ seni firkatte kodu

Karaağaç nere Bayburd nerede
Âb u dâne nerede yurt nerede

İhtiyârımla mı gurbetdârım
İhtiyâr elde değil muhtârım

Ben ki her güher ü feyze kânım
Ger kemâlim var ise giryânım

15 Yok gamın çekmeğe tâkat bende
Dahî yok zerrece rahat bende
(30)

1 İctima' oldu mukadder ezeli
Muktezâ - yı hakem - i lem -yezeli¹¹¹

Sînemi dağ kadar dağ etdi
Beni bir kâfire tutsağ etdi

Hasretin yaşı¹¹² gözümde taşı
Ayrılık selleri baştan aştı

Bu değildi nideyim maksûdum
Vatana vermedi yol ma'bûdum

5 Nerede olsam âyâ can peder
Ben unutmam seni sen etme keder

¹¹⁰ hasret / gurbet

¹¹¹ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir.

¹¹² yaşı / seli

Yâr eger der -yemin -pîşe meni
Fi'l -mesel ger nemî der yemnî¹¹³

Geldi Samsun'a o hınzır hâşâ
Bağladı boynuma Tûfan Paşa

Aldım İslambol'a gitdim tekrâr
Derde oldum yeni başdan dûcâr

Sarf -ı şedd ez ser -i nev bist hezâr
Masraf -ı harcirah -i mâ -tekrâr

10 Çün şode em nîz müdür -i Karaağaç
Âmedîm sad mihen u sad iz'âc¹¹⁴

An belâ gerçi bâyen câ -ber dîm
Hamdülillah halâs -ı mî -gerdîm¹¹⁵

DER BEYÂN - I AHVÂL - İ¹¹⁶ KARAAĞAÇ VÜ HAREKET - İ MÜMİN

Ey benim bâsıra -ı çeşm -i terim
Dîdede nûrum ve zânûde ferim

Ey benim mâye -yi izz u câhım
Nükte sencim veled -i âgâhım

¹¹³ Tercümesi: Yar eğer beni el içinde tutarsa elinde hiçbir şey yok gibidir.

¹¹⁴ sad iz'âc / ba -iz'âc. Tercümesi: Karaağaç müdürü dahi oldum. Yüz mihnet ve yüz tâciz ile geldim.

¹¹⁵ Tercümesi: Bu belâ gerçi benimledir ama Allah'a çok şükür kurtuluyorum.

¹¹⁶ AHVÂL - İ () / AHVÂL - İ KAZÂ - YI

15 Gitdim İslambol'a ey nûr -i sirâc
Kısmetim oldu bu 'asi Karaağaç
(31)

1 Kırk iki karye kazâsı¹¹⁷ vâsi'
Fukarâ zümresi gâyet tâyi'

Eşkiyâdan ki harâb olmuşlar
Mazhar -ı cevru 'itâb olmuşlar

Fukarâsı koyun evhâmında
Kurdu var Mümin Ağa nâmında

Terk edib Ünye'yi mansıb aldım
Terk -i bî -derdle şaşdım kaldım

5 Değişib cevher -i hur mühre ile
Fahr ederken¹¹⁸ feleğe zühre ile

Mümin Ağa gibi çend bâğiler
Burnu kıllı bir alay tâgiler

Hele Mümin Ağa serkerdeleri
Cümle kuttâ' -ı tarîk çerdeleri

Mümin eski derebeğ mandasıdır
Sancağın göle sıçar mandasıdır

Halka bir mertebe etmiş galebe
Kimisi Şam' a kaçıb kim Haleb' e

¹¹⁷ kazâsı / kazâyı

¹¹⁸ ederken / eder

10 Bir fer ü mâye ki tavsîf neyler
Ne bok olduğunu ‘âlem söyler

Aslı bir karyede tahhân imiş o
Şîrler fevt olıcak kalmış bu

Aralık fırsat ana ‘avn olmuş
Giderek hâsılı fir‘avn olmuş¹¹⁹

Bir iki munkara ki el urmuş¹²⁰
‘Asra Nemrudluğu yekden kurmuş

Karaağaç pâdişehidir şimdi
Bağda servi sehîdir şimdi

15 Karaağaç ehline¹²¹ dese ki bu şeb
Ayağ üzre turunuz bu şeb hep
(32)

1 ‘Alimallah sözünü red etmezler
O gece avrat ile yatmazlar

Halkı ol mertebe almış deste
Zulmü olmuş feleğe peyveste¹²²

¹¹⁹ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphâne Nüshası’nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

¹²⁰ Millî Kütüphâne Nüshası’nda bu kelimenin son hecesi olan “muş” hecesi unutulup yazılmamıştır.

¹²¹ Karaağaç ehline / Karaağaçlı’ya

¹²² Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphâne Nüshası’nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

Gidecek dünyâdan ol¹²³ pür iz'âc
Ana ismarladı zulmün Haccâc

Hele bu 'asırda yokdur dengi
'Âlemin hâsıl Timurlengi

- 5 Katli'âm eylemeğe şâyândır
'Asra zîrâ ki Hülâgü Han'dır

Zâhire kendisi ibn -i Mes'ûd
Zâni bir oğlu var ibn -i Merdûd

Sanma tuğcuoğlu ana baş çıkarır
Oğlu tuğcuoğluna beş taş çıkarır

Kendi ol mertebe -i sûfî -i sürûş
İki oğlu gece gündüz serhoş

Kendi tesbîh çeker yazlıkda
Oğlu alt odada zanparalıkda

- 10 Böyle bir zâhirî insan olamaz
Böyle bir bâtinî şeytan olamaz¹²⁴

Konya'nın kaskaba bir itrâki .
Karaağaç hınzırı bî -idrâki¹²⁵

¹²³ ol / ()

¹²⁴ Bu ve bundan sonaki beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

¹²⁵ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

Böyle bir câhil ü nâdân olamaz
Böyle bir esfeh u dihkân olamaz

Böyle bir sarıĝı batman olamaz
Böyle hırsân -ı Horâsan olamaz

Dinlemez kimsenin emrin zâtı
Emr -i şâhinşeh -i tanzîmâtı

- 15 Böyle dilkü gibi fettan olamaz
Böyle ser -fitne -i devrân olamaz
(33)

- 1 Sütü pis kendi habîs dihkânî
Olsa fir'avna münâsib sâni

Böyle bir tahta sakal sahte vakâr
Böyle dîn -i müflis Nemrûd şî'âr

Böyle bir kelb -i 'akûrî çân çân
Ehrimen heykel ü can ibn -i can

Heyet ü heykeli ifrit gibi
Aĝzının azıları it gibi

- 5 Lafa geldikde iyâzen billah
Yedi iklimde olur şâhenşah

Kahramanlık da var 'ünvânında
Rüstem'in canı mı yanında

Karaaĝaç Türkleri'nin sultânı
Okunur her yakada fermânı

Türk'e bir mertebe gelmiş gâlib
Emrine mîr ü gedâsı râgıb

O sebep kaydı değil emr-i müşîr
Kanda kaymakam kanda müdîr

- 10 Bî-günâh beş fukarâ etdi helâk
Öyle bir zâlim ü kâtil seffâk

Eşkiyâdır diyerek cebretti
Ettiği yanına kaldı gitdi

Ne arar var ne sorar var hikmet
Kanda kânûna muvâfik hareket

Bunda etvâr u mezâyâ böyle
Anda sancakdaki vâli öyle

Ko bu vâdîde bu kelbi yatsun
Anı kabsın bunu atsın tutsun

- 15 Gelelim nâib -i bî -iz'âna
Uluborlu idi bir çingâne
(34)

- 1 Bir¹²⁶ metâ'ı ikisi bir yehler
İkisi bir delüğe yestehler

Her biri dergeh -i Hakk merdûdı
Biri fir'avunî biri nemrûdî

¹²⁶ Bir / Her

Echel min kara göz bir nâib
Dâ'vâ -yı fazlda mesel -i sâib

Hattı var hatt -ı benî İsrâil
Nûh -ı Nâcî ile ism -i kâil

- 5 Ser -i har meskeni Uluborlu
O sebebden idi hükmü zorlu

Her nefs -i mümin ana yâver idi
Baş başa göt göte vermişler idi

Öyle bir cehl -i mürekkeb -i sahte
Sözü ve sohbeti hep nâ - puhte

Öyle bir çalkazan -ı dehr -i denî
Öyle bir zânî ü dîn kalpazanı

Öyle bî -besmele evlâd -ı zinâ
Leyle -i pof çıra tohumu zîrâ

- 10 Hükmü hükm -i karakuş idi çün
Yok hilâfim o bî -Hakk biçün

Olmadı şer'î hederden hâlî
Kadıyân zümresinin idhâlî

Cennete girse eğer bu gammaz
Merd -i ravz melekûta hâcet kalmaz

Bu ahâdis ile kim meşhûrdur
Kadılar zâlim ile mahşûrdur

Halklullah -ı beşer tab' -ı bakar
Meskeni hâviye fi' n- nâr -ı sakar¹²⁷

15 Sinni sî sal minâre kâmet
Köstebek çehreli kuzgun heyet
(35)

1 Burnu bir asma helâdır gûyâ
Vâsi'ul -minhara çirk-âb bu ya

Bıyığı sık sakalı seyrek
Çenesi kısa av almaz segdir

Bir taşaksız himemiyle meselâ
Ben mevâlidenim eyler da'vâ

Böyle hınzır -ı ebed bed çehre
Şekli ifrit gibi bî -behre

5 Böyle izmid kayk kışlı köpek
Görmedi devrolalı çeşm -i felek

Köpeğin dersi henüz ammededir
Elde rüşvet kemiği emmededir

Ber süt emmiş kızı ol bî -iflâh,
Bin guruşla edüp oğlana nikâh

Zihnî -i fâzıl ola anda müdür
Öyle câhil de ola nâib -i kîr

¹²⁷ Tercümesi: Ateşe düşecektir.

Kadıdan ola müdiri a`lem
O kazânın nola hâli bilmem

- 10 Kırk sene ana sabk bahşederim
Ahıra bağlar anı rahşederim

Keretanın beli pek toygundur
Şikem u kelle kulak uygundur

Yüklesen¹²⁸ yük hele altmış batman
Götürür öyle kuvvetli hayvan

Kâse süm tırnağı sîm tâvûs düm
Batnı meyhânedede güyâ¹²⁹ baş hum

Yaraşıklı yakışıklı nideyim
Lik var ‘aybı biraz bahsedeyim

- 15 Ah kim çifteli bir hayvandır
Dinlemez dizgini zır hayvandır
(36)

- 1 İki yüzünde letâme mevcûd
Dahî çapraz şekl -i esb -i ma’hûd

Puş nişanları da var remzedeyim
Niye dal olduğunu gamzedeyim

Biri zâniliğinin eş‘ârı
Biri me‘bûnluğunun âsârı

¹²⁸ Yüklesen / Yükle

¹²⁹ güyâ / gü()

Yok hilâfım hele Hakk -ı Ma'bûd
Heykelinde nice hayvan mevcûd

- 5 Dudağı sarkılı boynu atvel
Deve gibi kaba taslak heykel

Bir koyun başlı o kurtur ki inan
Fitnede¹³⁰ dilkü hıyânetde sıçan

El ayak ayıya benzer farzâ
Nigehi hınzırın eyler î'mâ

Kapması rüşveti arslan gibidir
Salması pençeli kaplan gibidir

Tazı meşreb su içerken lap lap
Har gibi sallasa¹³¹ başın şap şap

- 10 Mi'dede kelb u ekilde camus
Çağırır gel deyü mânend -i öküz

'Ucbüyle burnu büyük fil emsâl
Kurulur köşede mânend -i çakal

Tab'ı maymuna pek âlâ benzer
Şebek ahlâkı¹³² o çingâne nazar

Âdemi hayye gibi gah sokar
Halka akreb gibi gah kanca takar

¹³⁰ Fitnede / Hilcede

¹³¹ Har gibi sallasa / Sallasa har gibi

¹³² ahlâkı / oğlanı

Gah tavana çıkar sansar olur
Gah bağırtlak gibi illerde yürür

- 15 Manda gibi suya düşer sâde
Sanki kablanağadır deryâda
(37)

- 1 Dabbetu'l -arza da benzer meselâ
Har u deccâle müşâbih a'zâ

Çün vuhûşatdan aldın haberi
Var tuyûrun dahî anda eseri

Gah tavuğ -ı Mısır gibi şişer
Gah ördek gibi göllere düşer

Tereke yazmağa kızıdır çün
Lâşe -i rüşvete kuzgundur çün

- 5 Bok kakan karga gibidir çirk-âb
Süzülür kapmağa mânend -i 'ukâb

Kibrile yürüyüşü mânend -i kaz
Revîşi rüşvete misl -i şehbâz

Pençesi şahin ohşamı balaban
Atmaca hırs o sungûre toğan

Bum -ı virane gibi gam çekiçi
Geceler sak¹³³ kuşudur dem çekiçi

¹³³ sak / ishak "Sak" adında bir kuş bulunamamıştır. Muhtemelen Millî Kütüphâne Nüshası'nda yazıldığı gibi "ishak" olacaktır.

Ömrü leğlek gibi lalâkla geçer
Gah mânend -i huma yüksek uçar

- 10 Horos -ı gerze gibi zanpâre
Yarasa gibi sarılır yâre

Gah hamame gibi takla döner
Gah ebâbil gibi evlere konar

Gah tâvûs gibi kuyruk sürüdür
Kız kuşu gibi çayırlar kurudur

Gah karga gibi korkar sakınır
Gah turna gibi teller takınır

Kendi resminde bir atı var idi
Çifte alnında beratı var idi

- 15 At binüb bir köye olduk râhî
Başka yoldan gözet ol gümrâhî
(38)

- 1 At çıkardım beni gördükte hemen
Ol dahî eyledi¹³⁴ tahrîk -i 'inân

Yıkılıp rahşı yere nakşoldu
Ağzına burnuna kanlar doldu

Yarılıp dudağı geçti dişine
Hele seyret feleğin cümbüşüne

¹³⁴ Ol dahi eyledi / Eyledi ol dahi

Bozulup rengi döküldü kanı
Korkusundan çıkayazdı canı

- 5 Çözmeğe başladı şalvarbendin
Oldu dîvâne şaşırdı kendin

Başladı saçmasapan söylemeye
Da'vet -i dâr -ı şifâ eylemeye

Herkese der seni bildim şimdi
Bize yüzelli kadar hoş imdi

Ol kazâ hükmünü bizden bildi
Nâmını Hakk bu kazâdan sildi

Yerine geldi bir eshâb -ı hikem
Mustafa Nuri Efendi a'lem

- 10 Hâkim ü 'âlim ü 'âmil bir zât
'Âkıl u kâmil ü erbâb -ı sebât

Bir kılı kırk yarar ahkâmda
Hükmü ol mertebe istihkâmda

Şer' -i kânûna göre etvârı
Hakk'ı icrâ demedir efkârı

Ne riyâ pîşe ne sâlûsu koy
Okumuş hikmet -i nâmusu koy

Revîş -i sebk -i sakka evfâkdir
Bu mevâli olakim elyâkdir

15 Çün yazarlardı livâdan ikrâm
Nuh Efendi'ye mevâli kirâm
(39)

1 Buna şâyân idi halbuki 'izâm
Ana şâyeste idi kîr ile âm

Dâimâ çarhın işi böylecedir¹³⁵
'Ârife himmeti ber öylecedir

Sadra nâ -ehli yalnız geçirir
Ehlin eyvah ile ömrün geçirir

Felek oğlun gaybetmiş derler
'Urefâ bâzı şekerler yerler

5 İki gözü tepesinde imiş hem
Nükte -i nâdire -i gayr -ı mübhem

Her zaman oğlun ararmış yani
Kaldırır birini hâsıl -ı ma'ni

Göre ki oğlu mu açar gözünü
Kaldırır göstere göre yüzünü

Görür oğlu değil ihsân eyler
Bırakır hâkle yeksân eyler

¹³⁵ böylecedir / böylecededir

**DER BEYÂN -I KÂTİB -İ MÂLİYYE -İ DER LİVÂ -YI BURDUR
Bİ -TEMSİL -İ RÛBÂH**

10 Bir zaman ile kaçarken rubbah
Bir boya küpüne düştü nâgâh

Sıçrayıp çıktı güneşte kurudu
Mâl -ı hulya ile aldı yürüdü

Ben bu ziynette ne oldum bilmem
Tâvûs oldum hele gayr -ı mübhem

Cins -i rubbahda bulunmaz¹³⁶ dengim
Tâvûsa benzedi¹³⁷ çünküm rengim

Padişah olduğumu cezmederim
Zümre -i sa'lebe ben azmederim

15 Kuyruğun döşüne urdu gitdi
Şeh -i rubbahlığı kurdu gitdi
(40)

1 Bindi kurd lengine gitti derhâl
İne girdi kurulup misl -i çaçal

Her tağın dilküsün ihbâr¹³⁸ etti
Padişah olduğın ihtâr¹³⁹ etti

¹³⁶ bulunmaz / yoktur

¹³⁷ Tâvûsa benzedi / Benzedi tâvûsa

¹³⁸ ihbâr / ihtâr

¹³⁹ ihtâr / ihbâr

Dedi ben cennete gittim biliniz
Padişahım bana bî'at kılınız

Şübheniz varsa eğer noldığıma
Bakınız rengime şah olduğuma

- 5 Hem tâvûsluk verilüb hem şahlık
Bana şimdengerü yok rubbahlık

Dilküler eylediler bî'at hep
Var idi bir kûhda bir sa'leb

Sâle -hurd yed -i zaman görmüşidi
Germ ü serdi -i cihân görmüşidi

Kâr âgâh idi matlûb idi o
'İnd -i rubbahda mergûb idi o

Yok vuku'ı dedi bir mezhebde
Kâr -ı fermây -ı cihân sa'lebde

- 10 Dedi varın şunu söyleyin yekden
Hele geçsün bu edebsizlikden

Hark -i a'de tâvûs olmak denlü
'İrkımız kat'ına bâdîdir bu

Dilküler hep sözü bir eylediler
Şehî rubbaha varıb söylediler

Bu söze etmedi aslâ isgâ
Anlara oldu gazabla güyâ

Eski dilkü dedi ben bir gideyim
Gideyim şahlığını perkedeyim

15 Kimi koltuğuna girdi kâmil
Kimi kuyruğunu oldu hâmil
(41)

1 Dilküyân oldu bu işden âgâh
Şeyh -i rubbah ile şah -ı rubbah¹⁴⁰

İmtihan olmalarına nâzır
Sa'lebân cümlesi oldu hâzır

İhtiyar dilkü ine kim girdi
Kuyruğu üzre turub oturdu

Şeh -i rubbaha dedi noldın sen
Bu ne işdir deli mi oldın sen

5 Bu usûl sahteciler kârıdır
'İrkımız kat'ına dek sârîdir

Sâde bir renkle şahlık mı olur
Bu felâkette refâhlık mı olur

Bu senin tuttuğun iş iş değil
Doğrusu âkıl u der -pîş değil

Ok gibi doğru giden menzil alır
Yay gibi eğri olan elde kalır

¹⁴⁰ Şeyh -i rubbah ile şah -ı rubbah / Şeh -i rubbah ile şeyh -i rubbah

Dedi sen kanda bu sözler kanda
Gerçi var eskilik amma sende

- 10 Lik bu da'vâda nâ -şer'îsin
Bir tarîk eskisi ber mer'îsin

Bu cihân taze cihândır şimdi
Ümerâ taze civândır şimdi

'Asra yok fâidesi naklinizin
Dibi kalmış gibidir 'aklınızın

Şimdiki maslahat ifrenc olacak
Alnı perçemli olup¹⁴¹ genç olacak

Sıkma setri ola zirzopda ola
Sözü sende gözü merkûbda ola

- 15 Setri pantol iki dirhem bir deng
Osman Efendi gibi bir şeşeleng
(42)

- 1 Görmesin isteyen işte Burdur
Kâr -ı fermây -ı cihân şimdi budur

Eski dilkü dedi ey bî -çâre
Verdi her müşkile Mevlâ çâre

Şâhid olsun bu gürûh -ı sa'leb
Seni cerh eylemek işden mi 'aceb

¹⁴¹ Alnı perçemli olup / Ümerâ taze civan

İşidin zümre -i rubbah işidin
Ne diyor yapma kalıp şah işidin

- 5 Bir suâlim var ana eylemeğe
Siz de bu bâbda hak söylemeğe

Dediler söyle a şeyh -i rubbah
Bu iş elbette olur sende kûtâh

Tâvûsun yeri dedi cennettir
Dilkü tâvûs ola bu cinnettir

Tâvûsun şîve -i refâtârı da var
Zevk u zîbâyiş etvârı da var

Benzemiş tâvûsa rengin amma
Sende refâtâr u edâ var mı eyâ

- 10 Var ise kalk yürü seyrân edelim
Sana bî'at değil îmân edelim

Müdda'î oldu cemî' -i sa'leb
Pîrimiz reyidir ancak¹⁴² matlab

Dediler kalk görelim¹⁴³ doğrusu bu
Tâvus işidmedik olsun dilkü

Tutuşup şah -ı rubbahın eteği
Havfdan yarıla yazdı yüreği

¹⁴² ancak / elbet

¹⁴³ görelim / yürü

Dediler birbirine kim¹⁴⁴ yâhu
Dilkü bakır sıçacak gündür bu

15 Kalkdı bin naz ile güyâ yürüdü
Biraz etrafa da kuyruk sürüdü
(43)

1 Dilkü tavrınla nezâket mi olur
Fitneden gayrı letâfet mi olur

Bir tokat urdular âhir götüne
Köylere gitdi tavuk sirkatine

Kerata dilkünün oldu hâli
O da mal kâtibinin emsâli

Eline cüz'i vekâlet geçdi
Sancağa sıçdı kanadsız uçdı

5 Geldi bir sandık emîni me'bûn
Götürüb emr -i ekîdu'l -mazmûn

Öyle bir emr -i ekîd kim farzâ
Kadı bâlâsına¹⁴⁵ urmuş imzâ

Kim kabul etmese bu oğlanı
Ederim mâliyeye 'ilânı

Bize bir ibne katır göndermiş
Bezemiş¹⁴⁶ kendisine döndürmüş

¹⁴⁴ birbirine kim / birbirisine

¹⁴⁵ Kadı bâlâsına / Kadı bâlâ()

¹⁴⁶ Bezemiş / Bezeyip

Yed-i beyzâsına Mûsâ mâil
Kadd -i bâlâsına İsâ sâil

- 10 Elde sermaye mi var ne çâre
Kâlemiz yok¹⁴⁷ bizim ol bazara

Yine sarrafımız efkârında
Kaldı hem isbâhi bazarında

Oğlanı sonra da sıtma tutdı
Atına bindi yıkıldı gitdi

‘Osman Efendi aceb düşdi hacîl
O rezil ibn -i rezil ibn -i rezil

Sanki ‘azl etdi gör ol bî -‘arı
Koca üstüvâri -i asdak -i kârı¹⁴⁸

- 15 Sarraf amma yüzü ağ ve işi sağ
Var mıdır ‘azline kânûnca mesağ
(44)

I KÂİMMAKAM RÂİF BEG DER LİVÂ -YI BURDUR¹⁴⁹

Nerede olsam eyâ rûh -ı revân
Meğer fir’avna düşer Mûsâ -i can

¹⁴⁷ Kâlemiz yok / Kâlemiz ()

¹⁴⁸ kârı / dârı

¹⁴⁹ BURDUR / MEZBÛR

Karaağaç dahî eyvah bugünün¹⁵⁰
Düşdü â'lâsına bir fir'avunun

Gürcü hınzırı misâl -i Vâsîf
Burdur'un kâimmakâmı Râîf

5 Huyu bed meşrebi bed ehl-i şerîr
Suyu sert tiz tabîat tezvîr

Zerre yok merhametin âsârı
Gazâbı cismine olmuş sârî

Kıbkızıl çehresi Nemrûd gibi
Dergeh -i Hâlik'dan zûd gibi

Bezmine şâd gelen gamlı gider
Zehî hâsiyyet tab' ister

Mazhar -i enkeru'l -asvad bir har
Halak Allahu bakar şekl -i beşer

10 Cuma' gün câmi'e girdik farzâ
Beni seccâdeye aldı güyâ

Secde eyledi rükû'suz billah
Yok hilâfim ki güvâhım Allah¹⁵¹

Secdesi de bir idi merdûdun
O 'azâzil sıfat ol matrûdun

¹⁵⁰ Karaağaç dahî eyvah bugünün / Karaağaçın dahî bugünün

¹⁵¹ güvâhım Allah / Hâlik âgâh

Böyle menhûslara kim¹⁵² lâıykdır
Oku hicviyyesini fâikdir

DER HAKK -I MİR -İ MÛMÂ-İLEYH¹⁵³

- 15 Meydan-ı nazma çıkdı kalem gör kıyâmeti
Kurdu fazâ -ı zemme belâgatla rayeti
(45)
- 1 Her kim düşerse hicviyyeme mazhar aceb bu kim
Göremez cihânda haşre değin rûy -ı rahatı

Kâimmakâm -ı Burdur'a bildirmek isterim
Salkım saçaklı zillet ile kadr u rif'ati

Kizb ü dürûğı yok sözümün tut kulak bana
Hakkında gör ne söylese kelek kerâmeti

Kadrim bu zevk -i hicviyyeme mazhar olan bilir
Sen şimdi mazhar ol hele seyret rezâleti

- 5 Kırk oldu sâl devletime hizmetim benim
Sen dünkü zât zâhir u bâtın hıyâneti

Evvel -i emrde zâtını katletmedir usûl
Senden¹⁵⁴ suâl etsin o kânûn -ı devleti

Sıçdın livâ -yı Burdur'a yıkdım kazâları
Saldın kazâ -yı Karaağaç'a zulüm zulmeti

¹⁵² kim / ()

¹⁵³ Bu başlık Millî Kütüphanec Nüşası'nda kayıtlı değildir.

¹⁵⁴ Senden / Benden

Yığdın livâya yüz kiselik tuğcu malını
Kanda nüfûz -ı padişâhî kanda ruhsatı

Malı davarı yüz kiselik sâir eşkiyâ
Gör asdika -i devleti seyret rezâleti

- 10 Gönder kazâya resm için oğlun Zeki Beg'i
Çığnat kazâyı zabtiyeye ver mazarreti

Yanmış ahâli bir dahî zulmünle¹⁵⁵ yandı hep
Verdin kazâya tuğcudan artık hasâreti

Ben bir kazâ müdürü o kâimmakâmdır
Bir olur mu görmiyim andan hakâreti

Hacı Mûsâ'yla bir Karağaçlı¹⁵⁶ kuyumcudan
Geldi sekizyüz on gurusun emr -i dikkati

Bir emri geldi posta ile resimdir deyü
Bir emri geldi resim değil harc hücceti

- 15 Yazdım resmiye akçaların tahsil etmedik
Da'vâ ne budur yoğıdı i'lâma hâceti
(46)

- 1 Ne resm ü hasm u şöyle müsemması nâ -bedîd
Rüşvet bu düzce belki cerâyim a'lâmeti

O giydi şapkayı teres İngiliz'den
Ol gün bu gündür etmede kâfir husûmeti

¹⁵⁵ bir dahi zulmünle / zulmünle bir dahi

¹⁵⁶ bir Karağaçlı / Karağaçlı bir

Na'l urdu at u itine düşdü 'aleyhime
Elhâsil etti 'azlime çok sa'y u himmeti

Yuddun mu kahbe meclis-i vâlâ yemînini
Kandan eline geçdi¹⁵⁷ bu rüşvet cesâreti

5 Yüz dâd elinden ey felek öyle nakîsesin
Eylersin ah rütbe -i sâlide hürmeti

Sâl onbeş oldu rütbe -i hâmisdeyim henüz
Böyle kemâl ehline çekdir¹⁵⁸ bu kerbeti

Bir mühre her gün etmesen bin zevâl -i 'ırz
Ey çarh -ı süfle başına çal öyle ni'meti

Sen devrolalı başıma ben görmedim ferah
Görmüş de varsa çekmede yüzbin nedâmeti

Her güzeşt¹⁵⁹ hâlimize gâlib oldu bu
Her mâcerâ -yı derd -i serin serd -i mihneti

10 Bakmaz yüzüne vâli -i sancak ederdi gadr
Halbuki râ'î olmağa yokdur liyâkati¹⁶⁰

¹⁵⁷ geçdi /girdi

¹⁵⁸ çekdir / çekdirir

¹⁵⁹ Her güzeşt / Her sergüzeşt

¹⁶⁰ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüshası'nda yoktur.

DER BEYÂN -I KÂİMMAKÂM İZZET BEG¹⁶¹

Gitti o geldi bu İzzet köpeği
Aldı etrafımı Burdur sineği

Öyle menhûs -ı Dimişki kerata
Simsiyah çehreli fişkî kerata

Lehçesi bok gibi çirk-âb bu ya
Katrandan yaradılmış güyâ

15 Zemherirden temelin kurmuşidi
Kamtarirden boyasın urmuşidi
(47)

1 Karalar maymunu Sûdân şebeği
Rumeli'de kara farra köpeği

Kara eşek dişi gibi dişler
Gözleri kurd gözü gibi işler

Bî -edeb zengi 'Arab'dır güyâ
Tohum Türk rengi 'Arab'dır güyâ

Kışlalarda kara kollukçu idi
Karagümrük'de de koltukçu idi

5 Karadeniz'de de gezdi pek çok
Yapmadık ol teresi kaptan yok

¹⁶¹ DER BEYÂN -I KÂİMMAKÂM İZZET BEG / KÂİMMAKÂM MİR İZZET BEG
ŞE'NİNDE

Leşe konmuş kara kuzgun pâdaş
Lâşe -hôr u Arabî -hôri karabaş

Karagölde uçucu bir çaylak
Kara vapuru gibi bir taslak

Çehresi sanki lodos çehresidir
Gözü yıldız feleğin zühresidir

Ana el vermişidi devrânı
Âhir 'azl eyledi devrân anı

10 Kimse sevmezdi anı kâfir idi
Abaçık ibne idi fâcir idi

La'net okur ana Burdur halkı
Anı kim görse çekerdi calkı

Bir erâzil takımı bir bednâm
Bî-edeb hâin ü kâfir fercâm

'Avreti serbes idi kendinden
Erden evvel çıkar 'avret dinden

Galebe etmiş idi 'avret ana
Hareme hüküm edemezdi kat'â

15 Haremi çalgı önince yeksân
Gündüzün bağa giderdi her an

(48)

- 1 Önde çingâne sıfat çangıları
Çifte oğlanları serhengileri

Kendi sürerdi selamlıkda demi
Boru çalardı haremde haremi

EZ - 'AZİMET-İ KARAAĞAÇ DER MUVÂSALAT-I RUM¹⁶²

Karaağaç'dan edüb isti'fâyı
Bahr-i İslambol'a basdık pâyı

- 5 Yakayı verdik o melûneye çün
İki ay olub zâr u zebûn

Bâb -ı 'âliye verüb ol bedter
İkiyüz keseden artık defter

Dokuz okka dürr ü yüz okka nuhâs
Gerü kalanını kıl ana kıyas

Karakol altına girdik hâsıl
Bâb -ı Şeyh -i İslâm'a olduk vâsıl

Şeyh -i İslâm kapısı suhteleri
O şerî'atçı o nâ -puhteleri¹⁶³

¹⁶² EZ AZİMET -I KARAAĞAÇ DER MUVÂSALAT -I RUM / AZİMET AN KAZÂ -YI
KARAAĞAÇ BI -MUVÂSALAT -I RUM

¹⁶³ Bu beyit Millî Kütüphanê Nüshası'nda eksiktir.

10 Zabt -ı da'vâya koşulduk evvel
Ne suâl u ne cevab u ne cedel

Söyledib yazdılar ol kâfireyi
Dinleyib her biri ol fâcireyi

Bakmadı sözüme bir kimse benim
Nâr ü hicrâna yanub cân u tenim

Der gördüm nola söz anlasanız
Söyledüb bizi de bir dinleseniz

Dediler sen özünü salmışsın
Hele söz anlamadan kalmışsın

15 Sen bu mazlûmeye gadr etmişsin
Bu kadar malın alıb netmişsin
(49)

1 Bendegândan olasın zulmedesin
Mal -ı mazlûmeyi yiyib gidesin

Dedim Allah için olsun bu nedir¹⁶⁴
Bu ne zulm u bu ne hüküm ne nedir¹⁶⁵

Bu habîs ile hep icrâ etdin
Hak -ı zevciyyeti ihrâ¹⁶⁶ ëtdin

¹⁶⁴ bu nedir / be canım

¹⁶⁵ Bu ne zulm u bu ne hüküm ne nedir / Karakuş hükümünde hayramım

¹⁶⁶ ihrâ / ibrâ

Ediniz mazbatama bir nazarı
Sînenizde var ise din eseri

- 5 Burası sizleri açmaz dediler
Burada mazbata geçmez dediler

Malını bu karının vermeye bak
Ya eşek cennetine girmeye bak

Dediler karıya kalk oturma
İsbâtın var mı götür hiç durma

Sadr -ı Rûmın şerî'atçisi ki var
Görmedim böyle edebsiz bî-'ar

Bana dedi hocegânsın ya'ni
Sözlerin cümlesi mâ-lâ-ya'ni

- 10 Dedim otur yerine suhte seni
Sen gibi echel zannetme beni

Okudurum seni belki çelevi
Kim yigirmi sene ders -i 'Arabî

Şâ'irim şeb -i çerâğım var belki
Sen gibi bin çırağım var belki

Nass -ı sîmahıma kılsın nazarı
Var mı rûyinde sücûdun eseri

Seni dört elli yemiş de bakkal
İkibin¹⁶⁷ kîre el urmuş cuhhal

- 15 Seni ey iskeleler çapkunı
Benzeyen gâr -ı kebîre kûni
(50)

- 1 İncü isbâtına verdin ruhsat
Etmedin zerre Hudâ'dan haşyet

Ol kadar dürr bulunur mu acabâ
Sadrâ'zâm haremide âyâ

Etdi bu hükmünüze bu fende
Tıfl -ı gehvâre -nişînân hande

Etmışim ömrümü masrûf -ı kemâl
Seni ibne katır gey -i cimâl

- 5 Bir nazar kıl ki 'itâbın kimedir
Zaz -hâ(?) sözle hitâbın kimedir

Beni habbâz mı sandın acabâ
Bu ne 'ünf ü bu ne ahkâm -ı kazâ

Böyle nâşîze hükmeylersin
Nafaka hakkını ver söylersin

Andan et bir de suâli bir kez
Kimden aldındı bu malı bir kez

¹⁶⁷ İki bin / Nice bin

İnsiden ya periden cinden mi
Pederinden mi ya zevcinden mi

- 10 Maslahat tâlibini bilmezler
Şerî'at sâhibini bilmezler

Bir alay hâin -i dehr -i dûnlar
Utanır yüzleri yok çapkunlar

Bunda görmem dedim ol da'vâyı
Değişib Anadolu'ya câyi

Verdik onbeş bin ile sulha karar
Soyunub deyne dalub âhir kâr

Dağ başında soyulur herkes ah
Biz Stanbolda soyulduk eyvah

- 15 Gitdi on bin¹⁶⁸ guruş on bin eşyâ
'Akkalı bir fâcireye hayfâ
(51)

- 1 Hakem -i bâb -ı meşyâhat bu mudur
'Adl ü insâf mürüvvet bu mudur

Olsa kırk keseye Allah bâkî .
Bir edebsiz 'Arabın ıtlâkî

Bu eşek suhtelerin hâli nedir
Bu edebsizlerin ahvâli nedir

¹⁶⁸ Gitdi on bin / Gitdi bin

Kör ede bunları hâs ü 'âmı
Hazret -i padişahın in'âmı

- 5 Bir alay şeddeli eşeklerdir
Sonra var bin şekki nâ -sakklardır

Kimisi taze kimi köhne bahâr
Kimisi tahta sakal sahte vakâr

Kimisi on sene dahî sikilir¹⁶⁹
Çemen kûnine¹⁷⁰ servi dikilir

Sîgâda cümlesi mef'ûl düşer
İfti'âl bâbına mahsûl düşer

Fâ'ilin cümle sülâsiden alır
İkisi nefye gider biri kalır

- 10 Ânide gah haber söylerler
Gah çukur masdara hal eylerler

Anadolu şerî'atçisine var
Harbutlu idi bir sahte vakâr

Maddeyi bilmeyerek hükmetti.
Sonra bildiyse de elden gitti

Cizvî -i (?) ashâb -ı mürüvvet bu idi
Ehven -i ehl -i fazîhat bu idi

¹⁶⁹ sikilir / ckilir

¹⁷⁰ kûninc / hüsnünc

Kalanı hep karakuş idiler
Yıktdı dünyâyı harâb eylediler

- 15 Ehl -i imâna riâyet bu mudur
Şer' -i kânûna itâat bu mudur
(52)

- 1 Götür isbâtını al i'lâmı
Bini ver geç öteye encâmı

Her biri bir Anadolu Türkü
Manav -ı Rumeli¹⁷¹ sâhib -i sergi

Kibledir gerçi enâma ezeli
Andadır suhtelerin mübtezeli

Ezeli melceidir dünyânın
Şimdi cevlengehidir oğlanın

- 5 Evvel ol bâb idi bâb -ı hagdâr
Şimdi zulm andan olur istifsâr

Malını nâsın ederler târâc
Gâle -i zulm bulur anda revâc

Gerçi huccâc bir alay hâin idi
Anlar ifrit idi bunlar cin̄ idi

Nefsine zulm eder idi anlar
Âdemi cin gibi çarpar bunlar

¹⁷¹ Rumeli / Rum

'Alemin eşbehi çün¹⁷² bunlardır
Zâlimin esfehi çün¹⁷³ bunlardır

10 DER HAKK-I İŞÂN

Ehl-i imâna ne gadr u ne garâmetdir bu
Bu ne ünvân u ne zulm u ne hakâretdir bu

Bir alay suhte-i nâ-puhte u maymunbâze
Bu ne izzet bu ne rif'at bu ne fırsattır bu

Bir alay çalkapûsât sûfi sıfat hayvana
Bu ne ikbal ü teveccüh ne 'inâyetdir bu¹⁷⁴

Bir alay câhil ü nâdâna ri'âyet ki henüz
Rabb-i yesirde sekiz yanlış (?) hikmetdir bu¹⁷⁵

15 Bir alay puşt-ı kühensâle u nevsâlelere
Bu ne rağbetle ri'âyet bu ne hürmetdir bu
(53)

1 Alalar varını elden kalsa manend-i piyâz
Ben gibi ehl-i kemâle ne 'adâvetdir bu

Bana ettikleri bu zulm u hakâret yâ Rabb
Olmadı kimseye 'âlemde ne zulmetdir bu

¹⁷² çün / ()

¹⁷³ esfehi çün / eşbehi ()

¹⁷⁴ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

¹⁷⁵ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır.

Ki ne Bağdad'a Hülâgü ne Sivas'a Timur
'Arabistan'a ne Haccac ne melâmetdir bu

Karaağaç'daki fellâheyi kıldım tatlik
Kâmilen hakkını verdim ne rezâletdir bu

- 5 Destime almış iken mazbata -i hüccet yâ Rabb
Mu'teber olmaya ne nehb u ne gâretdir bu

Bu ne da'vâ bu ne hükm -i karakuş yâ Rabb
Bu ne gasb u bu ne gâret ne 'alâmetdir bu

Nass -ı "entahkumu bil -'adl" e ri'âyet bu mudur
Bu nasıl hizmet -i seccade -i hazretidir bu

Bu kadar nakdim alıp beş paralık fellâhe
Veresiz bilmem efendi ne ihânetdir bu

Hâlikın rûz -ı cezâ mahşer ü mîzânı da var
Yevm -i denîdir bir adı rûz -ı kıyâmetdir bu

- 10 Anda kürsî -yi kazâda olıcak hakk -ı kadı
Ne cevap edesiz âyâ ne 'adâletdir bu

Bir nikâh bir nafaka hakkı olur nisvânın
Bir dahî müsbet eşyâ ne şerî'atdır bu

Gitdi hep mâ-melekim seyyibe bir fellâhe
Ne sübût u ne şühûd u ne hükûmetdir bu

Kadılar haşrolacak zâlim olan beğlerle
Ehl -i mahşer ayağ altında ne zilletdir bu

Müfti -i mahşer imâm -ı 'azâma ol gün varayım
Diyeyim ey ser -i mezheb ne ihânetdir bu

15 Varayım 'arz edeyim mefhar -i mevcûdâta
Ki bu seccâde senindir ne niyâbetdir bu
(54)

1 Bana bu mertebe -i gâyede zulmeylediler
Ne şerî'at ne tarîkat ne hakîkatdir bu

'Ulemâdan zürafâdan şua'râdan olayım
Kalayım zâr ü perîşan ne sefâletdir bu

Vakt olur kim alırım subh -ı salâta kâmet
Ederim niyyet 'asra ne ibâdetdir bu

Bin guruş bakkal Âbûsetûl'a olan borcumuzu
Yazmışım deftere on bin ne hayâletdir bu

5 Kesret -i deyn ile rûtbe edüb selb -i şu'ur
Hesâbı sad ile yazdım ne gabâvetdir bu

Kaptan Mîr Süleyman necâbet yerine
Yazmışım cim mukaddem ki cenâbetdir bu

Yârin ağı karası olmaz iken 'âlemde
Yâre ağyar demişim vah ne hamâkatdir bu

Bir gazel söylemişim bahr -i hezceden amma
Yarısı bahr -i remelden ne fasâhatdir bu

İsti'ârâtı mecâzâtı hele¹⁷⁶ nâ -ma'lûm
Vezn -i mevzûnu kezâlik¹⁷⁷ ne belâgatdır bu

10 Uykü hâli ile oğlan¹⁷⁸ diyerek Ayvazı
Sarmışım sîneme¹⁷⁹ eyvah ne nedâmetdir bu

Hafyeten sapılmış idim¹⁸⁰ bir gece bir câriyeye
Giymişim donunu sehven ne rezâletdir bu

Bacı gördü bu nedir dedi dedim hiç sorma
Basmadan şimdi kibârâne bir 'âdetdir bu

Sadr -ı Rum'a şaşırıp geceliğimle gitdim
Şeri'atçisi ki sordu ne kıyâfetdir bu

Bana sorma dedim a dünbe furûş -ı 'âlem
Anı sen kendine sor ki ne hakâretdir bu

15 Nûş için kâse -yi yesi elime almış idim
Unutub içdim anı ne cinâyettir bu¹⁸¹
(55)

1 Her gamın mahremi her derd ü elem mahzeniyim *
Buna râzı mıdır Allah bu ne hayretdir bu¹⁸²

¹⁷⁶ hele / dahi

¹⁷⁷ kezâlik / kezâ

¹⁷⁸ oğlan / cânân

¹⁷⁹ sîneme / sîneyc

¹⁸⁰ sapılmış idim / sapmış idim

¹⁸¹ Bu beyit Millî Kütüphanesi Nüshası'nda eksiktir.

¹⁸² Bu beyitten sonra görülen kâfiye değişikliği başlığı konmayan yeni bir şiire başlandığı ihtimalini göstermektedir.

Birtakım hâne -i fetvâda da var
Lâ -yecûz meseleyi kıl güftâr

Da'vâ -yı cerha açarlar per ü bâl
Rüşvete her biri 'ankâ emsâl

Yatırıp hüccetimi tatbîka
Yine söz buldular tevsîka

- 5 Dediler şer'e mutâbık da değil
Sakk u sebkinde muvâfık da değil

Ol değil siz gibi dedim nâib
Ol da molla idi misl -i sâib

Namla Hacı Selâmi meşhûr
Ki mevâli idi sâhib -i menşûr

Verdiği hüccet ola bigâne
Nice molla ola Kürdüstan'a

- 10 Mollanız böyle olunca sizler
Eşek arısı koğanda vızlar

Mollanız böyle olunca mutlak
Lutf ede ümmet merhûmêye Hakk¹⁸³

Çünkü mollanıza yok rağbetiniz
Halkı soydurmağa çok gayretiniz

¹⁸³ Millî Kütüphanecilik Nüshası'nda bu beyitten sonra fazladan şu beyit kayıtlıdır :

"Hücceti mollanızın kim sahte
Siz bütün sahtesiniz ey suhte"

Dayanın muhkem ise günleriniz¹⁸⁴
Gire hicviyyeme me'bûnlarınız

Sizi bir daldırayım ki billah
Eyleye çarh -ı felek mâşallah

15 Oğlumun biri sekiz yaşında
Soyunub giyinir öz başında
(56)

1 Müftî -i bukalemun kahbe gidi
Altı ay dahî alınmaz bu dedi

Almadım dediler velhâsıl
Bir alay nâr -ı cahîme vâsıl

DER HAKK -I HASAN TAHSİN MA'A NÜZHET EFENDİ¹⁸⁵

Gitdi o geldi bu Nüzhet puştı¹⁸⁶
Rahatım aldı bu¹⁸⁷ Nüzhet puştı

5 Hesâbı anda görüldü Ofun
Of¹⁸⁸ da'vâsı sürüldü Ofun

O hâfiz baba o hınzır yehûd
Ah ol kahbe teres sarı cehûd

¹⁸⁴ günleriniz / canlarınız

¹⁸⁵ DER HAKK - HASAN TAHSİN MA'A NÜZHET EFENDİ / DER HAKK -I NÜZHET
EFENDİ VE 'AZİMET -I ERZURUM

¹⁸⁶ Gitdi o geldi bu Nüzhet puştı / Gitdi Tahsin geldi Nüzhet puştı

¹⁸⁷ Rahatım aldı bu / Rahatım çün aldı

¹⁸⁸ Of da'vâsı / Of of da'vâsı

Yedi akçalarını âl etdi
Kaddim onbeş bin ile dal etdi

Arkasın verdi o hınzır puşta
Dedi gönderdiğin akça işte

İşte 'ilm -i haberin¹⁸⁹ işte nukûd
Yemedim içmedim Hakk -ı Ma'bûd

10 'Âleme zimmeti yokdur der derken
Bahr -i inkâra açıldı yelken

'Akıbet gör bana kâfir netdi
Beni nâdânlara muhtac etdi

'Âlemin bildiği iken bu kâr
Etdi inkâr sırma kantar

Ah o ibne katrânî Nüzhet
Ah ol hâin -i dîn ü devlet

Bana netdi neler etdi görsen
Hele bir sînemi açsan sorsan

15 Nelerim var nelerim ol puşta.
Bunda hicviyyesi gel gör¹⁹⁰ işte¹⁹¹

¹⁸⁹ haberin / haber

¹⁹⁰ hicviyyesi gel gör / hicviyyeleri gel gör

¹⁹¹ Metnimizde bu sayfanın sayfa kenarında başlığı, mahlası ve çoğu beyiti silik çıktığından ötürü okunamayan 8 beyitlik bir gazel vardır. Konumuzla ilgisi olmadığı ve çok silik olduğu için üzerinde fazla durulmamıştır.

(57)

1 Bırakıb yüz ofla ol câhî
Erzurum semtine oldum râhî¹⁹²

Hacı Sâbit Beğ'e oldum mihmân
Etdim ol zât ile çok sohbet -i cân

Erzurum Vâlisi Paşa -i zarîf
Habbezâ kadir şinâsân 'ârîf

Mîr Câzim dahî defterdârı
Nazm ü eş'ârı cihâna sâri

5 Ülfet -i nâdire etdik icâd
Çok muhabbetlere urduk bünyâd

Tatlı güftâr ile şirin kelîmât
Helva yaptık 'Arabî gazeliyât

¹⁹² Bu beyitten önce Millî Kütüphanecilik Nüshası'nda bizim metnimizde bulunmayan şu gazel vardır:

“ MÛMÂİLEYH ŞE'NİNDE BİRİNCİ HİCVİYYE

Bağban -ı feleğin gerdiş -i devrânına yuf

Ehl -i dil zümresine lutfuna (yuf)

Eyledi var mı Nüzhet gibi puşta pâmâl

Böyle müstevfiler ervâhına yuf canına (yuf)

Beni giryân edip ağyârı mı handân etdi

Böyle bağın gülü bir hâr -ı hezârânına (yuf)

Böyle deyyus felek müflis defterdârın

Öyle çingânelerin şüpheli îmânına (yuf)

Zihnî devr -i âhir olup kalmadı chl -i insâf

Böyle devrin beg ü paşasının ihsânına yuf ”

Redif olan “yuf” bazı beyitlerde unutulduğu için tarafımızdan parantez içinde eklenmiştir.

Selim Ağa'ya da oldum mihmân
Çend -rûz anda da sürdük devrân

Cümlesiyle sevişip merdâne
Müdîr olduk gibi Erzincan'a

Hele bu yazıldıya çekdik imzâ
Resm -i tahlîfide kıldık icrâ

10 Sene altmış dokuz ol esnâda
Hac'da merhûm idi cennetzâde

Sevdiğim zât idi ta'rîf etdim
Fevtin târihle tavsîf etdim¹⁹³

¹⁹³ Bu beyitten sonra Millî Kütüphanesi Nüshası'nda bizim metnimizde bulunmayan 12 beyitlik şu mesnevî vardır:

“ KAZIYYE -İ DER KAZÂ -YI ÜNYE

Vere Allah sana ömr -i sermed

Ömrümün hâsılı oğlum Ahmed

Âhir İslambol'a oldum rehrev

Ünye'yi aldım a tevfiq peyrev

Sen dahî anda gelip gitdin idi

Kaderin sırrını seyrettin idi

Anda da hikmet -i esrar -ı Hudâ

Oldu bir derviş efendi peydâ

Bir de bir lımlım lınlır -ı ebed

Siracoğlu o la'in -i sermed

Vermediler bana aslâ rahat

Oku hicviyelerin anla nükât

Mutasarrıfı -i Canik farza

Var ola himmeti Tûfân Paşa

Sergüzeştım ana ma'lum oldu

Bizde rahat hele ma'dum oldu

Nc kadar etdiyse tekdîr -i şedîd

DER HAKK-I¹⁹⁴ YÛSUF KÂMİL PAŞA VESÂİRE

Ne nasib u ne kaderdir bilmem
Bu ne zevk u ne kederdir bilmem

Tâze saldim seri sevdâya yine
Gavgasız başımı gavgaya yine

- 15 Karaağaç'da ki¹⁹⁵ etdim ârâm
Fark olunmaz idi subhumdan şam
(58)

- 1 Ana ben etmişim îmân olmaz
Kaderin reddine imkân olmaz

Tut bu bâbda beni oğlum ma'zûr
Pek garîbdir bu temennâda sürûr¹⁹⁶

Duymadı emrin iki merd -i `anîd
Meclis meclis -i fir'avn idiler
Ol iki hınzıra kim `avn idiler
Kâr u ger olmadı aslâ tedbir
Ne ihâfe ne politika tesîr
`Âkıbet andan edip isti`fâ
Oldu câyım der -i Tufan Paşa "

¹⁹⁴ DER HAKK -I / DEVLETLÜ

¹⁹⁵ Karaağaç'da ki / Karaağaç'a gelip

¹⁹⁶ Bu beyitten sonra Milli Kütüphâne Nüshası'nda bizim metnimizde olmayan şu beyit kayıtlıdır:

" Terk edip Ünye'yi mansıb aldım
Terk -i bî -derkle şaşdım kaldım "

Yine Allah 'inâyet kıldı
Feth -i bâb etdi hidâyet kıldı

Ünye'de gerçi esir etdi beni
Karaağaç'a müdür etdi beni

- 5 Kıdemim var belî İslambol'da
Hizmetim sebkati sağ ü solda

Anda çok vardır efendim amma
Var ede Hazret -i Mümtâz'ı Hudâ

Gönlümü zerrece iz'ac etmez
Beni bir kimseye muhtâc etmez

Anların her biri meşrebde felek
Geri kalanına eğlence gerek

Biri Kâmil Paşa ensâb mıdır
Kâmil otuz iki sene ahbâb mıdır

- 10 Beni sûretde sever canı gibi
Lik sîretde de düşmanı gibi

Kendi eş'âr u fasâhat ehli
Cümle etbâ'ı habâset ehli

Takım etmiş bir alay mey -horı
Çalkazan çalkapûsât mahmûrı

Biri Rûmî -yi Hüseyin -i bî -din
Paşa'nın müntehâbı hâzin -i bîn

Her umûra anı memur etmiş
Kendin ol hâine mecbûr etmiş¹⁹⁷

15 Dâire andan ibâretdir hep
Geri kalanı bir âletdir hep
(59)

1 Baş kel alını kabak bir Rum -yüz
Kafada ekseni iki boynuz

Böyle hınzır olamaz dünyâda
Paşa amma ki ana üftâde

Hiç kes reyine karşı gelemez
Ana baş eğmese kimse¹⁹⁸ olamaz

Ne kemâl u ne cemâli vardır
Lik bir bî -edeb u bî -'ârdır

5 Paşa bilmem nesine mecbûrdur
Harem u dâireye memûrdur

Nâ -becâ ben de politika bilmem
Ya mûmâşât ü müdâra bilmem

İlticâ etmemişim çapkuna
Paşa'ya geçdi beni vay bu ne

Be cenâbet sana kim derlerdi
Zihnî -yi kâmile ki zevk eylerdi

¹⁹⁷ Bu beyit Millî Kütüphanesi Nüshası'nda eksiktir.

¹⁹⁸ kimse / ()

Kanda sen kanda o Kâmil Paşa
Kanda hem Zihnî belâgat -peydâ

- 10 Seni bir kerre verirsem kaleme
Bırakıb hesti girersin ‘ademe

Sen nesin bilmem a deyyus -ı felek
Beni tağlibe gerek hayli emek

Paşa'nın bir yiğeni var dahî
Ol Halil ismi o simsar dahî

Bakmayıb çehre -i işkembesine
Herkesin geçmede pîş ü pesine

Hiç demez ki bu cihândır nâ -çâr
Olurum belki belâya dûçâr

- 15 Öyle bir çin cebîn bir hınzır
Sıska bir süfle habâset tahmîr
(60)

- 1 Hareme gitdi mi Paşa kalkar
Kimi curcurna deper kim oynar

Hele İslambol'un ol hâletidir¹⁹⁹
Kibar etbâ'isinin âdetidir²⁰⁰

Lik bunlar gibi yokdur bî -'âr
Görmüşüz dâire -i kibâr

¹⁹⁹ hâletidir / âdetidir

²⁰⁰ âdetidir / hâletidir

DER ZEMM -İ HAYREDDİN PAŞA BEŞİR -İ ZABTİYYE

5 Dinle ey derdle dermânım
Yavrum Ahmed'im oğlum canım

Kim Trabzon'da ol hod - bîni
Gördüğün hazret -i Hayreddin'i²⁰¹

Bir kasîde ile gidib dergehine
Okudub kendi dilimle lehine

Cam sundum ana bezm -i cemden
Ser -firâz etdim iki 'âlemden

Vermedim bir vüzerâya bâ - kasem
Okudukça yine dersin okusam

10 Sarf edib zîverim ol nâ -pâke
Düşürüb cevher -i pâkim hâke

Kaldım âmâl -i derûndan sâde
Harmanım hâsılı gitdi bâde

Okudum ben o bıyığın burdu
Hışt²⁰² tab'ına uydu durdu

Oku hem hüsn -i ibârâtını gör
İstiârât u mecâzâtını gör

²⁰¹ Hayreddin'i / Muhiddin'i

²⁰² Hışt / Huşk

DER MEDH -İ²⁰³ MÜŞARÜ'N -İLEYH

- 15 Yine bir âsâf -ı devrâna edib medh ü senâ
 Şevkini tazeledi kilik -i belâgat -pîrâ²⁰⁴
 (61)
- 1 Ne bu dem -beste ol Âsâf'ın evsâfında
 Bir zaman gül gibi handan idin ey nağme-serâ

Sâye -i endâz idi çok sâyesi Bahr -i Siyeh'e
 Şermsâr ü kerem ü lutfu idi bay u gedâ

Ak idi zâika -yı 'adli²⁰⁵ ile Bahr -i Siyâh
 Sitemi etmişdi Bahr -i Sefîd'e icrâ

Sürmene ne içilir ne geçilir bahr idi of
 Aldı esnânı çekib kur'ayı ba-tav' u rızâ

- 5 Hüsn -i tedbîri ile Sürmene Of buldu nizâm
 İltifâtıyla şekerdir o denizler hâlâ

Nice fahr eylesin zâtı ile zabtiyye
 Kadri günden güne olmakda felekden bâlâ

Anadol ordusuna oldu geçen sâl memûr
 Sâyebaş oldu Trabzon'a be -vakt -i sermâ

²⁰³ MEDH / SİTÂYİŞ

²⁰⁴ Orjinal metnimizde sayfa kenarında bulunan 3 kıtalık koşma "Ekler" bölümünde sf 391'de verilmiştir.

²⁰⁵ 'adli / lutfu

Zemherir içre o sâl açdı ol kühsarları
Nice küh -sâr ki pervaz uramaz mürğ -i humâ

Berf bârânı balaçıklara batıb çıkararak
Devlet ü din yolunda ederek can fedâ

10 Reh -i teng as'ab -i küh -sâr kuş uçmaz vâdî
Kürre -i berfde gah rîzz olarak gah bâlâ

Bir sefâret idi kim nâr -ı sakardan kıt'a
Bir sefâlet idi kim misli dahî nâ -peydâ

Erzurum'a hele bin zahmetle etdi duhûl
Gördü ordu -yu hümâyunda Müşîr Ahmed Paşa

Ser -i habbaz -i habis ile olub şirkedâr
Etmede orduyu ol dürlü idâre güyâ

Buğdanın kilesin elliye alıb orduya
Yüzyigirmiye sayardı o sadâkat -pîrâ

15 Ser -i habbazı getirdi taraf -ı ma'delete
On vukye hamîri zor ile yutdurdu ana²⁰⁶
(62)

1 Orduda her ne menâfi -yi nizâm bulduysa
Vaz' edib merkez -i ta'dîle o fermân -ı fermâ

Kış kıyâmet nice vâdî -yi²⁰⁷ cebelden geçdi
O Gümüşhâne ki vâdî -yi veylden azmâ

²⁰⁶ Bu beyit Millî Kütüphanê Nüshası'nda eksiktir.

²⁰⁷ vâdî / kuhsâr

Yolcuya yol açana akçalar in'am ederek
İndi Bayburd'a da gördü hareket gayr -ı rızâ

Ne umûra ne mühimmâta bakar anda müdür
Öyle ayyaş -ı cihân görmedi çeşm -i dünyâ

5 Tarz -ı tavrında nice dürlü sakâmet buldu
Harekât ü sekenâtında ihânet bu ya

Hânedânı oranın Mustafağa Ağa ki henüz
Din ü devletde olan hizmeti olmuştur hebâ

O havâlîde o gayretde görünce anı
Hem müdür hem kapıcıbaşılık etdi inhâ²⁰⁸

Arkasıyla götürür gördü mühimmâtı belî
Kar u kış demeyib ol zat sadâkat -pîrâ²⁰⁹

Nice mazlûmların zulmünü ref' etdirdi
Nice mağdûrların derdlerine oldu devâ

10 Devlet ü dine sadâkat olıcak böyle olur
Kudretin sarf değil belki eder can fedâ

Böyle memûr u müfettiş olana elzemdir
Dili mirât -ı Skender ola çeşmi bînâ

Kâr u âgâh umûr dîde u ehl -i erbâb

²⁰⁸ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda bir sonraki beyitle yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

²⁰⁹ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda bir önceki beyitle yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

Müdrîk -i munsif u âgâhi -i hal -i fukarâ

Vükelâdir vüzerâsı belî zıllu'l - lâhın

Bu sıfat anlara mahsûs u ehemmdir zîrâ

Kârlar böyle sefâretler ile zâhir olur

Aranırsa bulunur rişte -i remz ü îmâ

- 15 Asdikâ olsa bu sûretde olur devletine
Vükelâ olsa bu merkezde eder²¹⁰ hakkı icrâ²¹¹
(63)

- 1 Bu efendiliği Mustafa Ağa hakkında
Ne bu gavvasa misâl u ne bu inciye bahâ

'Adl u insâfına evsâfına emsal olamaz

Lutf -ı in'âmına ahlâkına beyne'l - vüzerâ

MESNEVÎ

Bu gibi vasf ile vasf eylediğim

Oldu hep kizb u riyâ söylediğim

- 5 Ede bir şey ki tecâvüz haddi
Gelir elbette zuhûra zıddı

İki derviş konağında besler

Yediği kablara kelbler pisler

²¹⁰ merkezde eder / sûretde ()

²¹¹ Orjinal metnimizde sayfa kenarında bulunan 3 kıtalık koşma "Ekler" bölümünde, sf 392'de verilmiştir.

Biri Kerkük kızılbaşından
Biri meyhâneci kallâşından

Anları ehl -i kerâmet sanmış
Harem -i muhteremiyle yanmış

Kimseye mültefit olmaz deyyâr
Dinine yoğisa hayr anlara var

- 10 Her seher önlerine diz çökerek
Tohum âmâlini taşa ekerek

Biri sadra geçirir pinhânı
Biri kaptan paşa eyler anı

Hadımağası gelir der eş fi
Şeyhimin var mı bugünler keşfi

Gah sorar hâb 'alâmâtından
Gah arar şeyh kerâmâtından

Birisi der hanıma söyle besi
Paşa efendimize verdim nefesi

- 15 Her ne maksûdu ki vardır olacak²¹²
Bu ayın başına çıkmaz bulacak²¹³
(64)

- 1 Biri der bu gece seyrânımda
Görürüm Paşa'yı sağ yanımda

T.C. YÜKSEK HAKEMETİN
DOKÜMANLARI VE İZLENLERİ

²¹² olacak / bulacak

²¹³ bulacak / olacak

Hak erenlerle oturmuştu bile
Dediler ana murâdın ne dile

Bize söylemediğin esrârı
Bu iki zâta söyle bârî

Biz erenler bize anlar kuldur
Her ne derlerse bize makbûldur

- 5 Böyle deyyuslara eğler îmân
O da Vâsıf Paşa gibi hayvan

DER BEYÂN -I HAKK -I SADR -I Â'LÎ²¹⁴

Şimdi sadrâzam olan Kıbrıslı
Kabza -yı kîr alan Kıbrıslı

Akka'da kâtib dîvânı idim
Rûh -ı sâñîsi gibi canı idim

Dostu var idi bedeviyye rosbu
Anda ol mertebe rûsvâ idi o

- 10 Şimdi sadrâzam olub ol rûsvây
Vay ol devlete yüz bin vay vay

Aslı mâbeyn -i hümâyun manda
Bî bedel kaşıyla göz var anda

²¹⁴ DER BEYÂN -I HAKK -I SADR -I Â'LÎ / DER HAKK -I DEVLETLÜ MUHAMMED PAŞA

Fazla -yı mevkib²¹⁵ Mahmud Hânı
O da Hüsrev Paşa'nın ihsânı

Nâzikâne revîşinden belli
Meydan almış durarak dört elli

Anı sadra geçirib bir üstâd
Ya'ni rağmen kübrâya ik'âd

- 15 Yohsa ol kanda sadâret kanda
Tıfl -ı gehvâreler eyler hande²¹⁶
(65)

1

DER BEYÂN - I TÂRÎH CİHÂDİYYE

Ey serefrâz -i hüner -i ferzendim
Tûtî -i tab' -ı dil -i can -ı kandim

Bülbülüm gülşen -i mihnetdârım
Fasl -ı gülde yine feryadkârım

Gam -ı devrân ile beste dehenim
Yine endişede şevket sühânım

- 5 Ki benim kâf ile sâlâr -ı hünerim
Doludur şi'irim ile her kişverim

Fazl ile Fâzıl -ı İrânîyim
Nazm ile Nazmî u Hakânîyim

²¹⁵ Fazla -yı mevkib / Bâverî -yi himem

²¹⁶ Orjinal metnimizde sayfa kenarında bulunan 5 beyitlik gazel "Ekler" bölümünde sf 393de verilmiştir.

Kevkevim gerçi benim mahbûbdur
Hal -i hûbânlara mensûbdur

Bir siyeh kevkeb ile kalmış iken
Ünye'de bahr -i gama dalmış iken

Dürr -i şah -vârlar etdim peydâ
Her mısra'ı²¹⁷ târîh -i inşâ

- 10 Hem cihâdiyye hem medhiyye
Medh ü şâhinşehe ile fethiyye

Târîh altmışiki oldu hep tam
Şeh -i iklim -güşâ -i a'lâm

İsti'ârat u mecâzâtla pür
Nüket ü fahr ü mübâhat ile pür

Dediler meclis -i vâlâda bana
Bunu sadra'zama ver pek 'alâ²¹⁸

Götürüb ben dahî takdîm etdim
Pek beğendi dedi sen git gitdim

- 15 Feleğin lutfuna gâlib kahri
Ay tutulsun yere düşsün mihri
(66)

- 1 Eyledi baht -ı siyâhım tahvîl
Oldu câhım Karaağaç'a tebdîl

²¹⁷ Her mısra'ı () / Her mısra'ı tam

²¹⁸ 'alâ / bâlâ

Hem tevellüd ederek bir beytden
Nice târîh -i belâgat efgen

Eyledim heft kalemle icrâ²¹⁹
Dahî bâlâsına bâlâ tuğra

Lutfu sadr'âzamın eyvah olsa
Ya'ni manzûr -ı şehinşâh olsa

5 Şimdi a'zâde edem killetden
Belki vâreste idim her dertden

Oku târîhimi emsâlsizdir
Câmi'u'l -cem'dir ihmalsizdir

Böyle târîh -i belîğın hederi
Verdi mirât -ı dile çok kederi

Ele kim aldıysa kıldı hasedi
Lerze eylerdi hasedden cesedi

Sadr'âzam kapı yoldaşlarım
Her biri ma'nide kardaşlarım

10 Çevirib her birisi yüzlerini
Yumdular târîhime gözlerini

Hünerim nitekim gâyetsizdir
Sergüzeştim de nihâyetsizdir

²¹⁹ icrâ / ihrâ

Felek -i eslâfımız erbâb -ı dile
Verdiği mihnet ü gamdır bu güle

Çünkü çekirdeği yây -ı selef
Tîr -i mevrûs gerekdir halefe

Hak -ı hüssâde bâkî -yi belîğ
Etdi eslâfa²²⁰ bu nazmı teblîğ

- 15 ‘Âlemde zerre denli değilken vücûdumuz
Müşkil budur ki zerreden artık hasûdumuz
(67)

- 1 Anların urduğu dağlardır bu
Yakdığı gamlı çırağlardır bu

Böyledir²²¹ gerdiği dâim feleğin
Revîşi rosbu mülâyim feleğin

Çekdirir ehline kîl ü kâli
Küberâdan nice istiskâli

Anların dergehine adına yuf
Hüner erbâbına imdâdına yuf

- 5 İ’tibâr kâtib tarafındalara
Alın perçemli yüzü handelere

Kâr -ı fermân -ı cihâna şimdi
Yaraşır böyle zamâna şimdi

²²⁰ eslâfa / ahlâfa

²²¹ Böyledir / Böyle

DER BEYÂN -I KETHÜDÂ -YI SADR -I Â'LÎ

Ah çapraz ayak âmir beg ah
Kethüdâsı ah o hure kürk ah

Bir Frenk yanına gelse bunu
Hele kâfirliğine şekk no no

10 Rum gelse ala dostum ala do
Kale mera balıkar ya yanko (?)

Ermeniyse ana misena ahbar
Parlos keyf ağıki inç haber³²²

Beş on adam bulunub bir demde
Ramazan sâhil -i sadr'âzamda

Nim sa'at kalarak iftâra
Dalarak her birimiz efkâra

Geldi bir şapkalı poncorne ile
Bir Frenk oğlanı curcurne ile

Göricek âmir anı kıldı kıyâm
ne din u ne mezheb ne sıyâm

(68)

1 Sanma ki aslıde ol sâim idi
Nefs -i emmâresine kâim idi

³²² Tercümesi: Ermeniyse odur. otur kardeş. Keyfinden ne haber Parlos ?

Cümlemizden yukarı aldı anı
Cism -i bî -ruh idi geldi canı

Herkesin önüne ihzâriyye
Küçücük tebsicik iftâriyye

Ana da edüb âmir iftâr
Geldi bir tebside ana ser -şâr

- 5 Hâb -ı har -gûşa düşüb meclis hep
Oldu bu oğlan ile leb -ber -leb

Bir Selânikli Yehûd'dur bilirim
Midhad Arnabud'dur bilirim

Görmüşüm hâsılı ömrüm vâri
Böyle çok kâle -i Sitanbul kârı

DER HAKK -I FATİN EFENDİ 'İZZ -İ ŞU'ÂRÂ -YI İSLAMBOL

Ey benim tâlib -i feyz -i hünerim
Gâlî sencîdeli 'âlî güherim

- 10 Sana bir vâdî -yi âhir gideyim
Bir Fatîn nâm şu'ârâ vasfedeyim

Şehrin hobası hod -bîn Kemâl
Kendini Nâbî'ye etmez emsâl

Şehrin şî'iri velî nâzik olur
Şîve -i şî'iri nezâketle bulur

O sebebdir ki hep â'lâdırlar
Da'vâ -yı fazlıyla bâlâdırlar

Aman aman iledir şarkıları
Vardır eş'ârda çok sirkaları

- 15 Şâ'ir -i taşraya dahleylerler
Taşra kârı bu gazel söylerler
(69)

- 1 Ne hakîki bilirler ne mecâz
Rast bilir cümlesi 'ırak u hicâz

Eylemiş tezkire tertîbi Fatin
Şu'arâ -yı Hazar u Hâliyye Çin (?)

Hezeyânlar edib a'mâlinde
Herkesin tercüme -i hâlinde

Kimini esfele dek indirmiş
Kimini 'arşa kadar bindirmiş

- 5 Şehrî şâ'irlerini kaldırmış
Taşra şâ'irlerini daldırmış

Hüner İslambol'a mı mahsûsdur
Yohsa zî -'ilmle mi mansûsdur

Bizi de sanki paşam kaydetmiş
Şîri bir lu'b ile saydetmiş

O beni ben anı bilmem ebedi
Neden îcâb ede bilmem hasedi

Eylemiş tercüme -i hâlîme şekk
Voyvoda kâtibi yazmış o eşek

- 10 Hem bir â'lâ gazelim kaydederek
Ba'zı eş'ârı da vardır diyerek

Ter geçib fazlını inkâr etmiş
Mazhar -ı hücûm olub kâr etmiş

Halbuki her hünerin kânıyım
Vüzerâ kâtib dîvânıyım

Hem dahî sâhib -i dîvân -ı şu'arâ
Nazmla Fazlî -i İrân şu'arâ

Hele geç karşıma sohbetleşelim
Şâhid -i şu'arâyla²²³ ülfetleşelim

- 15 Bizde yok gerçi kem ülfet öyle
Ne doğurmuş analar seyreyle
(70)

- 1 Hüner ü fazl ile mâderzâdem
Dobdolu cevher -i isti'dâdem

Tabl -ı âsâ beni sanma hâlî
İçi hâlî dahî savtı 'âlî

Hünerim şöhretime gâlibdir
Şi'irime Rum u 'Acem tâlibdir

²²³ Şâhid -i şu'arâyla / Kâlc -i şi'irle

İşte ben işte sen işte meydân
İşte levh işte kalem işte cihân

5 Beni tağlîbe çok iz'ân ister
Çok mezâyâ u çok ezhân ister

Vermez her âb -ı revân âdeme yol
Geçidi yoklamadıkça sağ ü sol

Hele bir sor Zihnî dediğin kimdir
Hakkına helva yediğin kimdir

DER BEYÂN-I FAHRİ BEG FARMASONÎ

Sana vasf edeyim ey nûr -ı latîf
Fahri Beg bir kerata dinli herif

10 Bir gece hazret -i mümtazda idik
İns ü ülfetleri ibrâzda idik

Da'vet etdim dedi iftâra seni
Teşrif et yarına bekletme beni

Gel gidek paşaya sor dedi beni
Gösterir hânemi kim görse seni

Fi'l -misl Tatlıkuyu'da hânem
Kime sorsan sana der ki dânem

Subhile ben dahî kalkdım gitdim
Da'vete sanki icâbet etdim

15 Geçdim elhâsıl İslambol'a
Gah sağa saparak gah sola
(71)

1 Kime rast geldim ise hânesini
Sormağa mecbûr olub lânesini

İndim encâm²²⁴ Gedikpaşa'ya
Sormadan şaşkın olub her câya

Bu taraf semti anın Tatlıkuyu
Konağı Fahri Beğ'in kanda deyu

Biri bir kahvede dedi söyle
Sorduğun kim ola adın söyle

5 Ben dedim Fahri Beg ism -i zâtı
Fahreder zâtı ile her âtî

Dediler bilmeyiz anı amma
Bize eşkâlini eyle îma

Ben dedim müntehab her vüzerâ
Hem nazar -gerde -i külli vükelâ

Kellesi kulle -i kâf -ı hikmet
Heyet ü heykel deyü 'azâmet

Meykede küblerin mestîdir
Evc -i alabandalı keşîdir

²²⁴ encâm / elhâsıl

10 Şikem ü kelle kulağ u 'azamet
Deyü zindan -ı Süleyman heyet

Yokdur İslambol'da mâ -dûnı
Mak'adı bir hacer -i tâhûnı

Esmerü'l -levn şikenbe yüzlü
Muşmula çehrelî eşek gözlü

Arkası yassı yoğun bir zâtdır
Düz taban çifteli bir hoyratdır

Birisi dedi ki bilirim anı
Fahri Beg'dir dediğin külhâni

15 Kanda zanparaların lânesiydi
Pezeveng Fahri Beg'in hânesiydi
(72)

1 Hele bin dürlü nedâmet çekerek
Her sualimde hacâlet çekerek

Vâsıl oldum²²⁵ giderek ol bed -nâma
On dakika kalarak ahşâma

Çubuk elde içer ol bed -ef'âl
Kurulub köşede mânend -î çakal

Ortada sofrâ donanmış güyâ
Şerbet üç kâse recel bir çorba

5 Yemedi kendi yedik biz bârı

²²⁵ oldum / olduk

İki dalkavuk ile iftârı

Ne namâz u ne niyâz u ne sıyâm
Farmason mezheb u kâfir fercâm

Geldi birkaç kişi olduk meclis
Gah be gah da konuşuldu tecnis

Giderek oldu kâriden bahis
'Âlem -i Vahdet -i Bârî'den bahis

Meğer ol hâin Fahri -i bî-din
O cehûd çehreli ol bed -âyîn

- 10 Kıldı kâfirliğin îmâ o rezil
Dedi ben isterim ol bahse delil

Bunda²²⁶ yok zerre hilâfım billah
Garaz u laf u güzâfım billah

Beni kim kandıra bilsem âtî
Münkirim dedi bu masnûâtı

Olurum arz u semâvâta güvâh
Ki derim belki yaratdı Allah

Lik tasdîk edemem Kur'ânı
Dahî Peygamber -i zî -şânı

- 15 Beni neyle edesiz siz irşâd
Eyledim bırak zındığı güşâd

²²⁶ Bunda / Hele

(73)

- 1 Öyle kelb eşhedubillah azılı
Alnına kâfir billah yazılı²²⁷

Anı görseydi yanından herhal
İsti'az ile geçerdî Deccal

Dabbetu'l-arza da benzer hanzîr
Öyle bir kâfir ü bî-misl ü nazîr

Hep sükût eyledi ahbâb bende
Serimiz hayret ile efgende

- 5 Gitdi ahbâb zarûrî kaldım
Bu tahayyürle sahûru buldum

Çıkdı hınzır gibi hurlayarak
Uşağın sesleyerek zorlayarak

Gel ulan doldur efendiye çubuk
Bir iyi kahve pişir gel ey bok

Dedi yok bizde sıyâmın eseri
Var ise sizde eğer muhtasarı²²⁸

Bizi zemmetme yalancı olma
Yer isen işte yalancı dolma

²²⁷ Bu beyitten sonra Millî Kütüphâne Nüshası'nda bizim metnimizde olmayan şu beyit kayıtlıdır:

“Devletin böyle Fransızları var
Bu dinin böyle îmânsızları var”

²²⁸ Var ise sizde eğer muhtasarı / Sizde varsa buyrun muhtasarı

- 10 Ne ‘acebdir vükelâ -yı devlet
Böyle hınzıra ederler rağbet

Fahri Beg gel bakalım der vükelâ²²⁹
Söyledir hem sever anı vüzerâ²³⁰

Anlamaz etseler istiskâli
‘Ardan ‘ârî edebden hâlî

Küberâ mu‘teberi bunlardır
Böyle din -i müflîs medyûnlardır

Ben gelirken o sefihu’s -süfehâ
Olmak isterdi emîrü’l -ümerâ

- 15 O zamân şekksiz emîr olmuşdur
Belki de şimdi müşîr olmuşdur
(74)

- 1 Küberâ etmiş anı evvel sâl
Vidin â‘zâlığıyla irsâl

Olmuş on kese ma‘aşa vâsıl
Nâzır -ı asker olub velhâsıl

Kimbilir neyledi anda netdi
Sâmi Paşa anı sikdir etdî

Geldi İslambol’a sürter sürünür
Gün aşırı vüzerâya görünür

²²⁹ vükelâ / vüzerâ

²³⁰ vüzerâ / vükelâ

- 5 Bir ahibbâ-yı vefâdârımdan
Her gece mahrem -i esrârımdan
- Dedi ol Fahri Beg'i buldum
Aksaray'da müdür idi bildim
- Zimmet -i mîrîsi yüzbindir tam
Ne rezâletdir 'azli encâm
- Öyle bir esfeh u esfel kişidir
Ayda bir kerre teehhül işidir
- Anda evlenmiş idi külhânî
Sikdirib gitdi bırakdı anı
- 10 Bî -edeb hâin ü bî -din bir zât
Kullanırlar anı heyhât heyhât
- Bir ahibbâ dediğim bil anı
Ürgüp'ün eşref -i hânedânı
- Mahlas ü hattı yesârî resmi
Dahî hem nâm -ı Muhammed ismi
- O da ben teg ne felâketleri yar
Bu felekden ne şikâyetleri var
- Karaağac'a anı nefyetmişler
Emr -i Rabbânî'yi nehyetmişler
- 15 Bî -günah zerre kadar yok hatarı
Emr -i nefyinde hatânın eseri

(75)

- 1 'Âlemin fitne sipahsâları
Konya'nın çifteli defterdârı

Mahlası Nâmık adı İbrahim
Farmason mezheb u bî-din u leim

Milleti ne idiğü nâ- ma'lûm
'İsevî'den Mûsevî'den mahrûm

Ne Müslüman ne Nusâra ne Yehûd
Her bir ef'âl -i şeni'a mevcûd

- 5 Ne namâz u ne niyâzın eseri
Şer'i İslam'dan yok haberi

Zâni vü lûtî vü fûskû zâhir
Kızı kısrağı sikişmiş kâfir

Kızı ile karısı zevk bunda
Verdi baskın ikisi bir günde

Nefyine bâis²³¹ olub ol zâtın
O hüner -mend ü kemâl isbâtın²³²

Ne müdîr u ne müsellim imiş o
Ne de bir kimseden akça yemiş o

²³¹ bâis / zâhib

²³² Bu beyitten sonra Milli Kütüphané Nüshası'nda bizim metnimizde olmayan şu beyit kayıtlıdır:

“ Karaağaç'a anı nefyetmişler
Hâne -yi 'adli yıkıp gitmişler ”

10 Ne kaziyye ne kazâda eli var
Ne reis u ne meşâyih ne kibâr

Kendi hâli ile meşgûl u ferîh
Nefyi yerden göge bir zulm -i sarîh

Ne de mîrî geçirib zimmetine
Ne de gitmiş vüzerâ hizmetine

Kütebâdan zürefâdan bir zât
Kâr u âgâhi -i her çâr u cihât

Böyle zâtı ne revâ nefy-i diyâr
Etdire katrânî defterdâr²³³

15 Asdak u ahlas u din u devlet
'Akâl u erşed u ehl -i 'iffet²³⁴
(76)

1 Kanı ol ma'delet -i pâdişehî
Kanı kânûn ile tahkîk -i gehî

Kanı ol cunhanın isti'lâmı
Kanı ya mazbata ya î'lâmı

İ'tibar ola fakat bed -kârın
Boklu²³⁵ inhâsına defterdârın

²³³ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

²³⁴ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

²³⁵ Boklu / Herze

Hüsn -i ahvâline ez -gayr -i hatar
Ola destinde mezâbit -i mazhar

- 5 Ne sorulsun ne aransın şöyle
Nefye gitsin Karaağac'a öyle

Bu ne hüküm ü ne 'adâlet bilmem
Bu ne cür'et ne cesâret bilmem

Bu ne 'adl²³⁶ u bu ne tanzîmatdır
Bu ne kânûn bu ne ta'îmatdır²³⁷

Öyle müstevfî -i rezil bed -nâmı
Kör ede hazret -i pâdişâhın in'âmı

İstemiş hâsil o zâtın uşağın
Uşağı yerine almış taşağın

- 10 Künye -i cunhası ancak bu imiş
Nefyine katline kasdi şu imiş

Buna da râzı olur mu Allah
Ne sual u ne cevâb u ne güvâh

²³⁶ Bu ne 'adl / Bu ne zulm

²³⁷ Bu beyitten sonra Milli Kütüphanec Nüshası'nda bizim metnimizde olmayan şu beyit kayıtlıdır:

“ Bu ne zulm ne hakâret bilmem
Bu ne hâlet ne rezâlet bilmem ”

ZİYÛR EFENDİ²³⁸ HAKKINDA ‘İZZ - KİBÂRÂNÎ İSLAMBOL

Ey benim Ziyûr u kadr u şânım
Çeşm -i ezhânıma nûr -ı efşânım

Der -saadetde bir erbâb -ı hüner
Sana vasf edeyim ey nûr -i basar²³⁹

15 Küberâ hem de reisü’ş -şu’arâ
Kâle -i şî’ride bî kadr ü bahâ
(77)

1 Nâm ile Ziyûr Efendi meşhûr
Nazm ü eş’ârı belâgatden dûr

Yapamaz târîh illâ cevher
Tam târîhe değıldir mazhar

Gazeli sebk -i rabtdan ‘üryan
Götü çıplak başı kel bir oğlan

Uğraşırken bu mezâyâlarla
Ziyûr u nazm u süreyyâlarla

5 Dedi bir vâkıf gencine -i hâl
Hüner arayış erbâb -ı kemâl

Nat’ı satrançda dedi ol zât

²³⁸ () ZİYÛR EFENDİ / DER HAKK -I ZİYÛR EFENDİ

²³⁹ Bu beyit Millî Kütüphané Nüshası’nda mısraları yer değıştirilmiş olarak kayıtlıdır

Çıkara²⁴⁰ Nâbî'ye bir ferz iki at

Yapdığı târîhi cevherdir hep
Şi'iri kendi gibi bî-ferdir hep

Ana cevherci der İslambollu
Yapdığı şi'irler allı pullu

Gah bâlâya çıkar gah zîr olur
Ekseri târîhi memşâda²⁴¹ bulur

10 Ne mecâzât bilir ne mürsel
O belâgatler ana vermiş el

Ne müsemmât bilir ne terbi'âtı
Ne sünûhat ne mesnûhâtı²⁴²

İsteyen sohbetime burhânı
Yoklasın türbe -i Mahmud Hânî²⁴³
(Türbe -i Mahmud Han Kasr -ı Cennât Sene 1255)

Cism -i bî -resmi gibi güftârı
Tuzsuz helva gibidir eş'ârı

Severim sahte vakârânesini
Tarz -ı etvâr-ı belîgânesini

²⁴⁰ Çıkara / Çıkarır

²⁴¹ memşâ / nemşâ

²⁴² Bu beyitten sonra Millî Kütüphâne Nüshası'nda bizim metnimizde olmayan şu beyit kayıtlıdır:

“ İsti'ârât -ı mecâzı bilemez
Tam târihe ebed yol bulamaz ”

²⁴³ İki nüshada da bu beytin kenarına parantez içindeki ifade yazılmıştır. Fakat Millî Kütüphâne Nüshası'nda bu ifadenin başında “Târîh -i Mezbûr” başlığı vardır.

15 Ol kadar sûret Hakk'dan görünür
Eğnine kisve -i sâlûs bürünür
(78)

1 Öyle erbâb -ı riyâ bir sûfi
Kisve etmiş o sebebdan sûfi

Soyunu her ne ise buldurmuş
Kendini devletine bildirmiş

Konağın zâhire etmiş tekke
Çok gelir kendine ehl -i Mekke

Hep riyâdır görünüş Hakk -ı Hudâ
Hak bulunmaz emelinde aslâ

5 Bu geçen sâl ramazanı hikmet
Bir gün iftârına çekdi kısmet

Otururken ikimiz bir câde
Gam -ı ferdâdan iken âzâde

Geldi bir Mevlevî şeyhi nâgâh
'Iyş u iftârımızı kıldı tebâh

Ziyûr'un aklı başından giderek
Buyurun şeyhim efendim diyerek

Geldi dîvâneler âsâ vecde
Şaşırıp eyledi şeyhe secde

10 Ma -hasal Ziyûr Efendi -i ma'hûd

Eyledi ol pezevengi ma'bûd

Baş kesib cümle mürîdân yürüdü
Elde gül-âb buhurdan bürüdü

Şeyhi Necdi gibi sâhib -i temkîn
Kibr ü nahvetle olub gûşe -nişîn

Oturub karşısına Ziyûr -ı dûn
İki diz üzre misâl -i maymun

Yüz kadar şem'a firûzân oldu
Zulmet -i leyl girîzân oldu

15 Her taraf oldu kanâdil ile pür
Şeb -i dîcûr olub rûz ile bir
(79)

1 O tekellûf²⁴⁴ o teşerrûf o vakâr
O tekebbür²⁴⁵ o ta'azzum o şî'âr

Anı zanneyledim 'Abdülkâdir
Konya'dan geldi ya Mevlâna'dır

Mısır'da Nil -i lestân taşıdı
Sükkerî şerbet başdan aşdı

Mevc urub ditredi elmâsiyeler
Kimi ursa bu ceh gemi sayalar

²⁴⁴ O tekellûf / O tekebbür

²⁴⁵ O tekebbür / O tekellûf

- 5 Saymışım sükker ü enzâr ekerek
On sini baklava on tebsi börek

Yüz tabak gül receli yüz ayva
Yüz tabak telli kadâif helva

Enginar yüz pırasa yüz hurma
Paça pâlûde yüz dondurma

Yüz tabak vişne ta'amı 'alâ
Yüz de ekmek kadâifi ra'nâ

Yüz tabak üstü biberli yahni
Pilava kargı dikildi ya'ni

- 10 Yüz tabak deme yalancı olma
Bir kazan sâde yalancı dolma

Yedi içdi bir alay sühâni
Şeyhe düşdü kuzunun biryâni

Sofralar Mevlevî canlarla o şeb
Bize taze civânlarla o şeb

Yüz kadehde tavşan kanı şarab
Tuna ırmağı gibi akdı hoş-âb

Çalınıb def kudümler Yâ Hayy
Çekdi ser-zühreye âvâze-i ney

- 15 Giyinib nazla tennûreleri
Mevlevî tazeleri hûreleri²⁴⁶
(80)
- 1 Döndüler beste dehâne beste zebân
Anların başına çün döndü cihân

Ebruvân üzre ekip sikkeleri
Yıkıldılar gıpta ile tekkeleri

Açdılar sîne -i elmas tabağı
Dökdüler dâne -i dürr -i 'araki

Aldı halk ağzına hayret elini
Bükdü endişe -i hasret belini

- 5 'Anberin mûları dîdâr üzre
Dökülüb micmer -i ruhsâr üzre

Birbirine yakın oldukda yanağ
Birbirinden götürürlerdi çerağ

Etdiler halka haram habları
Süzerek nergis -i sîr -âbları

Görmedi kimse sahurdan eseri
Açdılar zevk ile bâb -ı şeheri

Çok yedik doğrusu çeşm -i çerezi
Kızıl elmalar ile leb -i kirezi

²⁴⁶ Orjinal metinde sayfa kenarında bulunan 6 beyitlik gazel "Ekler" bölümünde sf 394'de verilmiştir.5. beyitte silik çıktığı için okunamayan kelimeler boş bırakılmıştır.

10 Sa'at on öğleden olduk sâde
Etdik iftârı 'ârif bâ -bâde

Biz mürüvvet umar iken andan
Sever iken anı tatlı candan

Ol da târîhime kıldı hasedi
Yandı cisminde hasedden cesedi

Bâb -ı 'âlîye dedi ver elbet
Ederiz biz de lisânen himmet

Devletin Fransızlardır
Bu dinin îmânsızlardır²⁴⁷

15 Târîh efrâdını cami' ister
Dahî ağyarını ma'ni ister
(81)

1 Bilmez ol ma'nâ -i Ziyûr zırlar
Göricek ehl -i kemâli hırlar

Kendüden oğlu Kemâl ehlidir
Hem kemâl hem de cemâl ehlidir

Oğlunun dersidir îsâgoci (?)
Kendisi ıssı hem ağı hem acı

Sûret -i Meryem ü erbâb -ı fasîh
Lezzet lehçesidir nutk -ı Mesîh

²⁴⁷ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda eksiktir. Fakat bu beytin 227. dipnotta verilen, Millî Kütüphanec Nüşhası'nda fazla olan beyitle benzerliği dikkat çekicidir.

5 Safha -i sînesi sim safvet
Kaşları kavs ü kazâ -yı kudret

Sâ'idini gibi san sikke -i sim
Dökmedi zergerler Hakk -ı Kerîm

Bağ -ı ruhsârda güller hande
Zıknî sîbleri tarafında

Gülleri 'ârızının ne şüküfte
Sünbülün mûları deste deste

10 Dîde -i mestine nergis hasta
Kâkülü târına diller beste

(82)

1 İBTİDÂ -YI MECMUÂ -YI HİCVİYYÂT EZ- KÜŞÂD -I ZİHNÎ
ÜNYESVÎ VÂSİF EFENDİ ŞE'NİNDE²⁴⁸

Seni ey hâme -i hicviyyeme şâyân Vâsîf
Seni ey kâfire dost müslime düşman Vâsîf

Seni ey çalkapûsât çalkazanî dehr -i denî
Ey fer ü mâye köpek bî -ser ü sâ mâna Vâsîf

5 Hilede dilkü hıyânetde sıçan hilyede kelb
Düz taban şum kadem hîrs -ı Horasan Vâsîf

Rîş -i rûyun sarı çeşmin mavi bir çifte kesel
Puşt nişanlı kerata çehreli hayvan Vâsîf²⁴⁹

²⁴⁸ İBTİDÂ -YI MECMUÂ -YI HİCVİYYÂT EZ- KÜŞÂD -I ZİHNÎ ÜNYESVÎ VÂSİF EFENDİ
ŞE'NİNDE / İBTİDÂ -YI MECMUÂ -YI HİCVİYYÂT -I ÜNYESVÎ VÂSİF EFENDİ

²⁴⁹ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüshası'nda eksiktir

Seni ah ey gülü şer koklayanın burnu düşer
Fitne sergerdesi göt başbuğu fettan Vâsıf

Secde -i âdemi men' etmez idi nefsinden
Ger bileydi seni bu mertebe şeytan Vâsıf

Bir sefihsin ki sefihlikde kıl asdın feleğe
Bir teressin ki bulunmaz sana akrân Vâsıf

10 Bir tonuzsun ki tüyün kunturacı fırçasıdır
Ölüsü dirisi bok hûk -ı beyâbân Vâsıf

Ayda bir ayı beğenmezsin a çingâne seni
Mum bacaklıkda sarraf -ı serkeşe ihvân Vâsıf

Bir fesâd ehl -i katarsın Siracoğlu meşreb
Ne Yehûdi ne Nusâra ne Müslüman Vâsıf

Biri ölmüş rukabânın biri kalmış lâkin
Öleceği geri kalmış koca ruhbân Vâsıf

Beni zemm etme ne haddin ta köpek sen kimsin
Âdeme güzeri -i hicvim işedir kan Vâsıf

15 Boklu hicviyye ile yere göğe sığmazsın
Şimdi dilkü deliğidir sana iskân Vâsıf²⁵⁰

(83)

1 Sen gibi siki çıkık şâ'iri ben sikmez idim
Eyledim haddini bildirmeğe i'lân Vâsıf

²⁵⁰ Orjinal metinde sayfa kenarında bulunan 7 kıtalık koşma "Ekler" bölümünde sf.395,396'da verilmiştir

Üç gün â'zâlığın eflâke çıkardı fiteni
A edebsiz kerata dinli a nûbrân Vâsıf

Muşmula çehren ile ah o şikenbe sıfatın
Yetişir kelb -i 'akûr olmana bürhân Vâsıf

Â'zâlıktan koğulub çekmişdin cırtıyı sen
Hazır ol cırta -i hicviyyeme nâdân Vâsıf

- 5 Yerli gümrükçülerin lağvine fermân geldi
Çekecekdir yine ol cırta -i ceylân Vâsıf

Bize Samsun'da hicviyye yaparmış göte bak
Eylemişdir bu husûsda bana ihsân Vâsıf

Çün canım yanmasa can yakmağa yokdur kâsdım
Bu işin doğrusu memnûnuyum elân Vâsıf

Seni hicvetmede haksız mıyım inkâr etme
İstedin buldun o maymun -ı Sûdân Vâsıf

Demedim atına it götüne taşşak deyyus
Bizi zemmin neden îcâb ede segbân Vâsıf

- 10 Seni ben hicve tenezzül mü ederdim amma
Nâmına çekmese hâmem hatt-ı butlân Vâsıf

Girdiğin kankı deri bukalemun çıkmışsın
Bana göster birini fitneye ebnân Vâsıf

Soytarilikle bulan fayz alan kabza -i kîr
Merkezi masharalıklarda ile'l -ân Vâsıf

Kim osurdu seni kim sıçdı livâya bilmem
Be cenâbet be biberzâde osurgan Vâsıf

Bir kemâl ehlinin inkâr edemem hakkın var
Herkesin etmede taklîdini i'lân Vâsıf

15 Var kemâlin belî inkâr edemem kâtibsin
İki kepçesi su bir kepçesi ayran Vâsıf
(84)

1 Çün değildir ki mukallidlerin îmânı sahih
Sende de var diyemem cevher -i îmân Vâsıf

Huyu bed meşrebi bed heykeli bed heyeti bed
Lâyık misl -i Yezid -i la'net -i Yezdân Vâsıf²⁵¹

Bir zaman defzen idin elde kemâne çengi
Bir zaman da nice rakkas -i cevân Vâsıf

Yediğin birbirine ekleseler me'bûnun
Bu yana Rum'a gider o yana İrân Vâsıf

5 Bu zarâfet pederinden mi sana kalmışdır
Pederin küb -i meyhâne idi san Vâsıf

Bir îmâm parçası top kellesi bir âdem idi
Nereden aldı seni bî -ser ü sâ mân Vâsıf²⁵¹

²⁵¹ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda eksiktir

Şi'irini Ermeni gördü dedi ahbâr ağiki²⁵²
Ne şi'ir söyledi kâfirce Müslüman Vâsıf

Rum gördü dedi nebirey kalamir akaluni
Sözünün ma'nâsı yok Ermeni -i Van Vâsıf

Şam'a makrûn anama söğmüş o deyyus -ı felek
Ben 'acûze sikemem gencine kurbân Vâsıf

- 10 Nice Şam ehli Haleb merdûmu siksın ananı
Ser ü pâ Rum u 'Acem hem Arabistan Vâsıf

Bekir Efendi'ye demiş ki benim pâkim yok
Kurbağa vakvakasından o küheylân Vâsıf

Anı bir daldırayım ki ede nasdan 'uzlet
Anadan doğduğuna ola peşimân Vâsıf

Doldurum hicvi ile sâhil -i Bahr -i Siyeh'i
Ki ola her katresi bir ma'ne -i 'umman Vâsıf

Bezeyim anı canik katırı gibi düzeyim
Sikeyim hemşiresin mahşere dek yan Vâsıf

- 15 Ol kadar çalı takam kuyruğuna kim diyeler
Ki²⁵³ gören o ha ha ha ayı -yı orman Vâsıf
(85)

- 1 Seni bir ma'den -i necse sokayım ki diyeler
Yürü germâbeye mundar yürü yaykan Vâsıf

²⁵² Tercümesi: Haberler iyidir

²⁵³ Ki / Her

İnsan olsaydın eğer ben gibi ehl-i hünere
Serfürû eyler idin her dem u her an Vâsîf

Ünye'nin sürtüğü Samsun köpeği Fatsa iti
Sahtekâr sahte vakârlıkla alan şân Vâsîf

Eski dünya öte dursun yeni dünyâyı hele
Okuya silsilene la'net-i Yezdân Vâsîf

- 5 Bağla bunda gemiyi kon da demir ey Zihnî
Oldu rüsvâger-i Îrân ile Tûrân Vâsîf

TRABZON DEFTERDÂRI CÂZİM BEG ŞE'NİNDE

Seni ey hâin ü bî-din ü mürüvvet Câzim
Seni ey münkir ü bî-mezheb ü millet Câzim

Seni ey ibne katır fâ'il ü mef'ûllukla
Verdin eşher-i Trabzon'da şöhret Câzim

Sîga-i fi'l-i ta'accübde çekildin her gün
İfti'âl bâbına her lahza u sa'at Câzim

- 10 İbne sergerdesi göt başbuğu deyyus felek
Kızı kırsrağı sikişmiş hûk-ı sîret Câzim

Cümleden kat' -ı nazar gözgöre bir dellâkî
Ki sikerdin sen anı ol seni nekbet Câzim

Seydî nâm ibneyi dâmâd -ı mükerrerem kıldın
Düze düze sen anı ol seni nekbet Câzim

Hem seni hem karını hem kızını düzerdik
Eyledin kendine damad nihâyet Câzim

14 Hem gulampâre u hem ibne u hem zanpara
Bu ne ikbâl -i müselles bu ne devlet Câzim
(86)

1 Sülüsün biri senindir sülâni haremın
Kimde var sen gibi teslîse ri'âyet Câzim

Senin isminde olan haslete 'âlem bayılır
Dört hurûf herbiri bir hâle delâle -i delâlet Câzim

Cimi canbaz elifi ibne ü zâyı zendost
Mimi me'bûnluğuna geldi işâret Câzim

Sözüne söz mü yeter götüne kîr mi yetişir
Hûk şiyem hîk -i şikem hâk tabiat Câzim

5 Doymaz üç beşle meğer ismi hisâbı - âsâ
Elli bir kîr ola kim kıla²⁵⁴ kanâ'at Câzim

Üç karış kîr -i muşalgam ola üç kat süllem
Olsa tasrîf ü tasarrüflüğe âlet Câzim

Sen benim üç senedir pâyıma düşdün yetişir
Arkana düşmeğe geldi bâna nevbet Câzim

Bir eyâletde 'aceb var mı senin gibi eder
Lâşe -i rişvete kuzgun gibi sür'at Câzim

Vay ol vâliye kim sen gibi defterdâra
Ede teslim -i mühimmâtla himmet Câzim

- 10 Müşterek tavsiye Paşa ile temhîr etmiş
Eylemiş gizlice ibrâz -ı ihânet Câzim

Ki kayırmak anı bir gayr -ı kazâda ya'ni
Çok zaman çekmeğe muhtâc -ı sefâlet Câzim

Kâtibim ben be cenâbet be nâmussuz bî -'ar
Bu mudur şive -i mazmûna ri'âyet Câzim

Sen giderken o hüner mülküne ben gelmişidim
Bu mudur fezleke fenn -i kitâbet Câzim²⁵⁵

Ha benim tövbe -i hicvim ha senin ibneliğin
Tövbe tutmaz bu iki fi'l -i şenâ'at Câzim

- 15 Sen o dört elli dururken hele ben kâtib idim²⁵⁶
Bu mudur ehl -i hüner kadrine rağbet Câzim
(87)

- 1 Havf -ı hicvimden 'aceb çeşmine hâb almaz iken
Nice verdin bilerek hâmememe ruhsat Câzim

Tövbe verdindi bana olmadım amma nâdim
Tövbede şart odur ola nedâmet Câzim

Sen eğer ibneliğe tövbe edersen ben de

²⁵⁵ Bu mısra' Millî Kütüphanâ Nüshası'nda eksiktir

²⁵⁶ Bu mısra' Millî Kütüphanâ Nüshası'nda eksiktir. İşâret olunan mısra'lar çıkarıldıktan sonra geriye kalan mısra'larla Millî Kütüphanâ Nüshası'nda yeni bir beyit oluşturulmuştur.

Belki tövbe ederim hicve²⁵⁷ o sa'at Câzim

Hicve tövbe edeyim de nideyim sonra seni
Etdiğin yanına kalsın mı a nekbet Câzim

- 5 Tövbe Tanrı'ya olur sen ne köpeksin bilmem
Veresin 'av'av ile tövbeye kuvvet Câzim

Etdiğinden birezin bahs edeyim ki işiden
Eyleye sedd -i sima' okuya la'net Câzim

Ne cesâret bu ne serbeslik idi meclisde
Öldürüb diyyetimi vermeğe gayret Câzim

Bî-günah katle rızâ var mı şeri'atde²⁵⁸ 'aceb
Kanda sen kanda bu söz kanda 'adâlet Câzim

Şeri' kânûn ile katl olmalı sensin evvel
Ki Trabzon'da 'arz eyledi rihlet Câzim

- 10 Seni hicvetmekle katle neden şâyânım
A nâmussuz a edebsiz a cenâbet Câzim

Zararın halka Trabzon'a haddin aşdı
Hele bul kendine bir çâre hamâkat Câzim

Şimdi ma'zûlsun ey dünbe furûş -ı 'âlem
Câmeşûyun değışib et hele râhat Câzim

Yediğin herzeyi teftişe müfettiş geliyor

²⁵⁷ Belki tövbe ederim hicve / Hicve tövbe ederim belki

²⁵⁸ rızâ var mı şeri'atde / şeri'atde rızâ var mı

Hele katlolmaz isen nefye ne minnet Câzim

Bu ta'azzum bu tekebbür bu vakâr u bu edâ
Çukadarzâdeliğe çok bu cesâret Câzim

15 Yerlere tahta -i îmânını sürmekle 'aceb
Sâye -yi günde mi geldi sana bu rif'at Câzim
(88)

1 Sonu puştun dededir bildiğimiz kâ'idece
Dedelik kanda seni sardı ebânet Câzim

Harf -i vâhid bulamazken def'ine dâir şâ'ir
San'at lâzımdır sana meserret Câzim

Puşt -i pâ urmuşidim Rumeli Anadolu'ya
Görmedim sen gibi puşt -i melâmet Câzim

Çekdin 'İzzet Paşa'yı silsile -i teshîre
Dizginin altına girmişdi eyâlet Câzim

5 Kim işitmiş iki canbaz bir ipde oynar
Hep elindeydi senin emr -i hükûmet Câzim

Kendini üç sene Tanrı -yı Trabzon bildin
Yanına kalır mı sandın bu hakâret Câzim

Sende yokdur hünerin kadrine rağbet bâri
Zihnî bildir²⁵⁹ nicedir kadre ri'âyet Câzim

Etdiğin zulm u te'addî bana başdan aşdı
Ye's ü hırmânıma bak var mı nihâyet Câzim

²⁵⁹ Zihnî bildir / Şimdi bilsin

Evvelâ Sürmene'den 'azlime oldun bâ'is
Ben de bilmem ne idi cürm ü kabahat Câzim

- 10 Sâniyen vakf-ı kebîrden ki bu kerre meselâ
'Azledib canımı yakdın be hıyânet Câzim

Mahzarım var ikiyüz elli mihr destinde
Hüsn -i hâlîme iken hüsn -i şehâdet Câzim

Mansabım aldın elimden halfimden bükdün
İki bin guruşu bir tahta da rüşvet Câzim

Bir de ellezî oğlanına berât vaslın
Derkenar eylemeğe ehl -i habâset Câzim

Bizde ne ellezî ne elletî var ne akçe
Bî -lüzûm âdeme kim eylemeye himmet Câzim

- 15 Bir saff oğlana terâvîhde müezzin kodun ad
Ensesi huyları her biri âfet Câzim
(89)

- 1 Vay ol vâliye kim sen gibi defterdâra
Sâhil -i Bahr -i Siyâh olsa emânet Câzim

DER VASF-I İÇAĞASI MA'A DEDE SULTAN

Bir vakit bir İçağası'yla bir Mevlevî dedesi Selâniğ'e giderken esnâ -yi râhda bir ağaç oyuğunda oğul arısı gördüklerinde şu arıyı alsak bize tamam 5 sermâye -yi safâ u 'asel -i musaffâ olur idi. Dede "be hey azîzim buna esbâb ister. Her el oğlu âdeme oğul olmaz ve her babadan hayırlı evlâd gelmez. Gel bu nâ -halef evlâddan vazgel" dediyse de isgâ etmeyib hemen

kavuğu serinden ber nihâde -i zemîn arıya sarıldıkda kâffe-i zenâbir nişter -i sinân -ı can -sitâniyla İçağası'nın enf ü dehânına mâl -a -10 mâl ve dede -i mumâileyh der -dest -i²⁶⁰ bî -heme hâl olub İçağası'nın kurtarmak dâ'yesinde. İçağası aman Dede yarağım²⁶¹ vâhiyesinde. Bir aralık Dede kızib "be hey herif sen ne iyilik bilmez adam imişsin. Ben seni halâsa sa'y ediyorum sen bana yarağım kelâmına kalkışıyorsun. Ben buna bir ma'na veremedim. Ma'a -hâzâ İçağası'nın şalvarı 15 yırtmacından bir acı arı girib maddenin kafasından kavramış (90) 1 olmağla dagdaga -i vaca' -i bî -amândan yarağım kelâmından gayrı ma -hazarı ve başka bir kederi olmayıb zeker teneffuh ederek şalvara sığmaz derecelerde götüne koyub Selânik'e girdikleri sukâtden mervîdir. Ancak bu kazıyye -i garîbeyi sübbet -i sahîfe -yi cerîde -i rüzgâr edib 5 erbâb -ı zevke esbâb -ı hande murâd olundu.

Ma'hûdun başı şişdi

Amân dede yarağım

Acısı başdan aşdı

Amân dede yarağım²⁶²

Bacı görse utanır

Bekçi zobası sanır

²⁶⁰ Millî Kütüphanê Nüshası'nda "mukaddeme -i" kelimesi vardır.

²⁶¹ Millî Kütüphanê Nüshası'nda "kelâmı" kelimesi vardır.

²⁶² Bu kıt'adan sonra Millî Kütüphanê Nüshası'nda bizim metnimizde olmayan şu üç kıt'a vardır:

“ Zembûr atdı tapayı Zembûr sokdu kancadır

Pişirip sar lapayı Kırk telli kemançedir

Beğendin mi zopayı Çalarsın eğlencedir

Amân Amân

Sen keçi ben tekeyim

Seni bir kez sikeyim

Ağusunu tókeyim

Amân

Buna can mı dayanır
Amân

Sızı indi aşağı
Yangun sardı saçığa
Bakma başa aşağı
Amân

Bir yol bulub şunu sok
Şişdikçe şişdi bu bok
Taşağımdan zorum çok
Amân

10 Dede yutduk hapı biz
Atacağız topu biz
Üç yüz seksen çapı biz
Amân

Balı yedik diyelim
Helva pişir yiyelim
Bu sikden el yuyalım
Amân

Dede batdı ocağı
Şiş kapladı bacağı
Selâmetdir taşağı
Amân

Hâssa giysin kerata
Başa giydin berata
Ya hıyy ya bû zırâtâ
Amân

Böyle uygun kereste
 Bulunmaz her tereste
 Selânikde ser -zede
 Amân

- 15 Evde olsan uyursun
 Dağ başında büyürsün
 Bacıya kim duyursun
 Amân²⁶³
 (91)

- 1 Zenbûr konmuş koğana
 Laz diyeni soğana
 O da yağa yalana²⁶⁴
 Amân

Ağrı cana dikildi
 Can bedenden söküldü
 Amân anam sikildi
 Amân

Dede hâlim yamandır
 Çöz uçkuru hemen dur
 Yiyemeyene yalandur
 Amân

Gör bu resim ne resim
 Bunu geldi göresim
 Ne 'akılsız teresim
 Amân

²⁶³ Bu kıt'a Millî Kütüphanec Nüşası'nda eksiktir

²⁶⁴ yağa yalana / bala yağana

5 Arı başına konu
Sızı topuğa indi
Lanka hıyâra(?) döndü
Amân

Moda burnun dolandı
Efendi teg sulandı
Kızkulesine döndü
Hemân²⁶⁵

Yarak değil bir âfet
Yankun Köşkü (?) kıyâfet
Kıyâmetden ‘alâmet
Amân

Kastamonu Türküdür
Oğlanları ürküdür
Sanki ‘Acem pörküdür
Amân

Hurşid Ağa yayılır
Bunu görse bayılır
Uykudaysa ayılır
Amân²⁶⁶

10 Dede şeyhle lanbarı (?)
Dalga aldı anbarı

²⁶⁵ Bu kıt'a Millî Kütüphanec Nüşası'nda eksiktir. Ayrıca bu kıt'ada redifin "hemân" yazıldığı görülmektedir.

²⁶⁶ Bu ve bundan sonraki 3 kıt'a Millî Kütüphanec Nüşası'nda eksiktir.

Çöz uçkuru dön beri
Amân

Karadeniz kıyaktır
Kumanyamız yarakdır
Menzilimiz ıraktır
Amân

Dede geldi amâna
Dalga çatdı dümene
Kopmasaydı kumana
Amân

Gîrem âhir hayret
Gah peri gah cinnet
Tâb -ı tıraş -ı pür -çînet
Amân²⁶⁷

Ger zede em girmâ
Sûdem künd -i kûh -râ
Ger zî ber -Rüstem -i nümâ
Amân²⁶⁸

15 Rabbi velâ şaklaban
Muzhik -i âhir zaman
Ena akul lek amân²⁶⁹
Amân

²⁶⁷ Tercümesi: Tâb -ı tıraş(?) karışık olduğu için gah peri gah cennet ümidiyle tutuldum. Amân

²⁶⁸ Tercümesi: İnsanoğluyum. Eğer Rüstem'in görünüşüne sahip olsaydım delinmez dağ
delerdim. Amân

²⁶⁹ Tercümesi: Ben sana söylerim amân

(92)

- 1 Kalmira yanko
Kalbazah banko
İme nasu gamso
Amân (?)

Karbame genesima inç ıgav
İnç galain ifav
Mikal meci kursav
Amân²⁷⁰

Ay a herif bu nedir
Amân bura neredir
Dayanana göredir
Amân

Ayı bu bal yenir mi
Buna yarak denir mi
Buna can dayanır mı
Amân

- 5 Kalan ne din bu işe
Kahbe analı gidişe
Abla görse²⁷¹ geçişe
Amân

Âşe kıza bu mârat
Emârâtdır emârât

²⁷⁰ Tercümesi:Konuşma yine ne oldu, halam ne oldu ? Belki kalabalıkta kaybolursun. Aman kendine dikkat et.

²⁷¹ görse / görüp

Götüme ko aşāğat

Amân

Canım kıyıdaş şaşuydım

Aklı başdan aşuydım

Bilmem niye düşüydüm

Amân

Dadaş bunu niderih

Koyun kelbi ederih

Kurd avına giderih

Amân

Biço ayrakı mimcesi

Modi modi desisci

Mukayd hani besesci

Amân²⁷²

10 Vâle kurban yanmışım

Ben bu bala kanmışım

Bu sikden usanmışım

Amân

Yarağını şeyledir

Arılara dişledir

Harıl harıl işledir

Amân²⁷³

İçağası şeledeng

Bulunur mu sana deng

²⁷² Tercümesi: Genç içki ver. gel gel berâber içelim. Neden senin kaderin hep böyle aman.

²⁷³ Bu ve bundan sonraki kıta Milli Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

Bana der ki pezeveng
Amân

İç ağası oğlanı
İylik bilmez külhâni
Bana der mâni mâni
Amân

Söyler söyler usanmaz
Halkın sözüne kanmaz
Bana der ki utanmaz
Amân

- 15 Zihnî ne kaldı şunda
Yelkeni bağla²⁷⁴ bunda
Konda demürü konda
Amân dede yarağım
(93)

1 ÇEHÂR-ŞENBİHDEN RÂKİB OLUNDUĞU RAHVÂNDIR

Rahvân -ı bir esb -i lagârın
Vasfinda hayrandır kalem
Bir kâse sümm tâvûs düm
Şahin bakışlı fil şekem

Ol esb -i seglâvî neseb
Ol dağlı -yi Mısr u ‘Arab
Ol merkeb -i Ma‘di Kereb
Ol mevkib -i şâh -ı ‘Acem

²⁷⁴ Yelkeni bağla / Bağla gemiyi

Böyle bir esb -i bî -bahâ
 Verdi bize ‘Abbas Ağa
 Çapkın ki uçar ber -hevâ
 Rahvân ki rahvân -ı bî -sakam

- 5 Yollar anın mahcûbudur
 Ol yolların mahbûbudur²⁷⁵
 Rahvânların mergûbudur²⁷⁶
 Râkib ola çekmez elem

Dedim ey esb -i nevcivân
 Gördün mü hiç arpa saman
 Dedi ki gördüğüm heman
 Lazut sapı yâhud kelem

Dedim ey esb -i pür sefâ
 Kim ummaya senden vefâ
 Ehlen ve sehlen merhaba
 Faddal ‘ala favka’n -ni‘am²⁷⁷

Gören seni sansar sanır
 Binmeğe âdem utanır
 Dedi ki beni kim tanır
 Sen seni fikretmek ehemmm

Bindik atın a‘lâsına
 Düşdük çamur deryâsına
 Çatdık belâ bâlâsına
 Olduk bu yolda müttehem

²⁷⁵ mahbûbudur / mergûbudur

²⁷⁶ mergûbudur / mahbûbudur

²⁷⁷ Tercümesi: Yüce nimetlerin üzerine buyurun

10 Dedim amân ‘Abbas Ağa
 Bu at değil bir tosbağa
 Al dedi bunu²⁷⁸ bakma ha
 Yolda bilirsın ben kimem

Rahat bu rahvândır eyü
 Koroğlu kır esb -i soyu
 Üstünde istersen uyu
 Çamlıbel’i otlardı hem

Evvel bu iken başları
 Hep gitdi arkadaşları
 Geçerdi turan taşları
 Gitdikçe râh oldu ‘adem

Sağa sola kol salarak
 Elden ayaktan kalarak
 Göllere Zihnî²⁷⁹ dalarak
 Ördek de olduk lâ -cerem

HİCVİYYE -İ ZİHNÎ DER HAKK -I ‘ALİ NÂMIK EFENDİ

15 Yakmasın mı feleği ‘âşıkın âh ü şereri
 Olıcak merdûdunu dem -be -dem mu‘teberi
 (94)

1 Yıkıla başına nühtak -ı felek menhûsun
 Yine bir süfle -i devrânı bulub çekdi beri

²⁷⁸ Al dedi bunu / Dedi ki al da

²⁷⁹ Zihnî / âhir

Sâl -i Türkân'ı dolaştırdı hezâran gamla
Sal -i segde o köpek meşrebe tutdu nazarı

Eşği atı olub sûk -i rezâletde mezâd
Yemişidi kulanı kuskunu cil ü semeri

Kal'alar yapmış idi burçlu sikinden ezeli
Nice yıllar göremezdi eseri sîm ü zeri

- 5 Sürmedikçe yüzünü dergeh -i Rûsiyyeliye
Düzmedi toyını kelb uymadı ya'ni kaderi

Sâye -i Tiflis'de tazeledi rif'atini
Ekşimişdi köpeğin mâye -i feyz -i hüneri

Karnı doymazdı yüzü gülmez idi yıllarla
İğne ekl etmiş ite dönmüşdü muhtasarı

Kenef ibriğine dönmüşdü 'iyâzen billah
Yoğıdı çehre -i nâ -pâkinde nûrun eseri

Erzel -i 'ömr ile geçdi meh ü sâli köpeğin
Kemik arzusu idi rûz u şeb derd -i seri

- 10 Çizmeden bozma katır sâdra mı geçdin şimdi
Be gidi tahta sakal sahte vakâr cin keseri

Gidi meydan -ı melâmetde olan muzhik -i nâs
Gidi Es'ad Paşa'nın ortada la'net siperi²⁸⁰

²⁸⁰ Bu beyitten sonra Millî Kütüphanec Nüşhası'nda fazladan şu beyit kayıtlıdır:

“ Gidi hammâm -ı rezâletde alan kabza -yı kir

Gün olur muydu 'aceb 'ırzını Es'ad Paşa
Yıkmaya urmaya ya ağzına yağlı şamarı

Tükürürdü yüzüne tâli'i her gün teresin
Kurumuşdu demi tende çürümüştü nazarı

Ahterî sâl -i sege çatdı hele merdûdun
Sâye -i devlet -i Rusya'da doldu zararı

- 15 Bilmem âdem mı sanır Hazret -i 'Osman Paşa
Böyle din kalpazanı kıbtî kıyâfetli harı
(95)

- 1 Düz taban şum kadem sâhibidir ki meselâ
Âb -ı Hızır'ı kurudur zulmete kılsa güzeri

Ol gün ahşama değin husufdan olmaz sâlim
O kabîh manzar ile eylese şemse nazarı

Şâmehî sürtüğü Şirvân şelevelengi Hoy iti
Portobol rosbusu oğlan²⁸¹ pezevengi sakarı

Kethüdâ Beğ'e bir oğlan cevâhir kapdırmış
Ne bilir sen gibi har o gibi kadr -i güheri

- 5 Ellezî öyle bir oğlan ki olamaz nahv -i kıyas
Mübtedâ kendisi mahzûf'îdi amma haberi

Fâ'ilin aldı sülâsiden o mef'ûl -i sarîh
İkisi nefye çukur masdara hâl oldu biri

Gidi dellâk -ı ile hem meşreb rüsvây -ı geri "

²⁸¹ oğlan / a'lâ

Zâtî teslimcisin amma bu sefer şâd etdin
Ya'ni bu ahsen -i hayratla rûh -i pederi

Nef'î ü Nâbî zuhûr eylese de pâkim yok
Sen kim ey asma kenef yüzlü necâset müdürü

Bir gazâ eylemek isterdi henüz Rüstem -i dil
Hayli demdir kalemim vermedi Mosko seferi

- 10 Lafzatu'llahı "ve kûmû"dan²⁸² ayırmış kâfir
Düşürüb câmi'a târîh o tab' -i bakarı

Nesh ü tahrîfi kabul ede mi Furkân -ı Mübîn
Kalb ü tashîfi veyâ pîş u kemî harf -i cerri

Kadr -i Kur'âna ri'âyet böyle midir ey kâfir²⁸³
Patrik -i Rum u Frenk olsa da eyler hazeri

Hele sen Gebr ü Nusâra'dan işidsen bilirim
Şart -ı îmânın ebed yokdur özünde eseri

Karşısında hocası var Karagöz kanburlu
Kendisi aynı Hacı İvâd Çelebi'dir pederi

- 15 Mahlası Yümnî idi yâ'sını ben kaldırdım
Bir meni kalmış idi elsinede nâm -ı veri
(96)

- 1 Hâliyâ kardaşı da'vâ eder İslambol'da

²⁸² "kumu" kelimesiyle Bakara sûresi 238. âyette telmih vardır. Bu âyette şöyle der: "Namazlara ve orta namaza devam edin, gönülden boyun eğerek Allah için namaza durun"

²⁸³ kâfir / hınzır

Haçık i'lâmı da gitdi bir be -risûm kazeri

Aslı da Ermeni'dir nesli habîsin elân
Şimdi mevrûs -ı peder bir haçı var mâ -hazarı

Ki bulur sob Karabet hem nesebidir diyerek
Olalar ta ki çelîpâları fermân -ı beri

İktibasdır der imiş terk edib İsmullahı
Küfre basmış kadem -i nekbetini yok haberi

Abdest âyetini kurbine 'atfetmededir
Hakk -ı Kur'ânda Hâsen -i Kâşî'nin olmuş neferi

6 Çarşı kâtibi idi ma -hasal 'inde
Paşanın şiddet -i tekdîri idi zîb ü ferî

Okuyub bir gazelim zevke uruşdurmuşlar
Dehr -i dûnun bir alay çalkazanı süflûleri

Bir alay sahte vakâran kimi hırs -ı Horâsân
Kimi mîrân -ı hamâkat kimi katib püseri

Kimi müstebrî kimi handezen -i istihzâ
Van avâreleri 'urefâ habâsetlileri

10 Bizi ta'riz etmek itin zemherîde kar yemesi
Siz kim ey saçma sapan güfteli bok fişkuları

Sizi rüsvâger -i gerdûn edeyim ki kimse
Ne işitmiş ola sem'i ve 'ne görmüş ola basarı

İktibas bilmez imiş Zihnî diyen deyyuslar
İşte eş'âr -ı hüner işte o meydanın eri

Seni ey 'avratını sikdiğimin kart teresi
Bir denîsin ki bilir halk -ı cihân ser -te -seri²⁸⁴

Takarım kîrime zâtın gibi şâ'irleri men
Seni kim ey esfel -i deyyus -ı felek kesb -teri

İktibas başka hazf başkadır ey menhûslar
Belki siz bilmeyesiz biz biliriz hayr ü şeri

16 Kaldırırlar seni Kur'ân -ı Kerîm'den yâ Rabb
Ser -i mendlerin kat' ede kahrın beteri
(97)

1 Seni çingânelere sormalı çingâne seni
Maymun oynatmağa benzer mi 'asrın hüneri'

Âdeme kan işedir gürz -i girânî hicvim
Hun -çegânî kalemim lokma eder şîr -i neri²⁸⁵

Zihnî bu hâdisenin mislini çeşm -i 'âlem
Görmedi bu haberi vermedi belki Taberî

Geldi hengâm -ı du'â Fârisî olsun evvel
Bildire şâ'ire dahletmeği kelkim eseri

5 Ser -i tevhîc Nüzhet seng -i sitemdir 'âlem
Meh -i vüsâlet hemm bed nâmi -i yâ Rabb güzeri

²⁸⁴ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda eksiktir

²⁸⁵ Bu ve bundan önceki beyit Millî Kütüphanec Nüşhası'nda yer değıştirmiş olarak kayıtlıdır

Ermenice bu dahî Ermenisin çünküm sen
İnç çunim inç haber ahbar torımın haberi²⁸⁶

Esvâmın fekk -i du'â -ger tilim gibi ahyâr âmin
Vâje -ârâ şikûhim ecdâd -künîm eskeri²⁸⁷

Bir du'â Türkçe de dinle sana lâzım her dem
İyi fehmeyle ki yokdur bu du'ânın zararı

Sümûviyye kîr -i muşalgam olasin mezrâiyye küss
Zâniye silgi bezi ibnenin ol şalvarı

10 Ta kıyâmet dilerim muzhik -i şeytan olasin
Lâşene it işesin tûl -i sözün muhtasarı²⁸⁸

Zâtına lâzım ola bir de du'â -yı `Arabî
Abgazallahu leküm halledeküm fi's -sakarı²⁸⁹

²⁸⁶ Tercümesi: Ne var ne yok kardeş, torunundan ne haber ?

²⁸⁷ Tercümesi: Hayırlıların namazlarda eğilmesi gibi benim dilim de duâ ederken amin der. Kelimeleri süsleyerek korku ile ecdâd askeri yaparız

²⁸⁸ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphanecilik Müdürlüğü'nde yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

²⁸⁹ Tercümesi: Allah sizden nefret etsin. Sizi cehennem ateşinde ebedî bıraksın

TRABZON DEFTERDÂRI NÜZHET EFENDİ ŞE'NİNDE²⁹⁰

²⁹⁰ Milli Kütüphanesi Nüshası'nda bu başlıktan önce "Bolathâneli Tarhanacıoğlu Yesârî Efendi'ye" başlıklı 34 beyitlik şu gazel kayıtlıdır:

" BOLATHÂNELİ TARHANACIOĞLU YESÂRÎ EFENDİ'YE

Ârif oldur ki ana merd -i sühendân diyeler
 Har u nâdâna neden sâhibü'l -iz'ân diyeler
 Şimdi bir kara canavar dehre eder arz -ı kemâl
 Gören eşkâlini hâşâ ki Selmân diyeler
 Gazelinde yediği herzedden âgâh değil
 Fâ'ilât mı mefâ'il mi ne ozan diyeler
 Paklamaz sıcdığı boku yedi derya teresin
 Yine cehdetmededir şi'ir ile 'umman (diyeler)
 Besmeyleyle girilir mi pezeveng nemşâya
 Kenef ibriği kıyâfelli hüsn -i han diyeler
 Seni ey kalpazan sikke -i güftâr -ı habîs
 Seni rüsvâ edeyim'âleme elân diyeler
 Gezesin merkeb -i hicvim ile pazar pazar
 Tâ kıyâmet işiden la'net -i Yezdân diyeler
 Seni bir rütbe de hicv eyleyeyim ki 'âlem
 Hicviyede tâ ki bana Nef'î'ye akrân diyeler
 Doldurum hicvin ile ham kâşâneleri
 Bu ne külhânî imiş zümre -i nisvân diyeler
 Seni bir daldırayım ki nere gitsen a köpek
 Geliyor mazhara muzhik -i şeytân (diyeler)
 Takayım hâzuh hicviyyemi pîş ü pesine
 Bu ne zilli kerata şenliği orman (diyeler)
 Sen hem kirli nigârî (?) ki kafadârındır
 Sen sikersin anı hem ol seni her an (diyeler)
 Sizi ey fâ'ilî mef'ûlu belirsiz übenâ
 Her anıldıkça size puşt -ı habîsân (diyeler)
 Döşçrim vasfınızı arsa-geh -i İrân'a
 'Acaba kanda imiş bu pezevengân (diyeler)
 Bilmeye şahsınızı şöyle ki Tûrânîler
 Ne Müslüman ne Tersâ vü ne çingân (diyeler)
 İsfahânîlerin eğlencesi Tebriz teresi
 Şâmehî şeyhi sürh -i ser -i Tîrân (diyeler)
 Ya Horâsan harı yâhud hânının masharası
 Ya Revan muzhiki ya Ermeni -i Van (diyeler)

Seni vasf edeyim bir rütbe kim ey çalkazan Nüzhet
Ede sedd -i simâ' her işiden her bir gören Nüzhet

Bâ -yezîd beyaz iti Oltu biti han piresi
Ardahan saksâğı Kars Kağızman (diyeler)

Ya Dağıstan şelelengi Karabağ köpeği
Nahcivan maymunu Şîrâz segi şîrvân (diyeler)
Şehr -i mansur zağarı samsun -i Azerbaycan
Ya Kilis sansarı ya şebeği Kirmân (diyeler)

Potrobol rosbusu Hemedan Toros çifte gidi
Gence sürtükleri rüsvâger -i Zincân (diyeler)
Leşker -i hicvi geçirdim der -i âhenden öte
*Sedd -i Yecûce kadar halkı pesendân (diyeler)

'Acem iklimin geç 'Irak -ı Diyârbekr'e yana
Yürü Bağdad Çölü'ne Basra'da 'Amman (diyeler)
Bağla kör yolu gibi Mekke'ye zemm taburun
Durma bas kılıcı Vehâbî -i elân (diyeler)

Çağıra söyleymiş dağları Muhammed 'Ali
Nâmına kâtil -i vehâb -i nerîmân (diyeler)
Hind -i Sind -i geçe sıytin Kızıl Elma'ya dahi
Yetişe heft kral sem'ına yeksân (diyeler)

Mısr u Şâm u Halep 'Akka u Antakyu'da
Rumeli Anadolu hâle bu hasbân (diyeler)
İnebolu Süzebolu Keçibolu Bolu
Za'ferânbolu Stanbol'da şâyân (diyeler)

Akdeniz Karadeniz Bahr -i Muhit Bahr -i Hazer
Yok bu hicviyyede ne hazvine pâyân (diyeler)
Fas Çerkes Abaza Anepe Gürcü Kürdü
Hep (diyeler)

Yedi büldan öte dursun yedi iklimde dahî
Bu nasıl hicv -i galîs zemm -i firâvân (diyeler)
Âdemi hicv edicek böyle ederler a nûrum
Şâ'ir oldur ki ana merd -i sühendân (diyeler)

'Arz -ı 'acabaya kadar daldırırım âdemi ben
Kanda kaldı ki size nâtık -ı hayvân (diyeler)
Yok zarûret bana inşâ -yı şî'irde anıma
İstemem ki sizi de Zihnî'ye hasmân diyeler

Kucak perverdesi göt başbuğuydun ey katır ibne
Be hey ta'yinci puşt oldun bugün müstevfî sen Nüzhet

15 Nasıl mahbûb imişsin çâr -deh sâlinde besbelli
Beyaz yüz mavi göz gerden mine sîmin beden Nüzhet
(98)

1 Henüz ol nâzikâne söyleşecek ol gülüşecekler
Seni dil seyreder korkma muşalgam kîrden Nüzhet

Kılıçlar parlayıb leşler düşüb başlar kesilmişdi
Kurulmuşdu fazâ -yı kevnine cenk -i peşenler Nüzhet

Sana Nazıfpaşa'da baş kadın derlerdi vaktiyle
Unutdun mu bilenler hâliyyen sağ ü esen Nüzhet

Çekildin ifti'âl bâbına her fi'l -i ta'accübde
Mürekkebsin nice ilâlden idgamdan Nüzhet

5 Mısırlı harcısin ki sîm gibi götsün 'ilm -i ta'allum
Seni kim sikmez ey bir isteyene bin veren Nüzhet

Trabzon'a gınâ geldi seni yef'allelemeklikden
Usanmışlar işitdim bir iki dellakdan Nüzhet

Seni düzdüklerin dellaklar izhâr ederlerdi
Yağı ol sebebden etdin²⁹¹ îcâd sen Nüzhet

Sârim Paşa'nın urdun her nasılsa ağzına bir gem
Elindeydi senin hep kaldır indir çalkazan Nüzhet

²⁹¹ etdin / cyledin

Mühürdârı Paşa'nın Kethüdâ'sı birle haftânı
Sinek avlardılar sendeydi hep çıkan giren Nüzhet

10 Ne sihir etdinse etdin²⁹² eşeğe döndürdün 'azâyı
Taparlardı seni etmişdiler ma'bûd zann Nüzhet

Seni 'İsmet Paşa ta'yinci puşt koğdukda meclisden
Göreydim hâlini yoğıdım, anda ah ben Nüzhet

Seni teşni' ederdim ah bir sultânî cırıyla
Seni ey çizmeden bozma katır puşt -ı kühen Nüzhet

Ra'âyâya ri'âyet haddin efzûn Müslim'e düşmen
Hele Müslim değilsen kankı milletsin de sen Nüzhet

Ne Gebrû ne Yehûd ü ne Nusâra ne Müslümansın
'Aceb sen kankı mezhebdensin ey dünya düzen Nüzhet

15 Adı 'İsmet gece kânûn çalar eğlerdi me'bûnu
Ney üflerdi aralık tabl ururdu surnezen Nüzhet
(99)

1 Binerlerdi gehi keştî -i kevne zevk ederlerdi
Atardı lengeri 'İsmet tutardı geh dümen Nüzhet

Ederdi birbirini subha dek tâb -ı tıraş(?) perçin
Kör olsun iftirâdır ya yalandır bu diyen Nüzhet²⁹³

²⁹² etdinse etdin / etdin ki bilmem

²⁹³ Bu beyitten sonra Millî Kütüphanâ Nüshası'nda fazladan şu beyit kayıtlıdır:

“ Alışmış lüleci dükkanına bir beyit yazmış idim
Gebermiş ânide tahkik edince korkudan Nüzhet ”

Geceler uyku girmezdi gözüne havf-ı hicvimden
Bilirdi hâmemi ber heft -sû ez -der -i dehen -i Nüzhet

Baban bir isperî perçemli bir oğlan imiş benzer
O mavi gözlerin eyler şehâdet cümleden Nüzhet

- 5 Ananı Yanya'da yapmışdı amma İsmâ'il Paşa
Kaçıb kurtuldun ey dünbe furûş dilkü fiten Nüzhet

Bırak şu puştu geç mâ nahnu filhe²⁹¹ besdir ey Zihnî
Gebersin gitdi gûr destârında gayrı kefen Nüzhet

ÜNYEVÎ DERVİŞ EFENDİ ŞE'NİNDE

Rûyu asfer rîşi asfer ey benî asfer seni
Ünye'de kim kaldı bilmem yapmadık ekser seni

Sim gibi götken Trabzon'da görenler söyledi
Yapdığım dükkanda sen berberi berber seni

- 10 Ünye'de kim kaldı bilmem zümre -i esnafda
Yapmadık kazgancı telci döğmeci zer -ger seni

Kahveci hamamcı mumcu çizmeci papuscu
Leblebici bozacı meyhâneçi Kanber seni

Boyacı debbağ u kassab u çarıkcı sergici
Kalafatçı hurdavatçı yorgancı dülger seni

²⁹¹ Tercümesi: Bahsini ettiğimiz, üzerinde konuştuğumuz

Sûkda dellallar hamamda dellaklar
Gezdirirlerdi metâ' -ı götünü bed -ter seni

Bahr -i götünde kapudanlar gemi garketdiler
Kıldılar müflis edib ashab sim ü zer seni

15 Kurdular götünde 'işret -i meclisin bahriyyeler
Gezdirib elden ele manendi -i sâger seni
(100)

1 Gezmedik keşti mi kaldı sende ey Bahr -i Siyâh
Etmedik liman âyâ atmadık lenger seni

Kıç kamara zevkine çok bâdbân oldu küşâd
Yapdılar gah arma gah çarmıh gah çenber seni

Cenk gününde kılıçlar parlamışdı çok zaman
Baş düşüb leşler kesilmişdi²⁹⁵ a me'bûn -ter seni

Hâline bakmaz Flâtunu geçersin 'alemin
Sen gibi bin puştu bin me'bûnu var neyler seni

5 Kaynadırsın fitneyi barınak tıkarısın her şerre
Ekmedik yerden biçersin ah ey kâfir seni

Ayda bir ayı beğenmez öyle bir çingânesin
Bir katırsın ki henüz zabteylemez efsar seni

Sûret -i Hakk'da gören şahsın bir âdem zanneder
Kıbkızıl Fir'avunsun Nemrud'dan bed -ter seni

²⁹⁵ Baş düşüb leşler kesilmişdi / Leş düşüb başlar kesilmişdi

Puşt -ı me'bûnsun ki akrânın bulunmaz 'asırda
Sözde durmaz mengene mezheb cihân söyler seni

Kibrile sahte vakarlıkla batırdın Ünye'yi
Kim siker istersen ol ekber seni asgar seni

- 10 Öyle zânî kalpazan bir kahbe hâinsin ki sen
Bu eyâlet ser -be -ser Canik bilir yer yer seni

Asl u neslin bellisiz ey ümm -i ebden bî -haber
Picsin evlâd -ı zinâsın kim bilir göster seni

Kimse bilmez maskat -ı ra'sın da nâ -ma'lûmdur
Ger bilir de var ise ancak²⁹⁶ bilir nâ -ser seni

Bir sürücüyle süründü nice yıllar vâtiden
Sürücüden mâderin aldı a bed -gevher seni

Külhen'in altında buldu vâtiden²⁹⁷ âhir peder
Söyle söyle ey hayâsız puşt rüsvâger²⁹⁸ seni

- 15 Bir cenâbetsin ki yaykanmakla pâk olmaz muhâl
Çalkazan eşek düzen tatar sakallı har seni
(101)

- 1 Kahvehânelere dârende vehsin .Ebâ Cehl -i la'în
Şeh -i humhum eyledi ol zümreye server seni

Ünye'nin hınzırı Samsun kelbi Canik muzhiki
Ah ey sâhib -i hurûc -ı Deccâl ey a'ver seni

²⁹⁶ ancak / ekser

²⁹⁷ vâtiden / mâderin

²⁹⁸ ey hayâsız puşt rüsvâger / cenâbet puşt ey nâ -ser

Ey muannid ah ey bî -din ü bî -mezheb 'aceb
Bu habâsetle kabûl eder mi peygamber seni

Mâl -ı Kârûn mâlik -i hınzır bed -gerdârsın
Ede Hakk Kârûn ile haşrolmağa mazhar seni

- 5 Ünye'ye bir kıllı sıçdın²⁹⁹ ki tâ -rûz cerâ
Yedi derya paklemez pakler meğer mahşer seni

Hassa çaldırılmış sesin rosbulara vermiş fesin
Konağa baskın verib bağılı götürmüşler seni

Kahyan ey Derviş Efendi mortoloz Hâfız Ömer
Ol kedi heyetli eyler 'âkıbet sansar seni

Mum bacaklı bir 'Acem câsususun kim sorma hiç
Tabılbaz götlü cenâbet surne neren mehter seni

Kürkü ters giy lahyeni ağzına al curcuna dep
Kahvede barmak göte seyretsin esnaflar seni

- 10 Kırk yedi sâlinde etmişlerdi mahbûb dostlar
Çerkes üstünden Abaza semtine ma'ber seni

Sen mi kaldın ey cenâbet bok mugâyir bizlere
Sikdir ordan kim revâ görür bana muğber seni

Heft ser -hâmem yatar bu vâdîde kırk sâldir
Demedik mi gitme bu yola bu derâzdır seni

²⁹⁹ kıllı sıçdın / bok sıçdın

Bir benim gibi kemâl ehlin gücendirmek değil
Kim eder bu zümrenin bir kelbine hemser seni

Ağzın açmış zabtı gayr -ı mümkün ey kelb -i 'akûr
Pâre pâre etmeğe gelen gazanfer fer seni

- 15 Tanrılık da'vâsın terk eyle ey fir'avn -ı 'asır
Abaza Bekir henüz sağdır rezil eyler seni
(102)

- 1 Zihnîyâ eyle du'â buldu kasîden intihâ
Hâ'sı yok gir hayra dal'sız âdem her yer seni

TRABZON DEFTERDÂRI TAHSİN BEG ŞE'NİNDE

Aferin devrine ey âfet -i devrân Tahsin
Zulmüne gerdişine her dem u her an Tahsin

Bir karışdır bacağın bir buçuk endâze boyun
Fitne sandukası şer mahzeni şeytân Tahsin

- 5 Sâni'in sun'ına yokdur diyecek âmennâ
Yaradır sûret -i insanda hayvan Tahsin

Var mıdır şehir -i İstanbul'da sen teg mensûh
Fitnede tam velî cisimde noksan Tahsin

Sayılı fırtınasın kim karayelden boksun
Seni gördükde kaçır sâhile korsan Tahsin

Boyraz ağızlı lodos çehrelî yıldız gözlü
Ey keşişleme kıyâfet a ruhân Tahsin

Kapudanlar seni gördükde âbâtî karayel
İsti'az ile arar her biri liman Tahsin

- 10 Mazhar -ı himmet âgûşî Nâfiz Paşa
Kürkü ters giymekle mesnede şâyân Tahsin

Sen gibi çalkazan eşek kafalı defterdâr
Kendisi Curcî Nâcioğlu gazelhân Tahsin³⁰⁰

Ellezî öyle Reşid Beg ki bir an vaslın
Derkenâr eylemedik kalmadı insân Tahsin

Sen gibi bir huyu bed meşrebi bed heykeli bed
İsfahan maymunu hırsân -ı Horâsan Tahsin³⁰¹

Sebeb oldun beni Of'dan niçin 'azletdirdin
Hizmetinde ne kusûr eyledim elân Tahsin

- 15 Vermedin mâliyeden gelmiş olan sûretimi
Kanı kânûn -ı şehinşâh -ı cihân -bân Tahsin
(103)

- 1 Olasın mazhar -ı şimşîr -i kânûn -ı şehî
Eyledin 'azlimi icrâ ile bevz -kan Tahsin

Büyük ağa ile îmânıma etdin şeferi
Halkı ızlalde eyler sana şeytân Tahsin

Sâmi'de yemediğin fişkayı Vâsıf'da yedin
Bir teressin ki bulunmaz sana akrân Tahsin

³⁰⁰ Bu beyit Millî Kütüphanê Nüshası'nda farklı sayfalarda iki defa yazılmıştır

³⁰¹ Bu ve bundan önceki beyit Millî Kütüphanê Nüshası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

Herkesin zemmine açdıkda dehân ey Zihnî³⁰²
 ‘Ahdim olsun sana şetmedeyim ol an Tahsin³⁰³

5 TRABZON’DAN FELEKOĞLU SEYYÂRE’YE

Ol felekzâde harın sad âferin iz’ânına
 Tu’me oldu şâ’irin şimşiri hûn -efşânına

Leng -i harle sen de karışmak dilersin gâlibâ
 Ey uğursuz ehl -i ‘aşk kâlâ -yı kârbânına

Bir yarağa rast gelirsin kim Selânik kadısı
 Yemediğinden ma -‘ada göstermedi oğlanına

Şâ’ire dahleylemek kim sen kim ey ahmak köpek
 Sen gibi gösten -girâni³⁰⁴ şâ’irin bok canına

10 Meclis -i nazm u kemâlin âb -ı rûyu revnâkı
 Sen gibi zirzob -ı habis ta’n ede yuf ‘irfânına

Destine âyine al işkenbe çehren gör hele
 Sen ne boksun kim verirsin rahne revnâk şânına

Vay Trabzon’a felek bir kıllı bok sıçdı yine
 Muhlis -i seyyâre Zihnî ki kim girmiş³⁰⁵ kanına

³⁰² ey Zihnî / ‘ahd olsun

³⁰³ ‘Ahdim olsun sana şetmedeyim ol an Tahsin / Ana şetm eyleyim her dem her an Tahsin

³⁰⁴ gösten girâni / postan girâni

³⁰⁵ seyyâre Zihnî ki kim girmiş / seyyâredir kim girdi bilmem

**BATUM'DAN KARANTİNA KÂTİBİ TRABZONÎ³⁰⁶ VEHBÎ
EFENDİ'YE**

Nola tezyîn -i sühan eyler isem tercesine
Sühân -ı nâdire gûyem bugün ezhercesine

- 15 Dehre ibrâz -ı kemâl etmededir bir suhte
Göte bak güfteye bak Vehbî'ye hem -sercesine
(104)

- 1 Zâhire san'atda mâhire bir şâ'iredir
Şi'irde eksik etek ma'nîde şevhercesine

Boyacı küpü idi götü boyardı her renk
Çıkarırdı gehî ağ u gehî asfercesine

Götü munkara idi kahvede meyhânede küp
Neşe -i bahşâ idi mestâneye sâgercesine

Burgu belinde keser destere destinde idi
Arkasından yürüdü küştere dülgercesine

- 5 Ahdar ağacına takmışdı gulampâreleri
Müşte -i kîri basarlardı keşğercesine

Şimdi kîri şu'arâda komadı mûdan eser
Öyle bir şâ'ir -i pür -mevhibe berbercesine

Bir zaman futa -i şehvette döküb sikke -i sîm
Dirhem in derde fûruht eyledi zergercesine

³⁰⁶ TRABZONÎ / ()

Vehbî'ye nat' -ı kemâlatda beş taş çıkarır
Nâbî u Nefî u Bâkî'ye berâbercesine

Şi'irini Ermeni gördü dedi ahbar ağiki
Bu Müslüman ne şi'ir söyledi kâfircesine

- 10 Rum gördü dedi nebri kalamir akaluni (?)
Haralcı ne güzel zırlardı³⁰⁷ harlarcasına³⁰⁸

Bir 'Acem gördü dedi tab -ı tıraş(?) pür- çînet
Be şikeste gîr marâ kûnu o mermercesine³⁰⁹

Bir 'Arab gördü dedi zahikle haza şua'râ
Şi'rehu hassatun 'ale't -îzi müsemmarcesine³¹⁰

Çık meyân -ı şua'râdan a cenâbet çık çık
Fare ol gir tavan arasına sansarcasına

Bu meseldir dediler eşşeğe göster hünerin
Çıkarıb kîrini ibrâz ede istercesine

- 15 Yatma rosbu gibi her bir söze a dünbe furûş
Şâ'irin gürz -i girânı dahî var ercesine

³⁰⁷ zırlardı / zırladı

³⁰⁸ Bu beyitten sonra Millî Kütüphâne Nüshası'nda fazladan şu beyit kayıtlıdır:

“ Gürcü gördü kargı biço ayraki modeni

(Genç beyefendi neden içki içiyorsun)

Laz gördü dedi kokuk mu haylercesine (?) ”

³⁰⁹ Tercümesi: Bir Acem gördü bana; tab -ı tıraş(?) kadar karışık, kırık âletli, kıçı mermercesine olan dedi

³¹⁰ Tercümesi: Arap gördü gülererek “Bu şâ'irlerin şi'iri özellikle çivilenmiş göt üzerinedir” dedi. İmlâ bakımından hatalıdır.

(105)

1 Hayli esbâb gerekdir hele şâ'ir olasin
Birisi oku 'arûz ehl-i sühânvercesine

Birisi tövbe kıl eş'âra biri söyler isen
Şi'iri Zihnî gibi söyle dahî zîvercesine

Biri terkîb-i ma'âcindir eğer ister isen
Heft dirhem revgan -i neft mu'anbercesine

İki dirhem sıçan otu iki dirhem zırını
Üç ratıl habb -i salâtin de berâbercesine

5 Sahkedib bevl -i kralzâde ile heft hafta
Koy perhîz ederek 'İsevî leftercesine

Kilisâlardeki mum pârelerin cem' eyleye
Şem'adan silgisi bezler yakıb incircesine

Kaynadıb üç gece üç gün koyub at fişkısına
Kûh -ı seg maya ile mayala bihtercesine

Ser -i kîr -i har³¹¹ mikdârı ahşam ü sabah
O zaman şi'irin olur belki de 'anbercesine

Geçme şâ'ir önüne sonra zarar eylersin
Çâr -pâ dur fâ'ile ibneye benzercesine

10 Yohsa sen kim şu'arâ şi'irine dahletmek kim
Nükte -i sencîde benim 'asra Haydercesine

³¹¹ Ser -i kîr -i har / Ser -i har -ı kîr

Siktir ordan duramaz karşımda değme şâ'ir
Seyf-i hicvimle dû -nim eylerim 'Antercesine

Beni kim incide rehyâb olamaz hicvimden
Çeker iki biçerim şöyle gazanfercesine

Şu'arâya hased eyler ise şâ'ir eyler
Hele ahbâr ahbârcesine³¹²

Gerçi cin âdemi çarpar cin olur da çarpar
Hele şeytânı gör anlar mı birâdercesine

15 Götürür gah Trabzon'a haber -i³¹³ mazbatasın
Getirir Batum'a gah hâdise mahzarcesine
(106)

1 Gezdirir bir senedir kahbe beni elsinede
Bu sene ben düşeyim arkasına ercesine

Hâtemim medhine bulmuş galatım söylerler
Bunda da bul galatım ara³¹⁴ illercesine

Doldurum hicvin ile sâhil -i Bahr -i Siyeh'i
Olasın fayz 'Ali Nâmık'a mazhercesine

Nedir ol tabıl 'alem yosma kıyâfet sende
Çalkazan çalkapûsât mazhara mehtercesine

³¹² Bu mısra ile bir sonraki beyitin 2. mısraı Milli Kütüphâne Nüshası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

³¹³ haber / 'azil

³¹⁴ ara / göreyim

5 Tahaffuzhâneye kim sıçdı bu boku bilmem
Yolcuya tezkire verir bakar ezdercesine

Zihnî sermâye çok etme telef bugünler
Var çok ahz edecek hâmeye eksercesine

Kimi zabtiyyesi az der kimi rüşvet yer der
Gökyüzünden giderir ahterim ülkercesine

Hiç demezler işitirse yüzümüz karalanır
Daldırır sonra bizi boka ser -â -sercesine

Tiğ-i hicvimle söker sûzen zemmler dikerim
Hâsîdîn boyuna haftan kerâkercesine

10 ATİNALI PATSIZZÂDE HÜSEYİN EFENDİ ŞE'NİNDE

Bezm-i devrân yıkılıb zulmle berbâd olsun
'Âlem-i âb ne ma'mûr u ne âbâd olsun

Eyledi kırk senelik neşemi sâkî-i felek
Bir köpek meşrebe zâyî' nice dilşâd olsun

Olmasın hiç kesân medhetmek şâyânı
Ba'd-i zeyn-i zemm-i cihân tab'ıma mu'tâd olsun

Ola hâmem ne revâ levh-i sitâyişte hırâm
Patsizzâde gibi kelb ki bize azdâd olsun

15 Kalpazanlıkla geçen sâl de meclisde idi
Kethüdâbeğlik ile nâmı bu sâl yâd olsun

(107)

1 Edhem -i kelk ile pâmâl ile bednâm edeyim
Her kasâid u gazelde bu da bir ad olsun

Kethüdâ biz dahî olarak a cenâbet amma
Demedik ki şuna zulüm u bîdâd olsun

Gerçi sen nisbetle rehber -i İskendersin
Koy o dergehde bizim de adımız yâd olsun

'Irz -ı nâmus -ı ahâlîyi şikest etdirdin
İki çapkına ne zulüm bu ne bünyâd olsun

5 Altı aydır Hopa icrâ -yı hükümden kaldı
Kanı icrâ -yı mahâkim bu ne îrâd olsun

Kanı tatbîk -i şer'îât kanı kânûn -ı münîf
Şer' u kânûna münâfi bu ne inşâd olsun

Zîr -i minder ne demek mazbatalar altı aydır
Kehye Beg tahta biti Zihnî'ye hüssâd olsun

Be cenâbet seni kim sıçdı livâya bilmem
Kim revâ gördü Batum mahkeme -i 'Âd olsun

Şer'e tatbîk eyledir her işi tanzîmâtın
Patsizzâde turalım yeniçeri icrâd olsun

10 Kahr -ı şimşîri şehî 'adledecek demlerdir
Durma çık sefk -i dîmâ eyle bir âzâd olsun

Gör ne hâletdedir ahvâl -i livâ -yı Gönve
Ki müdürân -ı zamâna biraz imdâd olsun

Gönder ol zâlimi tersâneye ey tanzîmât
Gönve Sancağı biraz zulümden ib'âd olsun

O eşek başlı yarık gözlü o gevgeç yâhu
Kimin 'aklına gelir âleme cellâd olsun

İki kendi gibi menhûs tesâhub ne demek
Şer'e ko müdda'i iskât ya işhâd olsun

15 Kızını almak için kırk senelik rosbunun
Bu imiş matlabı³¹⁵ kim rosbuya damad olsun
(108)

1 Memişoğlu Hopalı hanımın öpsün elini
Bu ne isrâr u ne icbâr u ne icâd olsun

Pûse şâyân -ı zinânın leb -i ruhsârıdır
Eline bûs değil kîr gerek şâd olsun

Yediğin birbirine ekleseler rosbunun
Bu yana Rus'a gider o yana Bağdâd olsun

Sâhil -i Bahr -i Siyeh'de sorunuz kim vardır
Sikmedik³¹⁶ rosbuyu Etrâk u Ekrâd olsun

³¹⁵ matlabı / maksadı

³¹⁶ Sikmedik / Yapmadık

5 Kaldırıp dâmenini seyrediniz kim yokdur³¹⁷

Beğ ü ağa vü livâ ‘abîd ü zuhhâd olsun

Hopa ‘azâ vü ahâlîsini rosbuya fedâ

‘Ömrüm oldukça zebânımda bu avrad olsun

Sâye -i ma‘delet -i şah -ı cihân -bânîde

Her taraf ‘adliyle ber -Gönye’de ifsâd olsun

Rüşvet ü mel‘anet u şeytânatın envâ‘ı

Ki bu eyyâm -ı ‘adâletde nev -îcâd olsun

Patsızzâde seni ben kendime akrân etmem

Sana teslîm -i umûr eyleyen irşâd olsun

10 Nola ger bilmez ise kadrimi İskender Beg

Kadr -i Şîrîn bilinir ‘asırda Ferhad olsun

Çıkdı nev -nazm u terim sâhil -i Bahr -i Siyeh’e

Patsızzâde işidib gussadan âzâd olsun

Dökeyim her yere kanın rîgini buldukça

Nişter hâme -i felek bendine fassad olsun

Öyle bir nakşedeyim levha -i eflâke seni

Gıpta -fermâ -yı cihân³¹⁸ Mânî ü Behzâd olsun

Halka hem bildireyim kadr -i girân -mâye seni

Selef hicvim ile bârî ber emcâd olsun

³¹⁷ yokdur / vardır

³¹⁸ cihân / felek

15 Ben ki tevfi̇k edeyim kendimi tanzîmâta
Hakkı inkâr ile anlar yine şeddâd olsun
(109)

1 Ben otuz beş senedir hulletle yâd olayım
Anlar ister ise Nemrud ile hemzâd olsun

Beni ey kahbezen -i dehr -i denî incitdin
Erdi kırk altıya hicvim hele ta'dâd olsun

Sıçdı Tebriz'e osurdu Hoy'a yaptı güya
Ol ki kayırdı Skender Beg'e âbâd olsun

Sümüğün Gâlib Efendi de çekerken şimdi
Kehye Beg'dir dilerim ömrünü müzdâd olsun

5 'Azlime koşmak için topladı bühtân eteğın
Olmadım 'azil ben ol 'azliyle berbâd olsun

Bana mansıb mı bulunmaz a cenâbet yohsa
Olmasın Hopa Batum Basra u Bağdad olsun

Etdi kadrımlle beni 'azil geçen sâl Gâlib
Elinizden hele bir dâd iki feryâd olsun

Zihniyâ lâşesine it işesin dünyâda
Âhiretde dahî nâr u sakar ik'âd olsun

MÜHRÜ ZÂYİ' OLDUKDA BERÂY LATİFE

10 Bir 'acîbü'l -heykel ü atlas -nümâdır hâtemim
Arz -ı kırtas üzre hatt -ı istivâdır hâtemim

Harta -i Bahr -i Siyeh'dir gösterir görmezleri
Zal'ı Batum ya'yı Çerkes'den yanadır hâtemim

Pusulası kec kıblesi a'vec dümen yelken şikest
Akdeniz'de keşfî -i 'ibret -nümâdır hâtemim

Bilmezem hâtem midir ya kevkeb -i bahtım mıdır
Âsumân -ı gamdan inmiş bir belâdır hâtemim

Matla'ı 'Akreb nuhûsetde Zuhâl'dir saf saf
Kim Utârid mesken olsa nâ -becâdır hâtemim

15 Hattına tahsin sad üstâdına elf âferin
Kim livâ -yı Gönve'de pek mu'tenâdır hâtemim
(110)

1 Hiçbir ma'den kabûl etmez 'anâsır sürgünü
Ne raras -ı 'arz ne sîm ü semâdır hâtemim

İsminin meşhûrdur hâsiyyeti devrânda
Çünkü zal u ha u nun u harf -i ya dır hâtemim

Zal fahr u hay 'ayn u nun u batn yâ y pay
Âb -ı çirkâb üzre güyâ kurbağadır hâtemim

Ya siyah seng üzre 'akreb ya siyah tamgâ -yı fes
Mâ -hasal dağ -ı derûn -ı dâimâdır³¹⁹ hâtemim³²⁰

5 Kızdırırb basmak gerekdir 'ibreten li's -sâirîn³²¹
Alnına hakâketin ya'ni sezâdır hâtemim

³¹⁹ dağ -ı derûn -ı dâimâdır / dağ -ı dil -i hayretfczâdır

³²⁰ Bu beyit Millî Kütüplâne Nüshası'nda iki farklı yerde tekrarlanmıştır

³²¹ Tercümesi: Başkalarına ibret olsun diye

Yâdigârdır Trabzon âşinâsından bana
Ne teşekkür eylesem bilmem revâdır hâtemim

Hâliyâ bilmem kimin ihsânı istihsândır
Pâresin kim verdi kimden müştêrâdır hâtemim

İsm -i resmi bellisiz bir mühür bokdan³²² müsteâr
Zihnime sermâye -i cevr ü cefâdır hâtemim

Sîne girmiş çarha amma zahm -ı neşter görmemiş
Nakş -ı pay -ı murgdur seng üzre güyâ hâtemim

10 Mâ -hasal sübrüdi -i dükkan -ı hakkâk -ı belâ
Böyle bir dağ -ı dil hayret fezâdır hâtemim

Nakşına tahsin eder Behzâd zîr -i hakden
Mânî kârı öyle bir gerdûn -ı bahâdır hâtemim

Hattı ref` olmuşdu 'âlemden benî -İsrâil'in
Sâmiri seyret 'icil sûret -nümâdır hâtemim

Zihnî zârın hâtemi hattına a'lâdır diyen³²³
Görsün³²⁴ işte hatr -ı hûb dil -güşâdır hâtemim

³²² bokdan / hiçden

³²³ hattına a'lâdır diyen / hattını görmek isteyen

³²⁴ Görsün / Bilsin

BAYBURT'DA ESNÂFLAR ŞEYHİ'NE

15 Esnâfların şâbb şeyhidir³²⁵

Zomzomlanır hoş sallanır

Bir şalvar almış kozkabi

Zomzomlanır hos sallanır

(111)

1 Şeyh Mustafa ibn -i sâni

Odaların saksâğanı

Gece düzedir şeytânı

Ayzan

Yeller eserse yellenir

Gitdikçe adı dillenir

Bu hâl ile hall hallenir

Ayzan

İki bacağın arası

Dilkü çakallar yuvası

On beş guruşdur bahâsı

Ayzan

Harcı mekr -i hüner ipliği

İçinde sallanır siki

Hep görünür ardı ögi

Ayzan

5 Uçkurluğu kırmızı lif

İşlenmiş gâyet zarif

³²⁵ Esnâfların şâbb şeyhidir / Esnafın şeyhi şâbbı

Cebleri bir asma kenif

Ayzan

Bayburd da Bayburd ise ger

Bu şeyhi bir tutar siker

Bir şeyh îcâd olmuş meğer

Ayzan

Sûretde gümgüm şeyhidir

Sîretde it bokıdır

Esnâfların göz mıkıdır

Ayzan

Dilkü gibi inden ine

Hortlak gibi sinden sine

Şeyh her gece biner cine

Ayzan

Her gece bir kapı açar

Ahbâbı koy verir kaçar

Kuskundan aşırı sıçar

Ayzan

10 Koymuş el oğlu şeyh iken

Kuyruğu altına tiken

Bu şeyh değil bir yel sikên

Ayzan

Çarsûya girse nâgehân

Esnâflar eyler el -amân

Feryâda başlar ins ü cân

Zomzomlanır hoş sallanır

ERZİNCÂNÎ ENVERÎ EFENDİ ŞE'NİNDE

Bilir anı Horâsan'dan beri Erzincân'ın
Ki nasıl ekferîdir Enveri Erzincân'ın

Kendi dırdır olalı kırk senedir dünyâda
Kime dırdır der imiş dırdırı Erzincân'ın

15 Ezelîdir mugânesi dırdır derler

Ey Birehmen yapılı kefteri Erzincân'ın
(112)

1 Kimin ikrâmın görse ana bir reng etmen
'Adetindir senin ey nâk -ı körü Erzincân'ın

Seni ey kör kedi ey şöhre -i şehri -i 'âlem
Ey Horâsan harı ey ner -teri Erzincân'ın

Ey cihânın rûy -ı nâ -şüstesi ey köhne -bahâr
Ey ağustos böceği cırcırı Erzincân'ın

Bezerim bukalemun nakşı gibi eflâkı
Sen bilirsin beni ey zırzırı Erzincân'ın

5 Her nefes şirk -i hafî küfr -i celîdir kârın
Ey zenehdânı bozuk vırvırı Erzincân'ın

Ey yol üstünde kademhâne kıyâfetli teres
Ref' olur zartası sen bok yeri Erzincân'ın

Enverî lafzına bir nokta dahî vaz' etsem
Olur idin o zaman itverî Erzincân'ın

Pederin savma'asın şimdi kenef yapmışsın
Besi yok hayr -ı halefin harı Erzincân'ın³²⁶

Sen ki o beldedesin benimki tükenmez bilirim
Mehdî -i 'asra değın tırtırı Erzincân'ın

- 10 Sen efendim var iken anda nihâyet bulmaz
Yevm -i mîzâna kadar³²⁷ hırhırı Erzincân'ın

Ger Cinis halkı ne cins olduğun ikrâr etse
Kurulurdu Kuruçay'da yeri Erzincân'ın

Bir nakîbin yerine kâimi olmuş eşeği
Olmayasın olasın esteri Erzincân'ın

Yedi üçyüz dayağı bir vakitle Bayburt'da
Adı Kümbültü kuzâtdan biri Erzincân'ın

Yer idin sen de du'â et ki poltikan çoğidi
Ey seg -i köstebeği sansarı Erzincân'ın

- 15 Olduğu bağa varılmaz kokudan ey Zihnî³²⁸

Öyle bir pis köpeği mundarı Erzincân'ın
(113)

- 1 Âdemin boynuna as kandili hicvi asarım
Çifte boynuzlu gidi hınzırı Erzincân'ın

³²⁶ Bu ve bundan sonraki beyit Millî Kütüphanec Nüşası'nda yer değıştirmiş olarak kayıtlıdır

³²⁷ kadar / değın

³²⁸ ey Zihnî / velhâsıl

TRABZONÎ ‘ABDÜLVAHAB EFENDİ ŞE’NİNDE

Vermedi Kâbe -i maksûda zafer Vehhâbî
Verdi huccâc -ı dile hayli keder Vehhâbî

Hâsılı kâfile -i şi’irimi gâret kıldı
Ne menâsik kodu elde ne hüner Vehhâbî

- 5 Bâri verseydi menâsikimi aldı ise de
İstemezdim dahî ne sîm ü ne zer Vehhâbî

Basamazken kadem -i nekbetin arz -ı Yemen’e
Serbesiyyetle edib Rum’a güzer Vehhâbî

‘Arafat u Mine’de zümre -i huccâc içre
Güyâ bâd -ı gûm oldu eser Vehhâbî

Topu tophâneyi hep Kal’anümâ’dan dizdi
Etdi erbâb -ı dile şimdi sefer Vehhâbî

Komadı Kal’anümâlî olacak kart pezeveng
Yohsa hicvimden eder havf u hazer Vehhâbî

- 10 Dürr gibi dizmiş mektebine bir târîh
Yedirib merkebine gitdi gider Vehhâbî

Eski bez gibi çekib yırttı meta’ -ı hünerim
Yamadı çakşırına hâsılı er Vehhâbî

Sikine deldi geçirdi taşagım velhâsıl

Etdi destâr gibi zîr ü zeber Vehhâbî³²⁹

Mekke mollası mıdır yohsa ki şeyhu'l-haremeyn
İki yana düşerek şöyle gezer Vehhâbî

Yeni çıkmış gibi mestâne revîş meykededen
'Âşıkın bağıın ezer bâde süzer Vehhâbî

15 Sevdığın Kal'anümâlî seni siksîn³³⁰ sen anı
Her gece medrese tenhâ ne zarâr Vehhâbî
(114)

1 Mekteb bî-bedele gayrile târîh yapmış
İftihârı o belâgatle eder Vehhâbî

Sebeb -i nezle -i ser -bâ'is -i her basarı kevn (?)
Sevdığın şî'irden aldın mı haber Vehhâbî

Bir zaman yokladıldardı humakâ -yı dehri
Cümlesi hoca -yı mekteb dediler Vehhâbî

Birisi bir bozacı eşeği olmuş meselâ
Sen gibi başda yular sırta semer Vehhâbî

5 'Anter'i hasmı eder Haydar hâmem iki şakk
Sikdir ordan çatamaz Zihnî'ye her Vehhâbî

³²⁹ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

³³⁰ siksîn / yapsın

ERZİNCAN VOYVODASI AHMED BEG ŞE'NİNDE

Beğim nâzile beslenmiş nezâketlenmesin netsin
Kucak perverdesi mîrim ebânetlenmesin netsin

Bir eli dâimâ meclisde kîr -i mîr ile oynar
Erişmez götüne kîri cenâbetlenmesin netsin

O mîr -i şeh -süvârın esb tab'ı sert imiş benzer
Biraz da kâtibân altında rahatlanmasın netsin

10 El urmuş bin kadar kîre diz urmuş yere bel vermiş
İki kat puşt vasfında kalem katlanmasın netsin

Havânın germi şehrin germi tab'ın germ -i aslîsi
Bütün mîrimde cem' olmuş harâretlenmesin netsin

Yehûd -âsâ kemiş bayramın gâyet sever mîrim
Sabır yok kendüde zerre rezâletlenmesin netsin

Kemân ebrû ne tîr -endâzdır kim kabza almışdır
Muşalgam kîr -i harlardan kemâletlenmesin netsin

Anı germâbelerde düzmedik oğlan mı kalmışdır
Şuuru kîre gitmişdir cebânetlenmesin netsin

15 Beni ol farmason Enverile hicve kalkışmış
İki menhûs -ı müstağrak habâsetlenmesin netsin

(115)

- 1 O bir me'bûn oğlan Enverî bir kâfir -i devrân
Birbirinin³³¹ azdâdı hıyânetlenmesin netsin

Babasız terbiye olmuş biri 'Ayvaz kucağında
Birisi hokkabazlıkda ticâretlenmesin netsin

İki menhûsile çünküm belâya kaldık ey Zihnî
Kefâre olmadan hâmem kifâyetlenmesin netsin

TRABZON'DA KADI -YI BELDE -İ ERZİNCANÎ ŞERİF KADI ŞE'NİNDE

- 5 Kadiyân zümresine hayf ile devrân ağlar
Yâd edib zulümlerin reşkile bârân ağlar

Gör ne hâletdedir ol mesned -i şer -i nebevî
Bir alay ehl -i mürekkebler ile kan ağlar

Sadr -ı vâlâ Horâsân -ı hara kaldı yâ Rabb
Ah çeker taviile -i mihnetde küheylân ağlar

Ferş -i seccâdeye üç gündür arar yer bulamaz
Nâr -ı dûzahda gezer mahzar -ı hayrân ağlar

Nâr -ı dûzahdan alıb kanda yakarsın kadı
Zulmüne arz u semâ mahşer u mîzân ağlar

- 10 Rüşveti gündüz ilik gibi emer havf etmez
Gece seccâdeye yaşlar döküb her an ağlar

³³¹ Birbirinin / Biri birinin

Selefi hükmünü ta'riz ile tankîz ederek
Taze hüccet vererek seksen doksan ağlar

Bu nasıl hüccet u imza bu nasıl ahkâmdır
Buna insaf gerekmez mi deyü san ağlar

Tereke bulsa hemen kismet -i kassâm sorar
Kismet -i 'âdile yok hüccet -i burhan ağlar

Sakk -ı şer'îye muvâfik değil eyvah eyvah
Bu nasıl hükm-i şerî'at buna insan ağlar

15 Diyerek hırsile başlar yeniden tahrîre
Yüzde beş harcın alır mâl -ı yetîmân ağlar
(116)

1 Evliyâ menkabesin fezleke -i nebâşda
Okuyub 'ârif olan zümre -i 'irfan ağlar

Kadılar görmemiş ol menkibeyi ey Zihnî³³²
Kimi maymun kimi hınzır idi elân ağlar

TRABZONÎ TÜCCAR HACI ES'AD ŞE'NİNDE³³³

5 Ah ey kuzgun kıyâfet kaltabân rüzgar
Ey Humûs hanı Haleb'de han -ı tuman rüzgar

³³² ey Zihnî / zannederim

³³³ TRABZONÎ TÜCCAR HACI ES'AD ŞE'NİNDE / TRABZON'DA HACI ES'AD EFENDİ
ŞE'NİNDE

Taksalar göt -i kebîre kîr -i har hortum deyü
Fil -i ma'kûsa dönerdin şişman rüzgar

Sözlerin benzer o zinciri boşanmış sa'ate
Anlaşılmaz bir sızıldı -i keman rüzgar

Bir mutalsam dahmesinkim yok güşâd eyler seni
Dakyanus'dan(?) kalma küb -i Hüsrevân rüzgar

Hisset ü hırs u hasedle şehri berbâd eyledin
Lâşeni fil çekmez ey yahni kapan rüzgar

10 Gerçi ismindir esed amma ki "hablu'n -min mesed"

Ey "seyusla nâren" ey nirânyân rüzgar

Sûretin kehrâb -ı zindan -ı Süleymân andırır
Sîretin segbân o can ibn -i can rüzgar

Kalcızâde mîr Kâsım ol yetimin malını
Gâret etdin göz göre Timur Han rüzgar

Etmedi Haccâc -ı zâlim de bu zulmü kimseye
Ey Hülâgü Han vay³³⁴ gerden küşân rüzgar

Hânesi meftûhdur amma deri mesdûddur
Öyle bir handa kadîm hânedân rüzgar

15 Tûl -ı 'arzin bir Obtalmiyos(?) şeklin gösterir
Dîrde kasîs ya hahanyân rüzgar

³³⁴ Ey Hülâgü Han vay / Ey Hülâgü menkabe

(117)

- 1 Diğerin Hacı Ömer tabut kurusu menkabet
Kıssa -i Câlut'dan verdi nişân rüzgar

Ben kefil olmam dedi ah o şikenbe çehreli
Sarmısağa havan kendire dehân rüzgar

Kim beni bilmez cenâbet kim bana olmaz kefil
Olmuşum bin kerre belki imtihan rüzgar

Ben halîlim âdemim merdim bilir `âlem beni³³⁵
Tüh ey nâmerdler -i nemrûdyân rüzgar

- 5 Ah İmam Ağa Trabzon nüfus nâzırı
Şehsüvâr -ı arsa -i meydanyân rüzgar

Depdi esb -i himmetin çıkdı vefâ meydanına
Çifteledi nâmerdleri ol kahraman (rüzgar)³³⁶

Kubbe -i gerdûna bir taş dikdiğim tâ haşre dek
Dilpesend -i nüh felek verdi zeban rüzgar

Hâme -i hüssâda öyle hatt -ı butlan çekdiğim
Gıpta- fermâdır o hatt -ı keh -keşân rüzgar

Ben kefilim dedi emlâkimle sâhib -i rütbeyim
Ol da devlet bendesi bir hocegân rüzgar

- 10 Hopa'nın vermiş ana bugün müdürlik mesnedin
Lutuf kılmış bir vezîr -i âlişân rüzgar

³³⁵ bilir `âlem beni / beni `âlem bilir

³³⁶ Redif olan "rüzgar" kelimesi bu beyitte unutulduğu için tarafımızdan eklenmiştir

Kanda Zihnî -i zâr ey gavl -i bayâbân kanda siz
Ey bahâyim menkabet ey sahtegân rüzgar

Var mıdır halkı dolandırmaktan özge kârınız
Gelmedi bu ana dek bende yalan rüzgar

Kümrük medh u zemmin resmi gelir endişeme
Kelk -i pâkimdir hemîşe dîdebân rüzgar

El bilir 'âlem bilir kim müstakîmim müstakîm
Ey sakîmân -ı zaman nâdânyân rüzgar

15 Ben ki elifim bî nokat nokta kabul eyler mi elif
Siz ki cim karnında bir nokta keşân rüzgar³³⁷
(118)

1 Nefî -i ateş zebânım şimdilik bu 'asırda
Serfûrû eyler bana hep şâ'irân rüzgar

Nâbi u Nefî u Bâkî gitdiler mülk -i sühân
Bana teslîm oldu hep nîk u bedân rüzgar

Var ise gelsin mu'âriz işte meydan -ı sühân
Görelim kimdir bugün Rüstem -i zamân rüzgar

Eşheb kelkim diler cevelân ede bir nebze de
'Arsa -i âhirde irhâ -i 'inân rüzgar³³⁸

³³⁷ Bu beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

³³⁸ Bu ve bundan önceki 3 beyit Millî Kütüphâne Nüshası'nda kendi aralarında yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

5 Bir uyuz bârgîre bindirdi beni âhir felek
Tâ Cevizlik'e Trabzon'dan yayan rüzgar

Çifteli bir gû geç u geç meç iki ayak şikest
Lâgar u miskin u esb u nâtuvân rüzgar

Aynalı diz iki ayağı bıçırgan mendabur
Mevkib -i Timur'dan kalma civân rüzgar

O rükû'a gittiğinde biz koruz mihrâba yüz
Ben hatîb o bir şikeste minberân rüzgar

El verir bunca teşekkî Zihnîyâ devrândan
10 Lâcerem bî -mâye olmaz kâmurân rüzgar

Bir iki üç sūfleyi kıldın vesîle matlabin
Zâhir olmak şeyyîde râz -ı nihân rüzgar

Öyle bir destûr -ı zî -şâne hediye gör ki bu
Dergehinde bendedir Sâsânyân rüzgar

Bu tekellüm hep anın ihsânı istihsândır
Yohsa dergâhında ben bir bezgân rüzgar³³⁹

DEFTERDÂR -I ERZURUM'A

15 Herkesin hâlini îmâ ederiz gerdişe biz
Korkma ey kahbe³⁴⁰ çiğ demeyiz pişmişe biz

³³⁹ Bu beyit Millî Kütüphanec Nüshası'nda eksiktir

³⁴⁰ kahbe () / kahbe denî

(119)

1 Nat' -ı satrançda hasma piye sürdürmez iken
Fil -i ma'kûs -ı ikbâlile düşdük gîşe biz

Destgîr olmadı rahmeylemedi hâlimize
Derdi ol kahbe mensî³⁴¹ el tutarız düşmüşe biz

Bin başın çâresini bul gidelim ey Zihnî
Feleğın va'd -ı dürûğı ile kaldık³⁴² kışa biz

Gonca -i bağ -i cihân çeşmimize hâr oldu
Gül ile girmişdik gerçi hezâr cümbüşe biz

5 TRABZON'DA KÜBCÜNEZ'DE(?) FERMAÏED(?)³⁴³

Yeni Cum'a'da kılıb cum'ayı üç beş ahbâb
Azmedib Kübcünez'e haylice olduk bî -tâb

Ab -ı kevser şeceri sâye -i tûbâ -yı behişt
Gerçi cennet gibi bir cây velî nân nâyâb

Kimi der ki üşüdük kimi der ki gidelim
Kimi der ki su verin açlığı eyler işrab

Serlere cû -i girân oldu 'aceb müstevlî
Kimi kâim kimi kâ'id kimi âlûde -i hâb

³⁴¹ kahbe mensî / () mensî

³⁴² kaldık / düşdük

³⁴³ TRABZON'DA KÜBCÜNEZ'DE(?) FERMAÏED(?) / TRABZON'DA KÜBCÜNEZ -NÂM MAHALDE

10 Belki bilmezdi bizi mürde miyiz zinde miyiz
Görse eylerdi hele ehl -i kubûr istiğrâb

Hırs cû‘umuzu fehmeyleyecek havfindan
Kurs -ı Hurşîd’in alıb mağribine çarh -ı kubâb

Kalkıb oradan koşarak evlere Zihnî düşerek
Nândır zannederek reh -güzâr üzre ahşâb

HAMSÎ-İ RA‘NA ŞE‘NİNDE DER TRABZON

15 Gedâsı Hamsî’ye hem agniyâsı zevke mâildir

Bu şehrin dirliğidir hams -i temsil -i evâildir
(120)

1 Mâzallah zuhûr etmemiş müşkil mesâildir

Suyu aynı şifâdır şerbeti Lokman’a mâildir

Seri hem gerdeni muhtaca vifk -âsâ hamâildir

Dökülür Hamsî’ye sîm ü zeri Hurşîd -i âbâdın

Bu şehrin ne ‘aceb mergûbudur nur -ı basar Hamsî

Devâ -yı mübtelâ -yı derd -i ser zânûye fer Hamsî

5 Verir Lokman’dan Hızır’ın hayâtından eser³⁴⁴ Hamsî

Devâ -yı Rustâlis’ten Aristo’dan haber³⁴⁵ Hamsî

Bu şehir içre ‘acâib mu‘teberdir derbeder Hamsî

Anı ey Zihnî bilmez³⁴⁶ sâiri Hurşîd -i âbâdın

³⁴⁴ eser / haber

³⁴⁵ haber / eser

³⁴⁶ Anı ey Zihnî bilmez / Anı bilmez

MISIR'DA BİR MÎR -İ ZÎ -ŞÂN ŞE'NİNDE³⁴⁷

Esbsi sâlim idi Rum'da serverleneli
Bu çemenzârda zâr oldu çemen derleneli

- 10 Şimdi tûyün değişib şi'irime de dahleyler
Nesl -i Deccâl 'azîzi geçinir harleneli

Üç yüze almışidim Çize'den³⁴⁸ amma nideyim
Dehre seglâvilenir şimdi kerr u ferleneli

Öyle bir sahte vakâr yahmil -i esfârdır kim
Kurulur³⁴⁹ basbağı âdeme efsrleneli

Ah o yıldız böceği gû geç har gûş gûşlu
Almaz oldu gözüne Zihnî'yi ürperleneli³⁵⁰

15 MISIR'DA MATBA'A NÂZIRININ VEFÂTI TÂRÎHİ

(121)

- 1 Mısır'da nâbûd idi misl -i Hüseyin râtibin
Matba'a nâzırı hod -ray idi bed manzarı

Bir nefes boş kalmaz idi gayretinden malzeme
Gah basar gah³⁵¹ basdırırdı nüsha -i hayr u şeri

³⁴⁷ MISIR'DA BİR MÎR -İ ZÎ -ŞÂN ŞE'NİNDE / MISIR'DA BİR MÎR -İ ZÎ -ŞÂN'A

³⁴⁸ Çize'den / Rumeli meydanından

³⁴⁹ Kurulur / Görülür

³⁵⁰ Orjinal metinde bu sayfanın kenarında bulunan 6 beyitlik satranç "Ekler" bölümünde sf 397'de verilmiştir

³⁵¹ Gah basar gah / Hem basar hem

Yüzü yumuşak zât idi dünbe furûş -ı rüzgar
Süpürürdü her gece rîş -i sefîdi yerleri

İhtiyârı ibnenin bî -'arı puştun esfahi
Mest -i me'bûn meşreb -i zeb her habâset masdarı

5 Güyâ³⁵² Müslim'dir ki şişe bir iken kable's -sıyam
Rûze eyyâmında iki şişe oldu 'anberi

'Arsagâh -ı haşre cem' oldukda cebbâr u 'anîd
Olmaya nâr -ı sakardan hâli ol zâtın yeri

Dahme -i kevninde beklerlerdi hergün pür silah
Berberîler kim kaviyyu'l -bünye dehrin ejderi

Canı çıkdı mest iken zahmetler olsun canına
Hayf sad hayf olmasın bir lahza zahmetden beri

Geldi yüz feryadla Zihnî dedi târîhini
10 Çıkdı ruhu elde câmı kûnda kîr berberî (1264)³⁵³

İ'LÂL -İ KADIKÖYÜ İNŞA -GERD -İ ZİHNÎ

Kadıköyü aslında Kazvânî köyü idi. Kız kulesi sâkin akındı müteharrik verdik. Vavın fetha harekesini ma -kablindeki harf -i sahih sâkin olan zâz'a (dat'a) ictima' -ı sâkineyn vâk'i oldu. Neden Fener burnu ile Moda burnundan ictima' -ı 15 sâkineyn def için elif fâsıla diyerek Yankun Köşkün(?) beynerine fasleyledik.(122) 1 Kelimede nutuk müteassir oldu.Nutuk mümkün olsun asâkir -i hassadan bir mülâzım aldık. Mülâzım

³⁵² Güyâ / Gör ne

³⁵³ Bu târîh Millî Kütüphanec Nüşası'nda eksiktir

gelmekle kelimenin âhirinden zâid onbaşı düştü. Kelimenin maba'adına nazar kıldık ki arba'a harekâtin mütevâliyat cem' oldu. Arba'a harekât-ı mütevâliyatın cem'ini kelâm -ı 'Arab'da kerih gördüklerinden tek ve tıknaz bıyıklı fildişi kulaklı 5 göbeğinde rehâvi var kuyruk sokumundan kesr ile bir hareke verdik. Rehâvi sa'ate iktibas gelmesi için gördük ki kelimedede iki harf bir cinsden vâki' oldu. Kadılar ikisi birden müteharrik idgâm -ı vâ-cib idgâm -ı içliçün sâninci kadiya bir itikad etdik, kadıköy oldu. Es'ad Paşa Hazretleri Erzurum vâlisi iken ekrâd ile İranlı miyânelerinde 10 vuku' bulan hukûkun temşiyetiçün müşârileyh ba -irâde -i seniyye ba -ordu bâ -yezîde vardıklarında Köseoğlu Hoca Kiyork'un Erzurum'da pederleri bulunan Hoca Abraham'a Kürkçü Hüseyin Rüşdü Efendi Hazretleriyle müşârilehde kethüdâsı 'Adil Beg'in berây -ı latîfe yazdıkları irâdenin kalemimizle cevap -nâmesidir..

SÛRET -İ ARZUHAL

15 Devletlü İneyetlü(İnâyetlü) Etefetlü(Atâfetlü) Veli'l-himem
Efendilerim Hezretleri(Hazretleri)

(123)

1 Huzûr -ı eliyenize (âliyenize) hezer (hazar) duâ vü senâ demenbos nehiye bed âlâd (?) arzuhal çekerleridir ki mahdumunuz Kiyork kulları esne -i rehde (esnâ -i râhda) bir elinde dank bir elinde gılınç (kılınç) bir elinde mızrah bir elinde tûr menend -i (mânend) silahşörân ile silah uğraşarak bu hâlile meşgul olduğunu taraf çekerlerinden 5 merkum bendelerine iceb (îcâb) eden tezir -nemenin (tenzîr -nâmenin) irselini (irsâlini) hevi (hâvî) irseline (irsâline) ineyet (inâyet) buyurulan bir kıta emir -nemeleri (nâmeleri) -vusul ve mefûhumu (mefhûmu) melûm (ma'lûm) çekerleri olmuş vâkı'a âyin -i 'İsevi ve resm -i Musevi ve cevze -i Muhammediye'de ve beyne'n -Nusara 'âkıl -ı der -pîş değildir. Kulunuz dahî rızâ vermem. Eğer babasının mesleğine sülûk edeydi çekerinizin belinde bir dank yok, kargı, mızrah inç 10 bednes ve emirleriniz üzre muhteremim bendelerine bir tezir -nemeyi (tenzîr -nâmeyi) tehrir (tahrîr) ve inç ıgav inç tavur ve inç hevedis

(havâdis) ve inç rezelet (rezâlet) zu za gerekak³⁵⁴ belinde turan (duran) inç kaşı³⁵⁵ mızrah sallamışın. İnç iktizâ İsvas'a (Sivas'a) sığınmışın. Killâm miga miga³⁵⁶ deyü çok tezirler (tenzîrler) yazdım ve tezir -neme (tenzîr -nâmeyi) lefâ hekpekinize (hak -i pâkinize) gönderdim. Eğer merhamet akabinden ikaz (ikâz) olmayıp yine kendi bildiğine 15 giderse terbiyesi siz efendilerime iheledir (ihâledir)³⁵⁷

(124)

1 SÛRET -İ TEZİR -NEME (TENZİR -NÂME)

Yâ İsâ Meded

Hürmetli oğlum Hoca Kiyork an vi parıl keyf ağıki³⁵⁸ ah inç kisim oğul inç kader hevedis (havâdis) inç kisim inavke³⁵⁹ şaşmış killâm behey manic mek³⁶⁰ dank mek tarafın gılınç mek tarafın 5 tûr mek tarafın kara bina Es'ad Paşa bilmem yohsayohsa harb Nazm : İnç ıgav inç tavor inç hevedis (havâdis) inç rezelet (rezâlet) & işim inç tantana kaluhâke çıkmış & Çuni ohti köpeğin ça torpeni³⁶¹ & Böyle mızrah -ı hâgânî hiçe ki zor çıkmış. Medlûlu 10 üzre İsvas hatfede ya mızrah birbirine dokunur, ya at altında yıkılır ya kara bina belinde boşanırsa vay hal nice olur. Aman oğul beyle şehirler mahtaradır. Kendini tehlikeden sakın. Efendilerimizin huzurunda at oynatmak, mızrah silmek münesebetsizdir (münâsebetsizdir). Kürd gavgası harbirdir. Anlar ölüm eridir. Kelleleri hebgededir (heybededir), 15 kırsak (kırsak) binerler, mızrah taşrlar, ederlerse hal (125) 1 müşkül olur. Ne kadar yiğit olsan, bir Kürd öldürsen bir Kürd ölme ile gavga fettolmaz.

³⁵⁴ Tercümesi: tevrın nedir, şimdi gidelim

³⁵⁵ Tercümesi: Ne diyor

³⁵⁶ Tercümesi: Ağlıyorum hüngür hüngür.

³⁵⁷ Orjinal metinde sayfa kenarında bulunan 4 kıtalık şarkı "Ekler" bölümünde sf 398'de verilmiştir

³⁵⁸ Tercümesi: Kardeş, keyfin nasıl

³⁵⁹ Tercümesi: İnavke ne diyorum

³⁶⁰ Tercümesi: Biz çabuk

³⁶¹ Tercümesi: Yok oh deme, sen kapıyı tut

Nazm

İnç kader künim men murâda
Nasîb mukadderde ziyâde³⁶²

TRABZONÎ TÂLİB ATÂ EFENDİ HAKKINDA GAZEL -İ
HEVÂYÎ³⁶³

- Zâhid -i har meşrebi şi'ire pişman eyledim
Dağıdıb cem'iyet -i zühdün perîşân eyledim
5 Meclis -i yârandan ürkerdi insân eyledim
Tövbe verdim bâs³⁶⁴ u pây ehl -i 'irfân eyledim
Öyle zâlimdir ki gördüm 'azm -i dükkân eyledim
Kardaş kanın satar zannetme bühtân eyledim
Sûretâ dükkance -i 'uzletde 'irfân artırır
'Âşika hûbân âmed u şudde ihsân artırır
Karıdır gerçi sedâsı 'âşika can artırır
Lîk er ehl -i dili görse gürîzân artırır
10 Söze yatsa tam olur hal iz'ân artırır
Şi'irde eksik etekdir böyle mîzân eyledim

Hâk -i perîşan lafzına yazmış mukâbil hâk belâ
Ol galatdan bendesin âgâh kılmış vâkıâ³⁶⁵
Balta kesmezmiş bertden fahredermiş güyâ³⁶⁶
Ya nedir şi'irindeki imlâ -yı nâcâ -i cefâ
Yok 'inâdim nüsha -i hamsîde varsa merhaba

³⁶² Orjinal metinde sayfa kenarında bulunan 5 beyitlik gazel "Ekler" bölümünde sf 399'da verilmiştir

³⁶³ TRABZONÎ TÂLİB ATÂ EFENDİ HAKKINDA GAZEL -İ HEVÂYÎ / TRABZON'DA
DUHANCİ TÂLİB EFENDİ'YE GAZEL -İ HEVÂYÎ

³⁶⁴ bâs / bûs

³⁶⁵ vâkıâ / güyâ

³⁶⁶ güyâ / hâliyâ

- 15 Görmedim bu lafzı çok teftiş eyledim
(126)
- 1 Bir gurâb -ı nâ -sezâ gördüm geçen gülzârda
Bülbülü taklîd ederdi kûh -ı endûh -ı harda
Kahkahayla bülbülü güldürdü şahsârda
Hasta sanmış nergisin çeşmin görüb bîmarda³⁶⁷
Deste deste herzeler bast eylemiş eş'ârda
Ceste ceste gösterib yârânı hayran eyledim
- 5 Menzil -i âmâle kim çatdım karîbü'l -ahidde
Hâside çok hendek atlatdım karîbü'l -ahidde
Zâhidi harvârî zırlatdım karîbü'l -ahidde
Sert idi oğlanı³⁶⁸ yumuşatdım karîbü'l -ahidde
Yüreğin hayretle sızlatdım karîbü'l -ahidde
Sûret -i divâr edib ağyârı bî -can eyledim

NEV' -İ DİĞERDİR HAKK -I MUMÂİLEYH³⁶⁹

- 10 Dün gece râz -ı derûnum çarha i'lân eyledim
Firkat -i cânân ile çok âh u efgân eyledim
Çün demiş tâlib seninçün celb -i oğlan eyledim
Şevikden girdim semâ'a raks -ı cevelân eyledim
Hakk bilir mezeden hatt -ı firâvân eyledim
- Bir har -i lâ -yefhemim var gah iz'ân artırır
Gah çalkar göt yemezim gah her an artırır
Kamçısın bargîr yemeyen derler küheylân artırır

³⁶⁷ Bu ve bundan sonraki mısra Millî Kütüphanec Nüshası'nda yer değiştirmiş olarak kayıtlıdır

³⁶⁸ oğlanı / menhûsu

³⁶⁹ NEV' -İ DİĞERDİR HAKK -I MUMÂİLEYH / GAZEL -İ HEVÂYİ NEV -İ DİĞER

- Müsta'iddir gerçi yem verdikçe 'irfân artırır
 15 Lik beddir heykel -i 'irfânı bühtân eyledim
 (127)
- 1 Ah bî -şekk eşeğiim bî -fehm ü bî -kadre bahâ
 Ben seni deh sâl -i akdam eylemişdim iştirâ
 Bu bahâyı kanda buldun bu ne refât u edâ
 Zer külah giyse meseldir³⁷⁰ yine eşekdir mutlakâ
 Âdem olmazsın seni gördüm ki hayvân eyledim

- Bağlamışlardı anı geçen gördüm bazarda
 Arpacı kumrusu veş dükkânçe -i idbârda
 5 Güyâ ahz u 'atâ etmekde kesb ü kârda
 Müşteriye çehre -i sürgününü izhârda
 Gördüğümde bî -tekellüf carta i'lân eyledim

Aldım ol bed heykeli satdım karîbü'l -ahidde
 Enkeru'l -esvâta ohşatdım karîbü'l -ahidde
 Yahmilü'l -esfâre işletdim karîbü'l -ahidde
 Şâ'irâne zengi parlatdım karîbü'l -ahidde
 Zihnîyâ çok şâ'irân -ı Rûm'u her âsân eyledim

10 **TRABZON MOLLASI 'ÂSİM EFENDİ'YE GAZEL -İ HEVÂYÎ**

Ey şeh -i mülk -i sühan elhakk ki nisyân eyledim
 Bende -i fermân kim afveyle noksan eyledim

Mürg -i tab'a bu hevâ -yı nazmla verdim küşâd
 Himmet -i bâl u peri 'Asım'la cevelân eyledim

³⁷⁰ giyse meseldir / () mesel()

Yap demiş ibnâ -yı nev -nazmın hevâ -yı şi'irini
Ben de yaptım imtisâl emr u fermân eyledim

Oklar atmış ol kemân ebrû hevâ -yı tab'ıma
Can evinde her birin 'izzetle mihmân eyledim

15 Zihnî benden tâ efendimle elest bezminde ki
(128)

1 Dûr olan peymâne ülfetle peymân eyledim

EZ -HEZELİYÂT³⁷¹

Akdeniz'de nice bin fırtınalar çekdin idi
Nice bin zevrak -i âmâle direk dikdin idi
Ne bitirdin sen o kör kırlara tohum ekdin idi
Benim ah gözü yaşlı kerata ma'hûdum
5 Yine dersin ki benim vermedi Hakk matlûbum

Lenger atdın nice limanlara batdın noldun
Gördüğün her adaya demir atdın noldun
'Âkıbet boğaza dek sığlara batdın noldun
ayzan

Nola bir de dümen Karadeniz'e takalım
Akdeniz'den çikalım Karadeniz'e bakalım
Akdeniz'de yapılan ebniyeyi hep yıkalım

10 Nice urşa boca çarmıkları gerdin yatdın
Nice batı karayel fırtınasından batdın

³⁷¹ EZ -HEZELİYÂT başlıklı 10 bendlik muhammes -i mütekerrir Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

Akdeniz'de nice girdâb -ı belâyâ çatdın

Akdeniz gerçi genişdir adası çok ise de
Ne çeşiddir Karadeniz adası yok ise de
Sürelim kış kamara zevkini ne bok ise de

Beni çekdin gah Mısır'a gah Şam u Haleb'e
Tutsağ etdin götü çıplak başı kel bir Arab'a
15 Bî-nevâ kaldı atladı işim şimdi Cenâb -ı Celeb'e
(129)

1 Akdeniz'de bu kadar sintene çekdin eyvah
Rastgelen limana daldın demedin ağ u siyah
Dediğim Bahr -i Siyâh'ı sen 'Arab sandın ah

Var mıdır sâhibinin izni demeysin âyâ
Girmek istersin ilk bağına sen bî-pervâ
Sâhibinden utan bekçiye oldun rüsvâ

5 'Arab arkanda meded hâl -i diğêr kûn oldun
Böyle bî -vâye kalıb öyle ciğêr hûn oldun
'Âkıbet şimdi dehâlet -i gez -i Samsun oldun

Cinsinin gayrını Zihnî sikenin hâli budur
Kara vâdîlere servi dikenin hâli budur
Kara taş üzre tohumlar ekenin, hâli budur
Benim ah ey gözü yaşlı kerata mahûdum
Yine dersin ki benim vermedi Hakk maksûdum

T.C. YATIRIM MENKUL DEĞERLER A.Ş.
DOKÜMANLARA GİRİŞİMLERİ

10 HEZELİYÂT -I DİĞER³⁷²

Sancak -ı livâta çıkdı dehre oğlan bulmağa
 Arş edib tâbûr -ı kirân kûne süngü salmağa
 Birtakımı dal kılıç yazıldı cenge dalmağa
 Birtakım çomağı aldı kôs -i harbi çalmağa
 Leşker -i kîrân dizildi kal'a -i kûn almağa
 Ey şeci' hazır mısın cenk istiyor düşmanların

15 Humpara patlatdılar çok mâhitablar yakdılar
 Bir sağışda gülleler kal'a kapısın ykdılar
 (130)

1 Dal yaraklar gar -ı kûne çok tabanca sıkdılar
 Burc -i bârûdan aşib hisâr -ı kûne çıkdılar
 ayzan

Uc kolun buldun sekiz çaha on altı bel yemez
 Kal'a -i kûne atılmışken yine gördüm demez
 Kal'a -i Kars'a atılsa taş taş üzre komaz
 Böyle bir hass u hasîn kûne kal'ası söz istemez

Bilmezem var mı şeci'in ceş -i nusret me'seri
 Bir müdebbir müsteşarı zorlu bir ser -askerî
 5 Mâr -ı mûr bir düşmanın her biri 'asrın ejderi
 Baş açık yaz u kış şöyle gezerler serseri

Kal'a -i kûnü görünce uykudaysa ayılır
 Ol kadar cenge harîsdir kim girince bayılır

³⁷² HEZELİYÂT -I DİĞER başlıklı, kâfiyesinden hatalı olduğunu tahmin ettiğimiz 5 bendlik şiir Milli Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

Def'aten her atılan gülle dokuz çap sayılır
 Kal'adan taşra çıkınca rosbu gibi yayılır
Gözü yok görür ayağı çifte gülleyle yok
 Ey şeci' hazır mısın cenk istiyor düşmanların

DÂSİTÂN -I 'AKKA³⁷³

10 Hazret -i Sultan Abdülmecid Han
 Zıll -ı hüdâvend perverdîgârı
 Müntehâ meskendir humâ -yı kaderi
 Sidre'de beslenir 'izz u vakârı

Ata binse o İskender cenâbın
 Cem 'inânın tutar Hüsrev rikâbın
 Eşheb lutfunun görse şitâbın
 Rüstemler olurdu gâyişedârı

³⁷³ Millî Kütüphanesi Nüshası'nda bu destandan önce 3 bendlik şu muhammes kayıtlıdır:

“ DER SAÂDETDE BİR MİR DÂSİTÂNI

Efendim şânına lâyık mıdır sâyende halk memnûn
 Bütün mahbûb dostlar şâd ola ben olayım mahzûn
 Niçin hiddet edersin yok mu insâfın da eyâ me'bûn
 Baban kelb oynadıp ayyân -ı serâda bulmayıp maymun
 Sen ey çingâne oğlan ayda bir ayı beğenmezsin

Meşâhirden 'acâib cedd -be -cedd hûk -i zıd iken şimdi

Hele ey çalkazan neslen be -nesl o iken şimdi

Anan ayyân -ı serâda baş açık rosbu iken şimdi

Ayzan

Nasihat eyledim amma sana sen mühzem olmazsın
 Katırsın çizmeden bozma eşeksın âdem olmazsın
 Şunu bunu kaparsın it gibi hiç ebsem olmazsın

Ayzan ”

- Çünkü fermân etdi o şâh -ı kişver
 Feth -i Bediyetü'ş -Şâm'ı serâser
 15 Denizden donanma karadan asker
 Yürüdü Beyrut'a yemin yesârı
 (131)
- 1 İngilizle ma'an bizim donanma
 Çıkdı Akdeniz'e Urus alabanda
 Çözüldü yelkenler dizildi güyâ
 Birbir ardı sonra turna katarı

Beyrut'u bir atım barut etdiler
 Ertesi Sayda'ya Sûr'a yetdiler
 'Akka limanına lenger atdılar
 Uç alabandalar saçdı şerârı

- 5 Süfun -i hümâyun evvel yanaşdı
 Kapuz havan gülle sağdı savaşdı
 Makâm salkım birbirine dolaşdı
 Ateşlere yakdı burc -ı hisârı

'Akka'nın üstüne³⁷⁴ çökdü bir duman
 Sanki behrâm etdi felekde kıran
 'Adûnun başına teng oldu cihân
 Fark olunmaz oldu leng ü nehârı

- 'Ubûslar dökdüler 'abûsî çehreyi
 Sağdı tamam yetmiş beşbin gülleyi
 10 Üç buçuk sâ'atde aldı kal'ayı
 'Akka'nın göklere çıkdı gubârı

³⁷⁴ üstüne / başına

Humpâre rastgeldi yandı cephâne
 Kalmadı teslîmden özge bahâne
 Selîm Paşa ile asker yan yana
 Girdiler kal'aya yatsı kararı

'Akka'nın başına kopdu kıyâmet
 Mısır askerine oturdu heybet
 Sözleri bir anda şehbâz -ı şevket
 Kâf -ı şecâ'atden aldı şikârı

- 15 Kanla yoğrulmuş türâbın 'Akka
 'Îmârından çokdur harâbın 'Akka
 (132)

- 1 Kan dökmede vardır şitâbın 'Akka
 Hâkin tecellîsi hikmet -i Bâri

Toprağın fitneli taşların kanlı
 Başın gavgalıdır gözün dumanlı
 Çok yiğitler yedin ejder dehanlı
 Suâl edenlere basdın inkârı

Hass u hasîn bir kal'asın güzelden
 Sana düşman zafer bulmaz tez elden

- 5 'Îmârına mastar çekmiş ezelden
 Merrih sâ'atinde ezel mi'mârı.

Bir metin kal'asın yokdur akrânın
 Çaresâz olamaz değme düşmanın
 Çerde Tepesi'nden çokdur ziyânın
 Sana havâlelik eyler her bâri

Sen bir kal'asın ki kal'a -i hakan
 Müstahkem metinsin her medhe şâyân
 Yokdur senin gibi bir münbit mekân
 Çünkü sensin 'Arabistan kilârı

- 10 Sende çok sakâmet emrâz -i şitâ
 Muhâlif rüzgar ve hâmit havâ
 Her milletden âdem sende hüveydâ
 Türk Yehûd Fellâh Kıbtî havârî

Bezzâzları her esnâfdan ziyâde
 Şeytana ders verir bey' ü şirâda
 Terzisi batakçı berberi sâde
 Bakkalı kassabı çok hîle kârı

- Etmekçi başının hâli mükedder
 Buğdası nur gibi etmeği esmer
 15 Unutmuş Mısır'da bırakmış meğer
 Edebi hayâyı nâmusu 'arı
 (133)

- 1 Kassab baş maymun kâtib defçi
 Hamamcı kahveci hep entipüfçi
 Dellalı kayıkçı hammalı keyifçi
 Yük sırtında duman başdan yukarı

Bu sözü söylemiş ezelden pîrler
 Arslan yatağından bellidir derler
 Taht 'imârıdır bütün bu yerler
 Ya'ni merhûm Ahmed Paşa Cezârî

- 5 Bir câmi' -i şerîf eylemiş binâ
 Ne câmi' 'Akkaca Ka'be -i 'ülyâ

Ahsen -i takvîmde mescid -i Aksâ
Mermer direk medresedir civârî³⁷⁵

Bir ma'bed -i vâlâ kubbe -i bâlâ
Mihrâb minberi cümleden 'alâ³⁷⁶
Her sımâğ bir mir'ât -ı mücellâ
Cevher pâyesinde her bir eşcârî

- Kevser ırmağın almış yanına
Selsebil akıtmış şatırvanına
10 Katresi düşdükçe rahmet canına
Eylemiş tahsîl -i rızâ -yı Bârî

Ez -cümle 'Abdullah Paşa bağçesi
Susamış sünbülü gülü goncası
Â'la portakalı çok turuncası
Üzümün envâ' -ı rûy -ı nigârî

Bir havz -ı mu'azzam eylemiş îcâd
Nazîrini ne 'Âd gördü ne Şeddâd
Musanna' kasırlar nakş -ı Behzâd
Yaldızlı saksılar havzın kenârî

- 15 Şikesteliğın çok burc -ı bedende
Lik şöhretin var Hind ü Yemende
(134)
1 Sultan 'Abdülmecid nüfûsu sende
Uslu dur taşırma bu i'tibârî

³⁷⁵ Bu kıtanın son iki mısraı Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

³⁷⁶ Bu kıtanın ilk iki mısraı Millî Kütüphâne Nüshası'nda eksiktir

Reşid Paşa gibi ferîki zirâ
 Mahâfız göndermiş hıfz eden Hudâ
 Müdebbirü'l -umûr ferîk yektâ
 Devlet -i 'aliyye mehâm -güzârı

Getirmemiş mislin bu çarh -ı gerdûn
 Çerağ -ı himmeti haddinden efzûn
 5 Berisi ez -cümle bu kalb -i mahzûn
 Kâtib -i dîvân Zihnî -i zârı

DÂSİTÂN -I MUHÂREBE -İ KARYE -İ HART³⁷⁷

Erzurum küffâre bi'at edince
 Figâna bağlandı Bayburd diyârı
 Gülü hâra kaldı bülbül zâra
 Soldu benefşesi gülberg yarı
 Lâlesinin bağı hicrile dağlı
 Çok yazılar görmüş karalı ağı
 10 Goncanın dört yanı har ile bağı
 Bükülmüş servinin kaddi nigârı³⁷⁸

³⁷⁷ DÂSİTÂN -I MUHÂREBE -İ KARYE -İ HART / DÂSİTÂN -I () KARYE -İ HART

³⁷⁸ Bu kıtadan sonra Millî Kütüphanec Nüşhası'nda fazladan şu 4 kıta vardır:

“ Gırıstenzâde ile gitdik ser -can
 verdik düşman
 Beşbin idi beşbin
 Onbin idik hayta deli süvârı
 Bî -çâre fir'avn -ı deli başları
 Kaçan kadıdan da beter işleri
 Şapka zannederler kara taşları
 Bu ne kaçmadır cümlenin kârı
 Kimi duvarları tabur zannetdi
 Kimi camuşları gavur zannetdi

Erzurum'dan çıkdı dokuz bin kuffâr
 Bayburd kal'asına doldu sebûkbâr
 Bir yere geldiler Bayburdlu yekbâr
 Hicrete verdiler cümle karârı

Cümle ahâlinin kaddi büküldü
 Her birisi köye kente döküldü
 Yüklendi gam yükü yola çekildi
 Birbir ardı sonra turna katarı

- 15 Sâbisi sıbyanı hep zâr elinden
 Câmî'ler kan ağlar kuffâr elinden
 (135)

- 1 Bunların cümlesi Gaffâr elinden
 Yazılmış bozulmaz takdîr -i Bârî

Hatîbi hayretle minberde kaldı
 İmâmı mihrabda yüz yerde kaldı
 Müezzîn minârede el serde kaldı
 Hayy -ı 'ale'l -fenâ oldu ezkârı

- Müderriş bu babda eyledi ta'cîl
 Tez etdi bu sene dersleri ta'dîl
 5 Kemâl üzre celâl olmadan tekmiâl
 Söyündü hayâl -i şem' -i fenârı

Kimi tekeltiyi savur zannetdi

Kimi `abâ deyü kapdı çultarı

Kimi korkusundan şalvara sıydı

İmâmı bıraktı müezzine uydu

Kimi at tobrasın başına giydi

Kimi sarık deyü sardı yuları ”

Vâ'izi kürsüde eğlenmez oldu
 Söylediği sözler anlanmaz oldu
 Köşe - i câmi'de dinlenmez oldu
 Hâfızın Kur'ân'ı hıfz -ı tekrârı

Müftü müstefîden kesdi fetvâyı
 Kadısı fazzetdi³⁷⁹ tamam da'vâyı
 Hüküm budur deyib savdı gavgayı
 Devşirib sicillin kalkdı yukarı

- 10 'Âbidi terketdi savm -ı salâtı
 Zâhidi yitirdi kadr -i berâtı
 Ağniyâ bırakdı hacc ü zekâtı
 Topdan teslîm etdi eldeki vâri

Ne Kur'ân'ı kaldı ne kırâati
 Ne ezânı kaldı ne ikâmeti
 Ne imâmı kaldı ne cemâ'ati
 Ne talebesinin ders -i güzârı

- Bayburd'da yerleşdi oturdu küffâr
 Hart'ın ahvâlinde oldu haberdâr
 15 Çekdi taburların ol dili bed -kâr
 Seyreyle hikmet -i perverdigârı
 (136)

- 1 Herkes bu câmi'de namâz ederken
 El kaldırıb Hakk'a niyâz ederken
 Hâlik'ına niyâz gah naz ederken
 Gördüler ki Hart'a doldu küffârı

³⁷⁹ fazz / hükm

Gâzinin birisi 'Ali Mülâzım
 Hazret-i 'Ali'nin cengine lâzım
 Cennet-i Â'lâ'ya oldu mülâzım
 Bir düldülü noksan bir zülfükârı

- 5 Hacı 'Osman Efendi kutb -ı zamâne
 Ümmet -i Muhammed dedi bir yana
 Saçılısın kıyanlar başile cana
 Kim severse ol Hazret -i Cebbâr'ı

Cennet kapıları açıldı lâ -şekk
 Bizim için hulleler biçildi lâ -şekk
 Sırât -ı müstakîm geçildi lâ -şekk
 Mevlâm harâm etdi gazâya nârı

- 10 Melekler leşkeri imdâda geldi
 Gör işte 'âlemler güşâda geldi
 Cennetler bezendi ferâda geldi
 Müşteri arayı geldi havârı

Bunca ihsân kerem 'izzet şehîdin
 Hesabsız kitabsız cennet şehîdin
 'Ulemâdan evvel ruhsat şehîdin
 Şehîdi pek sever Cenâbü'l -Bârî

Cenk kapısın açdı ibtidâ ol er
 Bir gazâ etdiğim gazâ -yı ekber
 Oldu hoşnud Mevlâ³⁸⁰ râzı Peygamber
 Hazret oldu anın vesîledârı

³⁸⁰ Oldu hoşnud Mevlâ / oldu andan hoşnud

15 Arıtdı³⁸¹ rûhunu fahr -i cihânın
Şefî' -i mahşerin tutdu demânın
(137)

1 Tâ yolunda verdi başıyla canın
Güldürdü ashâb -ı çehâr -yârî

İbtidâ düşmandan ol dökdü kânı
Gâziler kolunda yüceldi şanı
Sel gibi akıtdı hûn -ı düşmânı
Sonra oldu şehîdlerin serdârı

Dehr içre ferîd -i 'ulemâdır ol
Vâris -i 'ulûm -i enbiyâdır ol
5 Şimdi ser -defter -i şühedâdır ol
Yâ Rabb şefâ'atin nasîb et bâri

Canına cennetden hûriyân geldi
Ta'zîme ervâh -ı kudsiyân geldi
Cennet -i Â'lâ'da şimdi yan geldi
Ola cümlemizin şefâ'atkârı

Va'd etdi şehîde Hazret -i Mevlâ
Yetmiş bin kişiye şefâ'at ola
Şübhesiz olmuşdur şehîd -i â'lâ
Üzerine indi nûr âşikârî

10 Hacı 'Osman Efendi evliyâların
Ser -defteri oldu şühedâların
Cümle eşin dostun akrabâların
Şefâ'atçisidir şüpheden 'ârî

³⁸¹ Arıtdı / Şâd etdi

Şehîd olmak idi mutlak merâmı
 Düşmedi dilinden Tanrı'nın nâmı
 Çıkmadı ağzından dünyâ kelâmı
 Şehîd olunca dek gör bu esrârı

Yasadadır yedi kat gökler meleği
 Hayfa göçdü derler 'arşın direği
 15 Rûz u şeb ederiz Hakk'dan dileği
 Haşre dek çekeriz bu intizârı
 (138)

1 Cihânın 'ilmini topladı gitdi
 Bizi 'ulemâsız koydu 'azmetdi
 Cennet-i Â'lâ'da bir makâm tutdu
 O makâm da Fahr-i 'Âlem civârı

Şehîd olduğu gün düşme gümâna
 Cennetde müjdeci gitdi Rıdvân'a
 Şimdi ders okudur hûrfi gilmâna
 Melekler kuşatmış yemin yesârı

5 Mezâr -ı şerîfi ziyâret oldu
 Dertli kim geldiye³⁸² ifâkat buldu
 Çok 'ibret ehline işâret geldi
 Şimdi tûtiyâdır hâk -i mezârı

Tâlibler dağıldı sefil ser -gêrdân
 Dershâne kan ağlar kürsüler hayran
 Anı ağlamadık kâfir Müslüman
 Kalmadı Bayburd'da yokdur inkârı

³⁸² geldiye / gitdiye

- O zât -ı şerîfin ferâğı vardır
 Kûrsülerde va'azın yasağı vardır
 10 Ders -i 'âm hocalar çırağı vardır
 Ednâ şâkirdidir bu Zihnî zârı

DÂSİTÂN -I OTLAKÇI³⁸³

- Bir şirin hikâye geldi hâtıra
 Bu kıssadan hisse ala otlakçı
 Niye her keseye başın batıra
 İçdiğin burnundan gele otlakçı
- 15 Olursa kahveci ger entipüfçi
 Otlakçısı olur keyifçiden keyifçi
 (139)
- 1 Ya defçi ederler yâhud kenefçi
 Gider olsa İslambol'a otlakçı
- Ondan kahve sorar subh u dem
 Kurulur mangal cümleden akdem
 Gelene efendim gidene ağam
 Keselere dala dala otlakçı
- Ahbâbın birinden alır keseyi
 Doldurur çubuğu basar kaysayı
 5 Rastgelirse Trabzonlu köseyi
 Tütün ister güle güle otlakçı

³⁸³ " Dâsîtân -ı Otlakçı, Kırık Alemdârın Merkeb Dâsîtânı, Der Vâsîf -ı Vâiz, Dervîş Şeydâyî Hakkında, Dâsîtân -ı Kazıyye -i Sinop " başlıklı şiirler Millî Kütüphanec Nüşhası'nda eksiktir

Mansabı rezâlet mesnedi bokdur
 Uyuz köpek gibi ne aç ne tokdur
 Tütün bulamaz ise zarârı yokdur
 Ayı teg tabanın yala otlakçı

Verin keseyi der elin uzadır
 Ekserî garibin yolun gözedir
 Çıbık doldurmaya sohbet düzedir
 Baka baka sağa sola otlakçı

- 10 Geceler subha dek sayıklar çoğu
 Bir baş kahvelerde alır soluğu
 Ba'zısı zor ile alır çubuğu
 Ba'zısı da çıkar kolay otlakçı

Kahve de gelirse eğer cabadan
 Dört keçili Kürd'e döner sefâdan
 Tütünü içince bâd -ı havâdan
 Sanki dalar yağa bala otlakçı

- 'Acem ise der ki beyâ der in câ
 Hoş gelipdir özün haralısın hâ
- 15 Beri ver keseyi tûyem âşinâ
 Hâzır kenîm gûş -ı mâle otlakçı
 (140)
- 1 Bizim hândan özün niçin kaytardın
 Burda düşmüş iken özge apardın
 Ezel tütün deyü götüm kapardın
 İmdi ağa oldun bala otlakçı

.....

- Kese daşmayıb
- Ne köpüğ oğlusun sen ele otlakçı
- 5 Bî -vefâdârında özüm düşmenem
Hâne harâb ile söz danışmanem
Kese vermem kâse -lîse düşmenem
Öz kertilmiş çanağın yala otlakçı
- Erzurumlu ise dadaş geliriş
Size tütün verir kahve aliriş
Yer yoğise bu kahvede kaliriş
Yensiriz yüklerimiz hele otlakçı
- Erzincanlı ise antayım mı vay
Benim tütün yükü keyvânım mı vay
- 10 Çoş cevizim çoş elde fermânım mı vay
Kazımam ki beni pula otlakçı
- Kottaslis'e(?) der ki git hey anuti
Beri ver keseyi gâtırın götü
Vermezsen keseyi yersin labutu
Dersin bana gula gula otlakçı
- Laz ise keseyi yatır doldursun
Kafadârımızdır başına batırsın .
Ulan mühim değıl verelim ne dersin
Tütün ister beş on lüle otlakçı
- 15 Kürd ise selûyun (?) kiseyi Yano
Tîze -gîrem dîrin olsa tîzâno

(141)

- 1 Ser -i sũ ânı ser -i çevânı çîzânô
Be -hor hele kâle gûy otlakçı (?)

Ermeniyse ahbar kisen ariki
Înzî dur mek lüle tütün ağıki
Înç rezelet
Bok bu sürün kertenkele otlakçı (?)

Înç bednes ahbar miga

- 5
..... (?)

İki ahbar iki yanıma
Kahveci kahve ver mek canıma
.....
..... (?)³⁸⁴

Urum ise par kalpa ilado
Kalimira kalsimira mustiko
Nebri haralemi tütünün kalo
Nifi linos ila otlakçı (?)

- 10 Gürcü ise ırakı lüle memesci
San urunca modi biço distesci
Tütünün movidani kargi disisci
Ayrakı ursa samı lüle otlakçı³⁸⁵

³⁸⁴ Bu iki kıta imlâdaki bozuk Ermenice sebebiyle çevrilememiştir.

³⁸⁵ Tercümesi: Gürcü ise içkiyi yavaşıca ver. Ey genç, sen gel (içki) tadalım, iyi tütünden içelim. İçki varsa üç tane getir beraberce içelim.

'Arab ise fazzal Rabne hallilek
Eş 'avzek hâzır ık'ıdı honik
Hitt masâri ene tütün ba'tik
Sallit 'aleyne belâ otlakçı³⁸⁶

- Mısır haşşaşları buraya gelmiş
'Arab'ın 'Acem'in gülüncü olmuş
- 15 Kilimin dört ucun sulara salmış
Düşmüş bunca hâlden hâle otlakçı
(142)
- 1 Kесе kim verirse berâber olsun
Otlakçı harlara birâder olsun
Vermesin keseyi pür -âzer olsun
Kîr -i har mesâni kalsın otlakçı

Zihnî bu pendimi kabul etsinler
Bakdırayın bu kârdan 'udûl etsinler
Meclis -i yârâna duhûl etsinler
Sıçramasın daldan dala otlakçı

5 KIRIK 'ALEMDÂR'IN MERKEB DÂSİTÂNI

Kırık bayrakdârın eşek fikrası
Gâyet firkatlidir dinleyin anı
Kân'da doğmuş kefere Van'da gebermiş
Lenk Timur vaktinden kalma külhâni

³⁸⁶ Tercümesi: Buyrun, Allahı seni bağışlasın. Ne istiyorsan hazırım şuraya otur. Para bırak sana ben tütün veririm.Ey Otlakçı bize belâ musallat et.

Üzerinden üç bin kulan geçirmiş
 Üç bin kuşkun üç bin palan geçirmiş
 Bin yük odun bin yük saman geçirmiş
 Seksen bin de Erzincan'ın soğanı

- 10 Çok rakı taşımış meyhânelerden
 Çok süprüntü çekmiş kâşânelerden
 Çok kasnak yüklenmiş çingâneleden
 Yarım rubû' arpa ile boylamış Van'ı

Çorakdan bayrakdâr arpa yüklemiş
 Kellesine çarpa çarpa yüklemiş
 Gâlibâ külhânı sarpa yüklemiş
 Gönünü yüzdüler çıkmadan canı

- Gelibolus önünde eğmiş semeri
 Yükü semerinden bir karış geri
 15 Gâlibâ çok imiş eşeğin zoru
 Gözünde olmasa arpadan yanı
 (143)

- 1 Düşmüş küreğinden kolu yüzülmüş
 Yükü ağır imiş beli yüzülmüş
 Kırık bayrakdarın eli yüzülmüş
 Şehre düşmüş arar eşek Lokman'ı

Şimdi kurd lengine bindi Bayrakdâr
 Eşekden düşmüşe döndü Bayrakdâr
 Bindi bir baş şehre indi Bayrakdâr
 Sorar dükkan dükkan eşek dermânı

- 5 Neresi kırılmış deyü sordular
 Kimi na'la kimi mîha urdular

Sonra keçel sakız haber verdiler
Yapdırıb kopetdi gör bu seyrânı

Horladı görünce kırık Bayrakdâr
Yaklaşdı yanına gördü canı var
Dedi noldun eyvah merkeb kafadâr
Yer misin getirsem arpa samanı

- Dedi ki zâhirde ben senden eşek
Velâkin ma'nâda sen benden eşek
10 Dişlerin sırtarmış ey benden eşek
Kulak yok kuyruk yok sıbkaç yılanı

Neylesin ki üryân olmuş bî-çâre
Sefil baykuç teki sanılmış yâre
Dört ayak bir kuyruk kalmış ne çâre
Çekmişler nalların çıkmış çolanı

Nallarım çekdiler gözüm bakardı
Kuyruğum kesdiler yaşım akardı
Gelbulaslı Ya'kûb gönüm çıkardı
Köylüler pay etdi geri kalanı

- 15 Ben de bulsa idim durmaz gelirdim
Eşeğin hâlinden ben de bilirdim
(144)

- 1 Derisin soyar yağın alırdım
Nice bir çekeyim ben bu yavanı

Bayrakdâr eşeğin noldu dediler
Kadalı'ya kadı oldu dediler

Eşek mesnedini buldu dediler
Sen ara bul derisini soyanı

- Sağ eşek boğazlanmaz ey kanlı zâlim
Gâyet perişandır bu benim hâlim
5 Bu sene gün batdı benim ikbâlim
Kırk yük saman bana etdi ziyânı

Fetvâya danışdım buldu yerini
Dedi ki alırsın üçün birini
Şâhidin birisi şeyhin torunu
Birisi de var Variçna'nın çobanı

- Süm götlü Gafûr'a gider hırlarım
Kapısında eşek gibi zırlarım
Hâkim efendiye gider zorlarım
Yığarım başına halk -ı cihânı
10 Hırladı zırladı kaldı Bayrakdâr
Bırakdı şehire geldi Bayrakdâr
İmâmın yuduğun aldı Bayrakdâr
Zihnî de bitirdi bu dâsitânı

MERKÛMUN OCAK DÂSİTÂNI

- Kırık Bayrakdâr'ın ocak tutması
Vasf edib güldürem halk -ı cihânı
Köprüden dört elli geçib gitmesi
Eşek fikrasına verdi ziyânı
15 Yeni yapı yeni kireç kömür ham
Urdu başlarına oldular sersem

(145)

- 1 Köylüler yıkılıb yatdı bir eyyâm
Bayrakdâr anlara çaldı tırpanı

Be herifler ne yıkıldınız ne oldunuz
Yiğit değil misiniz sarardınız soldunuz
Bu muhannetlikden bilmem ne buldunuz
Derken Bayrakdâr da eğdi palanı

- Öne düşmek için kapdı feneri
Bir karış ileri iki ayak geri
5 Dört ayak geçdi geriyi beri
Evinin önünde dökdü samanı

Kapının önünde eğdi semeri
Düşdü tegeltiden bir karış geri
Bilmezler ne idi ağanın zoru
Kırıldı kuşkunu kopdu kulanı

Eşek gibi kapısında gülerdi
Kendisi hâline bakıb gülerdi
Ayağıyla kapısını çalardı
Çocukları görüb basdı figânı

- 10 Kimi der ağamı ocak mı tutdı
Afyon mu yedi esrâr mı yütü
Kemireledi dişlerin sırtıdı
Sar'ası mı tutdu ya hafakânı

Komşular cem' olub geldi her biri
Gördüler Bayrakdâr yatar serseri

Kimi cin çarpmış der kimisi peri
Kimi sağlığından kesdi gümânı

Noldu Bayrakdâr'a böyle bozuldu
Kulakları düşdü yükü çözüldü
15 Kuyruğu süzüldü beli üzüldü
Har -ı Horasânî seg -i Şîrvânî
(146)

1 Biri der kızıl kurtdur sanırım
Biri dedi gözde kese tanırım
Biri dedi yarın gelir alırım
Sancı ise maşatlıktır dermânı

Biri dedi korkdu ise 'acebdır
Zîrâ şecâ'atde Ma'dî Kereb'dir
Biri dedi söylemesi edebdir
Korkarım ki rakı içdi külhânî

5 Göz altından işidirdi Bayrakdâr
Gerdanını kaşıdırdı Bayrakdâr
Bu sözleri eşidirdi Bayrakdâr
Nutka gelib edemezdi beyânı

Kimi na'la kimi miha urdılar
Sonra bunu kömür urmuş dediler
Yüzüne gözüne yoğurt sürdüler
Şâfi' köpeğine döndü her yanı

Sonra kalkdı yasdığına dayandı
Ağa sanki uykudaydı uyandı
10 Gece komşulardan turşu arandı
Suyun içib şifâ buldu külhânî

Bayburd'un şöhreti şanı Bayrakdâr
 Halef Kal'a kahramânı Bayrakdâr
 Yiğitlerin geç dehânı Bayrakdâr
 Kayası iyidir ki yokdur akrânı

Zaloğlu Rüstem'in yoluna yatdı
 Köroğlu'nu Çamlıbel'e kapatdı
 Eşek fikrasıyla Deccâl'a çatdı
 Aşrat -ı sâ'atden verdi nişânı

- 15 Harmanlardır eşeğinin ağnağı
 Bostanlardır bıçağının oynağı

(147)

- 1 Kuvve -i kürsüye doğru çekdi bayrağı
 Birbirine katdı çıkmas kânı

Zihnî o edâlı yosma yürüşler
 O yan geç duruşlar dayı revîşler
 O yan yan bakışlar bıyık buruşlar
 O kelle o kulak burun çolanı

5 DER VASF-I VÂ'İZ

Bu riyâ üzre döküb eşk -i riyâyı vâ'iz
 Çıkdı kürsüye yine basdı bükâyı vâ'iz

Ana üç veche tezvîce rızâ verdiğın
 Döndü ol kürsü -i seh-pâya murâyı vâ'iz

Zekeri zemm küssü medh ede çala kürsüde saz
 Lîk bildirmeye esrâr -ı hafâyı vâ'iz

Basdı kürsüye çıkıb başladı istibrâdan
Ey gözüm nuru cemâ'atle nidâyı vâ'iz

- 10 Çıkmadan kürsüye nîrândan açdı deheni
Kızdı kızdıkça kızıştırdı du'âyı vâ'iz

Zekeri eyledi bir 'ırk -ı habîse teşbîh
Küsse tâhir deyü verdi celâyı vâ'iz

Zen -i mezbûreyi tenkîh için etdi icrâ
Zihnî üç vechile bu hüsn -i edâyı vâ'iz

DERVÎŞ ŞEYDÂYÎ HAKKINDA

- 15 Etmedin mi kalemimden hazer eş'âr etdin
Birtakım saçma sapan sözleri tisyâr etdin
(148)

- 1 'Âleme şeddeli sözlerin izhâr etdin
Gürz -i hicvimle cihânı başına dâr etdin

Habdan şîr u vagâ hâmemi beydâr etdin

Bir zaman şâ'ir idin mâ'ir idin sen şöyle
Nâbî u Nef'îye beş taş çıkarırdın öyle
Söyle ey lu'bede pür -dâz edebsiz söyle
Hikmetinden ne suâl olsa bilir kim böyle

- 5 Şâ'ir ü mâ'iri pejmurde -i güftâr etdin

Bir zaman mektebe varmış okumuş Kur'ân'ı
Sikdir etmiş hocası canı sıkılmış anı
Bir zaman kâfla rik'a yazarak divânî
Girmedik boya mı kalmış acabâ külhânî

'Âkıbet dervîş olub cümlesin ikrâr etdin

- Bir zaman güyâ bir oğlana dil vermiş imiş
 Bir zaman puşt -ı kühensâlde bel vermiş imiş
 10 Muhlis gibi yüz on beş kîre el vermiş imiş
 Pek sahâvetli imiş katresi sel vermiş imiş
 Böyle me'bûn -ı zamâne beni dûçâr etdin

Göte bak güfteye bak post -nişîn olmaya bak
 Puşt -nişîn post -nişîn 'âlî -mekîn olmaya bak
 Muşmula çehreli insana yakın olmaya bak
 Şâ'ire dahleyle sultana karîn olmaya bak
 Kizbin ey siki çıkık halka bedîdâr etdin

- 15 Bir kazâ çıkmış elinden pezevengin güyâ
 Ya 'alâmat -ı cünûndur ya hayâl -i rüyâ
 (149)
 1 'İllet -i sar'a budur hikmete ursan meselâ
 Seni katletmek idi lâyük olan bâ -fetvâ
 Çünkü katillîğin ikrâr hem izhâr etdin

- Sürdüğün zevk -i sefâ sâye -yi şâhânedesin
 Mâl -ı hülya eseridir oturub hânedesin
 Cırtalar çekdiğin ol hâne vü kâşânedesin
 İzmir'in Aydın ile âmiri meyhânedesin
 5 Kethüdâlikle o büldânı ki mundar etdin

'İlm -i hikmet dediğın kanda 'aceb sen kanda
 Bu söze eyledi gehvâre -nişînân hande
 'İlm -i patlan kavc(?) okurdun o zaman külhânda
 Bir esr olmalıdır dâr -ı şifâdan sende
 Böyle zırzır deli tırtır delilik var etdin

Haberin yok pezeveng bu bağın etvârından
 Gülünün hâr -ı cefâ bülbülünün zârından
 10 Hâlidî mesleğinin nakşının esrârından
 Hûş derdim nazar u ber -kadem âsârından
 Oda süprüntüsü kendine eş'âr etdin

Vatanında sefer halvet
 Yâd -kerd güftesine eylemedin mi rağbet
 Katre -i bahir bilib dağları mevc -i vahdet
 Zerrede şemsi bulub hem kamerinde 'ibret
 Diyeler seyr -i sülûkunda 'aceb kâr etdin

15 'İlm -i Ca'ferî okumuş hikmet -i işrâkı dahî
 Felekiyyâtı gezib enfes ü âfâkı dahî
 (150)

1 'Âlem -i bezm -i ezel 'ahd ile mîsâkı dahî
 'Arş -ı ferşi kalemi kürsî -i nüh tâkı dahî
 Pezeveng 'âleme eblehliğin izhâr etdin

Gah sevdâzede sahrâyî cünûn mecnûnu
 Gah zincir sürüdüp dâr -ı şifâ kaçkunu
 Pezeveng başbuğu gah şehr -i Sivas me'bûnu
 Her kemâlin cürûfu her hünerin mezûnu
 5 Bu kadar feyz -i hünerden bizi ihtâr etdin

İmtihân olduğunuz mekteb -i 'irfânda mıdır
 Ya kassabhânedede meyhânedede külhânda mıdır
 Yohsa kâtillliğin hengâmı o zindanda mıdır
 Bağlamasına keman çaldığın âvâzda mıdır
 Şöyle Sinob'u 'aceb dopdolu eş'âr etdin

Târîh on beşde doğub kanda ölürsün bilmem
 Sıkletinden ola ki kurtula halk -ı `âlem
 10 Ya nedir yaşını bildirmeğe hakkın bilsem
 Ola mı tavlabaşı çok yaşamakla har dem
 Ne utandın pezeveng sözüne ne `âr etdin

Târîh otuzda da yakmış seni `aşkın nârı
 Cismine olmadı mı bâri o ateş sâri
 Böyle bin dürlü habâsetle içib esrârı
 Kurtaraydı canın alıb bizi yâ Rabb bâri
 Yetmiş altı yedi târîhine dek vâr etdin

15 Hâlik'in şübhe mi var dâim ebed olduğuna
 Gam yerim sen pezevengin bu kadar kaldığına
 (151)

1 O şifâhânedede Şeydâyî şifâ bulduğuna
 Zihnî'yim daldırırım âdemi ben aldığına
 Nice ey tahta sakal hakkımı inkâr etdin

Bir zaman kanlı idin kâtil idin kâhir idin
 Bir zaman kâtib idin şâ'ir idin mâhir idin
 Bir zaman `âşık idin sâdik idin sâhir idin
 Bir zaman lâyhâlar yapmağa da kâdir idin
 5 Osurub Tebriz'e sıçdın Hoy'a ne kâr etdin

Sürülüb mahkemeden teşhîre tâlib pezeveng
 Boklu işkenbe giyip şâhid -i kâzib pezeveng
 Sahtekâr sahte vakâr `âlî merâtib pezeveng
 Müftüye farz demiş katli de vâcib pezeveng
 Zihnî -i zâra mu`ârizliği efkâr etdin

DÂSİTÂN -I KAZIYYE -İ SİNOB

1270

10 Bir ok ki atılır kavs i kazâdan
Reddi mümkün âşikâr oldu
Rûsiyyeli orosbu -i rûzgâr
Sinob'u yakmağa heveskâr oldu

Birkaç kapak üçer alabandalı
Yanaşdı Sinob'u bulunca hâlî
Yağdırdı gülleyi yağmur misâli
Burc bedenleri hâk -sâr oldu

Bir hâne koymadı yıkıb yakmadı
Bizim donanmanın sesi çıkmadı
15 Hüseyin Paşa kaçdı dönüb bakmadı
Sabî sıbyân işi âh ü zâr oldu
(152)
1 Makas salkım top u tüfenk ü dâne
Göz açdırmaz oldu sabî sıbyâna
Uykudaydı takımıyla tersâne
El ovuşturmaklık ihtiyâr oldu

Bu tavra 'Osman Paşa biçârelendi
Beglik donanmamız sad -pârelendi
Kimi şehîd oldu kim yârelendi
Kıyâmetden eser bedîdâr oldu

5 'Osman Paşa esîr oldu tutuldu
Hüseyin Paşa firârlara katıldı
Bizim donanmadan çok top atıldı
Moskov'un başına cihan daraldı

Sinob'a göz yaşı dökdü felekler
 Yerde beşer gökyüzünde melekler
 Deryâda semekler dağda pelengler
 Düşdü teessüfe dil -figâr oldu

Boğça Adalı(?) Hüseyin Paşa arslanı
 Evvelâ düşmandan ol dökdü kanı

- 10 Bahriye askeri geri kalanı
 Küffâre bâ'is -i rahne -dâr oldu

İki üç gemisin harâb etdiler
 Kırıp yıkıp gark -ı yebâb etdiler
 Rus'un haksızlığın hesâb etdiler
 Sinob üzre zulmü bî -şümâr oldu

Edebsizliğinden basdı limanı
 Bir kimse münâsib görmedi anı
 Şurûtun hilâfi kânûn -ı sâni
 Düvelce desîse i'tibâr oldu

- 15 Bunlara sonra neler oldu olmadan
 'Abdülmeceid intikâmın almadan
 (153)

- 1 Tiflis -i müflis Kırım ele gelmeden
 Patrabol'a(?) kadar ihtiyâr oldu

Hoca Beğ iskelen yedi yarağı
 Kars'ı teslim eyle yeme dayağı
 Bu tarafda başın sallar bayağı
 Üzergit(?) alındı fâş hisâr oldu

- Bildin mi Devlet -i 'Âl -i 'Osman'ı
 Husûsen ikbâli şâh -ı devrânı
 5 Kırk dört sene seymen sandın cihânı
 O şitâlar gitdi yaz bahâr oldu

Batum ordusunda Selim Paşa'dır
 Destinde kılıcı kanlar işedir
 Büyük Tiflis eyledir bend kuşadır
 Teshîrine Tevfik müsteşâr oldu

Kahraman şecâ'at İsmâ'il Paşa
 Cengini melekler kıldı temâşa
 Kalkan şehrini yakdı ateşe
 Zaloğlu Rüstem'e kafadâr oldu

- 10 Hayıf Sinob aralıkda ezildi
 Her âh 'arşa çıkıb levhâ yazıldı
 'Arsa -i hikmetden kazâ çözüldü
 Şehbâz -ı kadere bî -şikâr oldu

Kâimmakâm Hüseyin Paşa suhtesi
 O suhte bozması vezir sahtesi
 Meğer keser tutmaz imiş tahtası
 Firârlıktan tekâ'üdlük kâr oldu

- Ahâlîsi aman dedi nidersin
 Bizi kime ismarlayıb gidersin
 15 Vezir şânı mıdır firâr edersin
 Dinlemedi bunca âh ü zâr oldu
 (154)

- 1 Kadısı Vayvat'da(?) aldı soluğu
 Hüseyin Paşa çok severdi bulûğu

Top ağzına verdi çocuk çoluğu
Her biri âzim -i ber diyâr oldu

Yağlı paçavradan hâneler yandı
Kız gelin feryâdı 'arşa dayandı
Kubbe -i âsumân âha boyandı
Felekler melekler bî -karâr oldu

- 5 Tûfân Paşa hazretleri zamânı
Sinob'un ki ma'mûr idi her yanı
Ahâlîsi candan severdi anı
Bozuldu riştesi horu zâr oldu

İşitdin çoğundan nolaydı derler
Anda Tufan Paşa öleydi derler
Kâfirden intikam alaydı derler
Ahâlî kâffeten târümâr oldu

- Samsun da bellidir metânetinden
Dîn ü devletine sadâkatinden
10 Terk -i hâb -ı râhat bu gayretinden
Zîr ile bâlâda nümûdâr oldu

'Âdil Paşa geldi mîr -i mîrândan
Hâssiyet ismi sevilir candan
'Adâlet merhamet ma'mûldür andan
Sinob'a başkaca iftihâr oldu

- Zihnî dâsitânın buldu nihâyet
Kalemimde nedir bilmem bu hâlet
Sinob'un başına kopdu kıyâmet
15 Âsâr -ı hâdis rûzigâr oldu

(155)

1 HÂZÂ HUTBE -İ RA'NÂ³⁸⁷

Elhamdu li'l -Lâhi ellezî at'amanâ biluhûmi 'İydi'l -Azhâ 'arîzen ve 'amîken ve sakânâ bi's -şerbeti ve't -tondurma ve'l -ayrâni bi -farti'l -iştihâi. Fesübhân'l -Lâhi ma'a havâcetine bala'ne'l -lukmete bi -mieti'd -dirhemi lâ şebi'na ebeden ebeden.⁵ Ve neşküru bi -hevâi mekâni mâ'i'l -berdi batnuna lâ halâ velâ melâ ellezî huve ikrâmuna fi fevke'l -cibâli bi'l -pelteti ve'l -yahniyüne ve't -tolma. Yekrimu ümmetehûbi -envâ'i'l -at'imeti ve'l -eşribeti bi -ni'meti'l -Lâhi Ta'âlâ. Mav'îze : eyyuhe'n -nâs dâmu eyyâme's -sayfî a'lâ fevke'l -arzi fi tahte'l -hiyâmi bi'z -zevki va's -safâ.¹⁰ Ve'sterihu ve nûmu ve kûmu leylen ve nahâren ve tenâvelu böregen ve sütlü âşen ve'l -baklava ve'l -bakla ve'l -fasulye ve'l -kabak ve'l -kadâif ve'l -helva ve yahniyyun fevkahe'l -biberu fihe'l -basalu ve's -sumu bidâ'iyyeti'l -ekli ve tecâvez 'an seyyi'âti'l -cû'î. "Külû ve'srâbû 15 henî'en". Kâle 'Aleyhi's -selâm "Kasvetu'l -kalbi mine's -şeba'i"

Sadaka Resûlu'l -Lah

³⁸⁷ "HÂZÂ HUTBE -İ RA'NÂ" başlıklı nesir Millî Kütüphanec Nüshası'nda aynen vardır. Zâten Millî Kütüphanec nüshasının son sayfası bu nesirdir. Yalnız başlığı "HÂZÂ HUTBE -İ RA'NÂ 'AN HÂME -İ MÛMÂİLEYH" şeklindedir. Tercümesi:

"BU GÜZEL HUTBEDİR / BU ADI GEÇENİN KALEMİNDEN GÜZEL BİR HUTBEDİR "

Kurban bayramının etlerini bizlere geniş ve derin olarak yediren ve aşırı bir iştahla ayran, dondurma ve şerbet içiren Allah'a hamdolsun. Sübhânallah ki hocalarımızla yüz dirhemlik lokmayı yutduk, ama hiç mi hiç doymadık. Soğuk su yerinin havasına teşekkür ederiz. Dağlardaki pelte, yahni ve dolma ikrâmından karnımız ne boş kaldı ne de doldu Allahu Ta'alâ ni'meti ile ümmetine çeşitli yiyecek ve içecekler ikrâm eder. Mev'ize (nasihat, vaaz) "Ey insanlar yaz günlerini zevk u sefâ ile çadırlarda, yerde yatarak geçirin. Ve gece gündüz yatın, kalkın, dinlenin ve yiyecek olarak börek, sütlü aş(sütlaç), baklava, bakla, fasulye, kabak, kadayıf, helva ve içinde sarımsak, soğan ve üzerinde biber olan yahni yiyin ve aç kalmanın kötülüklerinden sakın." "Âfiyetle yiyin, için" 'Aleyhi's -selâm diyor ki: "Kalbin sıkıntısı tokluktan dolaydır."

Allah'ın Resûlü doğru söylemiştir.

(156)

1 Merhaba devrâneler hoşgeldiniz
 Mısır ilinde Yûsuf -ı Ken'âneler hoşgeldiniz
 Geldi ahbâb oldu meclis -i bağ -ı rıdvândan nişân
 Şâdumân oldu dil vîrâneler hoşgeldiniz

Her biri bir Cennet -i Bağ -ı İrem'den gelmedir
 Ya hatt -ı şah -ı Hoten Çin ü İrân'dan gelmedir
 Belki Sultanü'l -Habeş beytü'l -haremden gelmedir
 yârâneler hoşgeldiniz

5 Hamduli'l -Lah gamdan âzâd oldu hep üftâdeler
 Şimdideler
 Sâkiler geldiği Zihnîdeler
 Âb -ı rûy meclis -i 'irfâneler hoşgeldiniz³⁸⁸

Bir gül -i ra'nâya yandım kârım efgân oldu hep
 Şem' -i ruhsârın görüb oldu hep

Farz edib gülzâra hüsnün eylemiş teşrîf -i bağ
 Gonca -i leb -besteler oldu hep

10 nisbet görünce bî -beden mehpâreler
 Giyipdir haclet libâs zâr u hayrân oldu hep

Gamzeler ebr ü keman şehbaz -ı candır el -aman
 Deldi bağrım kurbân oldu hep

³⁸⁸ Bu 3 kıtalık şarkı Zihnî'nin son şiiridir. Bundan sonraki şiirler eserin müstensihisi olan Ahmed Revâfî'ye âittir. "Temmet" (son) ifâdesi bu şiirlerin sonunda olduğu için bunlar diğer sayfa kenarındaki şiirler gibi "Ekler" bölümüne alınmayıp metnin içinde verilmiştir. Metin çok silik olduğu için okunamayan yerler şeklinde bırakılmıştır.

Zülf -i müşkünün Revâyî vasfeyledi sevdiğim
Kelk -i eş'ârım verdiler haber efşân oldu hep

..... 'uşşâka feyzin dilistânından gelir

.....

15

.....

(157)

1 Leşkeri mevtâ Kızıl Elma'ya eylerken şitâb

Nâle -i hüsnün

Miralay taburumuzdan çekse ruhsâra hattı

Emr ü fermân ser -hezâr

Dergehi dildâra Revâyî bende ola

Lem'a -i rif'at cemâlin âsumânından gelir

5 Efendim tende can ruh -ı revânım sen idin sañdım

Nice demler muhabbet sükkerinden nûş edib kandım

..... tutdum siper 'adâya oklandım

Mürüvvetsizsin ben ateş -i hicrânına yandım

Cihanda yoğiken mergûbumuz ez -gayr -ı sultanım

Hele çok bî -vefâlardan imişsin bilmedim canım

..... ne kemlik olduğun gördükde zâr oldun

Muhibb -i sâdıkın terk eyleyib ağyâre yar oldun

10 Rakîb -i kâfire uydun gülâbe dil -şikâr oldun

Vefâ gülzârını fâriğ olub dûçâr -ı hâr oldun

Bırakdın 'âşık -ı zârın figân u âh u mâtemde

Hayif istikâmetden nice geçdin bu 'âlemde

Gelib hüsnün zevâli gün geçer kâşânedden bir gün

Bozulup rişte -i kıymet düşer dürdânedden bir gün

- Nasihat istesen câiz dil -i dîvâneden bir gün
 Şehâ pervâz hüsnün lânedden bir gün
- 15 Kapıldın sınıf-ı a'dâya velî anlar münâfıkdır
 (158)
- 1 Kim â'lâdan farketmemek bilmem ne lâyıkdır

- Bana netdiler Revâyi gör ki hercâî ol dildârım
 Yıkıb dil mülkünü vîrân edib âh ol sitemkârım
 Bulunmaz ta'mîre imkân sevinmez yâ Hu dîlnârım
 Ana tesir eder elbet sihirler âh ile zârım
 Hem olmuş olmamış şimdengerü geçdim cefâlardan
- 5 Gönüldür neyleyim yandı usandı şol hevâlardan

Temmet

EZ HÂME -İ 'ACEM -İ 'İCMAN SÂMÎT -İ NÂTUVÂN TURÂB -İ AKDAM
 KETEBEHU AHMED REVÂYÎ İBNİ'L`-HAC MEHMED EMÎN EZ -
 ZİHNÎYÜ'L -BAYBURDÎ 'AFA 'ANHUMA

KETEBEHU AHMED REVÂYÎ BIN EL -HÂC MEHMED EMÎN EZ -
 ZİHNÎYÜ'L BAYBURDÎ
 'AFA 'ANHUMA

SENE 1290

SONUÇ

Üzerinde detaylı bir çalışma yapılmadığını daha önce zikrettiğimiz Sergüzeştname - i Zihnî (İstanbul Millet Kütüphanesi Türkçe Yazmalar No: 1123) bu çalışmayla edebiyât âlemine sunulmaya çalışıldı. Çalıştığımız nüshanın yanında Ankara Millî Kütüphanesi Abdullah Öztemiz Yazmaları Nüshası da incelendi ve bu iki nüshanın karşılaştırılmasıyla nüsha farkları tespit edilmeye çalışıldı.

Bu nüshaları incelerken iki nüsha arasındaki şu farklar tespit edilmiştir:

Millet Kütüphanesi Nüshası'nda argo tâbirler ve galiz ifâdeler gâyet açıklıkla kullanıldığı halde Millî Kütüphanesi Nüshası'nın müstensihisi mümkün olduğunca bunlardan kaçmaya gayret etmiş, çoğu yerde argo kelimeleri değiştirmiştir.

Millî Kütüphanesi Nüshası müstensihisi; "Çehâr -Şenbihden Râkib Olunduğu Rahvândır", "Trabzon Defterdârı Tahsin Beg Şe'ninde", "Trabzon'dan Felekoğlu Seyyâre'ye", "Erzincânî Enverî Efendi Şe'ninde", "Trabzon Kadı -yı Belde -i Erzincânî Şerif Kadı Şe'ninde", "Hamsî -yi Ra'nâ Şe'ninde Der Trabzon" başlıklı şiirlerde "Zihnî" mahlasını çıkararak bunun yerine başka kelimeler kullanmıştır. Bu şiirler mahlassızdır.

Millî Kütüphanesi Nüshası'nda yine mahlassız olup kime olduğu belli olmayan "Der Saadetde Bir Mîr Dâsitâni" başlıklı bir şiir bulunmaktadır. Bu nüshada sayfa kenarında bulunan tek şiir budur.

Millî Kütüphanesi Nüshası'nın müstensihisi birçok şiirde redif olan kelimeleri yazmamış veyâ yazmayı unutmuştur. Bu durum ilgili yerlerdeki dipnotlarda tarafımızdan belirtilmiştir.

İki nüshanın da birbirlerine göre eksiklik ve fazlalıkları vardır. Millet Kütüphanesi Nüshası'nın ilk 4 sayfası eksik olup, bu eksik Millî Kütüphanesi Nüshası'ndan eklenmiştir. Millî Kütüphanesi Nüshası'nda ise bizim nüshamıza göre "Dâsitân-ı Otlakçı", "Kırık Alemdârın Merkebi Dâsitâni", "Der Vâsif -ı Vâiz", "Derviş Şeydâyî Hakkında", "Dâsitân-ı Kazıyye -i Sinop", "Hezeliyât -ı Diğer", "Ez -Hezeliyât" başlıklı şiirler bulunmamaktadır. Bunların dışında Millî Kütüphanesi Nüshası'nda olup da bizim nüshamızda olmayan beyit veyâ şiirler metnimize dipnotla eklenmiş, bizde olup da Millî Kütüphanesi Nüshası'nda olmayan beyit veyâ şiirler yine dipnotlarda belirtilmiştir.

Bayburtlu Zihni'nin memuriyet hayâtının bir târihçesi gibi olan Sergüzeştname'si'nin incelenmesiyle şâirin hayâtının büyük bir bölümü gün ışığına çıkarılmaya çalışılmıştır.

ORIJINAL METİN

Al: Emirî Manzûm. 1123

با فطره اوله ایلم سوله بریز
 کنده قوت ایبر اولمشیم
 زخمه یوز دروز یوز کیم در
 رفه اوله شغورس ناظر
 چه غم یوزت یوز طره نیلایت
 ناره تم یز کرم یوز
 کیم سینه نه سسخته یوز
 رسناه قانغی غمیزت کهن
 صدی دله یوزی . م . جریک
 یوزیم ولور صدی اوله کلوز
 در کورله آخ کیم چه سکی
 سید سسغه صغیلو یوز دیم
 قاهره رده رفه حایب
 خیزه بیهوش جوب یوز غمیز
 قهر کورده سسخته یوز برادری

سعد کر سهره بریز
 یوزی لایق سوز رسیتم
 آله د بیکر رفه سوز
 بی یوزم نه خیم یوز یوز
 کیم کلور نه شورم یوز رفیت
 چه یوز دروز خدوم یوز
 کوزیک سیک نشانی غم یوز
 چه بیخیمه یوز بن کهن
 همه یوزم جرزده غمیزت رفی
 دره یوز غمیزت رفه یوز کلوز
 غمیزت رفه کلکی نه غم یوز
 آیزه سکی کوز غمیزت یوز
 رفه یوز یوز سوز غم یوز
 یوز کیم یوزم غم یوز سوز
 یوز یوز یوزم کلور یوز رفی

15

غمیز اولمشیت غمیز
 جامع انطیقه صغیلو یوز
 رفه سسگله اصحاب کرام
 چه لاکله رفه کلور سسغه
 غمیز کیمیز غمیز اولور
 بی یوزم ناچ اولور سسغه
 چه ناچ کلور سسغه
 بی یوزم غمیزت یوز یوز
 رفه سسغه سسگله
 ناچ رفه سسگله رفه یوز
 کلور کیم رفه یوز رفه
 بی سوز کیم خیر غم
 جوقه کلور رفه یوز کلور
 غمیزت غمیز کلور سسگله

بس کلور غمیزت سسغه
 جمع انطیقه اولور سسغه
 جوقه رفه یوز یوز سسغه
 انکاز سسگله رفه کلور
 انکاز سسغه رفه کلور
 جمع کلور سسغه سسغه
 بی یوز کلور سسغه سسغه
 رفه سسغه رفه رفه سسغه
 سسگله سسغه سسگله
 بی یوزم ناچ کلور سسغه
 سسگله سسغه سسگله
 سسغه رفه سسغه سسغه
 سسغه سسغه سسگله سسغه
 رفه سسغه سسغه سسغه
 سسغه سسغه سسگله سسغه
 سسغه سسغه سسگله سسغه
 سسغه سسغه سسگله سسغه

15

بگویی بوشخ سخطا بمریوی
 حترایه اوقلا بمریوی رفته بقیه
 انقوست آهوه کشر از تواری
 بنار از کوز کوه تاز صوره
 چ نقوزان حدراه چله زنده
 بهیز چلیج بریز قشقه سپین
 دهر بار خونی تیا کو قاسم درود
 بیت بهیم از حرف غرور بیجا
 سرشار از بهیله کوه بیک در ارت
 بنی بوهر حضوره بهرت مولک
 چینهو بیکه برده کله من
 خا بر درم آهوه خورده دور
 بو غلغله کت کدر من تیا رب
 حکم سنسرا کت سنسرا عیارت
 چ نزنه فتنه چیتیز زوق غی

بیکه بی خیرا حضوره بیور روی
 در دهر تکریم سنسرا کوه کت سنسرا
 بهیوت بیکه کور نقوزی
 دوا بختور ات بیکه برده
 بیکه از تاز بیز من روز
 چینهو با بیکه کت کوه شینا
 بیهیوت چیتوب تاز دور در
 برات سنسرا در ره دیم بیکه بیجا
 به خور زنده تیا کوه اوله ارت
 بر توب سنسرا بیکه واج ده
 بیت بهیم از خور تاز بیز
 خا خیم کله من فرشتی دار
 بنی سنسرا به حضور من دیوب
 در ارت سنسرا کت کله ایجا ارت
 بیت سنسرا تاه بیوت تاه تاه سنسرا

1
5
10
15

بدر شعوب توری شو بیی به سنه
 بیجا کت کله بیکه بیجی
 خور بیز بیکه شرمه تیا کت کله
 در ارت تزه دد تاز کله ارت
 زلفی تاز بیز سنسرا بیجی
 ق نسنسرا تاز سنسرا حین ده
 غلغله کور سنسرا بیجی
 سنسرا بیکه برده دور در
 بنسرا کم خور تاز بیت بیجی
 بیجا بیز تاز بیز بیز بیجی
 بیز تاز بیز بیز بیز بیز
 بیز تاز بیز بیز بیز بیز
 بیز تاز بیز بیز بیز بیز
 بیز تاز بیز بیز بیز بیز
 بیز تاز بیز بیز بیز بیز
 بیز تاز بیز بیز بیز بیز

بدر ارت کت کله تاه سنه
 بیز بیجی تاه از بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز
 بیز بیز بیز بیز بیز

1
5
10
15

1 برای ستر جبار تو غدا من
 چشم خنده خنده که در دور
 بهیم و فدای شرفی بدست
 خسته بجز پی که شده بهیست
 بهر دردی جدی سلاقت برکن
 فروغ غلغله در آینه خندان
 بنه با تو بر سر عین غلغله نشن
 کعبه عین گلگون در بنار
 شکر در دور هم در سواد تو نشن
 دیوانه بنده بی سواد تو نشن
 بدست تو خرافه خندان تو نشن
 آه آن سینه مستی از می
 گویند زانکه فدای تو نشن
 رعیت آنجی که از دست تو بود
 در سواد تو از آنجا که نشن

10

5

15

1 تو غلغله خندان که کرده من
 صباح تو خنده خنده ز دور
 کیم بهمه شیوه بیوز از خنده
 در ضربی که تو نشننده فاده
 سدید رسد تو ز دورت غم بی
 پنهان گلزار تو را سوز بود
 بی حلقه بر جو دست صفت
 زنده در سینه بند تو کیم
 تو غلغله می نشننده رب
 به نشین رویی شیخ با لب
 سینه مدح سینه بند تو کیم
 بوبد سواد تو نشننده رب
 برفت بهت نشننده کیم رب
 کیم رب صفت زنده نشننده
 تو غلغله آنجا که نشننده

10

5

15

یک شعر خنجر

1 جنین در زنده اند از اول
 شکسته چنگی لحم بزادی
 بدی بر قافه قطع سطح بزادی
 بر بلغم سفیدی با کرمه شده
 رفته در بزوم پخته سه صورتی
 بن اولی که سستی من آنیم کرده
 فی عقلی که نهی دره یعنی
 بطنی به بنده شدن به پشت
 در در قطع با یک بسته اولی
 طرفی مجزوم با یک
 آید که صفت کهنه و صفت از صافی
 صدمه خلاصه و بسیار دیگر
 درجه و نوردیم و زنده در دم
 نماند سنجیم و نه اقه هم
 فستق از کرم بوی صفت شفاف

15

1 دیر کوبه او زینقدر سدید
 غلیظه و سست کبر سدید
 دیر استخوان و قلاله صوره
 بود بد بزود و سواد صوره
 دانه سن سه صوره می دید که
 کوبه سوزن شود می بوشی زدی
 چنان که دیر اجزای زنده
 در بر قوتش سوزان شود بون
 چیده که میان می قوی در بر قوتش
 کتوم در بر سوزن ترسک
 با در بر این کوزیم اولی در دم
 سوزنی با باغ و نه کف دم
 تیزتر حال دکل می نمانیم
 سنی غصه یعنی غریزه قوری
 قوه اغای از با بود در در
 اختیار می غریزه
 بند که کوه و فیضه فانز
 دهن بود زده از او است بست
 برود غصه چنگه نماند بنده

15

و کجی عود به به نین کز سر

سهم به سوزنی در دین کز سر

1

خشمی ز کسه شکم به سینه

خشمی ز کزیم ز کسه دستم

آه سوسوی هاشم جماع

کیر بی به و نین دینه و نیر از جماع

عزیزه د حسن بنیر لشکی

هم به عطر و بوقه و دانی

عزیزه زیا که هدی کوه خا زه

خشم علم به یکم سزای زه

5

نایز بر افغان در بن مرود

شاهوه کند در بن سعید

انگلی فونگی انگلی سسه ک بیضا بر

صا نر فونگی فونگی قه به به بیضا بر

ایه اولم کچی کوز ز سوز فوج

سوز و ز کزیم صفا در سوز فوج

انگلی آت افغان در زین با لطفه

سوز و شیخ جگر با لطفه

به به بر بن سینه به کوه زه

به به بر بن هدی ز سینه کوه زه

10

ژده افغان خضر بر بنی ادراسکی

خوشه این شخصیا بر ازا ک

به به بر اسفه و دهقه افغان زه

به به بر جا هدی و نین دینه کوه زه

به به ز سناه فر سناه افغان زه

به به بر صا و نیر بعضی افغان زه

وز هفتی نعلیا فک

ده که کز کسره اریک زانی

به به سرفنده و لارانه افغان زه

به به و کز کز شانه افغان زه

15

نقد زوره افغان ک بیوم

ژده به نیر تفهک لاسع

1

نقد جود در عتاب و سنا

سینیا زیم خنوب اول سنا

خورد و ارموسن افغان لطفه

فخر اسن خیره اولها نشه

نزدک به در کله سزای زه

نزدک به برت ادین به نضیه سزای

نزدک به بر کن شکم زلفه به

دکسین به جود خ زلفه به

5

بر بن قنبله بر سوزی صغیر

موسن افغان به جند بن صغیر

جبهه لطفه و سوزی به اریک

هد موسن افغان کز اریک

جدا فاده کوه صغیر صغیر

موسن سکا زده به صغیر

کسبه سزای خنوب کیم حله

خنده بر بن بنیمه خنوب

خوبه و کوه صغیر عالم موسن

بر اریک به کز توفیق خیار

10

سینیا زنده اریک به نین دینه

اسعه بر بنیه در لیم به سزای

که ره صا صغیر زنده کوه

از موسن توفیق آکا کوه کوه

و نیر سزای کیم کوه توفیق

بر اریک سزای که انا در سزای

با نفع سزای سزای سزای

ژده افغان به سزای سزای

افغان زده کوه کز نین دینه

ژده افغان به سزای سزای

15

1	بر مناهی آگهین بر بیهلر	آگهین بر اوبوکر بیستلم
	تیز بیز در گیم جی مرزوردی	بیز شعیفی بوی موزودی
	ایچول سه توره کوز بر نایب	رعوی مضطه مثل صاحب
	ظلم وار فخر بی اسرارل	نوع جی ایلد آکین قائل
5	بریز مسکنی اوبو بوری	نوسبیه ابر حکم نظره لی
	هر نفس مؤمن آقا نوره ایی	بهر بهر کوه کوزه در منار ایی
	ایله بر بول حکیب سخنه	سوز و صیبه هیث یکتی
	نوبه بر بیلگنه رنخردانی	اوبدی بر زانی و دین قلیبزی
	ایله بوججه اولاره نارا	ایله بوف جیا کجی نیرا
10	دیردهی قره قوش اییز موچ	بیله خدایم اوجده بیجوده
	دور سرخه هر لیل خالی	قاصیانه نورد سنهک اوجای
	جسته نیس آک ایلر عیالار	مرد بر ویس ملکن ختیه یوز
	بولخاردن ایلد کیم مشورورد	قاصیه ن کریم ایلر کتورد
	خفاق آینه بسنه لیلج بقر	مسکنی هزاره قیانا سقر
15	سخنی سال شماره قامت	کوسینه هر ره لی قره خوره نیت

1	سردی بیس کن رفیب اهل قضا	اوسر شوره ناسب نانی
	نوبه بر یکنه صفای ستموز قیام	دوبه در بیلگه نورد شام
	بوهر بر کیم عفو رده بیله نیر	اشرفن هیلل و ده بیله نیر
	حیث و عیله عظمت کیمی	تیز نیه آروغ نیت کیمی
5	دیزه کیمک عیاراً بانه	بیز نیر اوزور عیله شاه
	قره یقین زور عیله انک	رشمه جانلی وای بانک
	قوه آغاج نزل کلیم سینه	اوتور هر حقیره فرمالی
	نیز بر برته کللی غائب	نیزه میرور کیم رعیب
	اوسیب قیر دکلار سیر	قنق قاسقم قنق میر
10	گیانه سهه نفزا ایله هکلی	اوبه بر له کرم و ناسقنه
	سغیارد دیر رس میرلیری	ایله یل بایز قالم کوری
	خازار وار زهره اوجکون	قنق نندن مو نکلر کون
	بوهره شاور و نایا بیلیم	آه سنی قنق کر و نکل ایلم
	نیزه وار یسه کیمی بسوله	آه قنق بویه نیت آردو لظیره
15	کلیم نایله اذغانه	اوبو بول اییز رعیبکانه

۱ ایام یزید شامو موجود
 درم جیزان شکل سه مهر بود
 برشت نشان در بار یزید
 نه زال الله یعنی سخن ایچ بر
 بری زانیکند سفاری
 برد تا بو سفنک آن اسکی
 بر موزه خرابه در حیره مهجود
 دوی و نغین صد تیار یونی طوی
 قاسمی سرتوخ آره لایه کویبر
 الایانه بوز بکره فضا
 قاسم سینه بوی کون لایه بون
 مصلح د کلیم رکله بویون
 محمید بوزان سینه خیل اسنال
 فیهی بیوز بون اوموز بکره
 آدمی حشم یه ده صو قر
 قاه نوره ایچقا ر مشگن کور
 سانک به صبر کور ساس 15

۱ بره بر آتم خلدو کویا
 جگلسن نغمه او آن اسک
 بن مولیه نجر بدر علما
 شعی عشیت بوی نه بره
 کور مدوز بوز اوله لی چشم فلاک
 انق بریده کویک موده در
 بوی عیلم بروت اوقوز نخلع
 اوله جا هلاک اره ناب کیم
 یقینا بیه نغمه طالع بهموم
 اخدره بنجرا لی رشمه ایچ
 سله و کله قولاره او بیوز در
 کولور اوله بر قوتنا حیوانه
 یلینی سینی آره کولنا بیه چشم
 بیاک لاریچین برانجنا ایچ بر
 دیکلم مره یزیدی لاریچین در
 15 دکلاره

۵
 1
 5
 10

۱ - در ضمن این بر سر خطی که گفته شده
 ازین بورد هم قاضی نورانی
 همسر این شکله جنبه
 قدر ترسونه جیغایا از طایفه
 اولی در این است خود در کتاف
 دعوی در رشتنا یکنه
 بر دیوار به قدر فخره ایوه
 منی صحنه بوز فضا ده سبلدی
 رضایطن خود از قضای الخاوم
 عاقل و عاقله از زبان باه
 حکم ادر منیم است حکما
 حق ابرار بر در افکاروی
 او ترسنا حکمت ناموسه قوی
 بوسله از کرم ایقده
 دفع اضحیه مدله کر ارم

15

۱ - آید جیغ در این کور در این طایفه
 یقین بر خستی بر فخره روی
 بر بیوه در این کور در این
 بهر بیوه در این دو کور در این
 جده نمه بهر سر خود بهر
 با شکله جیغ و بیوه سو یکنه
 شکره بر منی جیغ بر کوری
 روان نشنا حکمت بر دیوار
 بر بیوه بر منی بر منی حکم
 خانم روی نمه و عاقله بر نه
 جیغی قره یار افکاره
 سیرج قانونه کیمه اندازی
 نه بر بیوه نه سالاری قوی
 رشتی سببه صحنه از فخره
 جوده بیار در روی مدله ارم

10

1

۱ - خرد و جبار سباه ایضا
 وار شیعه از دهنی آنک اثری
 داده از دهنی کورانه دوش
 بدست رشتی خود و عفره جیغ
 سوز بلور تا ایمنه مانده عقاب
 رزین بر منی مثل شرمه
 آتوم حوض او صفت فخره طایفه
 یکی بر ساه فخره سیر در کجی
 داده مانده ها یو کراهه ابر
 بر اسم بن صاه بلور یار
 کاهه ای با بین کیمه اوله قور
 قز فخره کیم جیغ از فخره
 کاهه فخره نا کیمه تلدره قور
 جیغه آتوم بر آنه و ابر
 بقیه بولده کورانه کور کراهه

15

۱ - دین ارازمه بزه منلو
 جیغ روستا توده اوله جیغ
 داده دهنی صحنه کیمه شینتر
 زکر با ایمنه قز فخره جیغ
 بورد خاقانه تر کیمه بر عقاب
 کبره یوزینی مانده ای قاز
 بیجی سینه اوشنی با بولم
 بهم ویزه بن منی جکیجی
 عوی ده لده ای صفت کیم
 فخره کورانه کیمه زیناره
 ذده صام کیمه فخره دوز
 ذده دهنی کیمه فخره جیغ
 ذده قز کیمه فخره صفت
 کور رشتی بر آنی و ابریک
 آید بیوه کیمه فخره اراهه

10

1

۱ بنی قورده نشند کند در حوال
 ه طافه و کوه منا خجسته
 دیزین جنبه لقم بدین
 شبهه کن در سر اولاد خجسته
 ۵ خجسته در سله و دیزین هم بر خجسته
 و کوه از سینه بل بیت لقم
 لانه در دیزین کوه سینه
 ۵ - آفاد یار اولاد یار
 بود و شعی دیزین بر خجسته
 دیزین و دیزین شکر سینه کنده
 خجسته عار و دس اولاد کوه
 دیزین هم خجسته یار یار
 بود منک خجسته اولاد
 لانه کوه دیزین بر خجسته
 خجسته خجسته یار یار ۵

۱ پروکاشایان دیزین خجسته
 دانا خجسته ایسی بو یار
 صد نا اهلای ناکند کجور
 فداک اولان خجسته ایسه دیز
 ۵ ایبار کوزی دیز خجسته هم
 خجسته زوز اولان دیز
 کور دکر اولان می خجسته
 کور اولان دکل و خجسته ایبار
 خجسته خجسته ایبار
 خجسته کورینه دوشور خجسته
 مال خجسته ایبار لار دیزین
 خجسته خجسته هم خجسته هم
 دس یار دیزین خجسته خجسته
 خجسته خجسته بلنگ دیزین
 یار دس اولان خجسته خجسته
 خجسته دس اولان دس کس
 ۱۵ خجسته خجسته خجسته

۱ - در وقت غروب در میان بویان

یاد ز غمزداد سر مستی جان
 دست را میگویند بر زخمندست
 بدرد در راه تا غمگنی رفت
 صواب سر به نیز نجیب زوز
 غمغنی حسنه المکر ساری
 در کج خالقده زود یکی
 ز غم خاستت جمع گستره
 خنق آنگه بفرنگل بست
 بجی سجاده بر آدر که یاه
 بوجه خدایم کن هم آنگه
 و خزان صفت اولاد درک
 اوفه کجی برین خالصره
 در وقت غروب در میان بویان

5
 10
 15

۱ - در کوهستان تراکتی و نور

خندان غیبی لطفی اورد
 کور بود کیز سون و ده سرقت
 و در ساله غنینه اسنالی
 سنجای غمیز قضا ز اویوی
 کتور به بر کیده لطف موره
 ق غمغنی با کس ز در راه
 ایله بر مالیه بر ایوانی
 بزد سره کتورده هم دور درک
 قید با کس عیسای سائل
 کادرین بیوره بزیم و باران
 قاندر تخم سهیم باران
 تنم سیز بقلر کندی
 اور زین این زین این زین
 قیجرا ستاره کی اصد و طوری
 در کوهستان تراکتی و نور
 بر تو خانه در دید آخر کتور
 کونان در کورنت انزوی حالی
 انه جزئی وقت کجورک
 کلای بر منوره پنی نابوره
 اویله بر او کیده کیم فرضا
 کم قبول اکتب بود نکلان
 بزور بر نه کتور کتور رسا
 پیر بر یکنه صوری سائل
 انچه سر ماهین و ز جاره
 پیر صد شتر فله زین
 انکلان صکره دست لهدوی
 عتیا اختر مجیب در کتور مجید
 صانه خزان سیر کور او بیسای
 صدق آقا بوزر آخر اینی صبح

5
 10

1
 ۱
 ۲
 ۳
 ۴
 ۵
 ۶
 ۷
 ۸
 ۹
 ۱۰

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15

۱ جیفه افغانانای سرهنگل
 بهر و حاله در صومعه صوم
 کز جیفه از صفت و کبری
 کز سرور و سرور سلطان روی
 بز سر بهیله بجهه لای ۴
 یارانی اهلین زارور بولش ۵
 ایله کور کور لار آرقه رفته ۶
 بهر قه لاسی قیل انا چاس ۷
 باب سبج اسلام اوزومه وصل ۸
 و سبجی اولنا بجه ارف ۹
 سطاک و نه جلوب و نه جوبک ۱۰
 دینه یرب هر بی زن فابونه ۱۱
 نارهجه ایا یوب چاهه و سبج ۱۲
 سو یله رب بزج بر دیکله ارف ۱۳
 هدر و ز انکا کله و کور کله ۱۴
 بو شوره مانن الیوب سبج ۱۵

۱ ز ازین سوله سبکی
 زه از بیلک زه زه کورگی
 کوزله قور کوزر لب اینده
 تخم زک ز نام بو کوریا
 زه کورک و دشمنو نجی پری
 یه بومه اول زرس شهود دیو کله
 دوشه خداروی باجه زه زه زه
 قو ز بولور لب بر سارونه
 نوز ز بدمه نکلک لکه کور
 آق اول ایوب کوزله آق
 آب آجیله ایه ایز خا جیری
 آق کم کورم جیک روی جلقی
 بآب خان و قاش ز جام
 زده اول جیفه کور ده دینه
 زه مه حکم لیم زوز قطنه
 کوز زک باغ کور زه زه زه
 ۱ ز ازین سوله سبکی
 زه از بیلک زه زه کورگی
 کوزله قور کوزر لب اینده
 تخم زک ز نام بو کوریا
 زه کورک و دشمنو نجی پری
 یه بومه اول زرس شهود دیو کله
 دوشه خداروی باجه زه زه زه
 قو ز بولور لب بر سارونه
 نوز ز بدمه نکلک لکه کور
 آق اول ایوب کوزله آق
 آب آجیله ایه ایز خا جیری
 آق کم کورم جیک روی جلقی
 بآب خان و قاش ز جام
 زده اول جیفه کور ده دینه
 زه مه حکم لیم زوز قطنه
 کوز زک باغ کور زه زه زه
 ۱۵

زک صفت

1 اجود تابان در برد ک زلفت
 1 اتیر که زده خندان ضمیمه
 ارانگه روز به طهر می بجیسا
 صد و عطف در منقہ آیا
 نیز بر سر کمر که بود نشسته
 نقش کرم را ک نشینا در منقہ
 ایتمج کرمی در حرف گوئی
 سخن به فلک کی در جهاک
 زان کجا سوز در دهنه به کیم در
 زان کجا سوز در دهنه به کیم در
 بدی خفا سوز در دهنه به کیم در
 نغمه حقیق و بر سر یار سده
 کیم در آتاک و دن بو کلام بر کز
 پر زنده می یا از منقہ نمی
 زلفت صاحبی بیگز لر
 او تا فخر میوز می بیوز به بیخیزد
 دست به آن صوفی به جالیج
 شیرینید دین و نور با نظر
 زینت بخورش صوفی سده کیم در
 عفا بر فنا جو بر دینف

1 اجود تابان در برد ک زلفت
 1 اتیر که زده خندان ضمیمه
 ارانگه روز به طهر می بجیسا
 صد و عطف در منقہ آیا
 نیز بر سر کمر که بود نشسته
 نقش کرم را ک نشینا در منقہ
 ایتمج کرمی در حرف گوئی
 سخن به فلک کی در جهاک
 زان کجا سوز در دهنه به کیم در
 زان کجا سوز در دهنه به کیم در
 بدی خفا سوز در دهنه به کیم در
 نغمه حقیق و بر سر یار سده
 کیم در آتاک و دن بو کلام بر کز
 پر زنده می یا از منقہ نمی
 زلفت صاحبی بیگز لر
 او تا فخر میوز می بیوز به بیخیزد
 دست به آن صوفی به جالیج
 شیرینید دین و نور با نظر
 زینت بخورش صوفی سده کیم در
 عفا بر فنا جو بر دینف

15

10

5

1 بند در زده در من خوشایوش
 1 من ک لقمه در بی بیوت کیم در
 دریم آتاکه ای کور و دستر بود
 بر شیبه شیا بر آتاک
 ایینه صیفه م
 مدراس سزاک ای کور و دستر بود
 5 ملان بر ناریک دریم باور
 دریم ناریک قائله او طهر
 صدر روز در سر می کیم در
 بنیاد یک فرد فلک زمین یعنی
 10 دبیر از تصور یک سستی سنی
 زود روز در سر می کیم در
 ز کور سیم سیم نغمه وار کیم در
 نفس سیم سیم نغمه نغمه
 غنی در سده ایینه بقالک
 شیای اسکالر حاجتوفی
 15

15

10

5

اجود تابان

۱ بنام برزخ بنامی در ضمیم نمیدار
 عده از شرف از دستم از آن در یک
 وقت از او بگویم از تو هیچ خلافت
 پیدا نخواهد شد و در اول او هر چه
 شود بدین بار بر تو برکت بگذرد
 شود و هر چه بر تو بیاید که بدین
 بیاید حق تو است از آن بدین خاطر
 بر تو که هیچ چیز از تو
 سست از تو را هر چه در دستم
 زینچه را بر کلاد او را میدارم
 خدایت را بگویم یکی جزای به
 چینی که در دنیا در دیوار در هر چه
 صدراعظم شود که یکی که کند
 به حدود در میان از دنیا در یک عالم
 ندی یکی ده سال بدی نیم که جمیع
 15

۱ آرزوی منی از اقطار ما نشینان
 بجایه کارهای بچشم رفقا به نایب
 کنم و بنیاد هر کار که در سواد
 فغانی بگویم از خود به نشانه مظهر
 رسد آتشکین مظهر حق نایب
 به نایب می بیند که در تو نشانی نایب
 نفس و سخن تو بنده است بوی
 بفرود نشانی که به با طاعت مظهر
 خانه روز جزا که در مزارع او
 آتش زدی نفس در یک صحن نفس
 برینچه بر بنده نفس از دستم اندک
 به نصیب ملک تنه بر فلاطه
 تا خیار حسرتی که در روز بگذرد
 نفس و نشانی مظهر از کار او
 را از روی صدای سخن مظهر
 15

۱۰۰۰۰

۱ - منقح به شکر و شکر کبیری
 ۲ - زرد و زرد پیر و زرد
 ۳ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۴ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۵ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۶ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۷ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۸ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۹ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۱۰ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۱۱ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۱۲ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۱۳ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۱۴ - کزک و کزک به زعفران پیچ
 ۱۵ - کزک و کزک به زعفران پیچ

۱ - لادن کرم خرد و زرد کزک نیم
 ۲ - بولا ز شکر و لادن کرم خرد نیم
 ۳ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۴ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۵ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۶ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۷ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۸ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۹ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۱۰ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۱۱ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۱۲ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۱۳ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۱۴ - زرد کزک و زعفران پیچ
 ۱۵ - زرد کزک و زعفران پیچ

تشریح روینہ انشاء اولیٰ	آہ بہ آہ تپتے ہیں اولیٰ	1
یہ فریبہ بہشت و سرور	آہ بہ آہ بی روزگوار	
فشیقہ بہ آہ تیرھاری تیلو	بہ آہ نہایت قبضت	
تو تاج میر تیر ہجرت	تو تاج میر تیر ہجرت	
خوشتر سہفتی سخا و سخاوت	خوشتر ہجرت میر تیر ہجرت	5
لاریچہ دوزخہ مستانہ	آہ چہ دوزخہ و در در تیر ہجرت	
بھی کہیہ محتاج اجرت	کو کلام زرد و زرخ اجرت	
تیر و ز دلانہ اکھنڈی لڑت	آہ تیر تیر تیر تیر تیر	
فان ارتوز نہ اجابہ	بھی قاسم تیر تیر تیر	
سیک سیرتک و کشا نہ کیر	بھی صورتک سدر چا لگی	10
جملہ آہنوی جنات اہلن	آہ تیر آہ تیر تیر تیر تیر	
جملہ تیر جملہ تیر تیر تیر	تو تیر تیر تیر تیر تیر	
بہ آہ تیر تیر تیر تیر	بھی تیر تیر تیر تیر تیر	
گنہ آہ تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	15
یہ تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	

در تیر تیر تیر تیر تیر	در تیر تیر تیر تیر تیر	1
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	5
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	10
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	15
تیر تیر تیر تیر تیر تیر	تیر تیر تیر تیر تیر تیر	

و در در محکم نشود غایب بقیه

نیز در بی بی بی بی بی بی بی

دین در دین در بی بی بی بی

بیت نشود ستر ستر ستر ستر

بده در دین در بی بی بی بی بی

جمع الجهد ستر ستر ستر

در در ستر ستر ستر ستر ستر

رازه به به به به به به به به

هر یک صیغه قرآن ستر

بهر به به به به به به به به

راست ستر ستر ستر ستر ستر

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

1

3

10

15

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

بهر به به به به به به به به

1

3

10

15

بهر به به به به به به به به

1 سناور در بیخ آواز گویایی
 نفس نادمه ستی نگرایی
 جسم بی روح است کلکای چینی
 کوه جویله سنجک انگیزی
 کمدی بر تنبیه آه شیشه
 روی آرد و فیلوفه بدینین
 سیه همدی بود در بینیم
 بیدار جوجه فام خاویز کاکلی
 غای - بجای عالی کریم
 بر نظیر زمره شاد و صفا بکر
 کشتی نایب جز اشک
 جوی شوره تا کتم بولون
 عکس آفتبده بالاد در سر
 در در آینه و جویله سر قوی
 نشه هری بد غزل مدیله

3
 5
 10
 15

1 زده آرد زین و غنچه در بو
 باز بینی غلی جود در بو
 بیدار در کره ریش و غنچه
 جگر اهدا قیل و قاف
 آندک در کوب آینه بویوسف
 آغبار کاب خرطه زرد
 5
 10
 15

آه چای از آینه مریک آه
 همدکار نامه شده نون
 کد صرا تا یقین یا یا کوه
 بر لبوس کین انیم آه صبر
 رضانه سحرل هه اولکوه
 نادره هر بریز انشاره
 بر شانه اوغلا نه جود جوده
 کوه جوه آران قیدر قیدر
 کوه جوه آران قیدر قیدر

15

صاف کوه

نورالهدی و جعفر	سند دوره	۱
محمد خانی رضی الله تعالی عنہ	تاریخ و تالیف	۱
سید نور محمد و نجیب	تاریخ و تالیف	۵
سید علی محمد	تاریخ و تالیف	۱۰
سید محمد	تاریخ و تالیف	۱۵

سید محمد و جعفر	سند دوره	۱
محمد خانی رضی الله تعالی عنہ	تاریخ و تالیف	۱
سید نور محمد و نجیب	تاریخ و تالیف	۵
سید علی محمد	تاریخ و تالیف	۱۰
سید محمد	تاریخ و تالیف	۱۵

محمد خانی رضی الله تعالی عنہ

۱. بیده برین بیت بر شوخ
 کسه انجیمه دستیاره شوخ
 صدیق علم آینه بوزوره سن
 کندرخ دوسته بیدرسه
 خزانق شاکه انجومه تکم
 کاوره کوریه هن مکنه
 نصیب بره کورده شیده جوی
 بر کین سن روضه حکمت
 دفره کین بکون بر جواد
 عهد بر شوخ سخی نانه
 زبوره علم بخته کون
 حکای دیو بر آسا وجه
 رضیل بزور خضر مورود
 10
 بی کسوب جهده وریده بوزری
 سینه کجی کجی ها بختگیه
 ارضه رب قره سنه بوز لوله
 بوز قد سنم فزازه اوزری
 شیخه لوری شادین بوز
 15
 سب دیوره شوبه اوزر لوله بر

۱. نامه بزوره انخر بستره
 نامه تاریخی دکله رفیره
 کون جی برله بستی کن بر اوله
 بزوره و انخره سزایا بزور
 نندرسه ریایه کونک
 جفا بونا بجه برتر بونا
 سینه کنه کوی بوزره کله
 نایه بزم شولرا نام بولای
 نیزی تاریخی صفا د بوزره
 دوز بونفا آقا و بومرک
 سنو حانه سنو حانه
 بوز سوله تره کون حانه
 طرز سنه حله کبیر اشعاری
 دوز انور بیضا سنه
 سنه کسک سنه لوری بوزره
 10
 نامه بزوره انخر بستره
 نامه تاریخی دکله رفیره
 کون جی برله بستی کن بر اوله
 بزوره و انخره سزایا بزور
 نندرسه ریایه کونک
 جفا بونا بجه برتر بونا
 سینه کنه کوی بوزره کله
 نایه بزم شولرا نام بولای
 نیزی تاریخی صفا د بوزره
 دوز بونفا آقا و بومرک
 سنو حانه سنو حانه
 بوز سوله تره کون حانه
 طرز سنه حله کبیر اشعاری
 دوز انور بیضا سنه
 سنه کسک سنه لوری بوزره
 15
 وینه بزور

1
 5
 10
 15

1
 5
 10
 15

1
 5
 10
 15

Handwritten notes at the top of the page, including the word 'تاریخچه' (History) and other illegible text.

Main body of handwritten text, organized into several columns. It appears to be a list or a series of notes related to the subject matter.

کریه اهل کی زوز

هر گاه غم جول اهلید

کدام می آید هم آید هم آید

لانه زهر سیر زهر مسیح

تساوی قوس و قضا قیاس

دو گوی ز زکر در دهه کریم

زلفن سیدای طرشه

سپهین مزاره کتک دست

ریغ . صد زکن خسته

کلا کلا تا برین دله برسته

موفعت برکت ایزه اوله اهلانر نیلا

کوسرجه اوله ایله ناله ناله ناله

سورگه . . . کور برلانی دور است

پیش نیسته . . . ریغسه ناله ناله

شخصی ناله ناله ناله ناله

کوسرجه ناله ناله ناله ناله

زلفن دهله

1 ننده بر سنده نذراغ درلاک نیمه وارن کن شلیه بجایت جازیم
 دره درلاک عه بری بهار درلاک جازیم
 سنده سزاع از دره درلاک عه علم بهایه
 بهی جانیان بهی این سزاع از دره درلاک
 سزاع سوری میر کو نم بهی بند
 5 کوز تو بی شیم مد اسمی صبا ساس
 روضه سید میر ستم سزاع از دره درلاک
 سزاع اوسه در با به در دره درلاک
 با باغ نجیب سزاع سزاع از دره درلاک
 زای از لاله لاله کریم سزاع از دره درلاک
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 10 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 15 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع

1 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 5 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع

سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 10 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع
 15 سزاع سزاع سزاع سزاع سزاع

۱ حکما یا بقدر قهریبانیو ایضا سر عا بر ازلت
زیاده کسانج تعلیمین ایل ایلوا

۲ آخیرینجه بر در انا بورد زورده حیایم کوره در اولت

۳ برینک بیزه یی برده دیزدی برکجه ا طیا ندری اولت

۴ خلدن برین بیزه قی انا کیمیم آید کوره کیمت اولت

۵ آست و زده برده مارتور اما رده کورور قو آنا غامه اولت

۶ حاتم قیاسه سوزیم قهریبانه سوزیم بهم نه دو سوزیم اولت

۷ دنایم جنت بینه برنج خورده کلان ایلایم شدر آردینه کجه برنج اولت

۸ کیمینه کیمینه موددی دسینجی موفیه فایع سباجی اولت

۹ ناسه بیزه یی بوشیم به برینا زده فاشیم بر سیکله اولت ایلت

۱۰ یی بیله دره و زورده بیلیم در هادی یلایم ایلیم در اولت

۱۱ ای برینک بیزه برده سوزیم ایلک بکاردیک بیزه ونله اولت

۱۲ بواج بیکره اولت ایلک بیزه بیزه کلکلی بواج برین اولت اولت

۱۳ سوزیم بیزه اولت ایلک بیزه کلکلی بواج برین اولت اولت

۱۴ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۵ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

تذکره

۱ بیزه قهریبانه سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۲ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۳ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۴ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۵ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۶ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۷ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۸ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۹ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۰ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۱ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۲ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۳ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۴ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۵ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

۱۶ انا کورده سوزیم بیزه بیزه بیزه بیزه سوزیم کلکلی بواج برین اولت

تذکره

1 بیخه بختنه ده و نخلت نمونه
 بیخه ده و نخلت نمونه
 2 سال ترکانه و بوز در افراسیاب
 سال که اکویله سینه بود در نخل
 3 امانی آن امله بوسه زانان زاد
 بیخه ده و نخلت نمونه
 4 نامه زایا سینه بوج سیکه نازلی
 بیخه ده و نخلت نمونه
 5 سدر سر کزین در کزین سدر به
 دوز در تو سینه کاسه نمونه قوری
 6 سبب تفلیس تازه لاله روضه
 اکستره که کله ماب فیضه نمونه
 7 زنه لوریز در نیریزی که لوریز پلار
 اکرا اکل ایتج اینه در سینه نمونه
 8 کزله اینده دیکته بر حیا با نشه
 بو عینی بیره نا با کله نوزک اثری
 9 ازان کزله کزله کزله کزله کزله
 کله ازان کزله کزله کزله کزله
 10 جزم دنده بوزم نظر صد ده کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 11 یک میله و در سینه اوله نخلت نمونه
 کزله کزله کزله کزله کزله
 12 کله او دور یه کج بوضی سینه
 بیخه ده و نخلت نمونه
 13 نو کور کزله بوزم کزله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 14 انتری لاله کله و حله و در کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 15 بلغم ارمی حله و در کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله

1 ره لاله بیل لانه و مطلقه و ایزم
 کزله کزله کزله کزله کزله
 2 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 3 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 4 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 5 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 6 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 7 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 8 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 9 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 10 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 11 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 12 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 13 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 14 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله
 15 اول کس کله کزله و لاله کزله کزله
 کزله کزله کزله کزله کزله

بیخه

۱ نوه سفحه لره بر نوه در ستره اگه اندک سفحه ستره چینه
 برچه کونک این کونک نوبه در نوبه بیضا و کوی و کوی اصفه بر سینه
 کونک سفینه به بر نوبه کوی و کوی نوبه بیضا و کوی و کوی اصفه بر سینه
 بیضا و کوی و کوی اصفه بر سینه آرزو سفحه به بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 ۵ خنده سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 ستره بیضا و کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 ۱۰ نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه
 ۱۵ نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه نوبه بر نوبه کوی و کوی اصفه بر سینه

۱ اوله دره سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 ۵ سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 ۱۰ سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه
 ۱۵ سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه سفحه

هیچ بر صد چیل اینز عطا کردی کنف ۱ نیت همه ارضی می بیم بر کار مضام
 بسنت سواد در خاستن دور از ۲ چونکه اول و ده دونه درفش یا خوش
 زال خرقه های عین دانه، چنین با برای ۳ آیه چکاپ از زرع کویا قدر بنا در مضام
 با سیاه سنه نزهه عقیده پدای غمناک ۴ معین دایج در زده و اناناره خاضع
 شز درین پیشو، کر که عکبر قائلانین ۵ آینه حکاناک بین سناره خاضع
 پادگان بر سر شز زده آینه سنه درجه ۶ می شکر ایسیم بهم بر اول در مضام
 دانا بهم نزدیک صفا استیغیر ۷ یاره سنن کم روز در کعبه سنه در مضام
 ابر کین بدو سر بر سر شز به ستاد ۸ زلف سر سنا یا جود و بهقا در مضام
 سب ز سراج جوش آینه شکر کویا ۹ ننده با رنده سنه از زرع بریا در مضام
 ن وحش سوزنند و کافه حکاناک بود ۱۰ به پید بر دایج دن جیره قناد در مضام
 نینام آینه بین بر پید و نیز خا کده ۱۱ ساف کاره رویه بر کار کلاه با زده مضام
 خنجر، رواج ز ساری عا کلاه برای سرتاک ۱۲ روی سهرمه بجل صور ستاد در مضام
 ز زرافه خنجر و خطبه افروز درین ۱۳ کور سینه نینه غلاضوب و کف در مضام

15

اندر استر ایستورود بهاد کویا از سوره ۱ به او نزه سهره سنه در مضام یاد اولوم
 بر در زرقه آینه بهم بهم هم تمه از سوره ۲ بنای خنده زنده و غم درانی خجیرت
 اولم تیز در سر کنند، بهم آبا در سوره ۳ هلیک نه بره و طهور کی خجیر با کویا
 کعبه کعبه در ایوم کعبه نود اولم سوره ۴ سیکرود غائب شیزه چکر کن سوری
 اولم سوری به اولم نینیم بر یاد اولم ۵ غز که شکر کوبه غلبه بر بر سوره نه آنگن
 در کوه بهم خیم به نام بهم به به یاد ۶ به سکه بهی بو شز خجیرات بختیست
 اولم اولم اولم بر یاد بهم اولم اولم ۷ به زرقه سهره بی عزای کین سرفرازیست
 خنجر و صافی نادر کعبه خنده در سوره ۸ سینه لاسه سهره سینه سینه دنیاد
 درین زرقه س ایزاره شیزه سوره در مضام ۹ زرقه سهره بر کور سوره زرقه سهره
 نفاق به سهره بی بو کعبه نینه در مضام ۱۰ برده که کج خجیرا انجور دن سیکلی سینه
 سوره سوره سوره سوره سوره سوره سوره ۱۱ به بر سوره دن سهره بر کویا کعبه سهره
 سوره سوره سوره سوره سوره سوره سوره ۱۲ سوره سوره سوره سوره سوره سوره سوره
 سوره سوره سوره سوره سوره سوره سوره ۱۳ سوره سوره سوره سوره سوره سوره سوره

15

صیغی بر سوره

1 ویلا متعلقہ زمین کا بننا شروع . وقوعہ عارف الالامہ زور علی احمد

قاضیہ سدر مورمل اورن منظمی ای : :

گہوارہ بنیورد کہیں ختم ہوا میرا لادہ احمد

بنیورد بنیورد بنیورد بنیورد

5 انڈیا ٹیڈا پورہ قیافت قلیا نہ روزگار ایگموشی نیا حلیہ خانہ طورہ روزگار

در شہر کوئیہ بہت کڑی روزگار ہو رہیو خیل سلطوہ روزگار ہستیاہ روزگار

روزگار ہزارہ ہزارہ روزگار ہستیاہ روزگار اکلاکوہ ہستیاہ روزگار

ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

10 ای سی سی سی نیا ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

15 ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار ہستیاہ روزگار

1 در بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

5 ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

10 ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

15 ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ ہر بنیورد افغانی انڈیا بر لاف لورامہ

روزگار

۱ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۲ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۳ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۴ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۵ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۶ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۷ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۸ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۹ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۱۰ سداژانده شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور

۱ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۲ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۳ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۴ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۵ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۶ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۷ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۸ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۹ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور
 ۱۰ زلف طریقه فطریه شورور ابرور و سداژانده شورور ابرور

۱ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه
 بر سینه اش که در آن بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه
 ۵ که بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه
 ۱۰ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه
 ۱۵ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

عقودت

۱ کمر و نشسته اند و سر زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

۵ که بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

۱۰ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

۱۵ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

۲۰ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

۲۵ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

۳۰ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

۳۵ ریزد تا بود بر سر سینه اش باده زلفه در آن آنکی شد و در آن بر سر زلفه

روز در روز میبارد افطمه بیچاره ای همه

رضه ایست

این در زده نمی بریزد زنده از کوفت بی

بیم می زود می آید آوار صبحه بود با یکی

بیم را که بگذرد با سینه از سر صومعه

بیار بر سینه نمی در برده همه ظاهریم

در آستانه نمی بینا بود با زنده دوست

که در پنجه کلنگ بر روی درخت نوزاد

ما نشسته بگذرد در دست سینه با دست

نیز بر روی زمین زنده در فرم کس

تا در زده بیاید با اینها همیشه کم

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

آن در زده نمی بر دانه جلور جانم

تا آن در زده نمی بر دانه جلور جانم

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

10

آه زنده ای که با نوزاد زنده در

چونش از دست آید با نوزاد با دستم است

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

بیم را در زمین بپسندگی در دست با دوست

15

1

10

- ۱
۱. طکر به جا بعضی نماز ابرو کمره
 ال قالو یوبک حقه نیا از ابرو کمره
۲. خال نشسته نیا از نو نیا ابرو کمره
 که در بیکر خاتره طاهره کمره کمره
۳. زینت اعمدی زینت اعمدی
 در زینت عینیت چنگله در زینت
۴. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 در دل دروغ نقصه زینت اعمدی
۵. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 است حکم در سر بر پایه
۶. سجدی زینت اعمدی
 کمره در اول کمره جبهه
۷. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 بیکر کمره در کمره کمره
۸. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 در سلام و در اول کمره نیا
۹. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 که در کمره کمره کمره
۱۰. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 مشتری ابرو کمره کمره
۱۱. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 چنگله اعمدی زینت اعمدی
۱۲. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 سر به یک کمره جبهه نیا
۱۳. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 بر یک اینه یک کمره ابرو
۱۴. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 کمره در کمره کمره
۱۵. چنگله اعمدی زینت اعمدی
 شبیه کمره کمره کمره

- ۱
۱. برون همه شفا الزمه
 با کمره کمره کمره کمره
۲. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۳. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۴. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۵. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۶. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۷. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۸. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۹. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۱۰. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۱۱. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۱۲. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۱۳. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۱۴. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره
۱۵. کمره کمره کمره کمره
 در کمره کمره کمره

خوبه

۱۳۳۶

نیچ بر حکم بزم بهر بیانی	دین مودت و بقیه الورد دم	1
قوله بیه قضی اولدر دیریلر	بیرتوره اشک نولدر دیریلر	
سن آرا بیه دیشیه صیالیق	سنک سرتیه ایچولور دیریلر	
غایت بر یاریا بزم بهیم عالم	صداغ زیندی بویغای ایشتر قیغایم	
زده ییچ صلاک لیا ایز زینان	بیز کوله آتور بزم قیغایم	5
دوبلی الوردن اولما برین	شیرین دیندی بزم بوی	1
برسه اولما بزم صیالیق	زیندی برین بویق قدرت	
قیغنه بیلک بی نزه لیم	سوغوت قغنه کوره نزلیم	
بیار بر بزم حنونه برینان	دکم شیشه کیمه نوره لیم	
باز قدر تر اولکلر بزم قدر	زینق غمدرت اولدر بزم قدر	10
دیندی بزم بی بزم قدر	ناغنه لور بکیمه آتور بزم قدر	
رضفا بیوت ککلدر وضع خلوت	زیندی بزم قدره روجیه خلوت	
اینه نفقه نه دور بکی زینان	کوردون دوره نایک کتسی	
دور بی بزم بزم اولدر بزم	بیز بزم بزم بزم بزم بزم	15

۱۳۳۷

بیک آواغیمه بیغ نیر قوسمه	دورمه کوره کوله قنق نیر قوسم	1
سنن دوشمه آراز اشک تقنا	زیندی بزم بزم آراز اشک تقنا	
ناملده دوست دور بزم قدر	سنک قدر ناملده نیر بزم قدر	
دوره دکلام دنا نه بزم قدر	بیک برین سنک نیر بزم قدر	
کیمه لاله کیمه بزم دور دیر	بیز بزم بزم بزم بزم بزم	5
باز بزم بزم بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	
یا قاسم بی با بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	
بزم بزم بزم بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	
ولکن صفت سن بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	
قوله بزم بزم بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	10
سخت بزم بزم بزم بزم بزم	بزم بزم بزم بزم بزم بزم	
بزم بزم بزم بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	
بزم بزم بزم بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	
بزم بزم بزم بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	
بزم بزم بزم بزم بزم بزم	دیزد کیمه بزم بزم بزم بزم	15

بزم بزم

۱۳۹۹

۱ براتر از آن قدر نور صفا ندارد
 بر آن درین کوزه که میسوزد نور
 چندان برینست فلصقه در میان
 زین استخفافه صفا که کرد
 قدرش کم از آن یک کله های
 از آن استخفافه در بی اقرار
 زلفه کله های این نوز که میان
 صفا نیست کس در در سر در پیر
 زان کس که کله در نوز هر پان
 آنجا صفا تمام و بقدری او با نری
 صفا نیست اگر چه صفا در سر کل
 ضلعه فلصقه نوز استخفافه
 صفا که بیدر که در وقت آفران
 کوزه و کله در میان صفا چنان
 زان در وقت صفا در وقت آفران
 برستار در کله صفا چنان

۱۳۵۰

۱ کوزه بر صفا بود با نوز بر این
 بر آن درین کوزه که میسوزد نور
 چندان برینست فلصقه در میان
 زین استخفافه صفا که کرد
 قدرش کم از آن یک کله های
 از آن استخفافه در بی اقرار
 زلفه کله های این نوز که میان
 صفا نیست کس در در سر در پیر
 زان کس که کله در نوز هر پان
 آنجا صفا تمام و بقدری او با نری
 صفا نیست اگر چه صفا در سر کل
 ضلعه فلصقه نوز استخفافه
 صفا که بیدر که در وقت آفران
 کوزه و کله در میان صفا چنان
 زان در وقت صفا در وقت آفران
 برستار در کله صفا چنان

کوزه بر

۱۳۸

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

طایفه بیرون و داخل ایتان

بازار و کوی و خیابان و کوی

کلیه کسب و کارها و کسب و کارها

سرخ و سفید و زرد

سید و امیر و خدیو و خدیو

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

عاجت در کسب و کارها

بازار و کوی و خیابان و کوی

کلیه کسب و کارها و کسب و کارها

بوی و بوی و بوی

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

15

۱۳۷

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

کرم خردمند و بیگانه با ایتان

15

کرم خردمند

تا لم بزله از لعل و سیاقی روض و سه از شش دلمی زدن تند زدن
بزه زنده و اسع ابر سگله اول ایتیه

هده سوزانده صلی با جملده بجنده ز گار بجز بر رویه از رتفا و حقش
بزه زنده بستم بیا تا بستم بر رویه ای بلیخ هکراه جملده از هفتونک اندیش
برقور فیهده هفتونک بزنی اوله ایتیه

توقیه و زوقیه زکنت و زنی میر یا قصبه هده هه بجا نه کفایه میر
بوزنات منگله هفتونک می و زوانه میر بیده هه سیم کرم شیه زینغده از زینده
عنده سیمو بجمب نور هده و سفا زینده

بیش و سینه نولور برفه و دور بکرم خفاخته زده زور که نور بر منگله کلمه
بیه زده پسته پسته بید بر منگله بیسیسه و زومی هده بر بی جویب منگله زوم
خ و تا خوس بزه و نده سوزانده ای ایتیه

زین و زورده و در جسم بر منگله زده جسمه و کرمی باری او شسرای
بویه بیج و زوق سینه ای کرمی خدات ای جهات آلب بیک بیه بیه
بسته آتی سیر تا بجه زنده و زینده

د خفاخته سینه می در در دلم از زینده تخم سیم سده بیه و سفا بیه بیه لایقه

عندت مروری و سگله از سده مند سخا قلی ایولا چه بر بیه اوله بیه

صیکه و منگله ا و راهم افلا ایتیه

در زینده از منگله بیه سها و من مال خلیه از بیه اوله بر بیه و من
بر طرا بکله بیه و بانه و گانه و من ایرونک ایوبی بیه اوله بیه و من
کتیله کله اوله بیه مندا ایتیه

مهر و کنت در بیکه قنده بیه من قنده بیه سیه ایله کرمه سینه نه قنده
علم در بیکه قنده و قنده اوله کله بیه بر از و کله و در در سفا بیه سینه
بیه سینه قنده و سفا بیه و سینه سینه

بیه بیه بیه و نیک بیه بیه زینده کرمه قنده خدیجه بیه بیه زینده
فایده سگله قنده از زینده هده در در منگله و بر بیه اوله زینده
ا و سوزانده سینه کله و کله سفا بیه زینده

رضه سوز و کرمه خدیجه زنده بیه بیه سفا بیه سفا بیه بیه بیه
زنده بیه بیه بیه بیه بیه زنده کرمه بیه بیه بیه بیه بیه بیه
دیه زینده سینه کله بیه بیه قرا ایتیه

سینه بیه بیه و سفا بیه کله کله آه بیه سفا بیه بیه بیه بیه بیه

عده بیه

1 مقامی منشی لکھنؤ، آدھنڈہ و دلانہ
 1 کوڑا پھر ریز اوروی صہی جیانیہ
 اویہد بیزنٹ فیمہ ترسانہ
 ان اوسر و سفلو، اختیار اوروی
 بطورہ عملہ یکسہ اجارہ لائت
 کہہ سہید اور کریم باہ لائی
 عملاً پنا سیر اولر بطور لائی
 بزم و دینارہ چورہ طور آب لائی
 سنجہ کوز پائی، دوکر نظر
 دربارہ سکلر طائفہ جنگلہ
 پنج آب لہ جسمہ پنا ارسالہ
 بزمہ عملی کر وقت اولانہ
 10 کفارہ باعث جنم رار اوروی
 دوسر ترانہ رنکار اوروی
 اولر دستارخ اولر دوکر قرائہ
 قہریت باقرب خودہ صباب ایہ پیر
 سنجہ ازبہ ظلمی جیسا اولر
 بزکسہ منصب کوز و آگن
 دو بزمہ رکنہ اختیار اولر
 15 عیال جیہ انتقادہ آلر

1 ارتقا خانہ در سید یوسف با ایندہ
 ذہنیم لور پر بر آدمی بہ آریندہ
 نیویا تختہ صفال صفتی انظار اتیرہ

بروزہ قناتیر ایہ تختہ پران قانہ لیرایہ
 بروزہ کانتا جواک سر علیا لیرایہ
 بروزہ عاویہ لیرایہ صدار ایہ لیرایہ
 بروزہ لایر لیرایہ پنا مینہ قادر لیرایہ

5 دودہ کہہ سیر پنا دیکر خیر ہا اتیرہ
 سر لیرایہ لکیرن شہد ک لہ لیرایہ پنا
 سندہ ک رنجہ و قار عارف لیرایہ پنا
 مطلق از روضہ دیکر شکیہ ایہ پنا

10 بر دوکر ایہ پور قوی قضا لائہ
 روتیر لیرایہ اور سہو پنا روزگار
 بر شایع جیادہ اورچہ لایا پنا
 پانچہ رادی کوز پنا پورہ صا
 بر خن شکر سیر سنجہ پنا قوی
 صہی صیغہ لیرایہ آہ و وز اور لیرایہ

15 صہی صیغہ لیرایہ آہ و وز اور لیرایہ
 منہ پنا صا
 15

تأسیس و بدو به ادار امور دولتی
 شهبه پیکر چهره سواد در بلورهای
 لایب آنچنین بر در غیور و جویبار
 لظریه جامع بر دیار اولادی
 با یغور خیاورد در خفا از ناز
 خزانگیه و زیاده بر سر و بازی
 خیزد که از آنکه بر بازی
 ننگله ملکه بقرار اونی
 سینه به که هموزیر های
 در شرف رز در شرف زوار
 اندیشه ای جامع سه در آنی
 به زور در رشته ای خدود از اولادی
 آینه خدود یک از سر دراز
 آینه خدود که هموزیر های
 اه از هفت هر در مار اولادی
 و با سوزی با نور و فنا شنیده
 دین و اولادند و خدود
 نریه که در رخصت بود خدود
 بر به بالا در نمودار اولادی
 عاوان بر یک کله می بر نریه
 فایب کسی سید بهر جانده
 عزت و محبت نمود از نریه
 سینه به بخت قدیر قیامت
 راستایه بود از نریه
 ناملک نه در بلیم بهر حالت
 آثار حاکم روزگار اولادی

15

بظرف بود قدر اختیار اولادی
 زنده سلیم ای سید و یانگی
 از زکات انزاف شرف و نریه
 دفعوها اقبال رف و روز
 دستار کسرتان به با اولادی
 دستک قلبی فایز انیشیه
 شکرینه توفیق به دست اولادی
 چنگل ملکه قدیر قیامت
 زان رفیخ رسنه نقاد اولادی
 هاه عیشت حقیق بودیم بار اولادی
 سرسپار قدیر سبط اولادی
 اوسته بهر رومی وزیر کندی
 نزار لطفه نقاد مددگار اولادی
 برای کیم ادمیر لیب کیم رسنه
 دکلمر بهر چه آه از اولادی

تأسیس و بدو به ادار امور دولتی
 شهبه پیکر چهره سواد در بلورهای
 لایب آنچنین بر در غیور و جویبار
 لظریه جامع بر دیار اولادی
 با یغور خیاورد در خفا از ناز
 خزانگیه و زیاده بر سر و بازی
 خیزد که از آنکه بر بازی
 ننگله ملکه بقرار اونی
 سینه به که هموزیر های
 در شرف رز در شرف زوار
 اندیشه ای جامع سه در آنی
 به زور در رشته ای خدود از اولادی
 آینه خدود یک از سر دراز
 آینه خدود که هموزیر های
 اه از هفت هر در مار اولادی
 و با سوزی با نور و فنا شنیده
 دین و اولادند و خدود
 نریه که در رخصت بود خدود
 بر به بالا در نمودار اولادی
 عاوان بر یک کله می بر نریه
 فایب کسی سید بهر جانده
 عزت و محبت نمود از نریه
 سینه به بخت قدیر قیامت
 راستایه بود از نریه
 ناملک نه در بلیم بهر حالت
 آثار حاکم روزگار اولادی

15

روز به آفتاب و روز از غم که آید
روز به یقین بیضا گشاید غم که آید

شاد روی و روی دن و روز از غم که آید
شاد روی و روی دن و روز از غم که آید

بختی که بر چشمت بیاید از غم که آید
بختی که بر چشمت بیاید از غم که آید

بجز در غم که آید یا از غم که آید
بجز در غم که آید یا از غم که آید

در غم که آید و در غم که آید
در غم که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

بهر روی که آید و در غم که آید
بهر روی که آید و در غم که آید

1

5

5

5

5

5

5

5

5

5

5

5

5

5

5

المرقده الای الیهنا بکم علی انتم و رضه و کیف یقینا

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

بأسیرة و الی غزوة و الی سیرة و الی غزوة و الی سیرة

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

10

SÖZLÜK

- A -

âbâd : 1.Mamur, şen, bayındır 2.Çokluk bildirir

âbât : Koltuk altları

‘abîd : Kullar, köleler

‘abûs : Somurtkan

‘acûze : Kocakarı

‘Âd : (Çok eskiden) Yemen taraflarında bulunan ve Hud Peygamber tarafından îmâna getirilemediği için Allah tarafından yok edildiğine inanılan bir kavmin adı

‘adâvet : Düşmanlık, yağılık

‘adem : Yokluk

‘adû : Düşman, yağı

âfâk : Ufuklar, gök kenarları, gökün yerle birleşir gibi görüldüğü yerler

âfâkî : 1.Havâî, dereden tepeden söz 2.Objektif nesnel

agnağ (ağnak) : Hayvanların yatıp yuvarlandıkları yer

âgûş : Kucak

ağniyâ : Zenginler

‘afa ‘anhuma : İkisini Allah affetsin

‘ahd : 1.Söz verme 2.And, yemin 3.Devir zaman gün

ahibbâ : Dostlar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler

ahlas : 1.En huluskâr 2.Fazla hâlis ve temiz olan

ahsen : Daha güzel

ahşâb : 1.Keresteler 2.Tahtadan yapma

ahter : Yıldız

ahz : Alma, kabul etme

ahzân : Kederler ,sıkıntılar

a‘kal : Daha akıllı

‘akreb : 1.Zehirli ve tehlikeli hayvancık 2.Saatın kısa ibresi 3.Semânın kuzey yarım küresinde görülebilen büyük bir burç

‘akûr : Yaralayan ,ısıran ,kuduz ,azgın hayvan

a'lâm : Âlemler

alabanda : Deniz teknelerinin iç yanları, bordo karşıtı

'ale'l -fazla : Fazlasıyla

'ale'l -gafle : Dalgınlığa gelerek, boş bulunarak, dalgınlığa getirerek

a'lem : En iyi bilen

'alem : 1.Nişan, alâmet 2.Bayrak, sancak 3.Sınır işareti 4.Yüksek dağ 5.Dudaktaki çatlak
6.Has isim 7.Minâre tepesi 8.Sarığın altın teli

âlişan : 1.Şan ve şerefi büyük olan 2.Meşhur bir çeşit lâle

âlûd : Bulaşmış, bulaşık

âlûfte : 1.Alışık, alışkın 2.İffetsiz, nâmussuz kadın, fahişe

'âm : Sene, yıl

âmed : Gelme,geliş âmed u şûd : Gidiş, geliş ; varıp gelme; geldi gitdi

'amed : Kazık, sütun

âmennâ : İnandık, diyecek yok

âmil : 1.Sebep 2.İşleyen 3.Vergi tahsiline memur kimse; mütesellim ,mütevelli 3.Vâli

'amme : Umûma mahsus olan

'anâsır : Elemanlar, öğeler

'anîd : Çok inatçı

aparmak : Götürmek, alıp götürmek

'arak : Rakı

ârâm : 1.Durma, eğlenme, dinlenme 2.Yerleşme, istirahat etme; kesin karar kılma

arba'a : Dördüncü

ârî : 1.Çıplak 2.Hür 3.-sız

'arzâ : Sunma, gösterme

âsâ : Gibi

as'ab : En zor

âsâf : 1.Süleyman Peygamberin veziri 2.Vezir

âsân : Kolay

asdak : 1.En doğru 2.Samîmi şeyler

asdika : Samîmi dostlar

'asel : 1.Bal 2.Cennetteki dört sudan her biri

asfer : 1.Sarı 2.Uçuk ,soluk benizli 3.Kızıl 4.Islık çalıcı, ötücü 5.Büsbütün boş

asgâr : Daha küçük

âsîf : Sert, şiddetli

‘asr : 1.Yüzyıl, asır 2.İkinci vakti

âsuman : Gökyüzü

aşâğat : Aşağıdakiler

Aşûrî : Süryânî

âşüfte : Çıldırircasına seven, bu yüzden perişan bir halde, azgın ve baştan çıkmış deli gibi olan, iffetsiz kadın, âşüfte

‘atâ : Bağışlama, bahşiş

‘atâfet : ‘Atfetmek, şefkat duymak, koruması altına almak, hoş tutmak

‘atf : 1.Eğme, meylettirme 2.Bağlama 3.Dokunma 4.Bağlaç

âtî : 1.Gelecek, gelen (kişi veya şey) 2.Gelecek zaman, istikbal 3.Önde, aşağıda

atlâs : 1.Eskitmeler, mahvetmeler 2.Eski, aşındırılmış

atşân : Susuz, susamış, susayan

‘atvel : Pek uzun

â‘vâz : Ses, sedâ

‘avdet : Geri gelme, dönme, dönüş

a‘vec : Eğri büğrü

â‘ver : Bir gözü kör, tek gözlü

‘avn : 1.Yardım 2.Yardım eden, kafadar, yordakçı

âyâ : Şüphe ve tereddüt bildiren edat

‘azamet : 1.Büyüklik ,ululuk 2.Çalım ,kurum

‘Azâzil : İblis’in melek bulunduğu sıradaki esas adı

azdâd : 1.Zıtlar, tezdalar 2.İki zıt manaya gelen kelimeler

âzer : Ateş

‘azîm : Niyetli ,kesin karar veren

‘azîmet : Gitme ,gidiş

azmâ : Denemiş ,sınamış

- B -

bâ : İle

bâ - 'izz : İzzetle, azizlikle

bâd : Yel, rüzgâr

bâdî : Sebep olma, başlangıç

bağî : Haksızlık eden serkeş, zulmeden

bahâ : Kıymet, bedel, değer

bahâyim : 1.Dört ayaklı hayvanlar, canavarlar 2.Sûriye' de bir sıra dağlar

bahr : 1.Deniz 2.Büyük göl veyâ nehir 3.Aruzda aslî vezinle ondan doğan vezinler mecmuası. **bahr -i hezec** : Neşeyle şarkı söyleme. Mefâîlün(4), Mefâîlün mefâîlün faülün vs. **bahr -i remel** : Koşan. Failâtün failâtün failün, Failâtün (4)

ba'is : 1.Sebep olan 2.Gönderen 3.Îcâbettiren

bakar : Sığır

bâl : Kanat

bâlâ : 1.Yüksek, yukarı, üst, yüce 2.Boy

balaçık : Balçık

bâni : Binâ eden, yapan, kuran

bar : Meyve

bar -gir : 1.Yük tutan, yük kaldıran 2.Beygir, at

bârî : Yaratan, yaratıcı, Allah

bâri : Hiç olmazsa, bir kere; hâsılı, hülâsa

bârân : Yağmur

bârû : Kale duvarı, hisar burcu, sur, sığınak, siper

basar : 1.Göz 2.Görme

başbuğ : 1.Eski Türklerde baş, başkan, komutan 2. Osmanlı İmp' da savaş zamanı başka birliklerden ayrılıp bir araya getirilerek oluşturulan birliğin veyâ milis güçlerinin komutanı

basıra : 1.Görmek, kuvvetli ve hassas görüş, görme 2.Göz

bast : 1.Yayma, açma, uzun uzadıya anlatma 2.Ricâ hâli

batî : Yavaş, ağır hareketli

batın : 1.Karın 2.Nesil, soy

bâyin : Aralayıcı, ayırıcı

be -hor : Yeme

be - kudret : Allah'ın kudretiyle

be -risûm : Resmî olarak

bed -ter : Daha kötü, çok kötü, beter

bedîd : Meşhur, görünür, açık, meydanda

bedîdâr : Meşhur, görünür, açık, meydanda

behcet : 1.Sevinç 2.Güzellik, gülyüzlülük, şirinlik

behîme : Dört ayaklı hayvan

behişt : Cennet, uçmak

Behrâm : 1.Merih yıldızı 2.Acem pehlivanlarından birinin adı 3.İran hükümdarlarından birkaçının adı ki en meşhuru yaban eşeği avına pek düşkün olan "Behrâm Gûr" dur

behre:Hisse,pay,kısmet,nasip

Behzâd : İranda tanınmış bir ressam

beis (bes) : 1.Zarar, ziyan 2.Zahmet, zorluk 3.Azap, şiddet, korku 4.Fenâlık

bekri : 1.Erken, sabah 2.Çok içki içen, içkiye düşkün adam, sarhoş

belâgat : 1.İyi, güzel, pürüzsüz söz söyleme, uzdıllilik 2.Sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı

belî : Evet

belîğ : 1.Fasih, düzgün söz söyleyen 2.Fasih, düzgün

belîgâne : Belîğcesine, fasih, düzgün olarak

beliyye : Keder, tasa, belâ

bend : 1.Bağ, yular, bağlama, rabıta 2.Birini emri altına alma 3.Boğum, mafsâl 4.Makale, fikra, madde 5.Su biriktirmek için iki dağ arasında yapılan set, baraj 6.Su mecrâsı için yapılan kemer 7.Bağlayan, bağlanmış, bağlı 8.Edebiyât terimi

bende -gân : 1.Kullar, köleler 2.Pâdişah hizmetinde olanlar

benî : Oğullar

ber : 1.Göğüs, sine 2.Meyva ,yemiş 3.Meme 4.Kucak 5.Yaprak 6.Genç kadın 7.Evin kapısı 8.En, genişlik

-ber : Alan, getiren, götüreren

ber : Üzere

berât : (Eskiden) rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman

berây : İçin, maksadıyla

berceste : 1.Sağlam ve latîf 2.Seçme 3.Zahmetsizce hatıra geliveren, fakat yüksek bir mânâ taşıyan mısra

berf :Kar

berîn : Pek yüksek, en yüce

berr : Kara, toprak

bert : Soğukluk

bes : 1.Yeter, yetişir, tamam, kâfi 2.Çok

besi : 1.Çokluk, ziyâdelik, fazlalık 2.Birçok

besîm : Güler yüzlü, güleç (adam)

best : Düğüm

bevl : 1.İdrar, sidik, çiş 2.İşeme

bevez : 1.Rutûbet dolayısıyla yiyecek ve giyeceklerde meydana gelen yeşil küf 2.Eşek arısı 3.Ağacın köküne yakın olan yeri

bey' : Satma, satış, satılma, satın alma. **bey' u şirâ**: Alım satım

beyâbân : Sahra, kır, çöl

beyder : 1.Ekin harmanı, harman yeri 2.Doğru lugat

bezzân : Bezmiş, usanmış

bezzâz : 1.Bezci, kumaş satan, manifaturacı 2.Çarşı, bedesten

bıçırgan (bıçılğan) : Hayvanların ayaklarında hâsil olan yara

bi'at : Kabul ve tasdik muâmelesi

biç : Piç

bigâne : 1.Kayıtsız, ilgisiz 2.Yabancı 3.Dünya ile ilgisini kesmiş olan

bihter : Daha, en, pek iyi

bîmâr : Hasta, sayrı

-bîn : -Gören, görücü

binâ : 1. Gören, görücü 2. Göz

Birehmen : Hindûların en kadîm dini olan (Brahma) mezhebine tâbi adam. Hindû ve Mecûsî reis -i rûhânîsi

biryân : Tava, tepsi gibi şeylerde susuz yada az suda pişirildikten sonra kızartılan et kebabı

bi'z -zarûr : İster istemez

bû : Baba, ata

bugag : Gerdan

buğda : Buğday

bukak (buhag , bugag) : Bkz bugag

bulûg : Erkeklik yaşına girmiş, erginlik

bum : Baykuş

bus : Öpme, öpücük, öpüş

but : 1. Put 2. Güzel

butlân : Bâtıllık, boşluk, çürüklük, beyhûdelik

bühtân : Yalan, iftira

bükâ : Ağlama, gözyaşı dökme

büldân : Şehirler, memleketler, iller

bünyâd : 1. Asıl, esas, temel 2. Binâ, yapı

- C -

câ : Yer, mevki, mekân

caba : 1. Birşey ödmeden, para vermeden alınan şey, bedâva 2. Fazla olarak, üstelik

cabadan : Bedâva olarak, fazladan

câh : İtibar, makam, onur, mevki

câhi : Alçak, aleni, aşikâr

cahîm : Cehennem, tamu **nâr -ı cahîm** : Cehennem ateşi

calık : Hamam havlusu

câmeşuy : Çamaşır yıkayan, çamaşırıcı

câmi'a : Topluluk

cânî : Cinâyet işleyen

cartmak : Bağırarak

cebânet : Korkaklık

Cebbâr : 1.Cebredici, zorlayıcı, zorba 2.Kuvvet ve kudret sahibi , Allah 3.Becerikli (kadın) 4.Gökyüzünün güneyinde bulunan bir yıldız kümesi

cebel : Dağ

cebîn : 1. Korkak, yüreksiz, alçak 2.Alın

cebr : 1. Zor, zorlama 2. Düzeltme ,tâmir etme

cedd -be- cedd : Büyük babadan büyük babaya intikal sûretiyle

cedel : 1.Sert münâkaşa, tartışma 2.Kavga

cehd : Çalışma, çabalama

cehl : Bilmezlik

Cehûd : Yahudi, cıfit

celb : 1.Çekme, çekiş, kendine çekme 2.Yazı ile çağırma

celî : 1.Âşikâr meydanda, belli 2.Kalın ve okunaklı bir çeşit sülüs yazısı

Cem : 1.Hükümdar, padişah 2.Şark mitolojisinde şarap ve içkinin icatçısı 3. Süleyman Peygamber'in lakâbı 4.Büyük İskender'in lakâbı

cerâ : Cereyân eden, akan

cerâyim : Suçlar, cürümler

cerem : 1.Hurma toplarken yerë düşenleri yeme 2.Günah 3.Cinâyet 4.Hatâ lâ -cerem : Şüphesiz, elbette, mutlaka

cerh : 1.Yaralama, yaralanma 2.Çürütme

cerha : Yaralı

ceste : Sıçramış, fırlamış

cevelen -geh : Dolaşılan yer, dönüp dolaşma yeri ; koşu, savaş yeri

ceyš : 1.Asker, ordu 2.Ses, sedâ

cezm : Kesin karar, niyet

cezzâr : 1.Deve kasabı 2.Zâlim, gaddar, kanlı

cırt : 1.Kümes hayvanları ve kuş gübresi 2.Çocukların zamansız işemeleri

cırta : 1.Geveze 2.Düşkün

cibilliye : Yaradılışda olan, tabîi

cil : Hasır örülen ot

cilâ : Parlatma, parlaklık, netleştirmek

cimal : Develer

coş : Hayvan durdurma ünlemi

cû ‘ : Açlık, aç kalma

cuhhâl : 1.Câhiller 2.Küçük çocuk

curuf : Maden posası, demir boku

cünûn : 1.Delirme, çıldırma, delilik 2.Aşkın gâlip gelmesi

- Ç -

çah : 1.Kuyu 2.Kağnının taraflarına yükür düşmemesi için konulan ağaçlar 3.Ekin taşımaya yarayan kızakların altına konulan çatal ağaçlar

çakşır : Erkek şalvarı

çalkapûsât : Serseri, berduş

çalkmak : 1.Pamuk kozalarını ayıklayan makina 2.Çalkalamak, sallamak

çalkazan : Haylaz, yaramaz, geveze, şakacı, şımarık

çan çan : 1.Çan sesine benzer ses çıkararak 2.Sürekli ve yüksek sesle edilen gevezelik

çâr : Dört

çâr -deh : Ondört

çâr -sû : Dört taraf, dört tarafı olan şey, çarşı, pazar

çârub : Süpürge

çehâr : Dört **Çehâr -yâr** : Dört dost (Hz.Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali)

çehâr -şenbih : Çarşamba

çelîpa : 1.Haç, put 2.Kavisli, kıvrak çizgi 3.Güzellerin kahkülü

çend : 1.Birkaç 2.Her ne kadar 3.Tâ ki **çend -rûz** : Birkaç gün

çerde : Renk, yağız

çerh (çarh) : 1.Çark, tekerlek 2.Felek, gök 3.Yaka (elbisede)

çevân : Civan

çıbık : Çubuk

çıġnat : Çiġnet

çıkmas : Çıkmaz; sonu kapalı, çıkış yeri olmayan, hiçbir yere çıkmayan; çözüme ulaşamayan

çîn : 1.Kıvrım, büklüm, çatıklık, kırıksıklık 2.Çin **çîn -i cebin** : Alın kırıġıġı

çirk -âb : Çirkef, pis su

çîz : Cansız varlık

çolan : 1.Paçâ yemeġi yapılan sığır bacağı 2.Çolak

çulân : Perişan hâle sokmak

çultar : 1.Bir çeşit kilim 2.Çok eskimiş elbise

- D -

dabbetu'l -'arz : Kıyâmet alâmetlerinden olmak üzere ortaya çıkacağı söylenen hayvanın adı

dâd : Adâlet, doğruluk

dagdaga : Gürültü, patırtı, beyhûde telaş ve ızdırıp

dahme : 1.Mezar, kabir ; türbe, lahit 2.Kükreyen erkek devenin ağzından çıkan köpük 3.Donanma geceleri havaya atılan fişek

dâ'iyeye : İçten gelen bir duyguyu teşvîk edici hal

dal : 1.Omuz, omuzbaşı 2.Zayıf, ince 3.Boynuz 4.Çıplak 5.Tam 6. İp üzerine dizilmiş fıstık, badem yada cevizli pestil 7.Lahana yada yaprağı 8.Tek, eş 9.Arka, peş 10.Ağaç 11.Palamut ağacı 12.Damlara konulan mertek, kalınca direk 13.Yemeniye benzeyen bir giyim eşyası 14.Bel

dâmen : Etek

dâne : 1.Tane, tohum 2.Çekirdek 3.Kurşun, gülle

dârende : 1.Tutan 2.Getiren, ulaştırır

debbağ : Derici

Deccâl : Kıyâmetten az evvel çıkacak ve Hz. İsa tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih

def'aten: Bir defâda, birden

değme : 1.Herhangi bir, gelişi güzel, rastgele 2.Seçkin, seçme

deh : On

dehân : Ağz

dehr : 1.Dünya 2.Zaman, devir

dem : Kan

delâl : Naz, işve, cilve ; insana güzel ve sevimli görünecek hal, durum

delâlet : 1.Gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet olma 2.İz, işaret

dellâk : Hamamda müşterileri keseleyip yıkayan kimse

dem -be -dem : Vakit vakit, dâimâ

dem -beste : Nefesi bağlanmış, susmuş, soluğu kesilmiş

demân: 1.Heyacanlı, hiddetli 2.Kükremiş 3.Bağırıp çağırma 4.Heybetli, zorlu 5. Vakit, zaman

denî : Alçak, rezil, soysuz

der -best : 1.Kapalı kapı 2.Kapalı, kapanmış, susmuş

der -pîş : En önde, göz önünde

der: Kapı

derâz : Uzun

derk : 1.Anlama, kavrama 2.Yakalama, ele geçirme 3.En aşağı kat, dip

desîse: Hile, oyun, el altından yapılan iş

dest -be -dest : Elele, elden ele ; peşin satış

dest -gîr : Elinden tutan, yardımcı

destûr : 1.İzin, müsâde, ruhsat 2.Zerdüş dininin rûhânî başkanı 3.İzin verin geçelim, müsâde edin, kimse olması, açılın, savulun 4.Müsâde et 5.Kânûn, töre

deycûr: Çok karanlık

deyn : Borç

deyr : 1.Manastır, kilise 2.İnsanlık âlemi 3.Meyhâne

dîde -bân : 1.Gözcü, gözleyici, bekçi, kolcu, nöbetçi 2.(evvelce) Gümrük kollokçusu

dihkân : 1.Çiftçi, köylü 2.Köy ağası

dil-ârâ: Gönül alan, gönül kapan, gönül okşayan, gönlü dinlendiren

dil-figâr: Gönlü yaralı, âşık

dil -güşâ : Gönül açan, iç açan, kalbe ferahlık veren

dil -pesend :Gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği

dil -rübâ : Gönül kapan, gönül alan

dimâ : Kanlar

dimişki : Şam

dîr : Geç, uzak, uzun müddet

divâr: Duvar

dû : İki

dûçâr : Tutulmuş, uğramış, yakalanmış

duhân : 1.Tütün 2.Duman

dun : 1.Aşağı, aşağılık 2.Alçak, soysuz kimse 3.Altta, aşağıda

dûr : Uzak

dûzâh : Cehennem, tamu

dülger : Yapıların kaba ağaç işlerini yapan kimse

düm : Kuyruk

dünbe : Kuyruk

dürûğ : Yalan, gerçek olmayan söz

düvel: Devletler

- E -

eb : Baba, ata

ebâbil : Kırlangıç

ebânet : İbnelik

ebleh : Pek akılsız, ahmak, bön, alık

ebnân : Parmaklar

ebniye : Binâlar, yapılar

ebruvân : Kaşlar

ebsem : Gülümseyen

echel : 1.Daha, en, pek câhil 2.Nâdan, aksi (kimse)

eczâ : 1.Parçalar, kısımlar 2.İlaçlarda kullanılan maddeler 3.Ciltlenmiş kitap vs.

edhem : Çok koyu, siyaha yakın yeşil

ednâ : 1.Pek aşağı, pek bayağı, çok alçak 2.Az, pek az

ef'âl : İşler, ameller

efgen : Düşüren, yikan, yere atan ; atıcı, yıkıcı, düşürücü

eflâk : Felekler

efsâr : Yular

efser : Tac

-efşân : -Saçan, serpen, dağıtan, silken

efzûn : Fazla, çok, yukarı, aşkın

ehemm : Daha, en, pek mühim, çok ehemmiyetli

ehlen ve sehlen : Sefâ geldiniz, hoş geldiniz

ehrâm : Piramitler

Ehrimen (Ehremen) : Zerdüşterin inandıkları kötülük ve karanlık tanrısı ; şeytan, dev

ekber : Daha, çok, en, büyük

ekfer : Çok kâfir

ekîd : Tekidli, kuvvetli, sarıh, kati, sağlam, muhakkak

ekl : Bir şey yeme, yenilme

Ekrâd : Kürdler

el-hakk: Hakikaten, doğrusu, doğrusu ya

elân : Şu an, şimdi, şimdiki halde, henüz, hâlâ, daha, bu ana kadar

ele : Öyle

Elest : Allah'ın ruhları yarattıktan sonra : "elestü bi -rabbiküm = ben sizin Rabbiniz değil miyim ?" dediği zaman, insanların yaratılış başlangıcı

elf : Bin

ellezî : Ne idiğü belirsiz

elsine : Diller

emcâd : Şeref, onur ve haysiyet sahibi olanlar

emîrû'l -ümerâ : Emirlerin emîri. (Eskiden) mülkiyede paşalık ünvanının ,ilk derecesi ki ikinci rütbeyi karşılar

emlâk : Ev, tarla, bağ, bahçe vs. gibi sahip olunan mal mülk

emrâz : Marazlar

envâc : Dalgalar

enâm : 1.Bütün mahluklar, yaratılmış olan canlılar 2.Halk, insanlar

encâm : Nihâyet, son

-endâz : 1.-Atıcı 2.-Atmış

endûh : Gam, keder, tasa, kaygı, üzüntü, sıkıntı

enf : Burun, her şeyin ön kısmı, uç

enfes : Daha, en, pek latif, güzel, hoş (kimse)

enkeru'l -asvat : Kötü ses, seslerin en çirkinini, anırtı

ensâb : 1.Şerler, belâlar 2.Putlar, heykeller

entipüfci : Dalgacı

envâh : Ölüye ağlayan kadınlar, ağıt yakanlar

enver : Daha nurlu, çok ve pek parlak

enverî : Envere mensub, envere âid

enzâr : Nazarlar, bakışlar

erâzil : Reziller, sıyrıklar, nâmussuzlar, yüzüzler

erşed : Daha, en, pek reşid, ergin olan, doğru yola daha yakın, hareket hattı daha iyi olan

erzâk: Rızklar, yiyilecek, içilecek şeyler

erzel : 1.Alaşak, soysuz 2.Daha, pek, en rezil

erzen : Darı

esb : At

esb -i lagâr : Zayıf beygir

esbâb : Sebepler, vasıtalar

esed : Arslan

esfâr : Büyük kitaplar, ciltler

esfeh : En aşağılık

esfel : 1.En sefil, pek aşağı, çok bayağı 2.Aşağı (taraf)

eslâf : Bir memurluk veyâ hizmette birinden önce bulunmuş olanlar, yerlerine geçirilen kimseler, geçmişler

esnâ : Ara, aralık, vakit, sıra

esnân : Dişler

ester : Katır

eşbeh : En müşâbih, pek benzeyen

eşheb : 1.Beyaz, kır at 2.Soğuk (gün) 3.Güç iş 4.Arslan

eşher : En şöhretli, pek meşhur, çok iyi tanınmış

etba' : 1.Birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar 2.Hizmetçiler, uşaklar

etbâ' : Tâbi' olanlar

etemm : Tam, tamam

etmek : Ekmek

Etrâk : Türkler

evâil : İlk vakitler, evvel zamanlar, eski, geçmiş zamanlar, ibtidâlar, başlangıçlar

evc : Yüce, yüksek, bir şeyin en yüksek noktası, doruk

evfâk : Muvâfik, pek uygun

evhâm : Zanlar, kuşkular, esassız şeyler, kuruntular

evlâ : Daha uygun, daha lâyıf, daha iyi, üstün

evsâf : Vasıflar

eyyâm : 1.Günler, gündüzler 2.Gemilerin hareketine elverişli olan rüzgar 3. Zaman 4.Nüfûz, iktidar

ez : -den, -dan mânâsına gelir

ezder : Lâyık, münâsip, yaraşır

ezhân : İnsanda akıl, fikir, zekâ, hafıza, anlayış, kavrayış kudretleri

ezher : Pek beyaz, güzel ve parlak

ezkâr : Zikirler

F -

fâcir : 1.Fücûr sahibi, fena huylu, günahkâr 2.Ayyaş, sefih 3.Habis ; rezil; şerîr ; şakî
4.Yalancı 5.Kadına düşkün erkek, erkeğe düşkün kadın

faddal : Buyrun

fâ'il : 1.İşleyen, yapan 2.Tesirli 3.gr. Özne

fahr : 1.Öğünme, böbürlenme, büyükleme, şeref, onur, kıvanç 2.Büyüklük, ululuk
3.Şöhret, ün 4.Fazilet, erdem

Fahr -i Â'lem : Hz. Muhammed

fâik : 1.Fevkinde bulunan, manevî olarak üstün olan 2.A'lâ

farr, farra : 1.Koşmak, kaçmak 2.Dönmek

farzâ : Farzedelim ki, diyelim ki, tutalım ki, ola ki

fasâhat : Güzel ve açık konuşma, uzundillilik, iyi söz söyleme kabiliyeti

fasîd : 1.Kötü, fena, yanlış, bozuk 2.Münâfik, fesad çıkaran

fassâd : Kan alıcı, kan alan, hacamatçı ; cerrah

fâş : Meydana çıkma, duyulma, açığa vurulma, dile verme

fatîn : Zeki, akıllı, uyanık, anlayışlı, kavrayışlı

fazihât : 1.Utanmaz, rezil 2.Fenâ, çirkin

fazl : 1.Fazlalık, üstünlük 2.Fazla, ziyâde, artık, bâki 3.İyilik, fazîlet, erdem, lütuf 4.İki sayının birbirinden olan farkları

fazz : Ayırmak, bitirmek, sona erdirmek

fehm : Anlama, anlayış

fekk : Kırılma

fellah : 1.Ekinci, çiftçi, ekin eken ve biçen 2.Zenci, siyah Arap

fer : 1.İktidar, kuvvet, nüfuz 2.Parlaklık, aydınlık 3.Zînet, süs, bezek

ferâde : Tek tek, teker teker

ferâğ : 1.Vazgeçme, bırakıp terketme 2.Bir mülkün tasarruf sahip olma hakkını başkasına terketme 3.İstirahat etme, dinlenme 4.Hiçbir işle meşgul olmama, rahat etme
5.Boşluk, yokluk

fercâm : 1.Son, akıbet 2.Menfaat, fayda **bed -fercâm** : sonu kötü

ferdâ : 1.Yarın, yarınki gün 2.Âtî, gelecek zaman 3.Âhiret, öbür dünya, kıyâmet

- ferîd** : Tek, eşsiz, eşi olmayan ; kıyas kabul etmez, ölçüsüz ; üstün
- ferîh** : Seviçli, neşeli
- ferîk** : Askerî kolordu komutanı, tümgeneral, korgeneral
- fermâ** : 1.Emreden, buyuran, âmir 2.Süren
- ferş** : 1.Döşeme, yayma 2.Halı, taş vs. döşetme 3.Yayılan şey, yaygı, şilte, halı, seccâde, hasır 4.Yeryüzü, kır, sahra
- ferz** : Satranç oyununda şahın müşâviri, veziri sûretinde kullanılan bir taş
- ferzend** : Oğul, çocuk
- fes** : İki yüzlü balta
- fethi, fethiyye** : Fethe mensub, fetih hakkında yazılan kaside
- fett** : Dağılmak
- fevt** : 1.Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden kaçırma, kaçırma 2.Ölüm
- fezâ** : Arttıran, çoğaltan
- fışkı** : Atgillerin taze tersi, gübre
- fî** : 1.İçinde, -de 2.(Evvelce) târîhin başına konurdu
- filfili** : Biber
- firâvân** : Çok, bol, fazla, aşırı
- fiten** : Fitneler, ayartmalar, ara bozmalar
- furûş** : Satan
- fusk (fisk)** : 1.Hak yolundan veyâ hak yoldan çıkma, Allah'a karşı isyan etme 2.Sefâhate dalma 3.Hâinlik 4.Dinsizlik, ahlaksızlık
- futa** : 1.Hamam havlusu 2.Önlük 3.Baş örtüsü 4.Çocukların beline dolanan yün kuşak 5.Çiftçilerin içine ekmek bağladıkları yün dokuma mendil
- fürûğ** : Nur, ziyâ, ışık, parlaklık
- füruht** : Satma, satım, satış

- G -

gabâvet : Anlayırsızlık, bölük, kalın kafalılık

gadr : 1.Hâinlik, vefâsızlık 2.Zulüm ve merhametsizlik 3.Haksızlık 4.Yazık

gâh, geh : 1.Zaman bildiren edat 2.Yer bildiren edat 3.Arasıra, kimi, bazı

gâhi (gehi) : Bazen, arasıra

galât : Yanlış, yanılma

gâle : Büyük çul

galebe :1.Gâlip gelme, yenme, üstünlük 2.Çokluk, kalabalık 3. Zaptolunmayacak derecede azgın

gâli : 1.Değerinden çok pahalı olan şey 2.Galeyan eden, kaynayan

gamgîn : Kederli, tasalı, hüzünlü

gamz : 1.Kaşla, gözle işâret, göz kırpma 2.Münâfiklik etme, koğulama

gân : Sonu "e" ile nihâyet bulan Farsça kelimeleri cemi' yapar

gâr : Mağara, in

garâib : Tuhaf, şaşılacak şeyler

garâmet : 1.Borç, diyet gibi şeyleri ödeme 2.Vergi, resim

gâret : Çapul, yağma ; eski zamanlarda (eski zamanlarda) düşman toprağına yağma için yapılan saldırış

gark : 1.Suya batma, batma, batırma 2.Boğulma, boğma

gâşiye : 1.Kıyâmet 2.Örtü, zar, perde 3.At eyerinin altına örtülen sırmalı veyâ şeritli örtü, haşa

gavl : İfrit, dev

gavvâs : Dalgıç, inci ve sünger bulmak veyâ denize düşen bir şeyi çıkarmak ve yâhut rıhtım gibi deniz altında yapılan inşaatın temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse

gâyet : Nihâyet, son

gazâl :1.Ceylan 2.Geyik, maral, âhû 3.Geyik yavrusu 4.Güzel göz 5. Şarkıcı,mızıkacı:

gazanfer : 1.İri arslan 2.Cesur, yürekli, yiğit (adam) 3.Hz. Ali'nin lakâbı

gebr : Mecûsî, ateşe tapan

gec (kec) : Eğri, çarpık

gehvâre : Beşik

gehvâre -nişînân : Beşikteki çocuklar

gencine (genc) : Hazine, define

ger : Eğer

-ger : İsimlerin sonuna eklenen ve fâillik bildiren edat

-gerd : Kelimelere eklenerek “dönen, dolaşan” mânâsı verir.

gerdân : Dönücü, dönen. **ser -gerdân** : Serseri, yersiz, yurtsuz

gerde : İsimlere eklenerek “yapılmış, etmiş, eylemiş” gibi ism -i mef’ûller meydana getirir

gerdîş : Dönüş, dönme, dolaşma

gerdûn : 1.Dönen, dönücü, devreden 2.Felek, dünya, semâ

germ : Sıcak

germâbe : Sıcak su hamamı, kaplıca, ılıca, kaynarca

gerze : Bir çeşid büyük tavuk veyâ horoz

gevgeç : 1.Düşük kulaklı hayvan 2.Uzun bacaklı hayvan

gey : Yapan

gez : 1.Ateşli silahlarda namlunun gerisinde bulunan ve doğru nişan almaya yarayan

kertik 2.Tahta evlerde kapı pervazlarını birbirine geçirmek için içlerine açılan oluk 3.Bel,

geçit 4.Sıra dağların uzayıp giden sırtları 5.Kerpiç yapılarda iki kerpiç arasındaki aralık

6.Kale burcu 7.Dokunmakta olan bez, kilim vb. şeyleri gergin tutmaya yarayan ve

dokunan tarafa takılan iki ucu sivri ağaç 8.Demir kesmeye yarayan makas 9.Kerpeten

10.Çorap şişi 11.Bir yaşında keçi, oğlak 12.Duvar taşları arasına konulan harç

13.Seslenme ünlemi 14.Çukur 15.Ayakyolu, yüznumara

gıpta : Aynı hâli şiddetle arzu etme, imrenme

gidi : Pezevenk

girân : 1.Ağır sâki dolu bardak 2.Fena ; kokmuş 3.Bıktırıcı, usandırıcı 4.Sert, katı

girân -mâye : Pahası ağır, kıymetli, değerli (şey)

girîzân (gürîzân) : Kaçan, kaçıcı

girye : Ağlama, ağlayış, gözyaşı

gîsû : Omuza dökülen saç, uzun saç, saç örgüsü, kahkül

gîş : 1.Yürek, kalb 2.Kış kış diye kovmak için çıkarılan ses 3.Satrançta kovma

gön : Deri

göz ağartmak : Kızmak, çok öfkelenmek

gû(y) : Söyleyen, diyen

gubâr : Toz

gulâm : 1.Tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç 2.Köle, esir

gûm : Derinden ve patlayıcı yankılı gürültü

gum : Eğreti ev

gûr : 1.Mezar, kabir 2.Yaban eşeği 3.Meşhur pehlivan Rüstüm'in lakâbı

gurâb : Karga

gurre : 1.Aklık, parlaklık 2.Atın alnındaki beyazlık, akıtma 3.Arabî ayın ilk günü ve gecesi

gussa : Keder, tasa, kaygı

gûşe : Köşe, bucak. **gûşe -nişîn** : Köşeye çekilen, insanlardan uzaklaşan

gûş : 1.Kulak 2.İşitme, dinleme

güftâr : Söz

güher (gevher) : 1.Elmas 2.Değerli taş

gül -âb : Gülsuyu

gül -berg : Gül yanağı

gülzer : Gül bahçesi, gül tarlası

gümân : Zann, sanma, şüphe

gümrâh : 1.Yolunu şaşırılmış, doğru yoldan ayrılmış 2.Bol, gür

gürz -i girân : İri, ağır topuz

-güşâ : -Açan, açıcı

güşâd : 1.Açma, açılma, açılış 2.Tavla oyunlarının bir çeşidi, açmaz 3.Bir çeşid ok atışı şekli

güvâh : Şâhid, delil, tanık

güzâf : Bîhûde, boş (lakırdı, söz)

güzer : 1.Geçme, geçiş 2.Geçen, geçici 3.Beceren, ödeyen, yapan

- H -

hâ : “Çiğneyen” anlamına gelen kelimelere katılarak birleşik isimler yapar

habâset : Habislik, kötülük, alçaklık

habb : 1.Tane, tohum, çekirdek 2.Yutulacak yuvarlak ilaç

habbâz : Ekmekçi **ser -i habbâz** : fırıncı başı

habbezâ : “Ne sevimli, ne güzel” anlamında takdir edatı

haber : 1.Son ve yeni havadis, bilgi 2.Ağızdan ağıza dolaşan söz 3.Hadis, Peygamber’in sözü 4.gr. Yüklem

habl : İp

hacâlet : Utanma, utangaçlıkla şaşırma

Haccâc : 1.Irak vâlisi olup Hz. Muhammed soyuna ve taraftarlarına eziyet eden Yusuf Bin Sakati’nin ünvanı 2.Delil ile gâlip olan

hacer : Taş

hâcil : Utanmış, utancından yüzü kızarmış

haçan (kaçan) : Ne zaman, ne zamanki, her ne zaman, vaktaki, nasıl, ne sûrette

hadîd : Öfkeli, hiddetli, şiddetli, titiz

hafakân : 1.Izdırap, sıkıntı 2.Yürek oynaması, kalp çarpıntısı

hafî : Gizli, saklı

haftan : 1.Kaftan 2.Savaşta zırh üzerine giyilen bir çeşid pamuklu elbise

hâk : Toprak

Hakk : (Kaf’la) 1.Allah ,Tanrı 2.Doğruluk ve insaf 3.Bir insana âid olan şey 4.Dâvâ ve iddiada hakîkate uygunluk 5.Geçmiş, harcanmış emek 6.Pay, hisse 7.Doğru, gerçek 8.Lâyık, münâsip

hakk : (Kef’le) 1.Kazıma, kazınma, bir şeyin üstünü çelik kalemle yazı, yâhud resim olarak oyma 2.Yazıyı, yanlışı kazıma

hakkâk : Hakk eden, mühür vs. kazıyan

hâl : Ben

hâl : Şimdiki zaman

halâs : Kurtulma, kurtuluş

halef : 1.Babadan sonra kalan oğul 2.Memurlukta, birinden sonra gelip onun yerine geçen kimse

hâlet : Hal, sûret, keyfiyyet, nitelik

half : 1.Art, arka 2.Kötü evlad

hâlfî : 1.Tenhâ, boş, sahipsiz yer 2.Açık yer

hâlfîd : 1.Sonsuz, dâim, ebedî 2.Bir yıldan çok yaşayan (ot, ağaç)

hâliya (hâliyen) : Şimdiki zamanda, şimdiki halde

hâliyye : İbâdet esnâsında raksetme, el şaklatma gibi şeyleri helal sayan bir tarikat

hall : 1.Çözme, çözüme, karışık bir meselenin içinden çıkma; karar verip netficeye varma
2.Eritme 3.Tahlil, analiz, çözümlenme

ham : Eğri, bükülmüş

hamâkat : Ahmaklık, beyinsizlik, bölülük

hamâme : Güvercin

hâme : Kalem

hamîr : Hamur

hâmit : Sönmüş, durgun

haral : Kıldan yada ketenden yapılmış büyük çuval

Haremeyn: 1.Mekke -i Mükerrreme ile Medîne -i Mükerrreme 2.(eskiden) İlmiye sınıfının Mısır pâyesinden sonra, İstanbul pâyesinden evvel nâil oldukları büyük rütbe

harf -i cerr : İsimleri kesreli, yani esreli okutan, şu yirmi harf (bâ, min, ilâ, an, lâm, alâ, fî, kaf, hatta, rütbe, vav -ı kasem, tâ -i kasem, hâşâ, müz, münz, adâ, key, levlâ, halâ, lealle)

harîs : Hırslı, tamahkâr, bir şeye çok düşkün, lüzûmundan fazla istekli

harta : Harita

hasâret : Zara, zıyan

hasbân : Hesablayan, hesap eden

hasîn : Müstahkem, kuvvetli, sağlam (yer)

hâssiyyet : Kuvvet, tesir

haslet : İnsanın yaratılışındaki huyu, tabiatı, mizacı

hasm : 1.Düşman 2.Muhâlif, karşı taraf

hass : 1.Mahsus, özel 2.Hükümdarın kendine mahsus olan 3.Saf, hâlis 4.Osmanlı imparatorlu-ğu'nun eski devirlerinde, devletin büyüklerine ayrılan ve yıllık gelirleri yüzbin akçadan yukarı olan arazi

hasûd : Hasedçi, kıskanç, çekemeyen

haşr : 1.Toplama, cem etme 2.Ölüleri diriltip mahşere çıkarma ; kıyâmet

haşşaş : Esrar içen, esrar gibi uyuşturucu şeyler kullanan

haşyet : Korku

hatar : Tehlike

hâtem : 1.Mühür, üstü mühürlü yüzük 2.En son

hatt -ı istivâ : Ekvator

havâri : 1.Yardımcı 2.Peygamberlerin fikirlerini yaymada yardımcıları dokunan kimselerden her biri

havf : Korku

havîye : Cehennemın 7. katı, en şiddetlisi

hay : Vah ! eyvah !

hayâ : 1.Utanma, sıkılma 2.Ar, nâmus, edep 3.Allah korkusu ile günahıtan kaçınma

hayıf : Yanıp, yakılma

hayf, hayfa : 1.Haksızlık, cevr, zulüm 2.Yazık ki, heyhât, vah

hayrât : 1.Sevap kazanmak için yapılan hayırlı işler, iyilikler 2.Sevap kazanmak için kurulan müesseseler

hayta : 1.Çirkin vücudlu kadın 2.Karı, eş 3.Yardakçı 4.Duygusuz 5.Hayvan besleyen

Hayy : 1.Allah'ın adlarından 2.Diri, canlı

hayye : Yılan

hazer : Sakınma, korunma, kaçınma, çekinme

hazf : 1.Aradan çıkarma, çıkarılma, yok etme, silme, ortadan kaldırma, giderme 2.Eski yazıda noktasız harfli kelimelerden manzûm, mensûr cümle tertipleme

hâzuh : Kazık

hazv : Benzer, eş

heder : Boşa gitme, yok yere giden şey

heft : Yedi

hem -ser : 1.Arkadaş, kafadar 2.Erkek ve kadın eşlerden her biri

hem -tâ : Benzer, eş

hem -zâd : Yaşdaş, yaşı bir

heme : Hem de

heme : Cümle, bütün

hemm : Gam, keder, tasa, kaygı

hengâm : Zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim

her : Hep, bütün

herze : Boş lakırdı, saçma

hesti : Varolma, varlık

hevlâ : Helva

hevl -nâk : Korkunç, korkulu

hezâr : 1.Bülbül, 2.Bin 3.Pek çok

hezerân : 1.Bülbüller 2.Binler

hezeyân : 1.Sayıklama 2.Saçma, sapan konuşma

hıfz : 1.Saklama 2.Ezberleme

hımhım : Sesleri genizden çıkararak konuşan (kimse)

hırâm : Nazlı, edalı, salına salına gidiş

hırmân : Mahrumluk, ümitsizlik

hırs : Ayı

hırsân : Ayılar

hışt : Kerpiç, tuğla

hıyy : Kardeş

hidâyet : Hak yoluna, doğru yola kılavuzlama

hîk : Tulum

hill : 1.Helal, şeriatçe yapılmasına izin verilmiş 2.Hac zamanında Mekke dışında ehrâma girilen yerin dışında bulunan saha

hilye : 1.Süs, ziynet, cevher 2.Güzel sıfatlar 3.Güzel yüz 4:Hz. Muhammed'in mübârek vasıflarını ve güzelliğini anlatan manzum veyâ mensur eser 5.Bir yazı sitili

himem : Himmeler

hırâm : Salınma, salınarak edalı edalı yürüme

hisset : Cimrilik, tamahkârlık, nekeslik

hoba : 1.Yaşlı manda 2.Damızlık erkek deve

hod -bîn : Kendini beğenmiş, bencil

hor : Yiyen, yiyici

hûbân : Güzeller, iyiler

huccâc : Hacılar

hûk : Domuz

hulle : 1.Cennet elbisesi 2.Belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibâret elbise

hullet : İçten sevgi, hakîki dostluk, arkadaşlık

hulyâ : Kuruntu

hûm : 1.Küp 2.Şarap

humakâ : Ahmaklar, aptallar

hummâ : 1.Ateşli hastalık 2.Nöbet 3.Sıtma

humpâre : Demir veyâ tunç dökülmüş, yuvarlak ve boş olan, içine patlayıcı maddeler doldurup havan topu veyâ el ile atılan yuvarlak bir tür bomba, kumbara

Humûs : Şam

hûn : 1.Kan 2.Öldürme, öç

hûn -çegân : Kendisinden kan akan

hûnî : Kanlı, kan dökmeye meyilli

hûr : 1.Âhû gözlüler, gözlerinin akı karasından çok olanlar 2.Cennet kızları, hûrîler

hur : Güneş

hurd : Yemek, yiyecek

hurûc : Çıkış, çıkma, dışarı çıkma, ayaklanma

husf -i hacâlet : Ay tutulması gibi olan utangaçlık

husûf : Ay tutulması

husûmet : 1.Düşmanlık 2.Kıskançlık

hûş : 1.Akıl, fikir, şuur, us 2.Ölüm 3.Zehir

hüccet : 1.Senet, vesîka, delil 2.Seçkin âlimlere verilen ünvan

hüdbe : Kirpik

hüssâd : Hased edenler, kıskananlar

hüşyâr : Akli başında, akıllı, uslu

hüveydâ : Açık, apaçık, belli, besbelli

- 1 -

ıss : Sıcak

ıtlâk : 1.Salıverme, koyuverme 2.Boşama 3.Hapis ve sâir cezâdan kurtarma, affetme

ıyâzen billah : Tanrıya sığınarak

ısrât : Şartlar

'ıyş : Yemek, yiyecek

ızlâl : Delâlete düşürme, doğru yola çıkarma

- i -

ib'âd : 1.Uzaklaştırma, uzaklaştırılma 2.Tardetme, kovma

ibrâz : Meydana çıkarma, gösterme

ibtidâ : 1.Başlama 2.başlangıç 3.İlkin, en önce, başta

icbâr : Cebretme, zorlama, zorlanma

'icl : Erkek buzağı, dana

ictimâ' : 1.Toplanma, bir araya gelme 2.Toplantı 3.Yığılma, birikme 4. Kavuşum

idbâr : Sonda gelen, arkada gelen, bitmek üzere olan

idgâm : Birbirine benzeyen iki harfi bir yazıp şedde ile okuma

idhâl : 1.Dâhil etme, içeri sokma 2.Memleket dışından mal getirme

ifâkât : Uyanmak

İfrenc : Frenk, Avrupalı

ifsâd : 1.Fesada uğratma, uğratılma, bozma 2.Kargaşalık çıkarma, düzensizlik meydana getirme

ihâfe : Korkutma, korkutulma

ihrâ : Uygun, münâsip

ihrâz : 1.Alma, kazanma, elde etme 2.Erişme

ihvân : 1.Sâdık, samimi, candan dostlar 2.Bir tarikat arkadaşları

ihzâr : 1.Hazırlama, hazır etme, edilme 2.Huzûra getirme, birinin mahkemeye dâvet olunması

ihzârıyye : Birinin mahkemeye çağırılması için alınan harç ve yazılan yazı, getirilen şey

ik'âd : 1.Oturtma 2.Bir hükümdarı tahta oturtma, tahta çıkarma

iktibâs : 1.Ödünç alma 2.Bir kelimeyi, bir cümleyi veyâ bunların mânâlarını olduğu gibi alma, aktarma

i'lâl : İlet harfleri denilen ve kelime içinde bulunan "elif, vav, ye" harfli bir fiilin kendi şekli ile aldığı şekle nasıl girdiğini bir kâideye bağlama

ile'l -ân : Bu ana kadar, şimdiye kadar, hâlâ

imtisal : 1.Îcâb edeni, gerekeni yapma ; bir örneğe göre hareket etme 2.Alınan emre boyun eğme

in'âm : Nimet verme, iyilik etme

'inân : 1.Dizgin 2.İdâre etme, yürütme

'inâyet : 1.Dikkat, gayret, özenme 2.Lutuf, ihsan

'ind : 1.Yan, taraf, kat 2.Yanında, göre, düşüncesine göre 3.Olunca, olduğu halde

inhâ : 1.Ulaştırma, yetiştirme 2.Bir vazîfeye tâyin veyâ bir maaşa terfî için yazılan yazı

inşâ : 1.yapma, yapılma, vücûda meydana getirme 2.Kaleme alma 3.Nesir, yazı 4.Güzel yazı yazma veyâ güzel yazılmış nesir 5.gr. dilek kipleri 6.Mektup yazma

inşâd : 1.Şiir okuma, şiir söyleme 2.Manzum bir sözü âhengine göre okuma

intizâr : 1.Bekleme, beklenilme 2.Gözleme, gözlenilme

irâd : 1.Getirme 2.Söyleme

irhâ : Gevşetme, gevşetilme ; sarkıtma, aşağı salıverme, koyuverme

irsâl : 1.Gönderme, gönderilme, yollama 2.Salıverme, koyuverme

irşâd : 1.Doğru yolu gösterme, uyarma 2.İrfan sahibi birinin, bir kimseye tarîkatı veyâ Tanrı yolunu göstermesi

irtikâb : Kötü bir iş işleme

isbâhi : Sipâhi

isgâ : 1.Kulak verip söz dinleme 2.Söylenilen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme

ishak : Bataklık baykuşu

iskât : 1.Sükût ettirme, susturma 2.Münâkaşada cevap veremeyecek hâle getirme, ağzını kapatma 3.Kandırma, râzı etme

isper : Kalkan (âlet)

isti'ârât : 1.Ödünç alma, birinden eğreti bir şey alma 2.Bir kelimenin mânâsını muvakkaten başka bir kelime hakkında kullanma

isti'âz : 1.“Eüzü billâhi mine's -şeytâni'r -racim” veyâ “eüzü billâ”, “el -iyâzü billâh” gibi sözler söyleyerek Allah'a sığınma 2.Sığınma

istibrâ : 1.Küçük abdesten sonra akıntıyı arıtma 2.Nikahla alınan bir dulun gebe olmadığına kanaat getirmek için bir hayz görünceye kadar ona yaklaşmaktan çekinme

isti'dâd : 1.Bir şeyin kabûlüne, kazanılmasına tabîi meyil, kâbiliyet 2.Akıllılık 3.Anlayışlılık

istifsâr : Sorma, sorulma

istignâ : 1.Aza kanaat etme, tokgözlülük 2.İhtiyaçsızlık 3.Nazlanma, ağır davranma 4.Çekinme

istiğrâb : Garip bulma, şaşırma

istihsân : Beğenme, beğenilme, güzel sayılma, güzel bulma

istihzâ : Biriyile eğlenme, alay etme

istikrâz : 1.Ödünç para alma, alınma 2.Fâizle para alma

istimdâd : 1.Meded yardım isteme 2.İmdat, kuvvet isteme

istiskâl : 1.Ağır görme, huzûrundan hoşlanmama 2.Yüz vermeme, koğarcasına muâmele etme, dolayısıyla koğma

istivâ : 1.Müsâvi olma, denk olma 2.Düz olma, düzlük 3.Kaplama, örtme 4.Ortada ve tam bir derecede bulunma

işân : 1.Türkistanda ve İdil havzası Türklerinde “sûfi, kerâmet sahibi, velî” mânâlarında ulemâ ve şeyhlere verilen bir ünvan 2.Cemi (çoğul) 3. şahıs

işhâd : Şehâdet ettirme, şâhid getirme, şâhid olarak gösterme

işrâk : 1.Doğma, doğarak etrâfi ışıklandırma 2.Parlatma, ışıklandırma

iştikâ : Şikâyet etme, yanıp yakılma

iştirâ : Satın alma, alınma

‘itab : Azarlama, tersleme, paylama

itverî : İte, köpeğe mensub, ite âid

iyâlet : Vâlilik etme, idâre etme

‘izz : 1.Değer, kıymet 2.Yücelik , ululuk 3.Güçlülük

iz‘âc : 1.Yerinden koparma 2.Rahatsız etme, can sıkma, baş ağrıtırma, tedirgin etme, bunaltma

‘izâm : 1.Büyükler, ulular 2.Kemikler

iz‘ân : 1.Anlayış, kavrama, akıl 2.İtaat, söz dinleme, boyun eğme 3.Terbiye, edeb

- K -

kabîh : Çirkin, yakışsız, fena, ayıp (şey)

kabl : Ön, önce, önceki, evvel, evvelki

kadem : 1.Ayak 2.Adım 3.Yarım arşın uzunluğunda bir ölçü 4.Uğur

kaffe : Hep, bütün, cümle

kaffeten : Bütün, hep, hepsi, cümlesi

kâhır : 1.Kahreden, zorlayan 2.Üstün gelen, ezen, ezici 3.Yok eden, ortadan kaldıran

kahr : 1.Zorlama 2.Üzüntü

kâ'id : Oturucu, oturan, oturmuş

kâil : 1.Söyleyen, diyen 2.Râzı olmuş, boyun eğmiş

kâim : 1.Ayakta duran, ayakta bulunan 2.Birinin yerini tutan, yerine geçen 3.Namaz kılan, vaktini namaz kılmakla geçiren 4.Dik 5.Bir işte sebat eden

kâlâ : Kumaş (bkz. Kâle)

kâle : 1.Kumaş 2.Kelek, ham kavun

kallâş : Kalleş, kancık, hilebâz, döneke

kaltaban : Pezevenk, nâmuş

kamtarır : Şiddetli, güç şey

kâmurân (kâmrân) : Kâm sürücü, süren, arzusuna, isteğine kavuşmuş, mutlu

kân : 1.Maden ocağı, maden kuyusu 2.Bir şeyin menbaı, kaynağı

kand : Şeker, şeker kamışının donmuş suâresi

kâni' : 1.Kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemeyen 2.İnanmış, kanmış

kankı : Hangi

kapak : Ön

kapuz : 1.Dar ve derin boğaz, geçit 2.İçine girilmeyen sık orman

kâr : İş

karbân : Kervan

kârger : 1.İş yapan, iş işleyen, işleyici 2.Tesirli, nüfûzlu

karîb : Yakın, yakın olan, uzak olmayan ; soyca yakın

karîbü'l -'ahd : Yakın zamanda

karîne : Karışık bir iş veyâ meselenin anlaşılmasına, çözümlmesine yarayan hal, ipucu

kârûn : 1.Benî İsrâilde zenginliğiyle meşhur olan bir insan 2.(Bu isme kinâye olarak) çok zengin kimse

karye : Köy

kasem : Yemin, and

kassâm : 1.Vârisler, mirasçılar arasında mirası taksîm eden ve küçüklerin hakkını koruyan şerîat memuru 2.Kısım kısım ayıran, kısım kısım veren

kat' : 1.Kesme, kesilme, biçme 2.Halletme, karar verme, sona erdirme, bitirme

kavî : 1.Kuvvetli, güçlü 2.Güvenilir, sağlam. **Kaviyyü'l -bünye** : Bünyesi, yapısı sağlam, sağlam bünyeli

kavs : Yay, keman

kaykî : Dik olmayan, meyilli, sarkık

kaysa (kaysak) : 1.Yara, çıban kabuğu 2.Sıvıların üstünde havanın etkisiyle kalınlaşmış tabaka, bar, kaymak 3.Göl ve su birikintisinin üzerindeki ince buz tabakası 4.Yağmurdan sonra kuruyan toprak üzerinde oluşan sert kabuk 5.Hamurun üstündeki kabuk 6.Yosun

kazef : 1.Atma 2.Nâmuslu bir kadına zinâ suçu isnâd etme

kazer : Pislik

kâzib : 1.Kizbeden, yalan söyleyen, yalancı 2.Yalan, uydurma

kaziyye : Olay, hâdise, mesele

kec : Eğri

keçel : Dazlak, kel, saçkırana uğramış

kedd : Çalışma, çabalama, uğraşma, iş ; emek

kefere : Kâfirler, Hakkı tanımayanlar, Müslüman olmayanlar'

kefşger : Ayakkabıcı

kefter : Güvercin

keh -keşân : Saman uğrusu, hacılar yolu, samanyolu

kelb : Köpek

kelem : Bir lahana çeşidi

kelk : Kalem

kem : 1.Az, eksik 2.Fena, kötü ; bozuk

kemî : Yiğit, kahraman, savaşçı

kemirelemek : Kemirmek

kenef : 1.Taraf, yön 2.Sığınacak yer 3.Tuvalet, ayakyolu

kenif : Ayakyolu

kenîm : Olmak

kerâker : 1.Karga 2.Kuzgun

kerbet : Tasa, kaygı, gam, keder

kerih : İğrenç, çirkin

kerr : Bir şeyden vazgeçtikten sonra tekrar ona, o işe yönelme. **Kerr u fer** : Savaşta, bir aralık geriledikten veyâ geriler gibi görüldükten sonra tekrar saldırma

kereb : Tasa, üzüntü, gam

kertilme : 1.Kesilmek 2.Çentilmek, pürüzlenmek 3.Kırılmak 4.Eskimek, bayatlamak

kesân : Kimseler

kesb : 1.Çalışıp kazanma 2.Edinme, peydahlama, kazanma

kesel : Gevezelik, tembellik, uyşukluk

keşti : Gemi

keştibâni : Gemicilik, kaptanlık

ketm : 1.Bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma 2.Göstermeme

kevkeb : Yıldız

keyvân : Zuhâl gezegeni

kevn : 1.Olma 2.Varolma, varlık, vücûd

kezâlik : Kezâ, bu, bu da öyle

kıbâb : Tepesi yarımküre şeklinde olan binâ damları

kıbtî : 1.Kıbt soyundan, çingene 2.Çingene ile ilgili

killet : 1.Azlık 2.Kıtlık

kırtas : 1.Kağıt, sahîfe 2.Kağıtçı

kıyıdaş : Yakınlar, arkadaşlar

kıyâm : 1.Kalkma, ayağa kalkma, ayakta durma 2.Bir işe kalkışma, başlama 3.Namazın iftitah tekbiriyle rükû arasındaki ayakta durma kısmı 4.Ayaklanma 5.Ölümden sonra dirilip ayağa kalkma

kilâr : Kiler

kilk : Yünün tarandıktan sonra tarakta kalan kepekli, çöplü, tozları

kîl u kâl : Dedikodu

kîr : Erkeklik âleti

kirâm : 1.Soydan gelenler, soyu temizler, ulular, şerefliiler 2.Cömertler, eli açıklar

kisve : 1.Elbise 2.Husûsî kıyâfet

kışver : İklim, memleket, ülke

kizb : Yalan söyleme, yalan

kopetmek : Koparmak

kös : Savaşlarda, alaylarda at, deve veyâ araba üzerinde taşınan ve işâret için kullanılan büyük davul

kubbe -i minâ : Gökyüzü

kubûr : Mezarlar, sinler

kûh : Dağ

kûh -sâr : Dağlık, dağ tepesi

kulan : İki, üç yaşında dişi tay, kısarak

kumana : Birkaç âilenin ortaklaşa yaptıkları yemekli toplantı

kumru : Teneke kutudan yapılmış kandil

kûn : Kıç

kurb : Yakın olma, yakınlık, yakın bulunma

kurs : 1.Yuvarlak ve yassı nesne, teker, tekerlek, nesne, ağırşak, çörek ; küre, dâire ve her türlü dâire şeklinde olan nesne 2.Bir yıldızın görünüş yüzü

kuskun : Dizgin

kuşkun : Eyer, semer ve palanın arkasında bulunan ve hayvanın kuyruğu altından geçirilen kuşak (hayvanın pislik yaptığı torba)

kûtâh : Kısa, boysuz

kutb : 1.Dönen bir çarkın aksi 2.Dünya yuvarlağının ekvatorundan en uzak olan ve yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her biri 3.Bir tarîkatın ulusu 4.Bir mevzûda geniş bilgisi ve salâhiyeti olan kimse 5.Bir grubun, bir kavmin başı, ulusu, büyüğü. **Kutb -ı zaman** : Zamanın ermişlerinin başı .

kutta' : Katt' ediciler, kesiciler, kesenler **Kuttâ' -ı tarîk** : yol kesenler, haydutlar

kuzât : Kadılar

küffâr : Küfredenler, kâfirler

kühen : Eski, yaşlı, yıpranmış

kühen -sâl : "Eski yıl" yaşlı, yaşlanmış, kocamış

küheylân : Gözü sürmeli cins Arab atı

külhânî : Çapkın, serseri

külhen : Külhan, hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı

külli, külliye : 1.Umûmî, bütün 2.Çok

kümrük : Dalsız, budaksız

künc : Köşe, bucak

künd : Sökmek, kazımak

künîm : Yaparız

küss : Kadın tenâsül âleti

küştere : Uzun dülgerci rendesi

- L -

lâ -yecûz : Câiz değil

lâ -yefhem : Anlayışsız

labût : Balıkları ürkütüp serpilene ağ yönünde gitmelerini sağlamak için üstüne vurarak ses çıkarılan saplı, madenden yapılmış kap

Lafzatullah : Allah'ın sözü

lagâr : Arık, zayıf, cılız hayvan

lâhik : 1.Luhûk eden, yetişen, ulaşan 2.Eklenen 3.Sonradan tâyin edilen, yenisi

lahye: Sakal

lâ'in : Lanetli, kovulmuş, nefret kazanmış, istenmeyen

lâne : Yuva

lâşe : Leş

lâşe -hâr : Leş yiyen

latîfe : Güldürecek, tuhaf ve güzel söz ve hikâye, şaka

lâyîha : 1.Düşünülen bir şeyin yazı haline getirilmesi 2.Tasarı

lazût : Mısır

leb ber leb : Dudak dudağa

lefter : Alçak, sefil

leim : Alçak, aşağılık, cimri kimse

lem -yezeli : Zevâl bulmazlık, bâkîlik, kalıcılık

leng : 1.Topal, aksak 2.Tenâsül âleti 3.Yolculuk sırasında kâfilenin bir yerde bir iki gün kalması

lenger : Gemiye yerinde mihlamak için denize atılan zincir ve bu zinciri ucundaki çapa

lestân : Güzel, iyi ; kuvvetli

letâfet : 1.Latiflik, hoşluk 2.Güzellik 3.Nezâket 4.Yumuşaklık

letâme (leteme) : Bazı atların sağrıların üstünde olan ve kusur sayılan kıvrılmış tüyler

levend : 1.Yeniçeri devrinde deniz erlerine verilen ad 2.Vaktiyle Venediklilerin Şark memleketlerinden maaşla topladıkları bahriye askeri 3.Tembel 4.Ayyaş, içkici 5.Zampara 6.Kabadayı 7.Hizmetçi, gündelikçi, çırak 8.Nâmussuz kadın 9.İbne

levn : Renk

li : "İçin, dolayı, ötürü, yüzünden" mânâsına gelir

lik : Fakat, ama, lâkin, ancak

likâ : 1.Görme, rastgelip kavuşma 2.Yüz, çehre

-lîse : Yalayan

livâ : 1.Bayrak 2.Mülkî idârede kazâ ile vilâyet arasında bir derece, sancak 3.Tugay

4.Tuğgeneral

liyâkat : 1.Lâyık olma, değerlilik, yaralık 2.İktidar, hüner, fazîlet

lu'b : Oyun

lûtî : Lut kavminin çirkin hallerini tekrarlayan kimse, kulampara

lücce : 1.Engin su 2.Kalabalık, gürûh 3.Gümüş 4.Ayna

lüle : 1.Bükülmüş, dürülmüş şey 2.Tütün çubuğu, pipo, nargile vb'nin ucuna takılan, tütün konulan yuva 3.Bir akarsu ölçü birimi 4.Saç kıvrımı 5.Su akan musluksuz boru

- M -

ma'a : İle, berâber, birlikte

ma'âcin : Ma'cunlar, hamur kıvâmına getirilmişler, yoğrulmuşlar

mâ-'ada : -den başka

ma'a-hâzâ : Böyle iken, bununla berâber

mâ-hasâl : Hâsıl olan, meydana gelen şey, netîce

mâ-hazâr : Daha önceden hazır olan, hazır bulunan şey, hazır olarak her ne varsa

mâ-lâ-yâni : Mânâsız, faydasız

mâ-melek : Nesi varsa, varı yoğu, olanı biteni ; olanca şeyi

ma'an : Berâber, birlikte

ma'âriz : Kapalı mânâlar

mâ'bâd : Sonu, sonraki, sonrası, alttaki

mâ'ber : Geçit, geçilecek yer, köprü, kemer

mâ'bûd : 1.Kendisine ibâdet olunan, tapınılan 2.Allah

mâ'delet : Adâlet, âdillik, insafılık

mâder : Anne, ana

Ma'di Kereb : Câhiliyye devri Arab kahraman ve şâ'irlerinden biri

mâ-dûn : Alt, aşağı derece ; emir itibâriyle aşağıda olan

mağmum : 1.Gamlı, kederli, tasalı 2.Bulutlu, kapalı, sıkıntılı (hava)

mahâkim : Mahkemeler

mahall : Yer

mahdûm : 1.Oğul, evlâd 2.Hizmet edene nispetle efendi veyâ hanım

mâhir : Mahâretli, hünerli, elinden iş gelir, becerikli

mahşûr : Haşrolmuş, toplanmış

mâhtâb (maytab) : Yandığında renkli ve parlak ışıklar saçan, şenlik gecelerinde yakılan havâî fişek

mâ'hûd : 1.'Ahd olunmuş, bilinen, sözleşilen 2.Sözü geçen 3.Fena bilinen kadın

mahzâr : 1.Huzur yeri, büyük bir kimsenin önü 2.Hazır olma, görünüş, görüş

mahzûf : 1.Hazfolunmuş, silinmiş, kaldırılmış 2.Eski yazıda noktasız harflerle yazılmış manzum ve mensur söz. Buna "mühmel" ve "mücerred"de denir

makrûn : 1.Yakınlaştırılmış, yakın 2.Ulaşmış, kavuşmuş

ma'kûs : 1.'Aks olunmuş, tersine çevrilmiş, başaşağı olmuş 2.Başka bir şeyin zıddı 3.Ters, yolunda gitmeyen, uğursuz 4.Bir yere çarpıp geri dönen 5.Devrik, ters

mâl - a -mâl : Çok dolu, dopdolu

mâl -i mîri : Mîrî'ye, hükûmete ait olan mal

ma'lûs : İki bir zar içinde olan bir tür buğday

mâ'mûd : Sütunlaşmış, kazıklaşmış

mâ'mûr : Bayındır, şenlikli **beyt -i ma'mûr** : Kâbe

mânend : Eş, benzer

Mani : Meşhur Çinli nakkaşın adıdır. Behrâm Şâpûr zamanında İran'a gelip Zerdüş't ve İ'sâ dinleri hâlitası olan bâtil mezhebini neşre başlamış olduğundan îdam edilmiştir. "Erteng, Erşeng" adlı eserleri meşhurdur.

mansıb : 1.Devlet hizmeti, memuriyet 2.Makam, rütbe, derece

mansûs : Kur'an'da açıkça anlatılmış, hakkında âyet bulunan

manzûr : 1.Nazar olunan, bakılan, bakılmış, görülen, görülmüş 2.Gözde olan, beğenilen

mâr : Yılan

marâ : Bana

mârât : Yılanlar

maskat : Düşücek yer, düşülen yer **maskat -ı ras** : İnsanın doğduğu yer

maslahat : 1.İş, emir, husus, madde, keyfiyet 2.Ehemmiyetli iş 3.Barış, dirlik, düzen

masnu'ât : 1.Sanatla yapılmış şeyler 2.Uydurma, düzme şeyler

maşatlık : Çamaşırhâne

matlûb : Taleb edilen, istenilen şey

matrûd : Tardolunmuş, kovulmuş, vazîfesinden çıkarılmış

mâye : 1.Maya, asıl ve lüzumlu madde 2.Para, mal 3.İktidar, güç 4.Bilgi 5.Dişi deve

mazarret : Zarar, ziyan ; zarar verme, dokunma

mazbata : Kararnâme, tutanak

ma'zûl : Azledilmiş, işinden çıkarılmış

ma'zûr : Özürlü, özürü olan

mebûn : İbne

medyûn : Borçlu, verecekli

mefhâr : 1.Fahirlenme, övünme 2.Övünmeye sebep olan, övünmeyi gerektiren **Mefhâr -**

ı Mevcûdat : Hz. Muhammed

mef'tûh : 1.Fethedilmiş, açılmış, açık 2.Raptedilmiş, ele geçirilmiş 3.Fetha ile, üstün ile, e ile okunan

mef'ûl : 1.İşlenmiş, yapılmış, kılınmış 2.Bir fâ'ilin yaptığı, işlediği iş üstünde belli olan 4.gr. Nesne

meh : Ay

mehamm : 1.Ehemmiyetli şeyler 2.Düşündürücü şeyler 3.Lüzumlu, gerekli şeyler

mehter : 1.Yüksek rütbeli hizmetkâr 2.Çadırlara bakan uşak 3.At uşağı 4.Mızıkacı 5.Kavas, bâb -ı âlf çavuşu 6.Rütbe, nişan müjdecisi, çaylak

mekîn : 1.Temekkün eden, oturan, yerleşen 2.Vakarlı, temkinli, vakar, iktidar sahibi

mekr : Hile, düzen, dubârâ

melâ : Açık, âşikâr

mela : Sahra, ova

melâk : Yapmacık olarak yakınlık, incelik ve sevgi göstermek

melâmet : Ayıplama, kınama ; azarlama, çıkışma

mel'ânet : Mel'unluk, lânete sebep olan, lânet edilmeye değer iş, hareket

melce : İltica edecek, sığınacak yer

mellâh : Gemici, kaptan, denizci

mel'ûn : 1.Lânetlenmiş 2.Tardolunmuş, kovulmuş 3.Herkesin lânet ve nefret ettiği kimse

memşâ : Ayakyolu

menâsık : İbâdet yerleri

-mend : -li

mendebur : Sümsük, sünepe, pis, iğrenç

menhûs : Nuhûsetli, uğursuz

menkabet (menkabe) : Çoğu tanınmış veyâ târîhe geçmiş kişilerin durumuna âid fikralar, hikâyeler

mensî : Unutulmuş

mensûh : Nesh olmuş, hükümsüz bırakılmış, hükmü kaldırılmış

menşe : 1.Bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas kök 2.Yetişilen yer, bitirilen mekteb

menşûr : 1.Neşrolunmuş, dağıtılmış, yayılmış 2.Padişâhın verdiği vezirlik, müşîrlik veyâ kazilkuzatlık rütbelerinin tevcîhini hâvi ferman

merâm : İstek, maksat, niyet

merâtib : Rütbeler, dereceler

- merbût** : 1.Rabt olunmuş, bağlanmış, bağlı 2.Ulaşmış, bitişmiş, bitişik 3.İliştirilmiş, eklenmiş
- merdûd** : 1.Redd olunmuş, kovulmuş 2.Geri döndürülmüş, geri çevrilmiş
- merdûm** : 1.İnsan, adam 2.Gözbebeği
- merfu‘â** : 1.Ref olunmuş, kaldırılmış, yükseltilmiş 2.Hükümsüz bırakılmış 3.Zamme (o, ö, u, ü) ile harekelenmiş
- mergûb** : 1.Rağbet edilmiş, beğenilmiş, herkesçe sevilip aranılmış 2.İstenilen, sevilen
- mer‘î** : 1.Riâyet edilen, saygı gösterilen 2.Gözetilen, yürürlükte olan
- merkeb** : 1.Rükûbedilecek, binilecek şey, binek 2.Vapur, gemi, kayık gibi şeyler 3.Eşek
- merkûb** : 1.Üzerine binilmiş, bindirilmiş 2.Sarı meşinden yapılan bir çeşit ayakkabı
- merkûm** : 1.Yazılmış, adı geçmiş 2.Bayağı, âdî, işsiz, güçsüz, aşağılık kimse
- Merrih (Mirrih)** : Merih yıldızı
- mervî** : Rivâyet olunan, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmeyen
- mesâğ** : İzin
- mesânî** : İkiz, eş, benzer
- mesel** : 1.Örnek, benzer, nümûne 2.Dokunaklı ve mânâlı söz 3.Terbiye ve ahlâka faydalı, yaralı olan hikâye
- meser** : Güzel eser, nişan, iz
- meserret** : Sevinç, şenlik
- mesûr** : Mühim, meşhur
- meşâhir** : Meşhûrlar, ünlü kimseler
- meşâyih** : Şeyhler
- meşyahat** : Şeyhlik kapısı, şeyhü'l -islâm dâiresi
- metânet** : Metinlik, sağlamlık, muhkemlik, sağlam, kuvvetli olma, dayanıklılık
- mevâli** : 1.Mevleviyyet pâyesine ulaşmış olan sarıklı âlimler 2.Köleler **mevâlî -i kirâm** : Yüksek rütbeli kadılar, hâkimler
- mevc** : Dalga
- mevhibe** : Bahşış, ihsan, bağış
- mevkib** : Atlı veyâ yaya olarak mâiyette yürüyen alay, kâfile
- mevrûs** : Miras kalmış, ana babadan geçmiş
- mey -hor** : Şarap içen, içkici, ayyaş
- meykede** : Meyhâne

me'yûs : Yeise düşmüş, ümidi kesilmiş, ümitsiz

mezâd : Arttırma ile yapılan satış

mezâyâ : Meziyetler, üstünlükler, vasıflar

mezrâ : Ziraat olunacak, ekilecek tarla, yer

mezûn : 1.İzinli, izin almış 2.Ders veyâ meşk vermeye veyâ bir sanat işlemeye salâhiyetli
3.Bir okuldan diplomalı, lisansiyeli

mık : Çivi

micmer : Buhurdan, içinde tütsü yakılan kap

mihen : Eziyetler, meşakkatler, sıkıntılar

-min : -den, -den beri

mina : 1.Şarap şişesi 2.Şişe, cam, billur 3.Mine, kuyumcuların gümüş üzerine naksettikleri lâciverd veyâ yeşil renkli sırça

minh, minhu : Ondan (müzekker hâli)

minhâr : Burun delikleri

mîr : Âmir, baş

mîrân : Beyler

mîrât : 1.Ayna 2.Meşhur bir çeşit lâle

misak : Sözleşme, antlaşma

mîzân : 1.Terazi, ölçü âleti, tartı ; ölçek 2.Terazi burcu 3.Yapılan bir hesâbın doğru olup olmadığını ölçmeye yarayan bir başka hesâb

mortoloz : Ölü gibi, cesetleşmiş

mû : Kıl

mu'anber : 'Anberlenmiş

mu'annid : İnatçı

mu'âriz : Muâraza eden, karşı gelen

mu'di : Bulaşıcı

mugâne : Ateşe tapanların âyini

mugâyir : Aykırı, uymaz, başka türlü

muğber : 1.Tozlu, tozlanmış 2.Gücenmiş, gücenik, küskün

muhal : Mümkün olmayan, olamaz, olmaz

muhannet : 1.Çift cinsiyetli kişi 2.Hâin, insanı arkasından vuran

muhassal : 1.Tahsil olunmuş, hâsil edilmiş, elde edilmiş 2.Hâsılı, hülâsa, sözün kısası, işin sonu

muhkem : Tahkim edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam, berk, sağlamlaştırılmış, kuvvetli

muhlis : 1.Hâlis, katkısız 2.Dostluğu, samimiliği ve her hali içten, gönülden olan

muhtasar : İhtisâr edilmiş, kısaltılmış, kısa, kısaltma

mukallid : 1.Bir şeyi takan, kuşatan, boynuna asan 2.Taklitçi

mukavves : Kavisli

muktezâ : 1.İktizâ etmiş, lâzım gelmiş 2.Kânûn îcâbına göre yazılan yazı, derkenar

mûmâileyh : İmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan

munif : Yüksek, ulu, büyük

munkar : Büyük kadeh, şarap kabı

munsif : 1.İnsafılı, insaf eden 2.Kötülükte ileri gitmeyen

mûr : Karınca

murâyi : Riyâkâr, iki yüzlü

murg : Kuş

musaffâ : Tasfiye edilmiş, süzölmüş, yabancı maddelerden ayrılmış

musannâ' : 1.Tasni' edilmiş, sanat eseri olarak meydana getirilmiş, usta elinden çıkmış
2.Çok süslü 3.Uydurulmuş

muşalgam : Şalgamlaşmış

mu'tâd : İtiyâd edilmiş, âdet olunmuş, alışılmış

mutalsam : Tılsımlı, büyülü

mutarrâ : Tarâvetli, taze

mû'teber : 1.İtibarlı, hatırı sayılır, saygın 2.İnanılır, güvenilir 3.Yürürlükte olan, geçer

mu'tenâ : İtinâli, özenilmiş, özenle yapılmış

muvâsalat : Vâsil olma, varma, ulaşma

muzhik : Gülünç, güldüren

mübâhat : Övünme, gururlanma, iftihar etme

mübrem : Kaçınılmaz, vazgeçilmez, önlenemez

mübtedâ : 1.Başlangıç, başlama 2.gr. Özne

mübtezel : 1.Pek bol ve ucuz (şey) 2.Orta malı, ortaya düşmüş (kadın, kız) 3.Değersiz, hor kullanılan

mücellâ : Cilâli, parlatılmış, parlak

müdüâm : Devamlı

müdüârâ : Yüze gülme, dost gibi görünme

müdüda'î : 1.İddia eden, davacı 2.Bir hükümde ayak direyen 3.İnatçı

müdebbir : 1.Tedbir alan, tedbirli, düşünce ile hareket eden 2.(Eskiden) menkulünün itkını kendisinin ölümüne tâlik etmiş olan Mevlâ

müflis : 1.İflâs etmiş, parasız, züğürt 2.Top atmış (ticârette)

mühre : 1.Bir çeşid yuvarlak şey 2.Cam boncuk 3.Deniz böceği kabuğu 4.Çekiç 5.Omurga kemiği 6.Kağıt vs. cilâlamak için kullanılan billur top 7.Altın ve gümüş ezmek için kullanılan ve ekseriyâ yeşimden yapılan ucu kıvrıkça, havan tokmağı gibi bir âlet

müjgân : Kirpik, kirpikler

mükedder : 1.Bulandırılmış, bulanık 2.Tekdîr edilmiş, azarlanmış 3.Kederli, üzüntülü, tasalı

mükerrer : Tekrarlı, tekrarlanmış, tekrar olunmuş

mülâzım : 1.Bir yere veyâ kimseye sarılıp ayrılmayan, tutunup kalan 2.Stajyer, bir yere maaşsız olarak gidip gelen 3.Teğmen

mülebbes : 1.Giyilmiş 2.İltibaslı, karışık

mülhak : Kavuşma

mültefit : İltifat edilmiş, önem verilmiş

mülûk : Hükümdarlar

mümâsil : Benzeyen, andıran

mümâşât : 1.Yoldaşlık, berâber gitme 2.Suyunca gitme, uysallık gösterme, göz yumma

münâfi : Zıt, uymaz, aykırı

münhall : 1.Inhilâl eden, açılan, çözülen 2.Boş kalan, açık olan, memuru bulunmayan yer

müntehab : Seçilmiş

mürüvvet : 1.İnsaniyet, mertlik, yiğitlik 2.Cömertlik, iyilikseverlik

müsâvi : Eşit, denk, birinin ötekinden farksız olanı, aynı halde ve derecede bulunan

müselles : 1.Üçleştirilen, üçlü, üç 2.Üç kere tasfiye olunarak çekilmiş bir cins şarap 3.Üçgen 4.Üç mısralı güfte 5.Bir yazı sitili

müsellim : 1.Teslim eden, veren 2.(Vaktiyle) mülkiye kaymakamlarına ve nâhiye müdürlerine verilen bir ünvan

müsemmâ : 1.Tesmiye olunan, bir ismi olan, adlanmış, adlı 2.Muayyen, belirli (zaman)

- müsemman** : 1.Sekiz renkli 2.Sekizli, sekiz parçadan meydana gelen 3. Sekizgen 4.Kıymet biçilmiş veyâ biçilen kıymet karşılığında satılmış şey
- müstağrık** : 1.Gark olmuş, dalmış, daldırılmış, batmış 2.Kendini bilmeyecek derecede dalgın, düşüngen
- müsta'idd** : 1.İstidadlı, kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan 2.Akıllı, anlayışlı
- müstakim** : 1.Doğru, düz, dik 2.Temiz, nâmuslu, doğru
- müsteâr** : Eğreti (alınmış) takma (ad)
- müstebrî** : Beraat ettirilmiş
- müsteffî** : 1.İstiftâ eden, müftüden fetvâ isteyen 2.Bir müşkülün hallini, çözülmesini isteyen
- müstevfî** : Kâfi derecede, yeteri kadar, tam, mükemmel, dolgun
- müstevli** : 1.İstilâ eden, ele geçiren, idâresi altına alan 2.Yayılan, her tarafı kaplayan 3.Salgın
- müşâbih** : Benzeyen, benzer
- müşârü'n -ileyh** : "Kendisine işâret olunan" adı geçen, adı anılan (Tanzîmattan sonra bahsedilen en yüksek rütbe için bu kelime kullanılmıştır)
- müşg -bâr** : Misk yağdıran, saçan
- müşîr** : 1.Emir, ve işâret eden 2.Mareşal
- müşte** : 1.Muşta, yumruk 2.Kunduracıların deriyi vurarak inceltmekte kullandıkları maden tokmak 3.Muşta, birine vurmak için ele veyâ parmaklara geçirilen demir âlet
- müşterâ** : İştirâ olunmuş, satın alınmış
- müte'âl** : 1.Yüksek, yüce 2.Tecrübe ile elde edilen bilginin sınırlarını aşan
- müteharrık** : 1.Hareket eden, kıvıldağan, oynayan 2.Hareketli işler
- müteşehhî** : İştahlanan, iştahlı
- mütevâliyât** : Tevâri edenler, birbiri ardınca gelenler, üstüste bir dizide olanlar
- müttehem** : Töhmət altında kalan, zanlı, kabahatli, suçlu
- müzdâd** : Ziyâdeleşmiş, artmış, çoğalmış

- N -

nâ -becâ : Yersiz, yolsuz, yerinde değil, uygunsuz

nâ -bedîd : Görünmez, bellisiz, kayıp

nâ -bûd : 1.Yok olan, bulunmayan 2.Sonradan yok olan 3.İflâs etmiş, perîşan olmuş

nâ -dân : 1.Bilmez 2.Nobran, kaba, terbiyesi kıt

nâdim : Nedâmet duyan, pişman olan

nahs : 1.Uğursuzluk, yümünsüzlük 2.Uğursuz, bahtsız

nâhudâ : Gemi kaptanı

nahv : 1.Yan, yön, taraf, cihet 2.Yol 3.Gibi, benzer 4.gr. Sözdizimi, sentaks

nahvet : Kibir, gurur, büyülenme, ululanma, böbürlenme

nâib : 1.Vekil, birinin yerine geçen 2.Kadı vekili 3.Kadı, şeriat hükümlerine göre hüküm veren, hâkim 4.Nöbet bekleyen, nöbetle gelen

nâk : Deve

nâkise : Eksiklik, kusur, kabahat, ayıp

nam -ver : Namlı, adlı, ünlü

nâmî : Namlı, şöhretli, ünlü

nâmık : Yazıcı, kâtib

nan : Ekmek

nâr : Ateş

nas : İnsanlar, halk, herkes

nâ -şâd : Hüzünlü, gamlı, kederli, tasalı

nâşize : İtaatsizlik eden kadın

nat' : 1.Sofra bezi 2.Meşinden yapılan döşek

nâ -tuvân : Zayıf, kuvvetsiz

nâ -yâb : 1.Bulunmaz 2.Benzeri olmaz

nâzır : Benzer, eş

nebevî : Nebî'ye, peygambere âid, onunla ilgili

nebze : 1.Az şey, bir parça 2.Bir şeyin arttığı

neca' : 1.İlaç 2.Kanın siyah renge dönüşmesi

necâbet : Soyluluk, soy temizliği

necâset : 1.Pislik, murdarlık 2.Ters, kazûrat

necât : Kurtulma, kurtuluş

Necm : 1.Yıldız 2.Kur'ân -ı Kerîm

necs : Pislilik, murdarlık

nedâmet : Pişmanlık

nefer : 1.Bir adam, tek kişi 2.Er, asker 3.İnsan sayısı bildiren sözler için kullanılır

nefha : 1.Üfürük 2.Karın şişmesi, şişkinlik

neft : Neft yağı

nefy : Sürgün

nehâr : Gündüz **lejl ü nehâr** : Gece gündüz

nehb : Yağma, çapul

nehy : 1.Yasak etme 2.Emir kipinin menfisi

nekbet : 1.Tâlihsizlik, bahtsızlık 2.Düşkünlük 3.Felâket, musîbet

nemnâk : Nemli, yaşlı

ner : Er, erkek **şîr -i ner** : Erkek arslan

neseb : Nesil, soy

nesh : 1.Nesih ve lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma 2.Kur'ân -ı Kerim'in sonda gelen bir âyetinin, öne gelmiş bir âyetteki hükmü değiştirmesi, kaldırması 3.Bir şeyin sûretini, aynını çıkarma, bir şeyi kopye etme 4.Hoca İmâmü'd -dîn -i Yakut -i Müstasîmî'nin icâd ettiği yazı usûlü

nev -sâle : Genç, taze ;küçük

nevâ : 1.Ses, sedâ, makam, ahenk, nâme 2.Refah 3.Levâzım, kuvvet, zenginlik 4. Nasib, behre **bî -nevâ** : Behresiz, mahrum

nevbet : 1.Sıra ; sıra ile görülen iş 2.Hastalık ateşi 3.Vakit vakit ortaya çıkan aynı cinsten fizyolojik bozuklukların hepsi 4.Karakol, nokta hizmeti

nevreste : Yeni bitmiş, yeni yetişmiş

-ni : Nefy edatı, -siz

nigâh : 1.Bakma, bakış 2.Göz **âhû -nigâh** : Ceylan bakışlı

nigeh : Bakma, bakış

nigebâni : Gözcülük, bekçilik

nigûn : 1.Tersine dönmüş, altüst olmuş 2.Ters, aksi,uğursuz

nihâde : Konmuş, konulmuş, koymuş

nîk : İyi, hoş, güzel, beğenilen **nîk ü bedân** : İyi, kötü

nim : Yarı, yarım

nîrân : 1.Aydınlıklar, parıltılar, ışıklar 2.Cehennem, tamu

nîsvân : Kadınlar

nîsyân : Unutma

-nişîn : “Oturan, oturmuş” mânâsıyla kelimeleri sıfatlandırır

niyâbet : 1.Nâiblik, vekâlet, vekillik 2.Kadı vekilliği, kadılık

niz : “De ve dahî” anlamında bir atıf edatıdır

nizâr : Zayıf, ağır, lâgar

nuhâs : Bakır

nuhûset : Uğursuzluk

nukât : Noktalar

nukûd : Nakidler, paralar

Nusâra : Hristiyan

nusret : 1.Yardım 2.Allah’ın yardımı 3.Başarı, üstünlük

nûş : 1.Tatlı, bal 2.İçki, işret

nüh : Dokuz

nüh -tâk : Dokuz gök

nüket : Nükteler, herkesin anlayamayacağı ince, zarîf, mânâlı sözler

-nümâ : Gösteren, bildiren mânâlarıyla kelimelere katılır

nümûdâr : 1.Görünen, görünücü 2.Örnek

nüvey : Çekirdek

- Ö -

ög : Ön

- P -

pâdâş : 1.Mükâfat 2.Ayakdaş**palan** : Genellikle eşeklere bazen de atlara vurulan, kaşsız, enli, yayvan ve yumuşak bir çeşit eyer**palûde** : Pelte**pâ -mâl** : Ayak altında kalmış, çiğnenmiş**pay** : 1.Ayak 2.Kök, dip**pâyân** : 1.Son, nihâyet 2.Uç, kenar**pejmurde** : 1.Eski püskü, yırtık 2.Dağınık 3.Süflü, perişan**peleng** : Panter**penâh** : Sığınma, sığınacak yer**penc** : Beş**pend** : Nasihat, öğüt**per** : Kanat**perçin** : İki veyâ daha çok levhayı birbirine bağlamak için geçirilen çivinin ezilerek baş durumuna getirilen ucu**-perdâz** : “Tertipleyen, düzenleyen, düzeltici” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar**perk** : Ayrı, başlıbaşına**perrân** : Uçan, uçucu**pertev** : Işık, parlaklık, yalın**pervâ** : 1.Korku 2.Çekingenlik 3.İlgi, bağ **bî -pervâ** : Korkusuz**-perver** : Besleyen, besleyici, büyüten, yetiştiren, terbiye eden mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar**perverd -gâr** : Besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı : Allah**perverde** : 1.Beslenmiş, terbiye edilmiş, yetiştirilmiş 2.Üzüm şirasından yapılan bir çeşit tatlı**pes** : 1.Ard, arka, geri 2.Öyle ise **pîş ü pes** : Arka ve ön

pest : 1.Alçak, aşağı 2.Hafif sesele söylenen

peşe : Sivrisinek

peşimân : Pişman

pey : Bir sözleşmede taraflardan birinin öbürüne işten caymayacağını belirtmek amacıyla önceden verdiği güvence parası

peydâ : 1.Meydanda, açıkta 2.Hazır, mevcut

peyrev : Arkası sıra giden, izinden giden

peyveste : 1.Ulaşmış, bitişik 2.Dâimâ

pinhân : Gizli

-pirâ : “Donatıcı, süsleyici, düzenleyici” mânâlarıyla birleşik kelimeler yapar

pirehen : Gömlek

piyâz : Soğan

piye : Piyon

pof : 1.Boş 2.Güçsüz, sıkıntıya gelemeyen

post -nişîn : 1.Postta oturan, posta geçen 2.Tekke şeyhi

pörk : Börk. Erkeklerin giydiği bir çeşit başlık, takke

puhte : Pişmiş, pişkin, olgun, gün görmüş **nâ -puhte`** : 1.Pişmemiş çiğ 2. Tecrübesiz, toy (kimse)

pûs : Tatlı dil ve hile ile halkı aldatma

püser : Oğul, erkek çocuk

püşt -i pâ : Ayak tabanı, taban

- R -

ra'âyâ : Halk, bir kralın etrâfındaki topluluk

Rabb -i temmim : Allahım tamamla

Rabb -i yesir : Allahım kolaylaştır

râbi'a : 1.Râbi'in müennesi 2.Saatteki sâlisenin altmışta biri 3.(Tanzîmattan sonra) kolağası derecesinde olan sivil memurlukta bir rütbe

râgıb : İstekli, isteyen, rağbet eden

râhi : Yola âid, yolla ilgili

râhil : 1.Göçen, göç eden 2.Ölen

rahne : 1.Gedik, yarık, yırtık ve bozuk yer 2.Zarar, ziyan, bozukluk

rahne -dâr : 1.Gediği, yıkığı olan 2.Eksiği, bozuğu olan 3.Zarara uğrama

rahş : 1.Gösterişli, yürük ve güzel (at) 2.Zaloğlu Rüstem'in atı

râ'i : 1.Çoban, sığırtmaç 2.Çobansı, çoban ve kır hayatını anlatan şiir

râ'id : Gürleyen, gürüldeyen, şimşek

râkib : Binmiş, binen

râm : İtaat eden, boyun eğen, kendini başkasının emrine bırakan

rasâs : 1.Kurşun 2.Kolay

râtib : Tertib eden, sıraya koyan

ratl : 1.Bir litre kadar olan bir mâyi (sıvı) ölçeği 2.Büyük kadeh

ravz : Bahçe

râyet : Sancak, bayrak

râz : Sır, gizlenen şey

ref : 1.Kalkındırma, yüceltme 2.Yukarı kaldırma 3.Lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma 4.Arapça bir kelimenin sonunu ötreli okuma

refâtâr : Gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edâlı yürüyüş

reh : Yol

reh -güzâr : Geçit, geçecek yol

reh -yâb : Yolunu bulabilen, girebilen

rehrev : Yolcu

reng : 1.Renk 2.Hile, oyun 3.Sûret, şekil

reşk : 1.Kıskanmak, hased günü 2.Kıskanılmış

revâ : Yakışır, uygun, yerinde

revân : Yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden

revâyih : Kokular

revgân : Yağ

reviş : 1.Gidiş, yürüyüş 2.Tarz, üslûb 3.Tutum, yol 4.Geçiş, oluş

revnâk : Parlaklık, güzellik, tazelik, süs

revzen : Pencere

rif'at : Yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe

rîg : 1.Toz 2.Rıh, yazı kurutmaya yarayan ince kum 3.Kum

rîh : 1.Yel, rüzgar 2.Romatizma, yel, ağrı

rihlet (rihlet) : 1.Göç, göçme 2.Ölüm

rikâb : 1.Üzengi 2.Büyük bir kimsenin katı, önü 3.Vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış usullerden biri olup zamanımıza kalmış numûnesi yoktur

rîş : 1.Yara 2.Yaralı 3.Sakal 4.Tüy, kıl

rişte : 1.İplik, tire 2.İlgi, bağ 3.Sanatkarâne yapılmış bir yazıyı veyâ yapılmış bir minyatürü çevreleyen tezhîbin iç kısmına sınır olarak tek, çift, eşit veyâ farklı kalınlıklarda çekilen çizgi

riyâ : Özü, sözü bir olmama, iki yüzlülük

rizz : Gizli ses

rosbu : Orospu

rû : Yüz, çehre **rû -yı nigâr** : 1.Sevgilinin yüzü 2.Pembe taneli bir cins üzüm 3.Bir çeşit zambak

rubâh : Tilki

rubbe : Öylesi var ki

rubbemâ : Belki

rubû' : Çeyrek

rûh : 1.Yanak, yüz, çehre 2.Anka kuşu 3.Bu kuşun adına verilen satranç taşlarından biri 4.Dizgin 5.Tac 6.Taraf, yön 7.Hasır otu

ruhbân : Evlenmeyen papazlar

rukabâ : 1.Rakîbler, ricâl -i gaybdan bir zümre 2.Bekçiler

rûze : Oruç

rüsvâ(y) : Rezil, itibarsız, haysiyetsiz

rüzgâr : 1.Zaman, devir 2.Dünya 3.Yel

- S -

- sâbi** : 1.Henüz memeden kesilmemiş erkek çocuk 2.Üç yaşını tamamlayan erkek çocuk
- sâbir** : Sabreden, dayanan
- sabk** : Yarışmak
- sad** : Yüz
- sad -pâre** : Yüz parça ; parça parça olmuş
- sâger** : Kadeh, içki bardağı
- sağmak** : 1.Bir şeyi kucaklayarak yukarı çıkarmak 2.Bir şeyi atmak, fırlatmak
- sahâ** : Cömertlik, el açıklığı
- sahâvet** : Cömertlik, el açıklığı
- sahbâ** : Şarap
- sâhir** : 1.Büyücü 2.Büyüleyici tesir yapan güzel
- sahk** : 1.Döğme, döğülme, ezme, kırma, kırılma, döğüp yumuşatma 2.Sürtme
- sâib** : 1.Yanlızsız, doğru, yanlışlık yapmayan 2.Maksada, hedefe uygun 3.Hedefe doğru ulaşan
- sa'id** : Kolun dirsekle bilek arasındaki kısmı
- sâim** : Oruç tutan, oruçlu
- sakam** : Hastalık, illet
- sakâmet** : Sakimlik, bozukluk, noksanlık, sakatlık
- sakar** : Cehennem
- sakîmân** : 1.Hastalar, hastalıklılar 2.Yanlıklar 3.Rivâyeti 'sağlam, doğru olmayanlar (hadis)
- sâkineyn** : Sâkinler, oturanlar
- sakk** : 1.Şer'î mahkemededen verilen îlâm, berât, kadı hücceti ve bu gibi yazılardaki tâbirler 2.Vesîkalar
- sâl** : Yıl
- salât** : Namaz
- sâle -hurd** : Yaşı küçük, genç
- saleb** : Tilki
- sâlûs** : Riyâkâr, iki yüzlü
- sâmân** : 1.Servet, zenginlik 2.Rahat, dinçlik 3. Düzen **bî -ser ü sâmân** : Perişan hal

sâmir : Gece toplantıları

san : 1.Tahılların başak tutmamasına neden olan hastalık 2.Ekinlere dadanan bir çeşit böcek 3.Dilek, istek 4.Pas 5.Küf 6.Toz 7.Organ, vücudun bir parçası 8.Dallar üstünde biriken kar 9.Kar fırtınasından sonraki durgun hava 10.Soğuk 11.Birbirinin tıpkısı olan yazılı şeylerden biri, nüsha 12.Su birikintisinin getirdiği kum 13.Irmaklarda büyük buz akıntısı

sancı : Ağzından zeytinyağı ve sabunlu su dökülerek iyileştirilen bir çeşit at hastalığı

sâni' : 1.Yapan, işleyen, yapıcı 2.Yaradan, sanat eseri olarak meydana getiren 3.Allah

sâni : İkinci

sârî : Bulaşan, bulaşıcı

sarîh : 1.Açık, meydanda 2.Belli 3.Saf, hâlis (ırk) 4.Hâlis Arap kanı at

savma'a : 1.İbâdet yeri, tekke, özel tapınak 2.Nesârâ râhiplerinin halktan intikâ ve inzivâsı için tesis edilmiş olan hücre

savur : 1.Yemek sinisi 2.Eyer takımının üstüne çekilen sahtiyan 3.Ramazan geceleri yenen yemek

savt : Ses, sedâ

sa'y : 1.Çalış, çabalama, gayret, emek 2.Geçinmek için iş işleme 3.Koşma, yürüme

sayd : 1.Av 2.Avlama, avlanma

sâye : 1.Gölge 2.Koruma, sahip çıkma 3.Yardım

sebat : Yerinde durma, kıyılamama, sözünden karârından vazgeçmeme

sebk : 1.Bir şeyi eritmek, kalıba dökmek 2.İbârenin tarz ve tertîbi

sebkat : Geçme, ilerleme

sebük -bâr : Yüğü hafif, eşyası az olan

seffâk : 1.Kan dökücü 2.Hatîb, güzel söz, söyleyen

sefîd : Ak **Bahr -i Sefîd** : Akdeniz

sefîh : Zevk ve eğlenceye düşkün, parasını pulunu isrâf eden, akılsız

sefîhu's -süfehâ : Alçakların alçağı

sefk : Dökme, akıtma

seg : Köpek

seg -bân : 1.Seymen, yeniçeri ocağına bağlı bir sınıf asker 2.Osmanlı saraylarında av köpeklerine bakan kimse

seh : Üç

sehî : 1.Düz, doğru 2.Fidan gibi (boy)

sehm -nâk : Korkunç, korkulu

sehven : Yanlışlıkla

sehviye : Yanlışlıkla

sekenât : Durma(lar), duruş(lar) **harekât u sekenât** : Davranış

sekrân : Sarhoş

selb : 1.Kapma, zorla alma 2.Kaldırma, giderme 3.Menfîleştirme, olumsuzlaştırma
4.İnkâr etme

selef : Ata; dede; baba, âile büyükleri

selim : Sağlam, kusursuz, doğru

sem' : 1.İşitme, işitiş 2.Dinleme, kulak verme 3.Kulak

semek : Balık

senc : Tartmak

sencide : 1.Tartılı, ölçülü, yerinde söz 2.Tezhîbde bir kıvrıma bağlı yaprak motifinin kıvrımın mukâbil tarafına ikinci motifin adı

seng : 1.Taş 2.Tartı, ölçü, ağırlık

-serâ : "Söyleyen" mânâsıyla birleşik kelimeler meydana getirir **Nağme -serâ** : Şarkı, türkü söyleyen gibi

serâ (serây) : Saray

ser -firaz (ser -efrâz) : Başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan

ser -gerde : (Kötü, olumsuz işlerde) elebaşı

ser -kerde : Bir takımın, bir gürûhun başı, takım başı

ser -şâr : 1.Ağzına kadar dolu, taşkın 2.Sınırı aşan, ileri giden

ser -te -ser : Baştan başa, hep, bütün

serdî : 1.Sertlik, kabalık, hoyratlık 2.Soğukluk

serfürû : Baş eğme, söz dinleme

serhengi : Çavuş, kavas, yasakçı

serma : Kış, soğuk

sermed : Dâimî, sürekli

server : Baş, başkan, reis, ulu

serzeniş : Başa kakma, takaza

setrî : Düz yakalı, önu tek ilikli, çuhadan yapılmış elbise

seyf : Kılıç

seymen : Bayram günlerinde, düğünlerde törene, yerli giysilerle atlı ve silahlı olarak katılan yiğit

Seyr u Sülûk : Tarîkatta tâkib olunan usûl (dört mertebesi vardır :Seyr -illallah, Seyr -fillah, Seyr -maallah, Seyr -anillah)

seyyâre : 1.Güneşin etrâfında dolaşan gezegen 2.Kervan, kâfile

seyyibe : Daha önceden bir başkasıyla da yatmış olan kadın

seyyid : Yapan, eden

sezâ : Münâsib, uygun, yaraşır

sıbkaç : Kaygan

sıbyan : Çocuklar

sıdk : 1.Doğruluk, gerçeklik 2.İç, yürek temizliği

sîga : Kip, fiilin çekiminden meydana gelen şeylerin meydana getirdiği sıra

sılh : Yüzmek, derisini soymak

sımağ : Ağaçların bir arada bulunduğu dar mekân, küçük koru

sıyâm : Oruç

sıymak : İşemek

si: Otuz

sîb : Elma

sidre : 1.Arabistan kirazı 2.En yüksek makam (ondan sonra Allah' gidilir)

siklet : 1.Ağırlık, yük 2.Sıkıntı

silsile : 1.Zincir, zincirleme olan şey 2.Ard arda gelen şeylerin meydana getirdiği sıra

sin : Mezar

sinân : Mızrak, süngü

sinn : 1.Diş 2.Yaş

sintene : Kayıklarda kış altında biriken kirli su

sipahsâ : Askerlerin en büyüğü

sîr -âb : 1.Suya kanmış 2.Taze, körpe

sirâc : Işık, kandil, mum

sîret : 1.Bir kimsenin içi, hâli, tavrı, ahlâkı 2.Hâl tercümesi

sirka : Hırsızlık

sirkat : Hırsızlık, çalma, çalınma

-sitân : -Alan

sitâyiş : 1.Övme, övüş 2.Öven

sitem : 1.Zulüm, haksızlık 2.Eziyet 3.Çıkışma

sitr : 1.Perde 2.Örtü

söyünmek : Sönmek, parlaklığı gitmek

sû : 1.Kötülük, fenelik 2.Kötü, fena

sû : Taraf, cihet, yön

sûf : Yün

suhte : 1.Yanmış, tutuşmuş, yanık 2.Softa, medrese talebesi

sukât : Güvenilir, inanılır kimse

sulahâ : Sâlih, iyi, yarar ; salâhiyetli, günah işlemeyen kimseler

sûn' : 1.Yapış, yapma 2.Tesir, kudret

sungur : Doğana benzer bir çeşit avcı kuş

surnezen : Zurnacı

sûzen : İğne

sübbet : Tesbit etmek

sübût : Sâbit olma, gerçekleşme, meydana çıkma

sücûd : Secde edenler, secde edip yere kapananlar

süfle (sufla) : Daha (en, pek, çok) alçak, aşağı olan

süfun : Gemiler

sühân : Söz, lakırdı

sühân -ver : Düzgün konuşan

süllem : Merdiven

sülüs : Üçte bir

süm : Dört ayaklı hayvanların tırnağı

sünûhât : Akla, hatıra gelen, içe doğan şeyler

süreyyâ : Ülker yıldızı

sürh : 1.Kırmızı 2.Kırmızı mürekkep 3.Bab veyâ fasıl başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olan yazma kitap

sürûr : Sevinç

sürûş : 1.Melek 2.Cebrâil

- Ş -

şabb : Genç, delikanlı, yiğit

Şâfi'î : İmâm -ı Şâfi'i mezhebinden olan kimse

şah -sâr : Dallık, ağaçlık, koruluk

şâkir : Şükreden, gördüğü iyiliğe karşı duâ eden

şâkird : 1.Talebe 2.Çırak, yamak 3.Stajyer

şakk : 1.Yarma, yarıma, çatlama, yırtma, parçalama, kırma 2.Yarık, çatlak

şam : Akşam

şâyân : Yakışır, yaraşır, değer

şâyeste : Yakışır, yaraşır, uygun

şâyi' : 1.Duyulmuş, herkesçe bilinmiş 2.Taksim olunmamış müşterek hisse

şecâ'at : Yiğitlik, yüreklilik

şecer : Ağaç

şeci' : Cesur, yürekli, yiğit

Şeddâd : 1.Yemende 'Ad kavminin hükümdârı 2.Güçlü, otoriter

şefâ'at : Birinin suçundan geçirilmesi veyâ dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık

şefîk : Şefkatli, merhametli, esirgeyici

şeh -bender : Konsolos

şeh -süvâr : Ata iyi binen

şeh -vâr : 1.Şâha, hükümdâra yakışacak sûrette 2.İri ve iyi cins inci

şeh -ver : (bkz. şah -vâr)

şekm : 1.Sertlik 2.Güç 3.Kuvvet

şeleleng : Oyuncunun soytarların sıçramaları, perende atmaları ve ayakları kışlarını döve döve koşarak idman yapmaları

şem : Koku, kokan

şe'n : 1.İş 2.Yeni iş, yeni çıkan hadise

şenâ'at : Kötülük, fenalık

şeni' : Fena, kötü, ayıp, utanılacak

şerâr : Kıvılcım

şerîr : Kötü, kötülük işleyen, hayırsız adam

şerm : Utanma

şerm -sâr : Utangaç

şettâ : 1.Değişik, çeşitli, türlü 2.Çok sayıda

şevher : Koca

şevik : Şevk

şeydâ : Aşktan aklını kaybetmiş, divâne, düşkün, şaşkın

şeyl : Kaldırmak

şî'âr : 1.Alâmet, iz, işâret 2.Ayırıcı işâret

şikâr : Av

şikem : Karın

şiken : Büklüm, kıvrım

-şiken : Kıran, kırıcı

şikest : 1.Kırılmış, kırık 2.Kırma, kırılma 3.Yenilme

şikûh : Korku, havf

şimşir : Kılıç

-şinâs : "Anlayan, tanıyan, bilen" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler meydana getirir

şîr : 1.Arslan 2.Süt

şirâ : Satın alma, satın alınma

şirvân : Arslan

şitâ : Kış

şitâb : Acele, sürat, çabukluk

şiyem : Huylar, tabiatlar

şöhre : Şöhretli, ünlü, şöhreti ağızlarda dolaşan

şod : Olmak

şûd : (bkz. âmed)

şûh : 1.Hareketlerinde serbest 2.Neşeli, şen ve oynak kadın 3.Açık saçık ve hayâsız kadın

şuhûd : 1.Şâhidler, tanıklar 2.Mâddî, merî 3.Vücûd bulma, varolma, görünme, görünme 4.Görme

şum : Şom, uğursuz

şurût : Şartlar

şühedâ : Şehitler

şükufte : "Açılmış" mânâsına gelen birleşik kelimeler yapar

-şümâr : "Sayan, sayıcı, eden, edici" mânâlarına gelerek birleşik kelimeler yapar

şüste : Yıkanmış nâ -şüste : Yıkanmamış

şütür : Deve

- T -

tâ -be -seher : Sehere kadar

ta'ab : 1.Yorgunluk 2.Sıkıntı, zahmet, eziyet

ta'accüb : Şaşakalma

ta'allum : Öğrenme, öğrenilme, okuyarak, ders alarak öğrenme

ta'azzum : 1.Büyüklik satma, kibirlenme 2.Kemikleşmiş

tâb' : Tabiat, huy, yaradılış

tâb -dâr : 1.Parlak, ışıklı 2.Kıvrımlı, bükümlü

tabl : Davul

tâcil : Acele ettirmeler, çabuklaştırmalar

ta'dâd : 1.Sayma, sayı 2.Birer birer söyleme, sayıp dökme ; sayım

tâ'dil : 1.Doğrultma, doğrulama 2.Değişiklik

tagi : Azgın, isyan eden

tahaffuz -hâne : Karantina yeri

tahhân : Öğüten, değirmenci

tâhir : 1.Temiz 2.Abdest ve guslü bozan şeylerden biri bulunmayan

tahkîk : 1.Doğru olup olmadığını araştırma 2.Doğru olup olmadığını meydana çıkarma

tahlîf : Yemin ettirme, yemin verme, and içme, içirilme **resm -i tahlîf** : And içme töreni

tahmîr : 1.Yuğurma, yuğurulma 2.Mayalandırılma

tahrîf : 1.Harflerin yerini değiştirme, bozma, kalem oynatma 2.Bir ibârenin mânâsını değiştirme

tahrîr : 1.Yazma, yazılma 2.Kompozisyon 3.Kitap yazma 4.Kaydetme 5.Hür etme, azâdetme

tahsîn : 1.Güzel bulup takdîr etme, beğenip alkışlama 2.Güzelleştirme, güzel kılma

tahte : Alt, alta, altında

tahûn : Su değirmeni

tahvîl : 1.Değiştirme, değiştirilme, çevirme, döndürme 2.Borç senedi, aksiyon

tâk : 1.Binâ kemeri 2.Yarım dâire şeklinde kapı ve pencere üstü 3.Kubbe, künbet

takrîr : Anlatma, anlatış

talâk : Boşama, nikâhlı kadını bırakma

tâlî' : 1.Nişangâhın arkasına düşen ok 2.Tulû eden, doğan 3.Tâlih, kısmet, kader, baht

tamga : Damga

ta'n : Sövmeye, yerme, ayıplama

tankîz : Bozmak

tapmak : 1.İtaat etmek, tâbi olmak, boyun eğmek 2.Takdîm etmek, sunmak 3.Bulmak, hâiz olmak

târâc : 1.Yağma, çapul, talan 2.Yağma etme, talanlama

tarâvet : Tazelik, taze olma

tâ'rîz : 1.Dokundurma, dokunaklı söz söyleme 2.Taş atma, taşlama, taş

târûmar : Karmakarışık, dağınık, perişan

tashîf : Yazı yazarken kelimeyi yanlış yazma, yanılıp yanlış kelime yazma

tatlîk : Zevceyi boşama, bırakma

tav' : 1.İtaat etme, boyun eğme, dinleme 2.İsteyerek bir şey yapma

tavîle : 1.Hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış bir sıra hayvan 2.Ahır, tavla 3.Çayıra koyuverilen hayvanın ayağına bağladıkları ip, tavla ipi

tavla : At beslenen yer

tavsîf : 1.Vasıflandırma, niteleme 2.İlim, bilgi 3.Bir şeyin yalnız olduğu gibi değil, biraz da şâirce görüldüğü ve duyulduğu gibi anlatılması

ta'zîm : 1.Büyüklenme, ululanma, büyük sayma 2.Saygı gösterme, ikrâm etme

tebâh : 1.Bozuk, çürük, berbâd, harap 2.Yıkılmış, yıkıntı ; tükenme

tebcîl : Ululama, ağarlama

tebdîl : Değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme

tecnîs : Cinas yapma, iki mânâlı söz söyleme

tehhül : 1.Ehlîleşme 2.Evlenme

teessüf : Eseflendirme, kederlendirme, tasalandırma; acıma

teg(tek) : Gibi

tegelti(tekelti) : Büyük baş hayvanların altına koyulan keçe

tekâ'ud : 1.Karşılıklı oturma 2.Emekliye ayrılma 3.Emeklilik

tekdîr : 1.Bulandırma 2.Kederlendirme, kederlendirilme 3.Azarlama, azarlanma ; azar 4.Öğrenciye verilen ve siciline geçirilen bir cezâ

tekebbür : Kibir gösterme, büyüklük satma

tekellüf : 1.Külfetli, zahmetli iş görme 2.Özenme, bir işi gösterişli bir hâle koymak için uğraşmak 3.Gösteriş, yapmacık **bî -tekellüf** : Külfetsiz, sıkıntısız

tekellüm : Söyleme, konuşma

tekmîl : 1.Kemâle erdirme 2.Bitirme, bitirilme ; tamamlama, tamamlanma 3.Tam, eksiksiz, bütün, hep

temennâ : 1.Temennî 2.El ile selam verme

temmet : Bitti, tamam oldu mânâsındadır

temhîr : Mühürleme

teneffüh : 1.Şişme, kabarma 2.Üflenerek şişme 3.Urulanma

teng : 1.Dar, sıkıntılı 2.Denk, eşya, yük, dengi

tenkîh : 1.Bir şeyin fazla ve lüzumsuz kısımlarını çıkartıp düzeltme, ayıklama 2.Hubûbatın taşını toprağını ayıklama 3.Memur maaşlarından indirme

tennûre : Etek

ter : Tafdîl ve mübâlağa edatı olarak kelimelerin sonuna gelir

terbi'ât : 1.Dörtleme, dörde çıkarma 2.Dörde bölme 3.Dört köşelendirme 4.Dördün 5.Bir mısraa üç, veyâ bir beyte iki mısra katarak dörtlü bendler yapma

tereke : Ölen kişinin bıraktığı şey

teres : Pezevenk

Tersâ : Hristiyan

tersân : Korkan, korkak

tesâhub : 1.Arkadaşlık etme 2.Sahip çıkma, koruma

teshîr : Zapt ve istilâ etme, ele geçirme, elde etme

teslîs : 1.Üçleme, üçe çıkarma 2.Şarabı üçte biri uçuncaya kadar kaynatma 3.Hristiyanlıkta Allah'ın üç olduğuna inanma

tesnî : Çok ayıp ve çirkin bulma, ayıplama

teşerrüf : Şerefendirme, şeref duyma, şeref bulma ; saygı gösterme

tetmîm : 1.Tamamlama, bitirme 2.Bir işi bir ifâdeyi tamamlama

tev -emân : 1.Çift ikizler 2.Bir yazı sitili

tevbîh : Tekdîr, azarlama

teveccüh : 1.Çevrilme, yönelme, doğrulma 2.Bir yere doğru hareket etme 3.Güler yüz gösterme, yakınlık duyma ; hoşlanma, sevgi 4.Nasip ve müyesser olma

tevellüd : 1.Doğma 2.Doğum

tevessül : 1.Sarılma 2.İnanma 3.Sebep tutma 4.Başvurma, girişme

tevfîk : 1.Uydurma, uydurulma, uygunlaştırma 2.Allah'ın yardımına kavuşma 3.Bir kırılmada kırılan parçaları birbirine tatbîk etme

tevkîf : 1.Durdurma, durdurulma 2.Alıkoyma 3.Tutuklu hâlinde bekletme

tevsîk : Belgelendirme

tezmîm : Zemmetmek, kınamak

tezvîc : Kocaya verme, evlendirme

tezvîr : 1.Yalan, dolan 2.Ara bozmak ve bilhassa fenalık kasdiyle yapılan kovuculuk

tîr -endâz : Ok atan

tisyâr : Seyr ettirmek, yürütmek

tîze : Bir şeyin sivri ucu

tû : Kat, katmer

Tûbâ : Cennet'te Sidre'de bulunan ve dalları bütün Cenneti gölgeleyen büyük ağaç

tuğcu : Osmanlılarda tuğ taşıyan kişi

tûl : Uzun

tuman : 1.Don, kilot 2.Eteklik 3.Pantolon

tû'me : 1.Yiyinti,azık 2.Tad, çeşni 3.Lokma

tûyem : İç, içeri

tuyûr : Kuşlar

türâb : Toprak

- U -

'ubûs : Yüz ekşiliği, somurtkanlık

'ucb : Kendini beğenmişlik

'udûl : 1.Sapma, yoldan çıkma 2.Geri dönme, vazgeçme 3.Âdil ; adâlet sahibi olanlar, hakdan ayrılmayanlar

'uhde : 1.Söz verme, bir işi üzerine alma 2.Vazîfe, birinin üzerinde bulunan iş 3.Yapma, becerme 4.Sorumluluk

'ukâb : Karakuş, kartal

'ulûm : İlimler, bilgiler

'ulyâ : Daha yüce, en yüce

'umûr : İşler, maddeler, hususlar

'urefâ : Ârifler, irfan sahibi kimseler

'Utarid : Arzıtilek (Merkür)

'uzlet : Bir yana çekilip kendi kendine tenhâda yaşama

- Ü -

übenâ : İbneler

'ünf : Sertlik

üftâde : 1.Düşmüş, düşkün, bî -çâre 2.Âşık

ülfet : 1.Alışma, kaynaşma 2.Görüşme, konuşma 3.Ahbablık, dostluk 4.Huy etme

ümerâ : 1.Prensler, emirler, beğler 2.Binbaşı, albay, yarbay rütbelerinde bulunan kimseler

üstüvâri : Sağlam, kuvvetli, emniyetli

- V -

vâcib : 1.Terki câiz olmayan, yapılması gereken 2.Yapılması şer' en lüzumlu olan, farz derecesine yakın bulunan 3.Zorunlu

vâje : Kelime

vakvaka : Kurbağa sesi

vâle : 1.Ilgımsalgım, serap 2.Bir çeşit ipek kumaş 3.Nâle

-vân (bân) : -cı, -ci

vâreste : 1.Kurtulmuş 2.Serbest, rahat 3.İlişiksiz

vâsi' : 1.Geniş, açık, enli, bol 2.Allah'ın adlarından biri

vâye : Nasip, kısmet **bî-vâye** : Nasipsiz, mahrum

vaz' : Konma, koyulma

vegâ : Gürültü, patırtı, kavga, savaş

veh : Vah, yazık

Vehhâb : Çok hibe eden, bağışlayan (Allah'ın sıfatlarından)

Vehhâbî : Abdülvehhâb adında birinin bir buçuk asır evvel Arabistanda kutduğu mezheb ve bu mezhebden olan kimse

vehn : Kuruntu, yersiz korku

velâ : 1.Yakınlık, sahiplik 2.Efendisinin âzâd ettiği köle ve câriyesi ile olan münâsebeti ve onlar üzerindeki hakkı

veli'l-himem : Himmet velîleri

veş : Gibi mânâsını veren bir benzetme edatı

veyl : 1.Vay, yazık 2.Cehennemde bir derenin adı

vezâret : Vezirlik, paşalık

vifk : Uygun

vuhûşat : 1.Yabanî hayvanlar 2.İssiz, tenhâ yerler

vukûf : 1.Durma, duruş 2.Bir halde olduğu gibi kalma, ilerleyip veyâ gerilememe 3.Anlama, bilme, öğrenme, haberli olma

- Y -

yâ -bû : Ey baba, ey ata

yâ -hıyy : Ey kardeş

yâd -kerd : 1.Hazırlama 2.Nakşî tarikatindeki onbir tâbirden biri

yahmîl : Taşıyan

yârân : Dostlar

yaykan : Yikan

yazmak : 1.Hamur açmak 2.Sofra hazırlamak, kurmak 3.Sermek, açmak, yaymak

4.Yarmak, çizmek 5.Ezip, incelterek genişletmek 6.Bitki gövdelerini bıçak ile yarmak

7.Saç taramak 8.Geçmek 9.Yaklaşma belirtir yardımcı eylemdir 10.Gelin yüzü süslemek

yebâb : Harâb, yıkık, virâne, bozuk

yed -i beyzâ : En beyaz el, Hz. Mûsa'nın parlak eli

yed : El

yeh : Köpek çağırma ünlemi

Yehûd : Yahudi, Hz. Yâkub'un oğlu, Yahuda soyundan gelenler, İsrâil oğulları

yek -bâr : Bir kere, bir defâ, bir defâda

yektâ : Tek, eşsiz, benzersiz

yensimek : Aşağılamak, ezmek, yenmek

yes : Ümitsizlik, elem, keder

yesârî : 1.Bir müstevî (düzlem) içinde bulunmayan şekil 2.Sola, sol tarafa âid

yesteh : Büyük abdest yapmak

yevm : Gün **Yevm -i mîzân** : Kıyâmet günü

yudmak : yıkamak

yumnî : 1.Uğura âid, uğurla ilgili 2.Uğurlu

- Z -

zağar : Küçük köpek

zağlatmak : Bilemek, keskinletmek

zahm : Yara

zâika : Tatma, tadım ; tat duyurucu kuvvet

zalâm : 1.Karanlık 2.Haksızlık

zâni : Zinâ eden

zânû : Diz

zâr : 1.Ağlayan, inleyen 2.Zayıf, dermansız

zarîf : Komik şey anlatan

zarrata : Osurgan

zarta : Osuruk

zâti : Zâten

zâyi' : Elden çıkan, kaybolan, yitik ; zarar, ziyan

zeb : Çatlak desti ve küplere kıtık, bezir, yumurta kırılarak yapılan yama

zebân : 1.Dil, lisan 2.Dil 3.Lugat, lehçe

zeber : Üst **zîr ü zeber** : Altüst

zebûn : Zayıf, güçsüz, âciz

zeker : 1.Erkek 2.Erkeklik organı

zelîl : Hor, hakîr, alçak, aşağı tutulan, aşağılanan

zemherir : Gün dönümünden sonraki şiddetli soğuklar, kara kış (22 aralıktan, 31 ocağa kadar olan süre)

zemm : Yerme, kınama, ayıplama

zenâbir : Eşek arıları

zenbûr : Eşek arısı

zendost : Kadınlardan hoşlanan, zanpara

zenehdân : Çene, çene çukuru

Zengi : 1.Zenci, siyah adam 2.14 ve 15. asırlarda Şiraz ve havâlisinde hüküm süren beğliğin adı

zenn : Kadın

zer : Altın

zer -ger : Kuyumcu

zevâl : 1.Yerinden ayrılıp gitme 2.Zâil olma, sona erme 3.Güneşin başucunda bulunma zamanı

zevciyyet : Karılık, kocalık

zevrâk : 1.Kayık, sandal 2.Mekke'de yapılan zemzem şişesi, zemzem kabı 3.Çiçek testisi, çiçek kadehi

zeyn : Süs, bezek

zıkn : Çene

zırata : Osuruk

zırzır : Bıktırıcı ve sürekli bir sesi anlatır

zî : "Sahip" mânâsına kelimelerin başına getirilerek birleşikler yapar

zîb : Süs, bezek

zibâyi : Süslülük, yakışıklılık, güzellik

zillet : Alçaklık, aşağılık

zimem : Zimmetler, borçlar

zîr : Alt, aşağı

zirzob : Delişmen, aklına eseni yapan

zîver : Süs, bezek

zomzom : Sallanarak, omuzlarını oynatarak (yürüme için)

zûd : Çabuk, tez, acele, hemen olan

zuhhâd : Zâhidler

zûr : Güç, kuvvet

zühd : Her türlü zevke karşı koyarak kendini ibâdete verme

zülâl : Saf, hafif soğuk, güzel, tatlı su

zürefâ : Zarifler, zeki kimseler nâzik, ince, hoş konuşmayı bilir kimseler.

BİBLİYOGRAFYA

- DEVELLİOĞLU, Ferit Osmanlıca -Türkçe Lugat. Ankara, Aydın Kitabevi. 1988, 8. baskı
- Derleme Sözlüğü Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları: 211. 1993, 12 cilt, 2. baskı
- El -Mevârid (Arapça-TürkçeLugat) İstanbul, Bahar Yayınları.1982
- Ferhengi Ziyâ (Farsça -Türkçe Lugat). İstanbul, Millî Eğitim Basımevi. 1984, 2 cilt
- Köylerimiz Ankara, İçişleri Bakanlığı, İller İdâresi Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Basımevi. 1968, 790 sayfa
- Muhtârü's -Sahâh Kâhire, 1976
- OLCAY,Selâhattin. Erzurum Ağzı.(İnceleme, Derleme, Sözlük) Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları: 581. 1995, 130 sayfa
- PEKMEZCİ, Hükmü. Bayburt Turizm Envanteri. Bayburt, Bayburt Valiliği İl Turizm Müdürlüğü1993 74s
- SAKAOĞLU, Sâim Bayburtlu Zihnî Bibliyografyası. Ankara, Kültür Bakanlığı veAlptekin, A.Berat. Halk Kültürünü Araştırma Dâiresi Yayınları:134.1990, 64s.
- SAKAOĞLU, Sâim. Bayburtlu Zihnî. Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları: 911. 1988, 187 s
- Türkçe Sözlük Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549. 1988, 2 cilt
- Yeni Tarama Sözlüğü Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları. 1983.

ÖZGEÇMİŞ

11.07.1972 târîhinde Ankara'da doğdu. Babasının görevi sebebiyle ilk, orta ve lise tahsîlini yurdun çeşitli yerlerinde tamamladı. 1989 yılında Hacettepe Üniversitesi, Edebiyât Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı'nı kazandı. Aynı bölümden 1993 yılında mezun oldu. Aynı yıl bu bölümün açtığı yüksek lisans sınavını kazandı. 1994 yılında Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümüne araştırma görevlisi olarak atandı. Aynı bölümde yüksek lisans programına başladı. Hâlen bu göreve devâm etmektedir. Evlidir.

Betül DEMİRAYAK (ÖZSOY)

EKLER

GAZEL -İ HÂMÎ CEDEL RUHÎ(?)

'Arızın 'arz et güle gülşende zibâlanmasın
Serve götür kaddini naz ile ra'nalanmasın

Kıl mukavves kaşların taraf-ı külâhından
Gurre-i meh şekl-i ebrûsuna gurrâlanmasın

Sür rakîbi ravza-i kûyundan ey hûr-likâ
Bağ-ı cennetdir anı kâfir temâşâlanmasın

Ref' kıl cana cemâlinden nikâb olsun 'ayân
Ay yüzün âyinesin görsün mücellâlanmasın

Bülbül-i gûya gibi medh etme Hâmî kaddini
Lâleler nâza gelip güller mutarrâlanmasın³⁸⁹

³⁸⁹ Bu gazel muhtemelen Hâmî adında başka bir şâire âiddir. 8 nolu dipnotda zikredilen şiidir.

Yâ Rabbelâlemin Kâdir -i Kayyum
 Halk etdin kudretten sîm bugagları
 Alırlar destine tiğ -i cefâyı
 Erişince on beşine çağları

Ya sabr ü tahammül dîlzâra ver
 Ya lutf -ı mürüvvet sitemkâra ver
 Ya âb u dânemiz o diyâre ver
 Ya kaldır aradan yaman dağları

Hicran günü hezâra dek sayılmış
 Revâyî sabâdan haber duyulmuş
 Siyah zülfü mah yüzüne yayılmış
 Al yeşilin giymiş Hoten dağları³⁹⁰

³⁹⁰ 204 nolu dipnotda zikredilen şiidir.

Bir büt -i tersânın aşkına yandım
 Dil cemâlin görüb bayıldı gitdi
 Kubbe -i Mînâ'nın mâhını sandım
 Şu'lesi cihâna yayıldı gitdi

Hicran gamı sad hezâra varınca
 Hümâ -yı lâ -mekan deste girince
 Savt -ı nâlelerim 'arşa erince
 Sevda nihân olmaz duyuldu gitdi

Revâyî meclis -i 'irfâna vardım
 Serdefter -i hûbân kaydını gördüm
 İsmiñ hesâbını mîzâna urdum
 Yüz doksan yediden sayıldı gitdi³⁹¹

³⁹¹ 211 nolu dipnotda zikredilen şiidir.

Rahş -ı nâza sevdiğim dilber süvâr olmuş gelir
Gerden -i mînâyâ gîsû müşgbâr olmuş gelir

Şimdi çıkmış sevdiğim meyhânedен zanneylerim
Tâb -ı meyden gül yanağı tabdâr olmuş gelir

Öyle bir reftâra mâlik nev -nihâlî kâmetin
Şöyle kim gördüyse diller târümâr olmuş gelir

Meh cemâlinden sabâ bir yana salmış perçemin
Küfr ile îmâna saçılmış âşikâr olmuş gelir

Gülşen -i hüsnün hezâr -ı bülbül -i şeydâsıyım
Her taraf güller açılmış nevbahâr olmuş gelir³⁹²

³⁹² 216 nolu dipnotda zikredilen şiidir.

Gül femin mihr-i cihân -ârâ yüzün sîmin bilek
Mest -i la'lin sevdiğim hüşyâr olur mu haşre dek

Pertev -i hüsnün şeb -i deycûrû gamda görse de
Şem'a makrûn yanmayan pervâneler eyler mi şekk

Bezm -i vaslında behişt âsârını farkeyledim
Ravza -i Rıdvân'a elbet sen gibi gılman gerek

Garralenmiş bük'a -i şî'rinde reyhân mûları
Verme yüz bâd -ı sabâlar dağıdıb olmaz mı hakk

..... gün sun'î ilâhi safha -i hüsnünde var
..... envâra düşmüş sanki hâl -i amber

Vuzû için bekler Revâyî zevk -i dergehin mestâneler
Meşe bahşâdır ser -i kûyun dile peymâne teg³⁹³

³⁹³ 246 nolu dipnotda zikredilen şiidir.

Elif Allahım bilir müştâkının ey dil -rübâ
Be beğim behcet cemâlim gönlümüz alsan ne var
Te tamâm oldu cefâlar canda tâkât kalmadı
Se sevabdır merhamet kıl hâlimi bilsen ne var

Ce cemâlin şem'ine per yandıran pervâneyim
Ha hayât -ı câvidandır leblerinden kanayım
Hı hayâlin dilde mihmân haşre dek mi yanayım
Dal devâlar hasta hicrânına kılsan ne var

Zel zelil olsun 'adû üftâde handânın senin
Re revâyih cana versin zülf -i reyhânın senin
Ze zülâl -i vasla mahrem olsun 'atşânın senin
Sin sehî kadd sâyesinden başıma salsan ne var

Şin şifâlar cana her dem sim bogağında gelir
Sat sefâlar dillere ol hüsn -i bağında gelir
Dat ziyâlar çeşm -i cana gül yanağında gelir
Tı tarâvetler ki sen de gül gibi gülsen ne var

Eyzân minhu

Zı zalâm -ı zülf -i anber sanki gencin ezderi
Aydın ayn -ı leblerin Cennât -ı 'Adn'ın kevseri
Gayın garâib bunda sen hürî meleksin yâ peri
Fe fedâ canlar yolunda sen de râm olsan ne var

Kaf kaşın yayından oklar cana perran eyledin
Kef güzellerden cefâ gelmez niçin kan eyledin
Lam leziz leb hasretinden bağı büryân eyledin
Mim melîhim külliye -i ahzânıma gelsen ne var

Nun nizârındır Revâyî bendedir sultânıma
Vav visâlde bâ'is olmuş nâle vü efgânıma
He hezârım bir nazar kıl dîde -i giryânıma
Ye yamanlık kılma çeşmin yaşını silsen ne var³⁹⁴

³⁹⁴ 250 nolu dipnotda zikredilen şiiirdir.

SADRANÇ

Ebrû kemânın üftâde kânın dökmesin kan emret penâhım
Emret penâhım yokdur gün âhım gel alma âhım âhu nigâhım

Billur bogâğın nevrete çağın sünbüllü bağın firdevs -i 'alâ
Firdevs-i 'alâ leblerin sahbâ kâmetin tûbâ ey hüsn-i mâhım

Ol nevnihâlin ruhsâr -ı alin görmek cemâlin ister gedâlar
İster gedâlar eyle vefâlar kılma cefâlar ey 'âlî câhım

Ruh -ı revânsın can içre cansın şems -i cihânsın ey nâz -perver
Ey nâz -perver bî -bedel dilber vechin münevver zülf -i siyâhım

Bu dil -figârım aldın a yârim 'aşkın nigârım canda nihândır
Canda nihândır hayli zamandır ah ü figândır 'âdil güvâhım

Eyler fiza'ı lutfun sezâyı şeydâ Revâyî tâbi' -i fermân
Tâbi' -i fermân hüsnüne hayran eyleme nâlân ey pâdişâhım³⁹⁵

³⁹⁵ 350 nolu dipnotda zikredilen şiidir.

ŞARKI

Hüsnün bağına esdi sabâ ey gül -i handân
Ruhsâra çözüldükçe şehâ zülf -i perîşân
San -ı bâğîde oynar gül ile sünbül reyhân
Sensin tene can şuh cihân canlara cânân
Hoş servi revân bağ -ı letâfet de hırâmân

Ey şah cihan 'âşık -ı giryende senindir
Lutfeyle kerem kıl olsa dil -i hande senindir
Emreyle ki fermân da senin bende senindir
ayzan

Zâhidlere gerçi güzelim râz -ı nihansın
Bir sîm beden gonca dehen ince miyansın
'Âşıklara rahm eyle ki sultan -ı cihansın
ayzan

Bu naz u nezâketle sana mahsûs dil -âra
Ger gülşen -i 'âlemde güzeller ki hüveydâ
Mümkün mü letâfetde Revâyî ana hemtâ
Sensin tene can şuh cihan canlara cânân
Hoş servi revân bağ -ı letâfetde hırâmân³⁹⁶

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

³⁹⁶ 357 nolu dipnotda zikredilen şiiirdir.

Bir gül -i ra'nâya versem dil gider efgân alır
Dil ne yapsın her zaman bir âfet -i devrân alır

Seyr -i ruhsârın sefâ gülzâr -ı la'lin can -fezâ
Çeşm -i cellâdın yaman âhû nigâhın can alır

Naz u istignâ libâsından mülebbes olsa da
Bezm -i meyde cam -ı mina bûsesin pinhân alır

Cism -i âşık 'aşkıyla hûn dolar yol bilmiş meğer
Tiğ -i müjgânın atıb neşterle sankim kan alır

Cevriyle her dem Revâyî kâmetin hum kılma kim
'Âşika lutf eyleyen dilberler ancak şan alır³⁹⁷

³⁹⁷ 362 nolu dipnotda zikredilen şiiirdir.